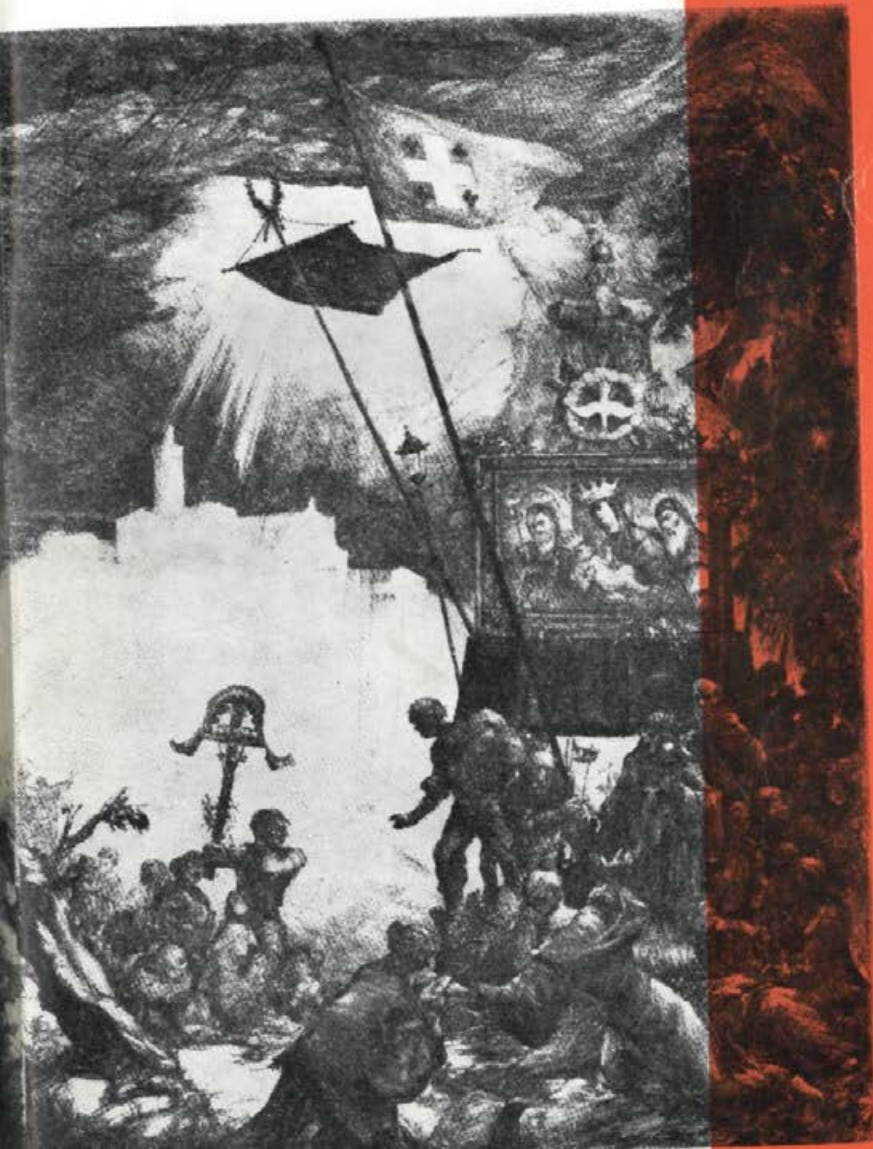

GORIŠKA KNJIŽNICA
Študijski oddelek
Nova Gorica

8414

1968

KOLENDAR

1968

KOLENDAR

Goriške Mohorjeve družbe

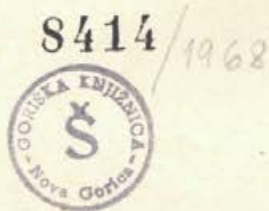
za leto

1968

1118

Izdala Goriška Mohorjeva družba
GORICA 1968

S cerkvenim dovoljenjem

D 41. 758 / 1967

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

Leto 1968

je prestopno leto in ima 366 dni, to je 52 tednov in 2 dni. Začne se s ponedeljkom in konča s torkom.

Začetek letnih časov

Pomlad se začne :	20. marca	ob 14.22
Poletje » » :	21. junija	» 9.13
Jesen » » :	23. septembra	» 0.26
Zima » » :	21. decembra	» 20.00

Sončni in lunini mrki

V letu 1968 bosta dva sončna in dva lunina mrka.

1. *Popolni* sončni mrk bo 22. septembra od 10.07 do 14.30; viden na severnem delu Atlantika, v Evropi (razen Portugalske), severnovzhodni Afriki in Aziji.
2. *Delni* sončni mrk bo od 28. do 29. januarja; viden južno od ekvatorja na jugovzhodnem delu Tihega oceana.
3. *Popolni* lunin mrk bo 6. oktobra od 9.44 do 15.40; viden v Severni in Južni Ameriki, na Tihem oceanu, v Avstraliji, Novi Zelandiji in delno v Aziji.
4. *Popolni* lunin mrk bo 13. aprila od 3.11 do 8.24; viden v Evropi (začetek), Afriki, na Atlantiku in v Severni ter Južni Ameriki.

1	Ponedeljek	Novo leto - Božična osmina
2	Torek	Ime Jezusovo
3	Sreda	Gašpar del Buffalo, spoz.; Frančiška Cabrini, red.
4	Četrtek	Angela Folinjska, žena; Anter, papež
5	Petek	Emilijana, devica; Telesfor
6	Sobota	Razglašenjē Gospodovo - Sveti Trije kralji
7	Nedelja	1. po razgl. - Sv. družina: Jezus, Marija, Jožef ☩
8	Ponedeljek	Severin, opat; Julijan, Lucijan, Teofil, mučenci
9	Torek	Julijan in Bazilisa, mučenca; Peter, škof
10	Sreda	Viljem, škof; Gregor X., papež
11	Četrtek	Higin, papež; Pavlin Oglejski, škof
12	Petek	Tatjana, muč.; Alfred, opat; Arkadij
13	Sobota	Spomin krsta našega Gospoda Jezusa Kristusa
14	Nedelja	2. po razgl. - Hilarij, škof in c. uč.; Feliks ☩
15	Ponedeljek	Pavel, puščavnik; Maver, opat
16	Torek	Marcel I., papež, muč.; Oton, mučenec
17	Sreda	Anton (Zvonko), pušč.; Marijan, diakon, muč.
18	Četrtek	Priska, mučenka; Marjeta, devica
19	Petek	Marij, Marta in tov., muč.; Pija, mučenka
20	Sobota	Fabijan, papež, muč.; Sebastijan, mučenec
21	Nedelja	3. po razgl. - Neža, dev., muč.; Hilda ☩
22	Ponedeljek	Vincencij in Anastazij, muč.; Viktor
23	Torek	Zaroka Dev. Marije; Rajmund (Rajko)
24	Sreda	Timotej, škof in muč.; Felicijan, mučenec
25	Četrtek	Spreobrnjenje sv. Pavla; Ananija, muč.
26	Petek	Polikarp, škof; Pavla, žena
27	Sobota	Janez Krizostom, c. uč.; Elvira
28	Nedelja	4. po razgl. - Peter Nolask, spoz. ☩
29	Ponedeljek	Frančišek Saleški, škof; Valerij, škof
30	Torek	Martina, devica, muč.; Hijacinta, devica
31	Sreda	Janez Bosco, spoz.; Marcela, Ludovika

7. Dvanajstletni Jezus v templju (Lk 2, 42-52)

14. O ženitnini v Kani galilejski (Jan 2, 1-11)

21. Jezus ozdravi stotnikovega hlapca (Mt 8, 1-13)

28. Jezus pomiri vihar na morju (Mt 8, 23-27)

1	Četrtek	Ignacij (Ognjeslav) Antijohijski, škof, muč.;
2	Petek	Svečnica - Dar. Gospodovo (blagoslov sveč)
3	Sobota	Blaž, škof, muč.; Oskar, škof
4	Nedelja	5. po razgl. - Andrej Corsini, škof
5	Ponedeljek	Agata (Dobroslava), dev., muč.
6	Torek	Tit, škof; Doroteja, devica
7	Sreda	Romuald, opat; Rihard, spoz.; Teodor, muč.
8	Četrtek	Janez iz Mathe, spoz.; Juvencij, škof
9	Petek	Ciril Aleksandrijski, škof; Apolonija, dev., muč.
10	Sobota	Sholastika, dev.; Viljem, spoz.
11	Nedelja	1. predpostna (septuagezima) - Lurška Mati božja
12	Ponedeljek	Evlalija, dev., mučenka
13	Torek	Katarina de Ricci, dev.; Kristina, dev.
14	Sreda	Valentin (Zdravko), muč.; Antonin, opat
15	Četrtek	Favstin in Judita, muč.; Jordan, spoz.; Sigfrid
16	Petek	Onezim, škof; Julijana, devica
17	Sobota	Silvin, škof; Donat; Frančišek Clet, mučenec
18	Nedelja	2. predpostna (seksagezima) - Simeon, škof, muč.
19	Ponedeljek	Konrad, spoz.; Julijan, muč.
20	Torek	Sadot; Leon, škof; Silvan
21	Sreda	Maksimilijan, škof; Irena (Miroslava); Eleonora
22	Četrtek	Stol sv. Petra apostola; Marjeta Kortonska
23	Petek	Peter Damiani, škof; Romana, devica
24	Sobota	Matija, apostol; Sergij, mučenec
25	Nedelja	3. predpostna (kvinkvagezima) - Valburga; Viktorin
26	Ponedeljek	Andrej, škof; Matilda, devica; Aleksander
27	Torek	Pust - Gabrijel Žal. Matere božje, spoz.
28	Sreda	Pepelnica - (pepeljenje)
29	Četrtek	Roman, opat; Rajmund

4. Prilika o pšenici in ljujki (Mt 13, 24-30)

11. O delavcih v vinogradu (Mt 20, 1-16)

18. Prilika o sejavcu in semenu (Lk 8, 4-15)

25. Jezus ozdravi slepca (Lk 18, 31-43)

1	Petek	Albin, škof; Antonina, mučenka; Donat
2	Sobota	Neža Praška, dev.; Milena, žena; Pavel, muč.
3	Nedelja	1. postna - Marin, muč.; Kunigunda, žena
4	Ponedeljek	Kazimir, spoz.; Lucij I., papež, muč.
5	Torek	Janez Jožef od Križa; Hadrijan, muč.
6	Sreda	Perpetua in Felicita, mučenki
7	Četrtek	Tomaž Akvinski, c. uč.; Gavidioz (Veselko), škof
8	Petek	Janez od Boga; Beata (Blažena), mučenka
9	Sobota	Frančiška Rimska, žena; Gregor Niški, spoz.
10	Nedelja	2. postna - 40 mučencev; Emil; Makarij
11	Ponedeljek	Sofronij, škof; Marija Terezija Redi, redovnica
12	Torek	Gregor I. Veliki, papež
13	Sreda	Teodora (Božidara); Kristina, muč.
14	Četrtek	Matilda, žena; Leon, škof; Karel (Dragotin),
15	Petek	Klemen M. Dvorak; Ludovika de Marillac, red.
16	Sobota	Hilarij in Tacijan, mučenca; Herbert
17	Nedelja	3. postna - Patricij (Patrik), škof; Jedert, devica
18	Ponedeljek	Ciril Jeruzalemski, škof; Salvator, spoz.
19	Torek	Sv. Jožef, ženin Device Marije
20	Sreda	Klavdija, muč.; Ambrož; Dionizij
21	Četrtek	Benedikt, spoz.; Nikolaj, spoz.
22	Petek	Lea, žena; Katarina, žena
23	Sobota	Jožef Oriol, spoz.; Viktorin in muč.
24	Nedelja	4. postna - Gabrijel, nadangel; Marko in Timotej
25	Ponedeljek	Oznanjenje Device Marije
26	Torek	Montan in Maksima, muč.; Emanuel, muč.
27	Sreda	Janez Damaščan, c. uč.; Lidija, muč.
28	Četrtek	Sikst III., papež; Janez Kapistran, spoz.
29	Petek	Bertold, spoz.; Ciril, mučenec
30	Sobota	Kvirin, muč.; Janez Klimak, spoz.; Amadej
31	Nedelja	5. postna - tiha nedelja; Modest Krški, škof
<p>3. Hudi duh skuša Jezusa (Mt 4, 1-11) 10. Jezus se spremeni na gori (Mt 17, 1-9) 17. Jezus izžene hudiča iz mutca (Lk 11, 14-28) 24. Jezus nasiti 5000 mož (Jan 6, 1-15) 31. Judje hočejo Jezusa kamnati (Jan 8, 46-59)</p>		

<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>
<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>	<p><i>[Faint, illegible text]</i></p>

1	Ponedeljek	Hugo, škof; Venancij, škof
2	Torek	Frančišek Pavelski, spoz.; Teodozija
3	Sreda	Rihard, škof; Konrad
4	Četrtek	Izidor, škof; Benedikt, spoz.
5	Petek	Vincencij Ferreri, spoz.; Irena, devica
6	Sobota	Marcelin, muč.; Celestin, papež; Viljem, opat
7	Nedelja	6. postna - oljčna nedelja; Herman, spoz.
8	Ponedeljek	Albert, škof; Dionizij, škof
9	Torek	Marija Kleofova, žena; Tomaž, muč.; Hugo
10	Sreda	Apolonij in tov, muč.; Mihael de Santis, spoz.
11	Četrtek	Veliki četrtek - dan zadnje večerje Gospodove
12	Petek	Veliki petek - dan Gospodove smrti (post)
13	Sobota	Velika sobota - velikonočna vigilija
14	Nedelja	Velika noč - Vstajenje Gospodovo
15	Ponedeljek	Velikonočni ponedeljek; Peter Gonzales
16	Torek	Benedikt, spoz.; Julijan, mučenec
17	Sreda	Robert, opat; Anicet, muč.; Rudolf, muč.
18	Četrtek	Apolonij, muč.; Konrad, spoz.
19	Petek	Leon IX., papež; Ema, žena
20	Sobota	Neža, redovnica; Teodor, spoz.
21	Nedelja	1. povelikonočna (bela) - Simeon, škof; Anzelm
22	Ponedeljek	Soter in Gaj, papeža, muč.; Leonida
23	Torek	Vojteh (Adalbert), muč.; Gerard
24	Sreda	Jurij, muč.; Fidelis Sigmarinški, muč.
25	Četrtek	Marko, evangelist (prošnji dan)
26	Petek	Mati dobrega sveta; Klet in Marcelin, papeža, muč.
27	Sobota	Cita, devica; Peter Kanizij, c. uč.
28	Nedelja	2. povelikonočna - Pavel od Križa, spoz.
29	Ponedeljek	Peter, mučenec; Robert, opat
30	Torek	Katarina Sienska, devica; Marijan in Jakob, muč.

7. Jezus jezdi v Jeruzalem (Mt 21, 1-9)

14. Jezus vstane od mrtvih (Mr 16, 1-7)

21. Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19-31)

28. Jezus dobri pastir (Jan 10, 11-16)

1	Sreda	Sv. Jožef, delavec; praznik dela
2	Četrtek	Atanazij, škof; Boris, spozn.
3	Petek	Aleksander (Saša), papež; Emilija; Mavra
4	Sobota	Monika, žena; Florijan (Cvetko), mučenec
5	Nedelja	3. povelikonočna - Pij V., papež; Silvan; Angel ☞
6	Ponedeljek	Dominik Savio, spoz.; Judita; Benedikta
7	Torek	Stanislav, škof; Gizela
8	Sreda	Peter, škof; Viktor (Zmago), mučenec
9	Četrtek	Gregor Nacianški, škof; Herma
10	Petek	Antonin, škof; Gordijan in Epimah, muč.
11	Sobota	Filip (Zdenko) in Jakob (Rado), apostola
12	Nedelja	4. povelikonočna - Nerej in Ahilej, m.; Pankracij ☺
13	Ponedeljek	Robert Bellarmino, c. uč.; Servacij, škof
14	Torek	Bonifacij, muč.; Justa
15	Sreda	Zofija (Sonja), muč.; Janez de la Salle, spoz.
16	Četrtek	Ubald, škof; Janez Nepomuk, muč.
17	Petek	Pashal Bajlonski, spoz.; Bruno; Jošt, opat
18	Sobota	Venancij, muč.; Aleksandra; Klavdija
19	Nedelja	5. povelikonočna - Peter Celestin, papež €
20	Ponedeljek	Bernardin Sienski, spoz.
21	Torek	Andrej Boboła, muč.; Viktor
22	Sreda	Emil (Milan), muč.; Rita, redovnica
23	Četrtek	Vnebohod - Janez de Rossi; Deziderij (Željko)
24	Petek	Marija Pomočnica kristjanov; Ivana, žena
25	Sobota	Urban I., papež; Gregor, papež
26	Nedelja	6. povelikonočna - Filip Neri, spoz.
27	Ponedeljek	Janez I., papež; Beda, c. uč.
28	Torek	Avguštin, škof; Emilij, mučenec
29	Sreda	Marija Magdalena de Pazzis, dev.; Maksim
30	Četrtek	Feliks I., papež; Ivana Orleanska, devica
31	Petek	Marija Kraljica; Regina

5. Jezus napoveduje svoj odhod (Jan 16, 16-22)

12. Jezus obeta učencem Sv. Duha (Jan 16, 5-14)

19. Jezus govori o moči molitve (Jan 16, 23-30)

26. Jezus govori o pričevanju Sv. Duha (Jan 15, 26-16,4)

<p>1888</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>
<p>...</p>	<p>...</p>	<p>...</p>

1	Sobota	Angela Merici, red.; Pamfil, mučenec
2	Nedelja	Binkošti - Prihod Sv. Duha; Marcelin, muč.; Erazem
3	Ponedeljek	Klotilda, žena; Pavla, dev., mučenka
4	Torek	Frančišek Caracciolo, spoz.; Kvirin, škof
5	Sreda	Bonifacij, škof; Valerija, mučenka
6	Četrtek	Norbert, škof; Bertrand Oglejski, škof
7	Petek	Robert, opat; Ana Garzia, devica
8	Sobota	Medard, škof; Viljem, škof
9	Nedelja	1. pobinkoštna - Sveta Trojica; Primož in Felicijan
10	Ponedeljek	Marjeta (Margerita), kraljica
11	Torek	Barnaba, apostol; Feliks (Srečko)
12	Sreda	Janez Fakundski, spoz., c. uč.
13	Četrtek	Sveto Rešnje Telo; Anton Padovanski
14	Petek	Bazilij (Vasilij), škof, c. uč.
15	Sobota	Vid, Modest in Krescencija, muč.
16	Nedelja	2. pobinkoštna - Frančišek Regis, spoz.
17	Ponedeljek	Gregor Barbarigo; Adolf, škof
18	Torek	Efrem Sirski, diakon, c. uč.; Marko
19	Sreda	Julijana Falconieri; Nazarij, koprski škof
20	Četrtek	Silverij, papež, muč.; Florentina (Cvetka), dev.
21	Petek	Srce Jezusovo; Alojzij (Slavko), spoz.
22	Sobota	Pavlin Nolanski, škof; Ahacij, muč.
23	Nedelja	3. pobinkoštna - Agripina, devica
24	Ponedeljek	Rojstvo Janeza Krstnika
25	Torek	Viljem, opat; Henrik, škof; Doroteja, red.
26	Sreda	Janez in Pavel, mučenca
27	Četrtek	Ema (Hema) Krška, žena; Ladislav, spoz.
28	Petek	Irenej, škof; Vincenca Gerosa, red.
29	Sobota	Sv. Peter in Pavel, muč., apostola
30	Nedelja	4. pobinkoštna - Spomin apostola Pavla; Emilijana

2. Jezus govori o Sv. Duhu in ljubezni (Jan 14,23-31)

9. »Meni je dana vsa oblast« (Mt 18-20)

16. Prilika o veliki večerji (Lk 14, 16-24)

23. O izgubljeni ovci (Lk 15, 1-10)

30. Čudežni ribji lov (Lk 5, 1-11)

1881

1	Воскресенье 1-го января 1881 года. Явился в 10 часов утра в церковь, где совершилось богослужение. По окончании службы я отправился домой.	1
2	Понедельник 2-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по русскому языку.	2
3	Среда 4-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по математике.	3
4	Пятница 6-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по истории.	4
5	Суббота 7-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по географии.	5
6	Воскресенье 8-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по естествознанию.	6
7	Понедельник 9-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по физике.	7
8	Среда 11-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по химии.	8
9	Пятница 13-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по астрономии.	9
10	Суббота 14-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по музыке.	10
11	Воскресенье 15-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по рисованию.	11
12	Понедельник 16-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по танцам.	12
13	Среда 18-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по пению.	13
14	Пятница 20-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по чтению.	14
15	Суббота 21-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по вышиванию.	15
16	Воскресенье 22-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по рукоделию.	16
17	Понедельник 23-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по черчению.	17
18	Среда 25-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по конструированию.	18
19	Пятница 27-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по моделированию.	19
20	Суббота 28-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по лепке.	20
21	Воскресенье 29-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по гонимому.	21
22	Понедельник 30-го января. Утром встал в 7 часов. Завтрак. В 8 часов пошел в школу. Урок по живописи.	22

1	Ponedeljek	Predragocena Kri N. G. J. K.; Teobald
2	Torek	Obiskovanje Device Marije
3	Sreda	Irenej, škof; Bernardin
4	Četrtek	Urh (Urlih), škof; Berta, žena
5	Petek	Anton M. Zaccaria, spoz.; Filomena, devica
6	Sobota	Marija Goretti, dev., muč.; Bogomila, žena
7	Nedelja	5. pobinkoštna - Ciril in Metod, slovanska apostola
8	Ponedeljek	Elizabeta (Lilijana), žena; Hadrijan III., papež
9	Torek	Veronika Giuliani, redovnica
10	Sreda	Sedem bratov mučencev; Felicita; Amalija
11	Četrtek	Pij I., papež; Olga Kijevska, žena
12	Petek	Mohor, škof; Fortunat, diakon - oglejska mučenca
13	Sobota	Evgen, škof; Joel in Ezdra, preroka
14	Nedelja	6. pobinkoštna - Bonaventura, škof
15	Ponedeljek	Vladimir, spoz.; Henrik, spoz.; Justa, muč.
16	Torek	Karmelska Mati božja; Stefan Harding, opat
17	Sreda	Aleš (Aleksij), spoz.; Marcelina, devica
18	Četrtek	Kamil de Lellis, spoz.; Friderik (Miroslav)
19	Petek	Vincencij Pavelski, spoz.; Avrea (Zlata), devica
20	Sobota	Hieronim Emiliani, spoz.; Elija, prerok
21	Nedelja	7. pobinkoštna - Lavrencij Brangiški; Danijel
22	Ponedeljek	Marija Magdalena (Majda), spokornica
23	Torek	Apolinarij, škof; Liborij, škof
24	Sreda	Kristina, devica, mučenka; Roman
25	Četrtek	Jakob (Rado), apostol; Krištof, mučenec
26	Petek	Ana, mati Device Marije; Valent, škof
27	Sobota	Pantaleon, muč.; Natalija (Božena), mučenka
28	Nedelja	8. pobinkoštna - Viktor (Zmago); Nazarij in Celcij
29	Ponedeljek	Marta, devica; Beatrika; Feliks
30	Torek	Abdon in Senen, muč.; Julita
31	Sreda	Ignacij (Ognjeslav) Lojolski, spoz.

7. O grehu v mislih in besedah (Mt 5, 20-24)

14. Jezus nasiti štiri tisoč mož (Mr 8, 1-9)

21. O lažnivih prerokih (Mt 7, 15-21)

28. O krivičnem hišniku (Lk 16, 1-9)

<p>1. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>2. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>3. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>4. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>5. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>6. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>7. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>8. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>9. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>10. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>11. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>12. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>13. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>14. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>15. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>16. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>17. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>18. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>

1	Četrtek	Makabejski bratje, muč.; Vera, mučenka	☽
2	Petek	Alfonz M. Liguori, c. uč.; Štefan I., papež	
3	Sobota	Lidija, žena; Nikodem, spoz.	
4	Nedelja	9. pobinkoštna - Dominik; Perpetua	
5	Ponedeljek	Marija Snežna (Nives); Osvald, muč.	
6	Torek	Spremenjenje Gospodovo; Sikst II., papež	
7	Sreda	Kajetan, spoz.; Donat; Albert	
8	Četrtek	Janez M. Vianney, spoz.; Cirijak	☽
9	Petek	Roman, mučenec; Peter Faber, spoz.	
10	Sobota	Lavrencij (Lovro), muč.; Pavla, mučenka	
11	Nedelja	10. pobinkoštna - Aleksander, škof; Tiburcij	
12	Ponedeljek	Klara (Jasna), red.; Hilarija, žena	
13	Torek	Helena (Alenka), muč.; Hipolit in Kasijan, muč.	
14	Sreda	Evzebij, spoz.; Kalist; Demetrij	
15	Četrtek	Vnebovzetje Device Marije	
16	Petek	Joahim, oče Device Marije; Rok, spoz.	☽
17	Sobota	Hijacint, spoz.; Klara, red.	
18	Nedelja	11. pobinkoštna - Helena; Agapit (Ljubo), muč.	
19	Ponedeljek	Janez Eudes, spoz.; Marijan, puščavnik	
20	Torek	Bernard, c. uč.; Lucij, mučenec	
21	Sreda	Ivana Fr. Šantalska, žena; Fidelis, mučenec	
22	Četrtek	Brezmadežno Srce Marijino; Timotej	
23	Petek	Filip Benizzi, spoz.; Klavdij; Valerijan	
24	Sobota	Jernej, apostol; Emilija de Valar, redovnica	☽
25	Nedelja	12. pobinkoštna - Ludovik, kralj; Patricija, dev.	
26	Ponedeljek	Zeferin, papež; Rufin, škof; Aleksander	
27	Torek	Jožef Kalasancij; Marjeta	
28	Sreda	Avguštin, škof, c. uč.; Hermes	
29	Četrtek	Obglavljenje Janeza Krstnika; Sabina, mučenka	
30	Petek	Roza iz Lime, devica; Feliks, mučenec	
31	Sobota	Rajmund (Rajko) Nonat, spoz.; Pavlin, škof	☽

4. Jezus joka nad Jeruzalemom (Lk 19, 41-47)
 11. Prilika o farizeju in cestnarju (Lk 18, 9-14)
 18. Jezus ozdravi gluhtonemega (Mr 7, 31-37)
 25. Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 23-37)

GENERAL INSTRUCTIONS

1. The first step is to...
2. Next, you should...
3. Then, it is important to...
4. After that, you must...
5. Finally, the last step is...
6. It is also recommended to...
7. You should avoid...
8. The most common mistake is...
9. To ensure success, you should...
10. In conclusion, following these...
11. Remember to always...
12. The key to a successful...
13. It is essential to maintain...
14. You should also consider...
15. The final note is that...
16. We hope these instructions...
17. For more information, please...
18. Thank you for your attention.
19. Best regards,
20. Sincerely,
21. Yours truly,
22. With kindest regards,
23. Warmly,
24. Affectionately,
25. Lovingly,
26. With love,
27. Forever yours,
28. Always yours,

1	Nedelja	13. pobinkoštna - Egidij (Tilen), opat	
2	Ponedeljek	Štefan, kralj; Maksima, devica	
3	Torek	Pij X., papež; Tekla; Doroteja	
4	Sreda	Rozalija, devica; Ida, žena	
5	Četrtek	Lavrencij Giustiniani, škof; Viktorin, škof	
6	Petek	Zaharija, prerok; Petronij, škof	☺
7	Sobota	Regina, devica, muč.; Marko in tovariši, muč.	
8	Nedelja	14. pobinkoštna - Rojstvo Device Marije	
9	Ponedeljek	Peter Klaver, spoz.; Gorgonij, mučenec	
10	Torek	Nikolaj Tolentinski, spoz.; Kandida	
11	Sreda	Prot in Hijacint, mučenca; Emilijan	
12	Četrtek	Ime Marijino; Gvido, spoz.	
13	Petek	Notburga, devica; Filip (Zdenko), muč.	
14	Sobota	Povišanje svetega Križa	☪
15	Nedelja	15. pobinkoštna - Nikomed, mučenec	
16	Ponedeljek	Kornelij, papež; Ciprijan, škof	
17	Torek	Rane sv. Frančiška; Lambert	
18	Sreda	Jožef Kupertinski, spoz.; Metod, škof	
19	Četrtek	Januarij in tov., muč.; Konstancija, devica, muč.	
20	Petek	Evstahij in tov., muč.; Mihael in Teodor, muč.	
21	Sobota	Matej apostol in evangelist; Jona, prerok	
22	Nedelja	16. pobinkoštna - Tomaž. Vil., škof; Mavricij	☉
23	Ponedeljek	Lin, papež, muč.; Tekla, devica	
24	Torek	Marija Devica, Rešiteljica jetnikov	
25	Sreda	Avrelija, devica; Sergij Radoneški, spoz.	
26	Četrtek	Ciprijan in Justina, mučenca	
27	Petek	Kozma in Damijan, mučenca; Adolf	
28	Sobota	Venceslav, mučenec; Lioba (Ljuba), devica	
29	Nedelja	17. pobinkoštna - Mihael, nadangel	☽
30	Ponedeljek	Hieronim, c. uč.; Zofija, žena	

1. Jezus ozdravi deset gobavih (Lk 17, 11-19)

8. O božji previdnosti (Mt 6, 24-33)

15. Jezus obudi mladeniča iz Naima (Lk 7, 11-16)

22. Jezus ozdravi vodeničnega (Lk 14, 1-11)

29. O največji zapovedi (Mt 22, 34-46)

[The page contains extremely faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the paper. The text is arranged in several paragraphs and is mostly obscured by the paper's texture and lighting.]

DNEVI

OKTOBER

31
DNI

1	Torek	Remigij, škof; Verena, devica
2	Sreda	Angeli varuhi; Teofil, spoz.
3	Četrtek	Terezija Deteta Jezusa, red.; Marija Rossello, red.
4	Petek	Frančišek Asiški, spoz.; Edvin
5	Sobota	Placid in tov., muč.; Marcelin, škof

6	Nedelja	18. pobinkoštna - Bruno; Renato ☉
7	Ponedeljek	Rožnovenska Mati božja; Marko, papež
8	Torek	Sergij, tržaški muč.; Brigita, vdova
9	Sreda	Dionizij, škof; Janez Leonardi, spoz.
10	Četrtek	Frančišek Borgia, spoz.; Danijel (Danilo)
11	Petek	Materinstvo Device Marije
12	Sobota	Maksimilijan Celjski, škof, muč.; Serafin, spoz.

13	Nedelja	19. pobinkoštna - Edvard, spoz.; Koloman, muč. ☾
14	Ponedeljek	Kalist I., papež; Just, škof; Gavdencij, muč.
15	Torek	Terezija Avilska, red.; Avrelija, devica
16	Sreda	Hedvika (Jadвига), žena; Gerard Majella, spoz.
17	Četrtek	Marjeta M. Alacoque, red.; Viktor
18	Petek	Luka, evangelist; Julijan, spoz.
19	Sobota	Peter Alkantarski; Fridesvida (Frida)

20	Nedelja	20. pobinkoštna - misijonska nedelja; ●
21	Ponedeljek	Uršula in tov., muč.; Irena
22	Torek	Bertila, red.; Ignacij, škof; Kordula
23	Sreda	Anton M. Claret, škof; Severin; Roman; Tekla
24	Četrtek	Rafael, nadangel; Feliks (Srečko), mučenec
25	Petek	Krispin, muč.; Krizant in Darija, muč.
26	Sobota	Evarist, papež, muč.; Lucijan, mučenec

27	Nedelja	21. pobinkoštna - Kristus Kralj ☽
28	Ponedeljek	Simon in Juda, apostola; Cirila
29	Torek	Narcis, škof; Ermelinda, devica
30	Sreda	Alfonz Rodriguez, spoz.
31	Četrtek	Volkang (Volbenk), škof; Kvintin, mučenec

6. Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mt 9, 1-8)

13. Prilika o kraljevi ženitnini (Mt 22, 1-14)

20. Jezus ozdravi sina kralj. uradnika (Jan 4, 46-53)

27. O božjem kraljestvu (Jan 18, 33-37)

Историческое

<p>1. Описание местности, в которой находится село, и ее географическое положение.</p>	<p>2. Описание населения села, его численности, состава и занятий.</p>	<p>3. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>
<p>4. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>5. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>	<p>6. Описание достопримечательностей села, его памятников и сооружений.</p>
<p>7. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>8. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>9. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>10. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>11. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>12. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>13. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>14. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>15. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>16. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>17. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>18. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>19. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>20. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>21. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>22. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>23. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>24. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>25. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>26. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>27. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>28. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>29. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>30. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>31. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>32. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>33. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>34. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>35. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>36. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>37. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>38. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>39. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>40. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>41. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>42. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>43. Описание природы села, его ландшафта и климата.</p>	<p>44. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>45. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>
<p>46. Описание хозяйства села, его особенностей и развития.</p>	<p>47. Описание культуры села, его традиций и обычаев.</p>	<p>48. Описание истории села, его возникновения и развития.</p>

DNEVI

NOVEMBER

30
DNI

1	Petek	Vsi sveti
2	Sobota	Verne duše v vicah
3	Nedelja	22. pobinkoštna - Just, tržaški mučenec; Silvija
4	Ponedeljek	Karel (Drago) Boromejski, škof
5	Torek	Zaharija in Elizabeta ☺
6	Sreda	Leonard (Lenart), opat; Sever, škof
7	Četrtek	Engelbert, škof; Vilibrord, škof
8	Petek	Bogomir (Božo), škof; 4 kronani mučenci
9	Sobota	Teodor (Božidar), spoz.; Posvet. later. bazilike
10	Nedelja	23. pobinkoštna - Andrej Avelinski, spoz.
11	Ponedeljek	Martin (Davorin), škof; Menas, muč.
12	Torek	Martin I., papež, muč.; Emilijan (Emil)
13	Sreda	Stanislav Kostka, spoz.; Diego (Didak), spoz. €
14	Četrtek	Jozafat Kunčevič, škof, mučenec
15	Petek	Albert Veliki, c. uč.; Leopold, spoz.
16	Sobota	Gertruda (Jedert), devica; Otmar, opat
17	Nedelja	24. pobinkoštna - Gregor Čudodelni;
18	Ponedeljek	Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla; Odon, opat
19	Torek	Elizabeta (Jela), žena; Poncijan, papež, muč.
20	Sreda	Feliks Valois, spoz.; Edmund, muč. ☺
21	Četrtek	Darovanje Device Marije; Albert, škof
22	Petek	Cecilija, mučenka; Maver, škof
23	Sobota	Klemen (Milivoj) I., papež; Felicita
24	Nedelja	25. pobinkoštna - Janez od Križa; Krizogon; Flora
25	Ponedeljek	Katarina, mučenka; Erazem
26	Torek	Silvester, opat; Konrad, škof
27	Sreda	Valerijan, škof oglejski; Virgilij, škof ☺
28	Četrtek	Gregorij III., papež; Katarina Labouré, red.
29	Petek	Saturnin, muč.; Blaž in Demetrij, muč.
30	Sobota	Andrej, apostol; Justina, devica, muč.

3. »Dajte cesarju, kar je cesarjevega!« (Mt 22, 15-21)

10. Jezus obudi Jairovo hčer (Mt 9, 18-25)

17. Prilika o gorčičnem zrnju (Mt 13, 31-35)

24. O razdejanju Jeruzalema (Mt 24, 15-35)

<p>1. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>2. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>3. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>4. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>5. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>6. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>7. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>8. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>9. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>10. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>11. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>12. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>13. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>14. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>
<p>15. [Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>	<p>[Faint text]</p>

DNEVI		DECEMBER	31 DNI
1	Nedelja	1. adventna (izseljenska) - Natalija (Božena)	
2	Ponedeljek	Bibijana, dev., muč.; Blanka, žena	
3	Torek	Frančišek Ksaverij, spoz.; Kasijan	
4	Sreda	Barbara, mučenka; Peter Krizolog, škof	
5	Četrtek	Saba (Savo), opat; Krispin; Dalmacij	☺
6	Petek	Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinarij, tržaški muč.	
7	Sobota	Ambrozij (Ambrož), c. uč.; Martin, opat	
8	Nedelja	2. adventna - Brezmadežno spočetje Device Marije	
9	Ponedeljek	Valerija, mučenka; Peter Fourier, spoz.	
10	Torek	Loretska Mati božja; Melkijad, papež	
11	Sreda	Damaz I., papež; Sabin, škof	
12	Četrtek	Spiridijon (Dušan), škof; Amalija	
13	Petek	Lucija, mučenka; Otilija, red.	☾
14	Sobota	Just, mučenec; Pompej, škof	
15	Nedelja	3. adventna - Marija K. de Rosa, red; Kristina	
16	Ponedeljek	Adela, žena; Evzebij, škof, muč.	
17	Torek	Lazar, škof; Olimpija, žena	
18	Sreda	Gracijan, škof; Teotim, muč.	
19	Četrtek	Urban V., papež; Favsta, žena	●
20	Petek	Evgenij in Makarij, muč.; Dominik, spoz.	
21	Sobota	Tomaž, apostol; Severin, škof	
22	Nedelja	4. adventna - Demetrij (Mitja); Frančiška Cabrini	
23	Ponedeljek	Viktorija (Zmagoslava), mučenka	
24	Torek	Božična vigilijska večer	
25	Sreda	Božič - Rojstvo N. G. J. K.	
26	Četrtek	Štefan, prvi mučenec; Marin, muč.	☩
27	Petek	Janez, apostol in evangelist; Fabiola, žena	
28	Sobota	Nedolžni otroci, mučenci; Kastor in tov., muč	
29	Nedelja	Nedelja v božični osmini; Tomaž Becket, škof muč.	
30	Ponedeljek	Evgen, škof; Rajnerij, škof	
31	Torek	Silvester, papež; Pavlina in tov., muč.	

1. O poslednji sodbi (Lk 21, 25-33)

8. Janez Krstnik pošlje svoja učenca k Jezusu (Mt 11, 2-10)

15. Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jan 1, 19-28)

22. Janez Krstnik oznanjuje pokoro (Lk 3, 1-6)

29. Simeon in Ana oznanujeta Gospoda (Lk 2, 23-40)

V „letu vere“

Sveti oče Pavel VI. je ob 1900-letnici mučeništva apostolov Petra in Pavla razglasil čas od 29. junija letos do 29. junija prihodnjega leta za »LETO VERE«. O tem je razposlal letos 22. februarja apostolsko pismo vsemu svetu.

Jugoslovanski škofje so na plenarni konferenci škofov v Zagrebu z vsem srcem sprejeli klic, misli in namene svetega očeta. Zato so 15. junija izdali posebno pastirsko pismo, da bi duhovnike in vernike spodbudili za razmišljanje o božji vsebini vere in za dosledno, pogumno prepričano izpoved zvestobe Jezusu Kristusu in vdanost Kristusovemu namestniku, svetemu očetu.

Leto vere nas kliče, da živa božja Cerkev, vse božje ljudstvo z enim srcem in enimi usti v mladem rodu in v tem času svojo vero potrdi in razodene, odločno in jasno, krepko in dosledno izpove.

»Kaj nam mora pomeniti naša vera?« se vprašujejo škofje.

Našo popolno poslušnost božjemu klicu in božji volji, ki ukazuje dobro in prepoveduje hudo. Po svoji veri moramo živeti. Vera naj prežema naš razum in naše srce, naj kaže pot naši vesti in sveti naši volji v vseh odločitvah v življenju.

Starši, ali bodo vaši otroci znali moliti in živeti po veri? To je odvisno v prvi vrsti od tega, kakšno mesto boste dali veri v svojem domu. Če bo vsak kotiček vašega doma obsevala luč vere in se bodo vaši otroci, ki žive z vami skupaj življenje vere, gredli pri toplem ognjišču božje ljubezni, potem se vam za prihodnost ni treba bati.

Zato je vaša dolžnost, krščanski starši, da storite vse, da vaši otroci v svojem jeziku spoznajo in vzljubijo velike resnice katoliške vere. Jezus Kristus nam jih je razodel, apostoli so nam jih izročili, Cerkev jih je pod vodstvom Petra in njegovih naslednikov učila, zakaj ti so nezmožljivi učitelji vere. Resničnost naše vere so izpričali nešteti mučenci stare in nove zgodovine, tudi naše slovenske.

Nič se ne bojmo in ne skrivajmo svoje vere v dnu srca; izpovejmo jo glasno in očitno! Samo to je v skladu z božjo častjo in človeškim dostojanstvom.

»Čujte, stojte v veri, držite se moško, bodite močni. Vse naj se pri vas vrši v ljubezni« (1 Kor 16, 13-14).

Novi goriški nadškof

msgr.

Peter

Cocolin

Papež Pavel VI. je v konzistoriju 26. junija 1967 imenoval msgr. Petra Cocolina, nadžupnika v Trziču (Monfalcone), za novega goriškega nadškofa. Po dobrih 60 letih, odkar je bil imenovan nadškof Sedej, je spet zasedel stolico goriških metropolitov sin goriške nadškofije. Ponosnemu veselju, ki je zavladelo med furlanskim ljudstvom,

da je duhovnik, ki je izšel iz njega, dosegl dostojanstvo nadškofa in metropolita, se je pridružilo soradovanje vseh Slovencev, saj sta obe ljudstvi duhovna otroka oglejske Cerkve; dolga stoletja sta hodili po isti zgodovinski poti in se vsekdar cenili in spoštovali. Na nedeljo 3. septembra je novi vladika prejel škofovsko posvečenje v ve-

ličastni baziliki v Ogleju, prestolnici oglejskih patriarhov in nekdanjem središču krščanstva na ozemlju severnega Jadrana. Posvetil ga je beneški patriarh kardinal Urbani ob sodelovanju tržaškega škofa msgr. Antona Santina in videmskega pomožnega škofa msgr. Emilija Pizzonija. Slovesno ustoličenje v Gorici se je izvršilo 24. septembra.

Nadškof Peter Cocolin ima za seboj skromno življenjsko pot domačih duhovnikov. Rodil se je dne 2. avgusta 1920 pod kmečko streho v vasi Saciletto pri Cervignanu. Studiral je v goriškem malem in bogoslovnem semenišču in bil dne 3. julija 1944 v stolnici posvečen v duhovnika. Služboval je najprej kot kaplan v Krminu, kjer se je odlikoval po veliki skrbi in ljubezni do mladine. Leta 1951 je odšel za župnika v Terzo in leta 1955 za župnika in dekana v Oglej, kjer je ostal dobrih 10 let. V Ogleju se je zavzemal za obnove dela v baziliki, da bi spet zasi-

jala v svoji prvotni klasični preprostosti in veličastnosti; zelo je razgibal mladino in ji dogradil prostran oratorij; zbral je krog sobratov, ki so se na poseben način zavzemali za usodo kmetov in delavcev in je tako učinkovito posegal v socialne probleme vse Nižje Furlanije. Prav zaradi njegove socialne odprtosti in duhovniške širine ga je nadškof Andrej Pangrazio dne 18. julija 1966 premestil za nadžupnika in dekana v osrednjo župnijo sv. Ambroža v Tržič. Ob tej priliki je bil imenovan za častnega kanonika goriškega stolnega kapitlja.

Kot domačin pozna nadškof vse škofijske duhovnike in ve za pričakovanja in zahteve vernega ljudstva; znani so mu starodavni običaji in navade, sodobne razmere in problemi, sploh vsa pestra in zamotana življenjska problematika. V vsej ostrini se zaveda dejstva, da celotno škofijsko ljudstvo pričakuje od svojega nadpastirja »besedo

Pozdrav duhovščine novemu nadškofu

Nadžkof v Katoliškem domu

Kristusa Odrešenika», besedo resnice, pravice in ljubezni, ki naj ogreva srca in razveseljuje pot božjega ljudstva, ki roma proti večni domovini.

Nadžkof Cocolin ima očetovsko rad vse svoje škofljane, tudi Slovence. Že kot otrok se je učil slovenščine. S slovenskimi sošolci in soseseniščniki je bil vsekdar in je še danes v iskreno prijateljskih odnosih. Pobljize se je seznanil s slovenskimi verniki v Krminu. Če je kot duhovnik spremljal usodo goriških Slovencev kot iskren prijatelj, jim bo kot škof stal ob strani kot ljubeči oče.

Takoj po imenovanju je izvoljeni nadškof msgr. Peter Cocolin naslovil na vernike goriške nadškofije pozdravno poslanico. Slovenskim vernikom pa je z naslednjim pismom poslal še poseben pozdrav:

Predragi slovenski verniki!

Izrazi tako prisrčnih voščil in vlnudnostni obiski Vaših župnikov ter obeh prečastitih gospodov dekanov so me vzpodbudili, da skupni

pozdravni poslanici vsem vernikom v škofiji dostavim še poseben pozdrav in izrazim toplo zahvalo vsem Vam, moji predragi slovenski verniki in duhovniki.

Hkrati s čustvi iskrene zahvale izražam željo in namen, da se z Vami čimprej srečam. Trdno zaupam, da se bo iz tega našega srečanja izoblikoval in utrdil oni bratski odnos, ki je predpogoj in porošstvo za harmonično in dejavno sodelovanje v toplem ozračju škofijskega družinskega občestva.

Lepo se Vam zahvaljujem za molitve. Zagotavljam Vam, da se Vas nenehno spominjam pred Gospodom. V veliko veselje mi je, da s obratom v duhovstvu ter vsem Vam, preljubi verniki, lahko naklonim Gospodov blagoslov!

† PETER COCOLIN, nadškof

Na dan ustoličenja je v programatičnem govoru začrtal obrise svojega škofovskega dela. Vse bo vršil v »imenu Kristusovem«. Za izhodišče mu bo temelj, ki so ga postavili njegovi predniki. »Predvsem se spominjam nadškofa dr. Sedeja, svetla vzor umerjenega in modrega pastirja. Škofiji je dal se-

menišče, 26 let je vladal na vzoren način, potem ko je združil v zares krščansko enoto vernike in duhovnike italijanskega in slovenskega jezika.«

Ce je nadškof msgr. Ambrosi poudarjal edinost: »Naj bodo vsi eno!« in nadškof msgr. Pangrazio duh občestva: »Škofijsko občestvo je stvarnost, je živa enota!«, si postavlja nadškof msgr. Cocolin za svojo glavno nalogo vzpostaviti živi stik z duhovniki in verniki, začeti z vsemi iskren razgovor, dialog, vsi naj čutijo srčno toplino nadškofove prisotnosti: »Naše delo in skrb za vse, za katoličane in nekatoličane, bodi izraz našega duhovniškega in pastoralnega poslanstva!« V pristrčnem odnosu hoče biti do vseh duhovnikov, tako da se nihče ne bo čutil pozabljenega, do vseh vernikov: delavcev, kmetov, dijakov, izobražencev, tako da postane vsa škofija eno samo »občestvo vere, milosti in ljubezni.«

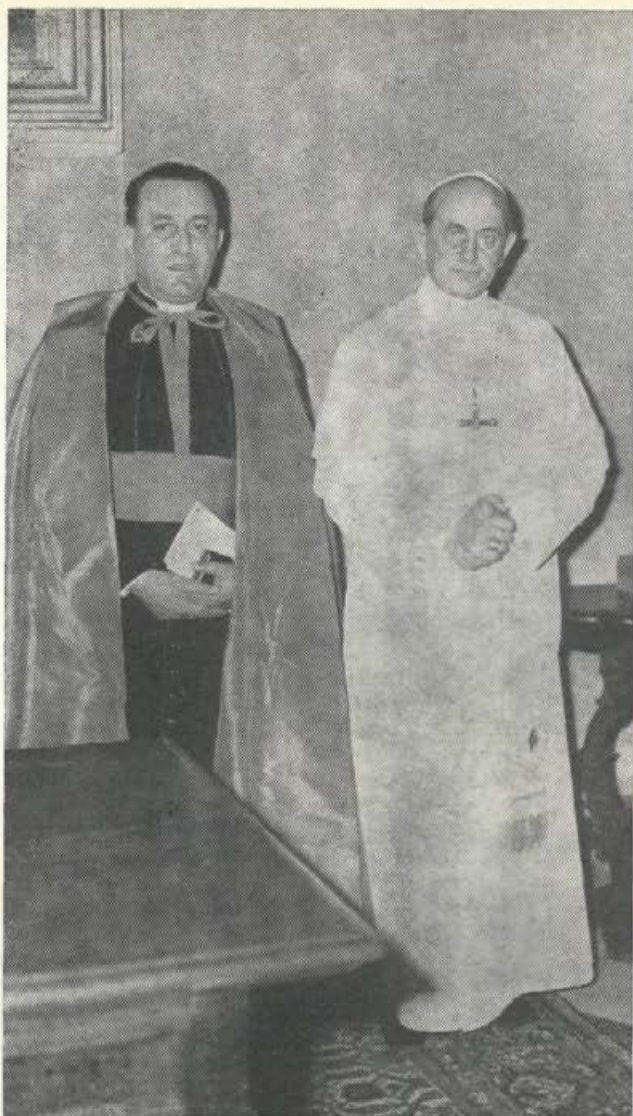
»Praktični materializem,« ugotavlja dalje nadškof, »vodi človeka v brezbriz-

nost za probleme duha, zaradi česar je potrebno delo na globoko. Predvsem moramo pregledati versko stanje našega ljudstva in naših župnij. Nato pa začeti z novimi dušnopastirskimi prijemmi, ki odgovarjajo zahtevam novih časov. V naporu, da bi našim župnijam dali nov obraz, naj duhovniki vabijo k delu vse, ki so voljni sodelovati.« V katoliških organizacijah, italijanskih in slovenskih, je skrivnost uspeha: v njih se vzgajajo novi ljudje, po njih se bo tudi goriška Cerkev osvestila v zavesti svojega misijonskega zvanja.

Nadškof Cocolin priznava v duhu krščanske vesoljnosti narodne značilnosti in izročila slovenske skupnosti v nadškofiji. Slovenskim vernikom rad postreže v njihovem materinskem jeziku, npr. na Barbani takoj drugi dan po svojem ustoličenju, na Sv. gori ob romanju italijanskih vernikov, ob srečanju s slovenskimi verniki na praznik Kristusa Kralja pri Sv. Ignaciju in v Katoliškem domu.

Predstavniki oblasti in množice spremljajo nadškofa v stolnico

Nadžkof msgr. Cocolin pri Pavlu VI.

Slovenski katoličani gledajo v svojem nadškofu predvsem očeta in pastirja svojih duš, ki naj jih z besedo, zgledom in delom vodi h Kristusu. Neizmerno jih seveda veseli, da jim v duhu krščanske vesoljnosti nudi duhovno oskrbo v rodnem jeziku in v upošteva-

nju njihovih izročil. Ob sličnem dokazu vesoljnosti nedeljene Cerkve hočejo krepiti v sebi katoliško edinost škofijskega občestva in se z vso vdanostjo in zvestobo zbirati okoli svojega nadškofa, da postanejo pod njegovim vodstvom zares božje ljudstvo.

Pokonciljska pot

Ko bo ta koledar prišel v naše družine, bo za nami že druga obletnica, odkar je sveti oče 7. 12. 1965 slovesno zaključil drugi Vatikanski koncil.

Upravičeno se zato vprašujemo: Kaj se je naredilo po koncilu? Kakšno pot je zavzelo pokonciljsko delo za zaželeno cerkveno obnovo, za utrditev vere in razširitev dejavne krščanske ljubezni?

Se veliko je takih, ki zavirajo to delo, ker bi se radi vrnili k staremu, ker se bojijo mladosti v Cerkvi in bežijo pred osebno odgovornostjo pri obnovi in pomladitvi božjega kraljestva na zemlji. Večkrat smo slišali svetega očeta, da je zaskrbljen, ker se ponekod pojavljajo ideje in težnje, ki so v nasprotju s koncilskim duhom in predstavljajo dejansko nevarnost za jasnost in trdnost v veri. Velikokrat smo morda tudi mi preslišali opomine istega svetega očeta, ki je prav tako izrazil svojo zaskrbljenost nad premajhnim pogumom in nepripravljenostjo katoličanov, da uveljavijo koncilске ideje.

V katero vrsto spadamo mi? Kaj smo že naredili? Zlasti v tem letu, ki ga je sveti oče razglasil za »leto vere«?

Kot podlaga za razmišljanje o tem, kaj moramo še narediti, nam bo morda koristen kratek pregled najvažnejših pokonciljskih dokumentov in določil, ki jih je izdal sveti oče osebno ali pa po svojih uradih.

Med raznimi koncilskimi odloki ima precejšnjo važnost dekret o škofih, ker določa, kako naj zborni značaj škofovske službe pride do izraza pri vodstvu Cerkve na splošno in pri vodstvu posameznih škofij.

Določbe tega koncilskega dekreta o pastirski službi škofov so našle delni izraz v apostolskem pismu »Ecclesiae Sanctae«, ki je stopilo v veljavo 11. oktobra lani. To pismo obsega nadalje izvršne določbe še k trem nadaljnjim tozadevnim koncilskim dekretom in si-

cer o službi in življenju duhovnikov, o obnovi redovnega življenja in o misijonskem delovanju Cerkve. Iz prvega dela pisma naj bodo omenjeni le glavni odstavki: boljša razdelitev duhovnikov, pomoč revnejšim škofijam, izobrazba duhovnikov, materialna pomoč vsem duhovnikom in s tem v zvezi revizija sistema nadarbin (plače), boljša koordinacija vseh sil v škofiji in tesnejše sodelovanje, preureditev škofijskih in župnijskih meja, imenovanje in odpoved škofov, župnikov itd., pomožni škofje, škofovi vikarji, pastoralni svet, odbor ali svet duhovnikov, dekani, razmerje med škofom in redovniki ter njihovo sodelovanje v škofiji, škofovske konference, pastoralni direktorij.

Drugo poglavje obravnava obnovo redovniškega življenja; temeljne določbe se tu nanašajo na redovne predstojnike, posebej še na generalni kapitelj. Dalžnost tega kapitlja je, da izvede zaželeno obnovo redovnega življenja ter ustrezno revidira redovna pravila. (Brali smo, da so nekateri redovi že pripravili take generalne kapitlje.) Nekateri dolžnosti redovnega življenja se še posebej poudarjajo: služba božja, duh samozataje, obljuba uboštva, skupno življenje, klavzura redovnic, vzgoja novincev in formacija redovnikov, združenje in ukinitvev ustanov, ki nimajo več naraščaja, konference redovniških poglavarjev.

Tretje poglavje o misijonski delavnosti gre za tem, da bi vernike vedno bolj zainteresirali za misijonsko delo Cerkve. V ta namen so naštet različna sredstva za študij in misijonsko delovanje: študij misijonske teologije, misijonsko oblikovanje mladine, semeniščnikov, vernikov, pospeševanje misijonskih poklicev; podpiranje papeških misijonskih ustanov; zbiranje materialnih sredstev, ki so potrebna za življenje in razvoj misijonov; ustanovi-

tev posebne komisije »za misijone« pri škofovskih konferencah, katere naloga bo, da proučuje vso misijonsko dejavnost in vse delo spravlja v sklad; skrb za laike, ki delujejo v misijonih; ustanavljanje in obnavljanje misijonskih ustanov, vključno tudi znanstvenih. Poseben poudarek je na novi ureditvi kongregacije za širjenje vere in tudi na sodelovanju rimske ustanove s škofovskimi konferencami misijonskih dežel.

A kako naj napreduje delo za obnovo po škofijah, ako se središče cerkvene uprave, to je rimska kurija, sama ne prenove? To vprašanje si je večkrat zastavil koncil, pa tudi širša javnost.

Reforma rimske kurije

Dne 15. avgusta letos je sv. oče podpisal dolgo pričakovani dokument o reformi rimske kurije, apostolsko konstitucijo »Regimini Ecclesiae universae«, v kateri so razložena navodila in določila za to reformo. Papeški dokument bo začel veljati 1. januarja 1968.

Dokument je zelo dolg in vsebuje navodila, katerih važnost je le težko spoznati. Reforma sama in možje, ki jo bodo izvedli, bodo v bližnji in daljni prihodnosti pokazali, kako pogumno in dalekosežno je sveti oče začrtal nadaljnjo pot vodilnih organov Cerkve.

Po novi reformi bodo ti osrednji organi sledeči.

1. Državni sekretariat ali papeški sekretariat - Svet za javne cerkvene zadeve.

2. Devet kongregacij: 1. za verski pouk (do l. 1965 sv. oficij); 2. za vzhodne Cerkve (doslej za vzhodno Cerkev); 3. za škofove (doslej konzistorialna); 4. za disciplino zakramentov; 5. za obrede; 6. za kler (doslej koncilski); 7. za redovnike in svetne ustanove (doslej za redovnike); 8. za katoliški pouk (prej za semenišča in univerze); 9. za evangelizacijo narodov ali za širjenje vere (prej za širjenje vere).

3. Trije sekretariati: 1. za pospeševanje edinosti kristjanov; 2. za nekristjane; 3. za neverne.

4. Dva organa, ki sta ustanovljena »ad experimentum: 1. svet za laike; 2.

papeška študijska komisija »Iustitia et pax«.

5. Tri sodišča: 1. apostolska signatura; 2. sveta rimska rota; 3. apostolska penitenciarija.

6. Šest posebnih uradov: 1. apostolska pisarna; 2. gospodarska prefektura; 3. uprava premoženja svetega sedeža; 4. prefektura apostolske palače; 5. apostolska kamera; 6. statistični urad.

Še pred tem dokumentom je sveti oče 6. avgusta izdal določilo, po katerem bodo odslej kot člani vsaki kongregaciji dodeljeni tudi krajevni škofje. Pri izbiri teh škofov bodo upoštevali njihovo predmetno usposobljenost in pa različne dele sveta, da se bo res odražala veseljnost Cerkve.

V zvezi z reformami omenjamo zopetno postavitve službe diakonov v Cerkvi (18. 6. 1967). Ti bodo lahko poročeni ali neporočeni in bodo opravljali marsikatero službo v pomoč duhovnikom: pridiganje, katehizacija, skrb za karitativno delo itd. Za duhovnike je na svoj god 24. junija letos sveti oče izdal svojo šesto okrožnico, ki jo je posvetil perečemu vprašanju duhovniškega celibata.

Duhovniški celibat

V uvodu sveti oče podrobno in odkrito razloži vso obsežnost in važnost problemov, ki izhajajo iz duhovniškega celibata, in sicer pod doktrinalnim, zgodovinskim, družbenim, psihološkim in pastoralnim vidikom.

V prvem delu, ki ima troje poglavij: »razlogi za celibat«, »celibat v življenju Cerkve« in »celibat in človeške vrednote« razlaga papež na široko pozitivne vrednote celibata in znova potrjuje primernost celibata za cerkvene službe.

V drugem delu, ki ima pet poglavij: »duhovniška vzgoja«, »duhovniško življenje«, »žalostni pobegi«, »škofovo očetovstvo« in »delež vernikov« osvetljuje papež na zelo praktičen način sredstva, ki so potrebna za vzgojo in izbiro bodočih duhovnikov, ki naj bi se povsem izročili Bogu in Cerkvi.

Papež končuje z upanjem, da bo Cerkev z duhovno kakovostjo svetih služabnikov prišla tudi do povečanega števila teh.

Za utrditev vere in razširitev dejavnosti za krščansko življenje se sveti oče trudi in zanima na razne načine. Kdo bi mogel našteti vse njegove govore, v katerih vedno znova in znova budi čut odgovornosti božjim otrokom, zavest odlike pri kristjanih, veselje za službo Bogu.

Catholicam Christi Ecclesiam

V ta namen je sveti oče z apostolskim pismom »Catholicam Christi Ecclesiam« z dne 6. 1. 1967 uresničil dve novi ustanovi, ki ju je priporočil koncil.

Koncilski odlok o laičnem apostolatu priporoča župnijske, medžupnijske, narodne in mednarodne svete laikov. »Vrh tega naj se pri apostolskem sedežu ustanovi posebno tajništvo za podporo in spodbudo laiškega apostolata. To bo središče, ki bo razpošiljalo vesti o raznih apostolskih delih laikov, raziskovalo sodobna vprašanja s tega področja in s svojimi nasveti podpiralo hierarhijo in laike pri apostolskih delih.« Te naloge sveta papež v ustanovitvenem odloku našteva. V ta svet so imenovani škofje in laiki.

Studijsko komisijo za pravičnost in mir priporoča pastoralna konstitucija o Cerkvi v sodobnem svetu »v želji, da bi koncil vsepovsod poživljaj pravičnost in Kristusovo ljubezen do ubogih. Ustanova naj ima nalogo, spodbujati vse katoličane, naj pospešujejo napredek v pokrajinah, kjer vlada pomanjkanje, in ostrijo čut za mednarodno socialno pravičnost.«

Ta komisija si, po besedah svetega očeta, »postavlja za nalogo, da vesoljnemu božjemu ljudstvu prebudi popolnoma jasno spoznanje, kakšno vlogo sedanji časi terjajo od njega: namreč tako, da se bo s tem pospeševal napredek siromašnejših narodov in se bo gojila pravičnost med narodi in se od tod manj razvitim narodom nudila po-

moč, s katero bi lahko skrbeli sami za svoj razvoj.«

Program in smernice za delo za pravičnost in mir je sveti oče začrtal v okrožnici »O delu za razvoj narodov« (»Populorum progressio«), ki je izšla na veliko noč 26. marca 1967.

Okrožnica nadaljuje socialni okrožnici Janeza XXIII. (»Mater et magistra«, ki govori o modernem razvoju družbenega življenja v luči krščanskih načel, in »Pacem in terris« ki govori o miru med vsemi narodi, utemeljenem v resnici, pravici, ljubezni in prostosti), in dalje razvija koncilsko Konstitucijo o Cerkvi v sedanjem svetu.

Medtem ko se je prva socialna okrožnica Leona XIII. (»Rerum novarum«) leta 1891 zavzela za revno delavsko ljudstvo zoper liberalni kapitalizem, se ta zavzema za revne narode in nerazvite dežele, graja vnebovpajoče socialne krivice današnje družbe in se zavzema za boljšo izrabo in razdelitev naravnih dobrin in dohodka.

A kako se bo kristjan zavzel za boljšo razdelitev dobrin in dohodkov, če nima dovolj čuta za pokoro, za odpo-ved?

Dolžnost pokore

K temu naj bi prispevala apostolska konstitucija »Paenitemini«, s katero je preurejena na novo ne le postna postava, temveč vsa cerkvena spokorna disciplina.

V Konstituciji je podčrtana dolžnost pokore in spokornega duha, ki je bila često poudarjena tudi v govorih na

PRAVI KRISTJANI SI NE MOREJO MISLITI, DA BI SVET OSTAL BREZ DUHOVNIKOV, DELIVCEV BOZJE MILOSTI IN UCITELJEV ZIVLJENJSKE BOZJE RESNICE! VSE TO PA SE PRAV LAHKO ZGODI, CE ZA DUHOVNI-SKE POKLICE NE BOMO MOLILI IN JIH VZGAJALI S SVOJIM KRŠCANSKIM ZGLEDOM IN JIM DAJALI POGUMA NA POTI K VISOKEMU CILJU.

koncilu. Spokornost ne obsega samo posta od jedi, temveč vse vrste pokore in zadoščevanja, vsa dobra dela molitve, odpovedi in ljubezni. Razen cerkvene predpisane pokore v obliki posta smo namreč po božji zapovedi dolžni delati večjo pokoro po osebnih okoliščinah in z lastno odgovornostjo. To pa moremo opravljati na premnoge načine.

Posta in Konstituciji imajo škofovske konference glede skupnega posta velike pravice, da ga prilagodijo ali tudi spremenijo. Zato je v različnih deželah tudi različna zapoved glede posta od jedi ali zdržka od mesnih jedi ob petkih. Tako je na primer v Italiji obvezen zdržek od mesnih jedi na petke v postu, na druge petke v letu se pa lahko nadomesti s primernim spokornim delom.

A imamo še en važen papežev dokument, ki še posebno poudarja važnost, potrebo in koristnost dobrih del, ki so izraz ljubezni do Boga in do bližnjega.

S 1. majem 1967 je namreč stopila v veljavo apostolska Konstitucija »Indulgentiarum doctrina«, ki preureja disciplino odpustkov.

Konstitucija ima teološki in praktični del. V teološkem ali doktrinalnem pogledu ne prinaša nobenih sprememb! Nauk o odpustkih (o odpuščenju časnih kazni v vicah) še nadalje sloni na treh načelih:

1. člani Cerkve na zemlji, v nebesih in v vicah so med seboj povezani kot udje skrivnostnega Kristusovega telesa v občestvo svetnikov;

2. načelo nadomestnega zadoščevanja: vsako dobro delo ima dvojno vrednost, zasluženje in zadoščenje. Zasluženje je osebna last, zadoščenje se da prenesti na drugega (na primer na duše v vicah);

3. nauk o duhovnem zakladu Cerkve, v katerem so zasluženja Kristusa, Marije in svetnikov. Iz tega zaklada Cerkve »zajema«, ko podeljuje odpustke.

V praktičnem delu Konstitucije je podanih 20 določb, ki preurejajo in ponostavljajo dosedanje predpise cerkve-

nega prava in drugih določil. Važne so predvsem tri spremembe:

1. pri nepopolnih odpustkih se odpravlja navajanje dni in let kot merilo za odpuščanje časnih kazni. Cerkve do da iz svojega zaklada še toliko odpuščanja časnih kazni, kolikor jih je vernik s svojim dobrim delom zaslužil in že dobil;

2. število popolnih odpustkov se znatno zmanjša;

3. spremenijo se odpustki, vezani na kraje in predmete. Poudarja se, da je odpustek navezan na dobro delo vernikovo, ki ga opravi ob določenem predmetu (rožnem vencu, križu itd.) ali na določenem kraju.

Kdo naj nam pokaže pot?

Pogled na nebeško Mater.

Ob 50-letnici fatimskih dogodkov, 13. maja letos, je sveti oče izdal posebno apostolsko spodbudno pismo, ki govori o češčenju in posnemanju prebl. Device Marije, matere Cerkve.

Ob koncu poslanice izreka papež željo, naj bi Marijino brezmadežno Srce vsem kristjanom sijalo kot vzor popolne ljubezni do Boga in do bližnjega. Razen tega naj bi bilo znamenje edinosti in učinkovit pripomoček pri sklepanju vedno trdnejših vezi bratstva med vsemi kristjani v eni Kristusovi Cerkvi. Sveti oče z vso toplino poziva vernike, naj posvečenju Marijinemu brezmadežnemu Srcu tudi osebno izvrše in ga s poglobljeno življenjsko iskrenostjo pogosto obnavljajo, da bo resnično prešlo v praktično življenje izpolnjevanja božje volje.

Kaj pa z liturgijo?

Reči moramo, da smo se novosti, ki jih je prinesla koncilsko Konstitucija o svetem bogoslužju (4. 12. 1963) kaj radi oprijeli, še posebno na prvo postno nedeljo 7. marca 1965 uporabe slovenskega jezika pri svetem bogoslužju. Kako smo bili tedaj tega veseli. In danes? Kako smo v teh dobrih dveh letih napredovali? Koliko nam je naš materin jezik pomagal, da smo se poglobili v skrivnosti svete maše, se opri-

jeli svetih zakramentov, odprli svoje srce božji besedi?

Marsikaj je bilo lepega in koristnega, a še veliko dela nas čaka, ker se liturgična navodila vedno znova množijo, kar kaže, da ljudje želijo vedno kaj novega, lepšega, kar bi sodobnega človeka vedno bolj približalo Bogu in sočloveku.

Liturgično navodilo, ki je stopilo v veljavo letos 29. 6. je poenostavilo obred svete maše in dalo možnost za opravljanje celotne maše v slovenskem jeziku. Na binkošti smo prejeli navodilo o cerkveni glasbi in petju. Žal je to navodilo še precej nepoznano. A če hočemo, da ne bomo zaostali in zastareli moramo le misliti, kako bomo oplešali svoje bogoslužje z novimi pesmimi in novo glasbo. Za praznik Marijinega vnebovzvetja je začelo veljati daljše navodilo o češčenju Evharistije, ki daje marsikatero določilo za sveto mašo, za sodelovanje pri njej, za somaševanje, za češčenje svetega Rešnjega Telesa, za obhajilo. Skrbimo, da ne bodo ta navodila ostala zakopan zaklad. Poskrbimo, da nam bodo vir trdnjše vere in ljubezni za liturgijo in evharistično skrivnost.

Ko govorimo o virih ljubezni in vere se nehote spomnimo, da je še marsikatera ovira zlasti med nami in ločenimi brati. A počasi že gre. Koncilskemu dekretu o ekumenizmu iz leta 1964, ki daje načela, po katerih naj se vrši delo za zблиžanje katoličanov s pravoslavnimi in protestanti, je sledil krajši odlok o vzhodnih katoliških Cerkvah. Temu so sledila v začetku letošnjega leta navodila za mešane zakone, ki so jih ločeni bratje zelo kritizirali, a so kljub temu v precejšnji meri spremenili in olajšali postopek pri mešanih zakonih.

Na binkošti letos pa je Tajništvo za edinstvo kristjanov izdalo direktorij, kako naj se praktično izvedejo nekatera navodila odloka o ekumenizmu. Zelo važno je poglavje, ki govori o tako imenovani »communicatio in sacris«, to je glede udeležbe pri maši, prejemu zakramentov, obiska pobožnosti in podobno.

Tu je postavljena meja med tem, kar mi lahko damo pravoslavnim in oni nam, in med tem, kar lahko damo protestantom in oni nam. Pomniti pa je treba, da imajo pravoslavni prave zakramente, mašo, duhovnike. Pri protestantih tega ni.

Pričakujemo, da bo temu prvemu direktoriju sledil še drugi. Počasi, a gotovo sadovi koncila in pokoncilskega dela dozorevajo. Naj ne bomo zadnji pri nabiranju teh sadov!

Kot nov dokaz življenjske moči naše svete Cerkve je škofovsko sinoda, ki je začela s svojim delom 11. oktobra letos na praznik Marijinega materinstva. Škofovsko sinodo sestavlja: 13 poglavarjev vzhodnih Cerkva, 13 škofov predstavnikov škofovskih konferenc, 10 vrhovnih redovniških predstojnikov, 13 voditeljev rimskih kongregacij in 25 škofov, ki jih je izbral sam sveti oče. Tajnik sinode je poljski škof

FANTJE, KI NE VESTE, KOMU BI DARovali ZAR SVOJE MLADOSTI — DUSE VAS CAKAJO! ŽIVITE TAKO, DA BOSTE VSAK HIP LAHKO REKLI GOSPODU; TUKAJ SEMI

Rubin. Sinode sta se v imenu jugoslovanske škofovske konference udeležila zagrebški nadškof kardinal Seper in ljubljanski nadškof Pogačnik.

Gre skoraj za nov koncil v malem. Pokoncilsko doba je pokazala nove potrebe, nove težave, a tudi odkrila nove upe in cilje. To naj preuči sinoda, ki jo je ustanovil sveti oče, da bi mu služila pri vodstvu Cerkve.

Pet važnih točk je na dnevnem redu: reforma cerkvenega zakonika, verski nauk v sodobnem času, semenišča in duhovniška vzgoja, mešani zakoni in razna vprašanja bogoslužja, kakor reforma maše, podeljevanje zakramentov in molitev brevirja.

Vedno znova se kaj giblje. Cerkev je živa, čvrsta in mlada. In k tej Cerkvi pripadamo tudi mi! Bodimo zato ponosni nanjo in ostanimo ji zvesti s svojo trdno vero in gorečo ljubeznijo.

GOSPOD IN POL

Odkar so znanci nazadnje videli Blaža Romiha — bilo je pred kakimi osmimi leti — se mu je pod vsakim ušesom nabralo skoraj za pest tolšče. Te dni se je vrnil pogledat iz Amerike. Ni ne doktor prava ne jezikoslovja ne filozofije — in tudi še ne kak častni doktor, da bi kdo vedel (ni še namreč v primernih letih) — je pa doktor življenja, kar je najvažnejše. Prišel se je pokazat seveda bogat, nasmijan, radodaren. Želel je užiti občudovanje svojega zmagoslavja na tujem; želel je zbuditi nevoščljivost in se sladko pozibati na njenih neškodljivih perutih. Občutiti je hotel, kako so se mu na dan odhoda brez posebnega napora potajne solze v teh osmih letih počasi spremenile v zlate, vsem vidne solze veseliga snidenja z nekdanjimi prijatelji.

Za prvega med njimi se ni Ošatnik nikdar štel, in tako ga ni bilo na seznamu dvajsetih povabljenec, ki jih je Romihov predstavnik imel sklicati na mogočno večerjo. Marsikdo zemsko sicer malikuje, a duhovno povzdiguje. Romih ni bil te vrste človek: vsaj doslej ni pokazal smisla za duhovne stvari. Nekoč mu je Ošatnik ponudil v nakup drobno, a po splošnem mnenju vsega priporočila vredno knjigo.

»Kaj naj jaz s tem? Kakšno korist bom pa imel od tega?«

»Kulturno stvaritev vendar... iz kakršnih je zrasel naš mali narod... avtor je pravi idealist... odpovedal se je honorarju, pomisli, samo da je knjiga lahko zagledala beli dan...«

»Potem je bil bedak!«

Ošatnika je obšla vročina in ni več spravil besede iz ust.

No, in zdaj je bila v prikupni, po alpsko toplo urejeni sobi kraške gostilne naročena večerja za dvajset oseb. Ker pa je ena od njih nenadno morala

nekam po nujnem opravku, se je Romihov predstavnik spomnil evangeljske prilike — in je na razpotju našel Ošatnika, zazrtega v golobe, ki so se brhko sončili na lini zvonika in poslušali, kako ura bije pet.

»Romih te vabi v Borovnik.«

»A! K Širci?«

»Kam pa drugam! V soboto ob osmih zvečer. Boš enkrat videl, kaj je gostija!«

Dostojanstveno utrujen od donosne tujine je Romih sinoči stal sredi omizja, v vencu dragih prijateljev. Stiskal jim je roke, mnogim se ganjen pritisnil na levo in na desno lice, kup daril in rož se je bolj in bolj višal pred njim. Ošatnik je videl, da je prišel brez svatovskega oblačila. Bilo mu je neznanško nerodno, ko se je — nevajen takih večerij — praznih rok znašel pred Romihom, a zato mu je res prisrčno stisnil desnico in izrazil iskreno veselje, da ga po toliko letih spet vidi. Usedel se je na zadnje mesto in bil tam popolnoma varen pred Romihovim povabilom »Prijatelj, pomakni se više!«

Organizator vélike večerje, črnook, s simpatičnimi zobmi in toplim smehljajem, je bežno pogledal na zapestnico, ki se mu je bleščala ob snežnobelem robu srajčnega rokava, in tinknil s kozarcem ob kozarec.

Tišina.

»Prijatelji! Ne zgodi se vsak dan, da bi se nas tolikšno število zbralo za tako imenitno priložnost, kot je nočojšnja. A nam vsem dragi Blaž Romih je želel — da se izrazim simbolično — popiti z nami kozarec domačega vina in pojesti kos domačega kruha. Domo vina je pač domovina, gnezdo ima vsak človek pač samo eno. Ko mu izrekamo dobrodošlico, mu hkrati čestitamo: bistro je spoznal, kaj je to *American way*

of life, kaj je to *great society*, in se s svojimi sposobnostmi vzpel tako visoko, da je danes gospod in pol.«

Ploskanje. Kar še ni bilo nalitih kozarcev, so se zdaj napolnili. Omizje je vstalo.

»Na tvoje zdravje, dragi Romih! Na tvoje uspehe! Na tvojo še lepšo prihodnost!« je zaklical govornik.

Trkanje, ginjenost v očeh in na ustnicah, praznjenje kozarcev, neslišno šviganje belih natakarič s pladnji v naročju in razpostavljanje jedi po mizi.

Slavilni kozarec je zbudil tek — in za nekaj časa je vse druge glasove prekrilo zadevanje jedilnega orodja ob porcelan. Kaj medtem premišljajo povabljeni, tega Osatnik ni vedel. On ni premišljal nič, ker je bil resnično lačen — »in kadar ješ, jej in si ne kviri užitka z nobeno neprijetno mislijo«. Z veliko slastjo je pospravil ves narezek in ga zalil z novim kozarcem.

Kmalu se je lahko prepričal, da so bile govornikove besede o kozarcu vina in kosu kruha res simbolične. Saj so na mizo prihajale zmeraj nove steklenice — in zmeraj nove jedi: meso pripravljeno v omaki ali na ražnju, prikuhe za vsak okus in solata vseh vrst. Mlada, sita, rastoča Amerika je krmila zgarano, muzejsko Evropo.

Mogoče še bolj ko Romih je občutil slovesnost večera njegov aranžer. Ob toliko polnih kupicah je zaoril ljudsko himno »Že dolgo nismo pili ga« in toliko jih je poveznil, da je bil nazadnje sam poveznjen — in še krepko.

Siti in napojeni so se razgrevali v živih pogovorih, a skozi odprta okna jih je izpod kostanjev hladila sladka junijska noč.

»Jejte in pijte!« jih je pozival Romih. »Užaljen bom, če kaj ostane. Vse moramo pospraviti, kar je bilo pripravljeno.«

Ko na povelje so naskočili mejo zmogljivosti. Marsikdo je sam pri sebi nespodobno obžaloval, da ima človek tako majhen želodec, ko je videl na mizi tolikšno izobilje dobrot.

»Zdaj bi pa lahko kakšno zapeli!« se je domislil Romih.

Oglasilo se je petje. Osatnik sicer ni poklicni pevec, toda prvi bas jih je preveč ubralo, da ne bi bil on mogel požrtvovalno preskočiti v drugi tenor, kjer je začutil praznino. Pel je mogočno in iz prepričanja, da se mladost res ne vrne nikdar več. (»Čista, v prihodnost zagledana, podjetna, čila, na vse pripravljena, v vse dobro verujoča mladost... zakaj si tako kratka?«)

Prepeval je v zboru in gledal skozi okno v noč — in dognal, da je tisti negibni košati grm z belimi cvetovi, ki je strmel vanj z vrta, jasmin. Osatniku je bilo, ko da se mu jasmin čudi: »Kaj pa ti tukaj?«

Pesem je utihnila, gledališki igralec druge kategorije Dobrič, Romihov levi sosed, je začel pripovedovati prvi dovtip, Osatnika pa je neko neugodno občutje, nekakšna slaba vest (najbrž od preobilne jedi in pijače) pognala ven. Na vratih ga je sunil v hrbet hrupen smeh, potem pa je zadihal sveži zrak: lilije, nageljne, vrtnice, lipo, jasmin. Na pesku se je čutil večji, trdnjši in pogumnejši, podobno kot je notri na krilih svojih domislic, oponašanj, dvoumnih ugank in okroglih šal zmeraj više letel Romihov čokati, rejeni levi sosed.

SREČKO GREGOREC

Dospeti mi na božjo je obalo

*Če lahek bil bi
kot meglica
letel bi
kot lastovica,
bi dvignil se
do čistih cest,
do zlatih zvezd.*

*Oh,
to ni nič,
to je premalo
leteti kakor ptič!
Više, više!
Dospeti mi
na božjo je obalo.*

Najzaljša med natakamicami je prinesla torto in jo položila na sredo mize. Potem je prinesla dva krožnika narezane potice. Tretjič je prinesla nekaj steklenic šampanjca. Romih jo je hotel potrepeljati, a nji ni bilo do tega. Odšla je z visokim nasmehom pod samovšečnim pokroviteljstvom njegovih oči.

Zavoljo olike je moral Osatnik spet noter, v hrup in tabakov dim, dasi se je ob pogledu na obloženo mizo vse uprlo v njem. Zagnusil se je sam sebi, zagnusili so se mu drugi, in še najbolj Romih, ki jih je tako poniževal s svojo nasilno gostoljubnostjo. Tolsti Dobrič pa se je smehljajal za svojimi naočniki in z vilicami nosil v usta koščke bele torte.

MIRKO MAZORA

Tvoj angel je kriv

*Kdo ugaša, otrok,
ti zvezdni obok,
z oblaki ga krije
— pošasti in zmiije?
Iz njih bo hrumelo
neurje, orkan;
ne bo se razcvело
to mladje poljan.*

*Kdo biser drobi ti
tako plemeniti
v črepinje blesteče
— zasip tvoje sreče?
Nekoč razbitina
bo rezala te
— obup, bolečina —
v živo srce.*

*Kdo trga s poti
te blaženih dni,
potiska v blodnjak,
kjer živ boš mrtvak?
Peklenska je dver,
ki, tempelj, te ruši?
Sovrag? Divja zver? —
Ah, — angel tvoj v duši! ...*

»Ali smo bili res tako sestradani?« se je zgrozil Osatnik. »Smo ljudje ali smo psi?«

Toda moral je biti miren in vljuden, moral je molčati in potrpežljivo čakati konca, poslušati pijani smeh ob pokanju zamaškov v strop, hliniti veselost in ljubeznivo odkloniti črno kavo, ker se mu je že sicer obetala noč z eno samo dušljivo muko.

Nazadnje se je s smehljajem zadrege na obrazu spoštljivo približal omizju sam Širca, nakar je Romihov aranžer odigral svojo vlogo za tisti večer z glasnim finalom:

»Priatelji ... oštir hoče spati ... zaklepa vrata ... vzdignimo sidra ... stopimo pod zvezde ... pod mrzle ljube ...«

Trije — dva profesorja in učitelj glasbe — so se spomnili, da imajo doma otroke. S premagano zadrego so v serviete zavili preostale kose torte in potice ter si krepko napolnili zunanja žepa pri odpetem suknjiču.

Tako se je opolnoči končalo slanje v počastitev Blaža Romiha. Stlačili so se v avte in se po vijugasti cesti med grmovjem, ogradami, samotnimi drevesi odpeljali iz spečega Borovnika.

Kot je bil Osatnik pri večerji nadalje od Romiha, »gospoda in pol«, tako mu je bil ob vračanju najbliže: sedela sta v istem avtu. Po nekaj minutah vožnje pa je začutil čudno slabost — in dasi mu je bilo skrajno nerodno, je prosil voznika, naj bi malo ustavil, da stopi za hip na zrak.

Ves svet okrog njega je brnel v neki posebni nabitosti. Luči od daleč so sijale ko skozi gluhi, prozoren zid.

Avto je stal in ga čakal. Iz njega se je začulo Romihovo vprašanje:

»Kako je, Osatnik? Te hudo zdeluje?«

Ko ni bilo odgovora (Osatnik ga ni zmoget), je Romih dejal tovarišema:

»Moramo ga počakati, da se nam še ne zgubi kje na teh gmajnah. Ali je zmerom taka reva?«

»Taka ne,« je v smehu odgovoril eden, »ker si nikdar nič ne privoščiči.«

»Se zmeraj prodaja knjige?« se je zanimal Romih.

»Knjig menda ne več, ker je faliral. Zdaj je agent za poljske pridelke — ali nekaj takega. Pa nikamor ne pride naprej. Tudi da bi se ženil, ni slišati. Ni ga pa romanja, da ne bi bil zraven.«

»Osatnik!« je zaklical Romih. Poklicani ni čutil ne volje ne potrebe, da bi se odzval. Samo miruj! Samo miruj! mu je utripalo srce. Slonel je na drevesu brez moči, a z eno samo željo: v presunljivi nočni tišini razumeti vse.

»Nič naj te ne skrbi, saj je vsega vaju!« je bilo čuti iz avta. »Se vsakič se je pobral, kadar ga je kaj spodneslo. Ni pa najbolj prijeten za družbo, to je res.«

»Jaz ga že dolgo poznam in moram reči, da se je šele po razhodu z Dorino tako skisal.«

Ta glas je Osatnik zdaj prvič slišal iz avta... in ime Dorina ga je vsega pretreslo.

»Dorina... Dorina...«, je iskal Romih po spominu. »Saj res, Doriina! Kje pa je zdaj?«

Drugi Romihov tovariš je odgovoril negotovo:

»Ali ni v Rimu? Najprej je odšla v Turin, to vem.«

»Rad bi jo še kdaj malo stisnil k sebi, to živalco, da bi se kaj pomenila o nekdanjih časih,« je pripomnil Romih. »Ne bi je bil smel takoj spustiti — o, saj je tudi ne bi, da ni tako silila k poroki.«

»Osatnik je pa trubaduril, prodajal knjige — in ni vedel, koliko je ura.«

Romih se je zasmejal in onega pomiril:

»No, je pa kdo drug pogledal na uro! Je pa kdo drug zapiskal na klarinet!«

Osatnika je v hipu minila omotica, kot bi se bil mukoma izkopal iz temnih valov in se vrnil na svoj otok. Torej je bil Romih tisti, ki mu je izpeljal njo... Dorino... in ga tako pahnil na to samotno pot, po kateri stopa. Romih!

Odrgral se je od rešelike. Ni čakal,

da bi kdo iz avta še enkrat zaklical njegovo ime v tiho nočno gmajno.

»No, ti je kaj boljše? Ti je odleglo?« ga je sprejel Romih.

Osatnik se je tresel od nemoči in od negotovosti, kaj naj stori.

»Daj, sedi, Osatnik, čas je, da gremo naprej,« ga je spodbudil tisti pri volanu. A on je slonel na avtu in se ni mogel odločiti za nič.

MIRKO MAZORA

STEZICA

*Stezica
čez Prekopo
k Mrzli vodi,
v Plazove
in na Brezje.*

*Moji pradedje
so jo utrli,
naši očetje
pod bremeni
v njo so zrl.*

*Kaj so s težo
vse nosili,
kaj čutili
v srcih tod
za svoj rod!*

*Up in strah,
trud in pot
toliko sirot
je posvetil prah
te križeve poti.*

*Nekdaj sem šel po nji
— takrat je bil korak
še navzgor lahak —
zdaj hodim samó
z mislijo težkó;
z mano blodijo také
cele trume iz daljave
in sipljejo na Kladje
pokojnim svojim
grenké pozdrave.*

*Bodi nekoč
spet moja stezica,
potem se zenica
lahko mi zapre
za vso večno noč.*

»Romih ... hvala ti za večerjo, hvala za družbo ... hvala za vse!«

»Pusti sentimentalnost, zlezi že noter, da se kam premaknemo.«

Zatrl je skušnjavo, ki ga je vroče preblisnila: da bi Romiha usekal po ustih. Ali bi bila to zmaga? Moč je v nečem drugem: v oblasti nad samim seboj. Ničesar ni dolžan minulosti; naj bo tam, kjer je: pokopana, pozabljena.

»Peš pojdem ... ne bojte se, ne bom se izgubil ... Srečno pot!«

Osatnik je ostal sam na nočni cesti in se ni zmenil za solze, ki so mu zalivale oči. Sele ko je tišino presekal pasji lajež nekje v Borovniku, si jih je otrl ... in se stresel ob spoznanju, da žival lahko razglasi, kar čuti, človek pa mora molčati. Ena sama želja ga je prevzela: da bi mogel za zmeraj pozabiti sence iz preteklosti — posebno še Dorinine besede ob ločitvi, ki jih je vnovič priklicala ta popolnočna ura:

»Pred mano se je odprla pot, ki kam pelje — pa ne skozi puščavo.«

Nedelja, ki se mu je začela v molku gmajne, se je že svitala, ko je po stazah in kolovozih pritaval domov, v svojo skromno sobo na robu vasi. Ptice so pele v zraku, po drevju in grmovju, in ni mu bilo do spanja. Šel je na svojo njivico in tam med grmi fižola, med bučkami in kumarami, med paradižniki in jagodami pulil plevel iz suhe prsti. Tik preden je sonce oblilo grede, jih je mislil osvežiti z nekaj kanglami, a tedaj je zazvonilo pri cerkvi. Nasmehnil se je prvemu žoltemu cvetu, ki se je odprl na najčvrstejšem paradižniku, šel noter, se umil in preoblekel.

... Zdaj gre Osatniku h koncu tudi ta težki, grenkega okusa v ustih in v srcu polni dan. Romih se je verjetno že odpeljal — kot je imel v načrtu — proti balkanskim deželam, ki so bogatemu Zahodu zadnji čas nastežaj odprle svoje malo znane obale, skrivnostna jezera in starodavne samostane, svojo prostrano tišino, svojo gorsko eksotiko ... odpeljal se je v nestrpnem pričakovanju novih doživetij.

A Osatnik sloni pri odprtem oknu in skozi umiti zrak ljubeče gleda svojo njivico: popoldanska nevihta jo je namočila in okrepila za novo rast samo v njegovo veselje, samo v njegov odih, kadar se po trudapolnih, pogosto kaj poniževalnih obiskih pri trgovcih vrne domov.

Posut z razbitimi ponevihtnimi oblački tli daleč nad Dolomiti ognjeni pas Vidovih zarj in ne more ugasniti. Hladni, ne premočni severovzhodnik obljublja nov, jasen, uspešen dan.

HOSKO TEJNOS

Kje bom ...

*Kje bom čez milijardo let?
Ali sploh še bom?
Bo obstojal svet?
Je to misel — ali je le dvom?*

*Morda bom — a prah,
nosi ga samum,
ali rahel dah,
med vetrovi šum ...*

*Morda kje v temi
bom neznatna sled
sredi zemeljskih plasti,
manj ko mrtvec bled.*

*Kapljica dežja
pade v ocean —
v njem se je razšla,
našla je svoj stan ...*

*Čez milijardo let ...
Tudi ta so čas ...
Morda kje kak cvet
bo še moj obraz?*

*Ali raztopi
stvarstva se sistem,
v večnost čas zgori
in vsa gmota v njem ...*

Iz preteklih dni

JANEZ LUDVIK SCHÖNLEBEN (350-letnica rojstva)

Živahno literarno delo, ki so ga razvili slovenski protestantski pisci (Trubar, Krelj, Dalmatin in Bohorič) in tudi prvi katoliški verski obnovitelji, je zaradi 30-letne vojne in drugih vzrokov popolnoma zastalo. Kar 54 let ni zagledala nobena slovenska knjiga belega dne. Šele leta 1672 je oskrbel Janez Ludvik Schönleben potrebno izdajo Hrenovih *Evangelijev in listov*.

Janez Ludvik Schönleben se je rodil 1618 v Ljubljani, kjer je bil njegov oče župan. Stopil je v jezuitski red in se zelo izobrazil. Pozneje je postal svetni duhovnik in se je povzpел do dveh visokih mest: bil je dekan pri stolnici v Ljubljani, pozneje arhidiakon za Dolenjsko v Ribnici. Poslednja leta je živel samo za znanost in knjige; umrl je leta 1681.

Schönleben je izdal 38 knjig v latinščini in nemščini, v slovenščini pa že omenjene Evangelije in liste. Prilagodil jih je rimskemu misalu, ki so ga medtem vpeljali namesto oglejskega, dodal pa kratek katekizem, najpotrebnejše molitve in sedem pesmi. S temi dodatki je dal duhovnikom tekste, ki so jih najbolj potrebovali. Štiri pesmi je vzel iz protestantske pesmarice, tri pa so najbrž ponarodele cerkvene pesmi. Jezik je v glavnem Hrenov in nadaljuje tradicijo slovenskega knjižnega jezika, ki so ga ustvarili protestantje.

Izmed avtorjevih latinskih knjig sta naivajnejši *Aemona vindicata*, v kateri dokazuje, da je Emona res stala tam, kjer je danes Ljubljana, in *Carniola antiqua et nova* (Stara in nova Kranjska, 1681), ki obravnava slovensko zgodovino do leta 1000 po Kr. Ta knjiga je dala Valvasoriu pobudo, da je nadaljeval z raziskovanjem slovenske zgodovine (Slava vojvodine Kranjske, 1689). Schönleben je tudi priporočil

kranjskim deželnim stanovom, da so povabili leta 1678 salzburškega tiskarja in knjigarja Janeza Krstnika Mayrja, da je prenesel v Ljubljano svoje podjetje in ga uspešno nadaljeval.

POHLINOVA KRAYNSKA GRAMMATIKA (200-letnica izida)

Pred dvesto leti je o. Marko Pohlin (1735-1801), bosonogi avguštinec iz Ljubljane, izdal znamenito *Kraynsko grammatiko*, s katero se začinja v slovstvu razsvetljenstvo, ki pravzaprav odpira pot nepretrganemu slovenskemu kulturnemu razvoju. Kakor je Adam Bohorič z Zimskimi uricami (1584) uredil črkopis — bohoričico —, ki so ga Slovenci uporabljali do leta 1845, tako je hotel Pohlin postaviti jeziku

pravila. Videl je namreč, da vsak pisatelj po svoje piše in da ima slovenščina toliko knjižnih jezikov, kolikor je dežel. Slovnico je napisal v nemščini, ker so bili vsi slovenski izobraženci nemško izšolaní, za podlago pa je vzel ljubljansko narečje. Prav to pa je bilo slabo, ker je bila ljubljansščina vsa pomešana z nemškimi izposojenkami, a tudi v glasovnem in oblikoslovnem pogledu ni dosegala lepih slovenskih govorov. Vendar pa je prvi primerneje uredil sklanjo, našel je orodnik, ki ga imenuje »Spremuvávc«, iz latinske slovnice pa je ohranil zvalnik (Vekavc) in ablativ (Zmaknik).

Važnejši od slovnice same pa je uvod, ki je napisan v razsvetljskem duhu. V njem poziva svoje rojake, naj spoštujejo svoj materin jezik, ki je zelo star in razširjen na velikem ozemlju; govorili so ga na dvoru, še prej pa so ga uporabljali pri bogoslužju. Med drugim je napisal tudi naslednje značilne besede:

»Učeče se mladine danes ne priglanjajo več toliko k latinščini kakor k izbrani nemščini. O, ko bi se toliko poprijela tudi prave kranjščine, zakaj po dokončanih šolah bo morala v tem jeziku skrbeti za svojo in drugih blaginjo in korist. To smo zanemarili; zato ni nič čudnega, da nas tujci v naši deželi zasmehujejo in nas imenujejo jezikovne tatove, češ da nam manjka domačih besed in si jih moramo izposojati drugod; zato ni čudno, da se v tujih krajih svojega jezika sramujemo, kadar pa se domov vrnemo, se kažemo, da smo svoj materin jezik popolnoma pozabili. Ne sramujmo se svojega jezika, ljubi rojaki! Saj ni tako slab, kakor mislite.«

Najpomembnejši oddelek Pohlinove slovnice je na koncu metrika in poetika, prva v slovenskem jeziku. V njih so pravila o verzni meri, kiticah, rimah, pesniških svoboščinah in ukrasih. Pohlín je želel vzbuditi v svojih rojakih veselje do pesništva in voditi njihovo delovanje. To se mu je tudi posrečilo, saj je iz te poetike pognal prvi slovenski pesniški zbornik *Pisanice*

(1779-1781), ki so izšle trikrat in so v njih sodelovali: Vodnik, Dev, Pohlin, Mihelič, Naglič, grof Edling in neki B. E. Leta 1799 je Pohlin izdal poetiko v posebni knjižici pod naslovom *Adjuvmentum poëseos carniolicæ*.

LUKA JERAN (150-letnica rojstva)

Luka Jeran je bil pred sto leti pomembna osebnost slovenskega kulturnega življenja. S svojim časopisom *Zgodnja Danica* je stalno in odločilno posegal na razna področja javnega življenja in le Bleiweis je mogel z njim tekmovati z Novicami.

Jeran se je rodil leta 1818 v Javorjah v Poljanski dolini, obiskoval srednjo šolo v Karlovcu in Ljubljani, kjer je dovršil tudi bogoslovje. Znani misijonar Ignacij Knoblehar ga je spravil 1853 v Afriko za misijonarja, toda še isto leto se je moral vrniti, ker je nevarno obolel. Naslednje leto je spet poskusil, toda prišel je samo do Kaira ter se moral vrniti. Da bi le kaj storil za zamorce, je pripeljal v Ljubljano nekaj dečkov, ki pa so zaradi slabega podnebja kmalu pomrli. Jeran je ostal v Ljubljani in prevzel uredništvo *Zgodnje Danice*, ki jo je urejal do smrti

1896. Bil je tudi stolni kanonik in pa-
pežev komornik.

Jeran je bil pesnik in pisatelj. Pesni-
ti je začel že v bogoslovju in tedaj je
opeval letne čase, domovino ali razne
osebe; iz vseh pesmi pa je odsevala
ljubezen do slovenstva. V zadnjem let-
niku bogoslovja se je v Jeranu izvršila
notranja sprememba: za zmeraj se je
poslovil od posvetnega pesništva in se
oklenil nabožnega. V tej vnemi pa je
šel predaleč, ker je zahteval, da mora
vsaka pesem »določen dober namen
imeti, postavim podučiti, geniti, srce za
kako čednost močno vneti, in v dosego
tega namena naj vsa pesem meri«. V
svoje nabožne pesmi je Jeran izlival vso
iskrenost svoje asketske duše, v njih
se je svobodno izživljala njegova lju-
bezen do Boga, Marije in Cerkve. Pos-
tal je ne samo eden najplodnejših slo-
venskih nabožnih pesnikov, ampak je
ustvaril nekaj tovrstnih pesmi, ki spa-
dajo med najboljše, npr.: *Marija, skoz'
življenje ... O Marija, naša ljuba ma-
ti ...*

Prvo nabožno knjigo je izdal leta
1850, sledila pa ji je še vrsta drugih.
Omeniti je treba *Šmarnice naše visoke
nebeške Kraljice*, ki jih je napisal se-
dem letnikov (1859-78). Nekatere teh
knjig so doživele po sedem izdaj. Sle-
dile so *Postne pridige, Zgodbe sv. pisma
za mladost* idr.

Najbolj pri srcu pa je bila Jeranu
Zgodnja Danica, ki jo je v letu svobode
1848 ustanovil dr. Janez Zlatoust Po-
gačar kot *Slovenski cerkveni časopis*.
Jeran je bil že od začetka eden naj-
marljivejših sotrudnikov. Ko pa je
1852 postal urednik, ji je vtisnil svoj
neizbrisni pečat. Vanjo je pisal svetni-
ške življenjepise, pridige, asketične, pa-
storalne, versko politične, vzgojne, šol-
ske članke, najrazličnejše spise in pe-
smi. Stalno pa je spremljal tudi lepo-
slovno ustvarjanje in ga skušal usmer-
jati po svojih načelih: »Slovensko ljud-
stvo — bodi Bogu hvala! — ima vese-
lje nad svetim branjem; skerbimo to-
raj, de mu te duhovne jedi ne zman-
ka. In ker ne vemo, kaj bo novo po-
svetno slovensko slovstvo kej rodilo,

moramo vedno bedeti in gledati, de se
dobri, verni okus ljudstva v slabo ne
zverže in de prepovedaniga branja ne
dobi v roke.«

Ker je Jeran vse slovstvo presojal
kot asket in prijatelj mladine samo z
vzgojnega stališča, je imel pogosto spo-
re z drugimi časopisi in tudi pisatelji.
Ivan Tavčar je rekel, da so nalašč pi-
sali zaljubljene zgodbe, da bi dražili
Jerana, ki je preganjal take vrste slov-
stvo. Vendar pa je treba priznati, da
je bil Jeran tudi v polemiki pošten in
ni vedoma nikomur delal krivice. Ljub-
ljanski zvon je ob njegovi smrti zapi-
sal, da »izza njegove polemike nikdar
ni štrlel napuh, marveč istinita, blaga
verska vnema«.

Jeran je bil tudi velik dobrotnik di-
jaške mladine, katero je podpiral in ji
ustanovil Dijaško kuhinjo. Lep spome-
nik njegovi srčni dobroti je postavil
Ivan Cankar v črtici *Zgodba o nepo-
štenosti*.

MIROSLAV VILHAR (150-letnica rojstva)

Posebne vrste pesnik in kulturni
delavec je bil Miroslav Vilhar, ki se je
rodil na gradu Kalcu pri Planini leta

1818. Osnovno šolo je napravil v Postojni, gimnazijo v Št. Pavlu na Koroškem, pravo pa je študiral na Dunaju in v Gradcu. Ker veseljaški dijak univerze ni dovršil, ga je poklical oče domov in mu prepustil graščino. Do tedaj se je skušal v nemških pesmih, na Notranjskem pa je postal narodnjak in slovenski pesnik. Prvo pesem je priobčil leta 1845 v Novicah, pozneje pa je sodeloval v vseh tedanjih časopisih, izdajal pa je tudi samostojne pesniške zbirke.

Vilhar je bil veseljak in na gradu Kalcu se je zmeraj pelo, pilo, muzicalo in plesalo; šale ni nikoli zmanjkalo, družbe je bilo vedno dovolj. In iz tega okolja izvirajo tudi njegove pesmi, ki so lahke in vesele, ne pregloboke, neposreden izliv avtorjeve duše, brez študiranja in popravljanja. S pesmijo se je rodil tudi napev, ki je prav tako lahek in preprost. Družba je Vilharjeve pesmi rada prepevala in kmalu so postale splošno znane in na pol narodne. Priljubile so se zlasti tiste, ki imajo nekoliko otožen značaj, kot npr.: *Mila lunica*, *Ko ptičica sem pevala*, *Rožic ne bom trgala*, *Bom šel na planince*, *Po jezeru bliz' Triglava* idr.

Prvi šopek Vilharjevih pesmi je izšel v *Slovenskem koledarju* za leto 1851, ki ga je avtor sam založil. Leto pozneje so izšle *Pesmi Miroslava Vilharja*, ki jih je izdal v treh sešitkih z napevi, skupaj 18 pesmi.

V jeseni 1858 je prišel na grad Kalec za domačega učitelja Fran Levstik in začel s svojim strogim kritičnim očesom voditi tudi Vilharjevo pesnjenje. Pod Levstikovim vplivom se je Vilhar poglobil vase, začel je izpovedovati svoje misli, nazore in čustva (*Molitev*, *Na Kalcu*), izpopolnil se je v pripovedni pesmi (*Topol*), v odi (*Kras*), v basni (*Pluga*, *Cena*) in satiri (*Župan*). Sad tega skupnega dela so *Pesmi Miroslava Vilharja* iz leta 1860.

Po Levstikovem odhodu s Kalca je šel Vilhar s poezijo naglo navzdol, vendar pa je še v treh knjižicah izdal po nekaj pesmi, in sicer v *Slogi*, koledar-

ju za leto 1863, v zbirki *Žabjanke*, ki so izšle v Zagrebu 1865, in v *Koledarčku* za leto 1867.

Vilhar se je poskusil tudi v dramati, ker so v dobi čitalnic radi igrali, zlasti veseloigre, s katerimi so prebujali narodno zavest. Vilhar se je znal prilagoditi tedanjemu času in je napisal nekaj iger, ki imajo skromno vsebino, neživljenjske junake, a so zajete iz narodnostnih sporov. Leta 1850 je izdal *Jamsko Ivanko*, izvirno domorodno igro s pesmimi v treh dejanjih, romantično zgodbo iz časov križarskih vojsk, prepleteno z izvirnimi pesmimi o slovenstvu in svobodi v letu 1848. Nato so sledile *Vilharjeve igre* v več zvezkih, kot npr.: *Slep ni lep*, *Detelja*, *Župan*, *Poštena deklica* idr.

Leto 1848 je zaneslo Vilharja tudi v politiko in 1861 so ga izvolili za deželnega poslanca. Preselil se je v Ljubljano, ker so mu tudi otroci odrasli za višje šole. Dve leti pozneje je začel izdajati svoj politični list *Naprej*, ki mu ga je urejal Levstik. Ostro Levstikovo pero pa mu je nakopalo tiskovno pravdo in šest tednov zapora; *Naprej* je moral prenehati, Vilhar se je spet preselil na Kalec in se umaknil iz javnega življenja. Umrl je leta 1871.

FRAN JAKLIČ-PODGORIČAN (100-letnica rojstva)

Jaklič je bil tipičen mohorski pripovednik, preprost, domač, snovno zanimiv, nekoliko šegav, tesno naslonjen na ljudsko življenje. Bil je Jurčičev učenec, zato so ga zanimali predvsem vaški nosebneži in živ-

ljenje ljudi v Suhi krajini z vsemi običaji in navadami, ki so se bogato ohranile zlasti ob snubitvah in ženitvah, pa tudi ob drugih življenjskih prilikah.

Te običaje je Jaklič skrbno zbiral in študiral, da so nekatere njegove povesti pravi narodopisni spisi, poživljeni z živahno zgodbo. Sem spadajo: *Selska slika*, *Naši vaščani*, *Podobe iz naroda*, *Ljudska osveta*, *Sin*, *V pustiv je šla*, *Svatba na selih*, *O ta testament*, *Nevesta s Korinja* in še vrsta drugih. Izmed vseh je najbolj znana *Nevesta s Korinja*, ki je živa priča nekdanjih običajev pri ženitvi in je doživela več ponatisov in radijsko obdelavo.

Po prvi svetovni vojni se je Jaklič posvetil zgodovinskim povestim. Tudi v teh ga zanimajo bolj zunanji dogodki in snovna razgibanost kakor pa poglobitev v duševnost nastopajočih oseb in v zgodovinsko okolje. Prva njegova zgodovinska povest je *Zadnja na grmadi* (1924), kjer je prikazal zadnji čarovniški proces na Slovenskem. Sledili sta *V graščinskem jarmu* in *Peklena svoboda*, ki obravnavata tlačanstvo in revolucijo leta 1848 na Igu pri Ljubljani. Zanimiva je zlasti druga povest, ker prinaša novo snov v slovensko slovstvo. *Zadnja Jakličeva povest je Ob srebrnem studencu*, ki je izšla 1927 pri Goriški MD in pripoveduje, kako je nastal živosrebrni rudnik v Idriji.

O Jakliču je zapisal prof. Anton Slodnjak, da je »v živahnih povestih podal realistične slike ljudskega življenja, mišljenja in čustvovanja. V dramskem slogu, ki je posnet iz ljudske govornice, riše z besedami v podobni velikopoteznosti dolenjskega človeka in pokrajino, kakor jo razodevata v upodablajoči umetnosti njegova rojaka slikarja Kralja.«

Fran Jaklič se je rodil leta 1868 v Podgorici pri Dobropoljah, študiral v Ljubljani učiteljske, a ga je v tretjem letniku prekinil. Štiri leta je bil pomožni učitelj, toda 1892 je napravil zrelostni izpit na učiteljski v Koprju ter odšel za stalnega učitelja v Dobropolje, kjer je ostal do konca prve svetovne vojne. Nato je živel večinoma v Ljubljani, kjer je tudi umrl 31. decembra 1937.

Jaklič, ki si je po rojstni vasi privzel pridevek Podgoričan, je bil pravi učitelj starega kova, ki se ni omejil sa-

mo na strogo predpisane ure v razredu, ampak je bil vaščanom vse: učitelj, voditelj, svetovalec in pomočnik. Kulturno in gospodarsko je dvignil Dobropolje in okolico, ustanavljal in vodil kmetijske zadruge in pomagal ljudem do naprednega kmetijstva. Zato so ga imeli radi in ga izvolili 1900 za deželnega poslanca in 1907 za državnega; obe mesti je obdržal do prevrata po prvi svetovni vojni.

ILKA VAŠTETOVA

Dne 3. julija 1967 je umrla v Ljubljani znana pisateljica Ilka Vaštetova, r. Burger. Rodila se je 1891 v Novem mestu, postala učiteljica in pred prvo svetovno vojno in med njo sedem let poučevala na Ciril-Metodovi šoli na Acquedottu v Trstu. Tu je začela tudi svojo uspešno pisateljsko pot, ko je aprila 1916 v tržaški Edinosti priobčila svojo prvo stvar, *Pravljice s soških planin*. Tej so sledile še druge in 1921 je izšla njena prva knjiga z naslovom *Pravljice*.

Nato je v številnih povestih in romanih prikazala važnejše dogodke iz slovenske preteklosti. *Zaklad v Emoni* (1933-35) obravnava naselitev Slovencev v 6. stoletju; *Svet v zatonu* (1953) pripoveduje o bojih v 7. stoletju in opuščanju starega življenja v zadrugah; *Mejaši* (1923) so iz 8. stoletja in govorijo o bojih med Slovenci in Langobardi na zahodni meji; ti trije romani sestavljajo trilogijo. *Gričarji* (1956) so zajeti iz dobe protestantizma in katoliške verske obnove; *Umirajoče duše* (1928) prikazujejo življenje umetnikov v baročni Ljubljani; *Vražje dekle* (1933) ponazarja Valvasorjevo dobo; *Roman o Prešernu* (1937) in drama *Visoka pesem* (1953) sta umet-

niški življenjepis Franceta Prešerna, kakor je *Izobčenec* (1960), biografski roman o pisatelju Janezu Trdini. *Podobe iz mojega življenja* (1964) pa so značilnejši odlomki iz pisateljčinega življenja.

Vaštetova se je torej omejila samo na zgodovinska dela, daleč odmaknjena od sedanjosti. Sama je izjavila, da je pisala tako, kakor je videla resnico. Ker pa vse resnice v sodobnosti ni mogla povedati, se je zatekala v preteklost, češ: »Samo v preteklosti se lahko svobodno gibljem. Samo tam lahko na vsa usta povem, kar kot pisateljica hočem in moram. Povem pa lahko sevé samo tisto, kar z določenim časom ni v nasprotju.«

Njena dela so snovno zanimiva, dovolj verna podoba nekdanjih časov, nekoliko premalo pa so poglobljeni na-

stopajoči ljudje. Močnejša je v zgodbah kot v psihologiji. Najbolj ji je uspel Roman o Prešernu, ki je doživel do danes že štiri izdaje.

JOSIP PLEMELJ

22. maja 1967 je umrl v Ljubljani matematik svetovnega slovesa prof. dr. Josip Plemelj. Rodil se je leta 1873 na Bledu, dovršil matematiko na univerzi na Dunaju, po eno leto pa se je izpopolnjeval še v Berlinu in Göttingenu. Od 1902 do 1907 je bil v službi v dvornih knjižnici na Dunaju, predzadnje leto tudi asistent na tehniški visoki šoli. Leta 1907 so ga poklicali na univerzo v Černovicah v Bukovini, kjer je ostal do konca prve svetovne vojne. Kot svetovno priznan znanstvenik se je vrnil v domovino in postal leta 1919 redni profesor matematike na novo ustanovljeni ljubljanski univerzi ter njen prvi rektor. Na tem mestu je ostal do konca in vzgojil lepo število srednješolskih profesorjev matematike. Od ustanovitve Slovenske akademije znanosti in umetnosti (1938) je bil njen prvi član in več let vodja razreda za matematične, prirodoslovne, medicinske in tehnične vede.

Plemelj se je posvetil matematiki že v gimnaziji in ji ostal zvest vse življenje. Njegova raziskovanja segajo povsod v globino in do jedra, njegove številne zrele publikacije so izšle v nemščini in francoščini — v slovenščini samo dve — ter so veliko vplivale na svetovno poznanje matematike.

LETO 1868

Leto 1868 je bilo v slovenskem kulturnem življenju zelo razgibano.

V Mariboru so predstavniki mladoslovencev ustanovili časopis *Slovenski narod* in zaupali uredništvo Antonu Tomšiču, v jeseni pa mu je prišel za nekaj časa na pomoč še Josip Jurčič. Po Tomšičevi smrti je Jurčič sredi julija 1871 prevzel glavno uredništvo časopisa, se naslednje leto z njim preselil v Ljubljano in ga spremenil v prvi slovenski dnevnik. Slovenski narod je izhajal do maja 1945.

KUNCIC

Na dedovih kolenih

*Polonco na kolena vzela
je stari dedek in zapel: -
Takole, glej, takole, glej,
po morju smo vozili se,
takole, glej, na dno morja
bi kmalu potopili se.
In dolgo še, oј dolgo še
oči nazaj strmele so,
na krovu stare mamice
jokale in trpele so.
Še očka tvoj si naskrivaj
solzico z lica brisal je,
si vso to dolgo, bridko pot
na dno srca zapisal je.
Polonca ti, Polončica
vse to že pozabila si;
takole, glej, takole, glej,
takrat še majhna bila si.
Je mesec dni se barčica
na morju premetavala,
nazadnje pa, nazadnje, ah,
na kopno je priplavala.
Takole, glej, takole, glej,
prispeli v Argentino smo,
takole, glej, takole, ah,
izgubili domovino smo ...*

Jurčić, Levstik in Stritar so tega leta izdali najvažnejši mladostovski zbornik *Mladiko*. V njem so izšli: Jurčičeva najboljša povest *Sosedov sin*, Levstik je priobčil Tonine pesmi, Stritar pa svojo prvo novelo *Svetinova Metka* in odlomek iz romana *Zorin*.

Tega leta je prenehal Janežičev *Slovenski glasnik*, ki je izhajal v Celovcu enajst let (1858-68). V njem so sodelovali vsi pomembnejši pesniki: Levstik, Jenko, Čegnar, Valjavec, Stritar, Gregorčič idr., in pisatelji: Levstik, Jenko, Mandelc, Erjavec, Jurčić idr. Poleg leposlovja je prinašal SG tudi kritiko, kar je bilo v tistih časih najnevarnejše delo, in prav kritika ga je tudi pogubila. Jovan Vesel Koseski je tedaj prevedel Byronov ep *Mazeppo*, toda prevod je bil tako slab, da ga je Stritar v SG raztrgal; s tem se je list zameril naročnikom in je moral prenehati izhajati.

S SG je prenehala tudi knjižna zbirka *Cvetje iz domačih in tujih logov*, ki jo je Janežič ustanovil leta 1861, da je mogel v njej izdajati daljše spise. Vsega skupaj je izšlo 22 zvezkov, ki so prinesli pesmi Gregorja Kreka, Matije Valjavca, Iskrača Frankolskega, Antona Umka, prvi slovenski roman *Deseti brat Josipa Jurčiča* in več prevodov svetovnih del.

Mohorjeva družba v Celovcu je pred sto leti prvič prekoračila število deset tisoč udov (natančno: 10.448). Njeni udje so bili po škofijah takole razdeljeni: goriška 1388, krška 1221, lavantinska 3746, ljubljanska 3302, tržaškoprska 641, videmska 0, ostale 160. Izdala je pet knjig na 840 straneh in zaslužila 44,83 gold. Knjige so bile naslednje: *Koledarček* družbe svetega Mohora za navadno leto 1869. - *Kristusovo življenje in smert* v premišljevanjih in molitvah. Poleg Gašparja Erharda za Slovence predelal Štefan Kociančič, profesor bogoslovja v Gorici. - *Slovenskih večernic XVII. zvezek*. Mati Božja dobrega sveta ali bratovska ljubezen. Povest iz časov turških bojev konec XVI. stoletja. Spisal duhoven ljubljanske škofije (Jernej Dolžan). -

Slovenskih večernic XVIII. zvezek. Domače in tuje živali v podobah. Slovenske mladine v poduk in kratek čas popisal France Erjavec, profesor na k. višji realki v Zagrebu. - *Življenje svetnikov in svetnic Božjih*. Po najboljših virih spisal dr. J. Rogač, duhoven ljubljanske škofije.

Slovenska Matica je izdala leta 1868 tri knjige v 2000 izvodih, in sicer *Narodni koledar*, *Sporočilo* in *Letopis Matice Slovenske* za leto 1869 (v eni knjigi). - *Olikani Slovenec*. Spisal Ivan Vesel. - *Slovenski Stajer*. Dežela in ljudstvo. Spisali Rodoljubi (Josip Šuman, Ivan Žuža in Janez Majciger). I. snopič. (Dežela).

Pred sto leti se je rodil pesnik *Anton Medved* (glej *Koledar* za l. 1959), umrl pa so: urednik *Kranjske Čbelice* *Miha Kastelic*, noviški pesnik *Ignacij Holzapfel* in zbiratelj narodnih pesmi *Anton Žakelj* - Rodoljub Ledinski (glej *Koledar* za l. 1966).

MIRKO MAZORA

Božična

*Edino le Ti,
tvoja ročica
more razgrebsti
trde plasti.*

*Pod njimi ječi
biser zasut.
Pa komu se iskri?
In če se zdrobi?*

*Pridi še k meni
nebeški smehlaj,
to težo razdeni,
da ves bom svetal.*

*Angelov krog.
Z njimi vso noč betlehemsko
prepeval bom pesem nadzemsko:
Hozana, moj Bog!*

Dne 12. septembra 1967 je umrl v Ljubljani pisatelj Vladimir Bartol, doma iz Trsta: »Rodil sem se 24. februarja 1903 na pustni torek zvečer v hiši moje mame na Stari cesti, kot smo nekoč rekli ulici San Cilino, na številki 65 pri Spodnjem Svetem Ivanu.« Njegova mati Marica Nadliškova je bila plodovita pisateljica, urednica ženske revije Slovenka ter vneta borka za žensko enakopravnost. V Ljubljani je dovršil gimnazijo, na univerzi pa biologijo in filozofijo. Tedaj se je seznanil z dr. Klementom Jugom, filozofom in planincem, ter prišel pod močan njegov vpliv. V istem času so mu prišle v roke knjige dunajskega filozofa Freuda o psihoanalizi. Študiral jih je z vne- mo in Freud ga je tako prevzel, da je povsod iskal samo psihoanalizo in kot nekak zdravnik sprejemal ljudi in reševal njihove probleme z njo.

Leta 1925 je Bartol promoviral, nato pa odšel za dve leti v Pariz, da je razširil svoje obzorje. Tu je začel 1927 pisati in priobčevati svoje novele in črtice v Ljubljanskem zvonu, pozneje pa skoro dosledno v Modri ptici, kjer je pomagal in uredništvu. Opisoval je predvsem nenavadne ljudi, in sicer na način, da pripovedujejo svoje zgodbe junaki sami, pisatelj pa je navzoč ter v prvi osebi posega v dogajanje. S psihoanalizo skuša junake razumeti ter bralcem in junakom samim razložiti, zakaj so ravnali tako in ne drugače. Slovenska kritika je začudena obstala ob teh mednarodnih junakih in pustolovcih in pisatelja trdo prijemala zaradi preveč naturalističnega podajanja. Več novel pa sploh nima osrednje zgodbe, ampak nastopajoči ljudje samo razpravljajo o vprašanih, ki pisatelja kot psihoanalitika tedaj zanimajo.

Tako je Bartolu počasi dozorela zbirka novel *Al Araf*, ki je izšla leta 1935. Naslov je vzel iz mohamedanskega korana in pomeni goro, ki je na meji med dobrim in slabim. Prav tako

iz mohamedanskega sveta je njegov »veliki tekst«, roman *Alamut*, izšel 1938. Godi se v Perziji ter prikazuje verskega in političnega diktatorja, začelnika izmailcev Seiduno, za katerega je našel snov v Marcu Polu. V tem delu je ves Bartol, saj piše sam, da ga je podzavestno in pozneje zavestno snoval od desetega leta dalje: lirik pri opisovanju rajskih vrtov; psihoanalitik, filozof in politik pri podajanju glavnega junaka in njegovih nazorov; zgodovinar pri slikanju okolja in razmer. Junaka je ustvaril tako prepričljivo, da so bili mnogi bralci prepričani, da stoji za njegovimi nazori avtor sam, ker je vladalo tedaj v Evropi več diktatorjev, ki so bili na las podobni Seiduni. Vendar pa je avtor po besedah Ibn Tahirja obsodil sistem nasilja; še več, na nasilje je hotel odgovoriti z nasiljem, ker pravi: »Zločinec! Rabelj nedolžnih! Ali ti še ni dovolj krvi?! Prišel sem, da bi ti zaril bodalo v drobovje.«

Po Alamutu je Bartol počival in šele po zadnji vojni, ko se je vrnil v rodni Trst, je spet prijel za pero ter napisal štiri *Tržaške humoreske*, v katerih je v fantastično satiričnih prizorih naslikal nekaj značilnejših napak povojnega Trsta.

Obračun vsega Bartolovega dela pa naj bi bili spomini, ki jih je začel leta 1955 priobčevati v Primorskem dnevniku pod naslovom *Mladost pri Svetem Ivanu*. Vlekel jih je skozi dve leti, a je prišel komaj do konca šolanja, ker jih je preširoko zasnoval. Če bi jih bil dokončal, bi bili spomini zanimivo pričevanje o dobi in tržaških razmerah, a tudi o avtorju samem. Bartol se je poskusil tudi v dramatiki in napisal dramo *Lopez*, ki jo je zajel iz tedanjega umetniškega sveta, a je bolj miselno kot dramatsko učinkovita.

Vladimir Bartol je bil zanimiv in problematičen tržaški pisatelj, ki je razširil snovno obzorje slovenskega pripovedništva.

Nadžkof Andrej Pangrazio in goriški Slovenci

Nadžkof Andrej Pangrazio spada med »najnaprednejše« cerkvene dostojanstvenike, ki jih je papež Pavel VI. poklical v svojo bližino, da bi v duhu koncilskih silnic izvedli posodobljenje Cerkve. Na Goriško je dospel kot že izklesana osebnost, ki je zdaleč preraščala pastoralno področje goriške škofije in segala v vrhunsko dejavnost katoli-

ške Cerkve v Italiji. S svojim petletnim škofovanjem (1962-1967) je kot svetel zvezdni utrinek švignil čez goriško nebo. Njegovi pogledi in pobude, zamisli in storitve so sprožile preokret v odnosih med narodom, ki živita ob vzhodni meji Italije. Odprl je nova obzorja, ko je ljudem ob meji vzbudil zavest, da jim zgodovina naklada svojstvene

naloge: pripadniki obeh narodnosti v mejah iste države in med državami, naj se čutijo brate, da si se razlikujejo po jeziku, narodni tradiciji in kulturi, po svetovnih nazorih in ideologiji.

Kot moder nadpastir in mož izredno prodornega duha je kaj kmalu spoznal krajevno problematiko in nujno potrebo, da se odpravi ozračje nezaupanja in ustvari pogoje za sporazum in sožitje med obema etničnima skupinama. Od blizu je spoznal vrline in hibe slovenskega življa. Ob slovesu je v javnih govorih in zasebnih razgovorih podčrtal zgodovinsko nujnost slovensko-italijanskega sožitja in sodelovanja na temelju enakopravnosti in iskrenega medsebojnega spoštovanja. Slovencem je naslovil tople besede in jim pokazal pot, kako naj se versko in kulturno okrepijo, pa tudi kako naj pozdravijo rane, ki zevajo v njihovem narodnem telesu, ako nočejo zapasti izgintjtu.

Petletno škofovanje v Gorici

Msgr. Andrej Pangrazio se je rodil kot sin italijanske delavske družine v Tähtászada na Ogrskem dne 1. septembra 1909. V duhovnika je bil posvečen dne 3. julija 1932 v Padovi. Sprva je bil osebni tajnik škofa Karla Agostinija in nato duhovni voditelj katoliških izobražencev. Leta 1953 ga je papež Pij XII. poslal za pomožnega škofa v Verono in leta 1955 za škofa pomočnika s pravico nasledstva v Livorno. Papež Janez XXIII. ga je 4. aprila 1962 imenoval za goriškega nadškofa. Slovesno je bil umeščen dne 27. maja. Kot goriški nadpastir se je izredno trudil za izobrazbo duhovščine in versko poglubitve v ljudstvu. Zgradil je več cerkva, župnišč in župnijskih domov ter ustanovil več župnij. Spletel je živahne stike z ljudskimi množicami, z delavci po podjetjih, z dijaki in izobraženci. S svojo bistroumnostjo je objemal svet širine in zapletenosti problemov, ki tarejo vsa področja sodobnega življenja in poslanstva Cerkve v svetu. V vrsti govorov zgoče socialne vsebine je stalno podčrtaval, da edinole evangeljska in krščan-

ska načela morejo biti trdna osnova boljše in pravičnejše sodobne družbe.

Začasnost njegovega bivanja v Gorici je postala jasna, ko mu je papež Pavel VI. za koncila zaupal odgovorno mesto v odboru za družbena občila in v poverjeništvu za stike z italijanskimi časnikarji, in še posebno po koncilu, ko je kot glavni tajnik italijanske škofovske konference ob strani beneškega patriarha kardinala Urbanija stopil v vodstvo italijanskega episkopata in bil tako pritegnjen v osrednje vodstvo Cerkve v Italiji in v svetu. In res, dne 2. februarja 1967 ga je papež Pavel VI. premestil v rimski predmestni škofiji Porto in S. Rufina. Iz Gorice je odšel 28. marca.

Nadškofova poslanica slovenskim vernikom

Še poprej se je vladika na številnih srečanjih poslovil od svojih škofljanov. Srečal se je s posameznimi skupinami škofijskega občestva: z delavci, dijaki, katoliškimi organizacijami, redovnicami, semeniščniki, duhovniki, z zastopniki vseh javnih uprav in predstavniki vseh mestnih, pokrajinskih in deželnih oblasti. Vsem je na stežaj odprl srce: kot od Boga postavljeni nadpastir in oče jih je opozoril na pomanjkljivosti, jim predočil zahteve časa in jih vzpodbujal k skupnim naporom, da se vse življenje uskladi z duhovnimi stvarnostmi in se tako postavi temelj za resnično skupno blaginjo. Vzbujal je vtis svetopisemskega očaka, ki je pred lastnim zatonom dajal sinovom zadnje nauke, opomine in poslednji blagoslov.

S slovenskim delom škofijskega občestva se je srečal dvakrat: na Sv. gori in pri Sv. Ignaciju v Gorici.

»Da bi dal dokaz brastva in edinosti v Kristusovi ljubezni škofljanom in vsem, ki govore o dialogu in sodelovanju med narodi,« se je dne 2. marca 1967 povzpел na Sv. goro, da bi počastil svetogorsko Kraljico in pomolil na grobovih svojih prednikov na goriškem škofovskem sedežu dr. Jakoba Missie in dr. Frančiška B. Sedeja. O zadnjem

je dejal, da je bil eden največjih goriških škofov, ki si je postavil trajen spomenik z zgradbo škofijskega semenišča. »Postavi naj se mu spomenik ali vsaj spominska plošča . . . za veliko trpljenje, ki ga je preстал v težkih in nesrečnih časih.« Nad 60 duhovnikom, slovenskim in italijanskim, ki so z obeh strani meje prišli na Sv. goro, je priporočal, naj bodo složni in bratsko povezani ter združeni okoli svojih škofov. Ta strnjena duhovniška enotnost naj jim bo v čast in ne v breme, naj jim služi v razširitev obzorij, saj je v resnici opora in poročstvo resničnega in pristnega apostolata.«

Po končani nadškofovi sv. maši je v lepi slovenščini nagovoril navzoče krminski župnik in dekan msgr. Josip Trevisan, nadškof A. Pangrazio pa je zmolil absolucijo nad grobovi kardinala Missie, nadškofa Sedeja in ap. administratorja msgr. Mihaela Toroša. Nato se je po prisrčnem razgovoru z duhovniki odpeljal po Soški dolini do Kanala in se ob povratku ustavil še na Kostanjevici.

Uradno poslovilno srečanje s slovenskimi verniki pa je bilo v petek 3. marca ob 20. uri v nabito polni cerkvi sv. Ignacija na Travniku. Nadškof je maševal. Po evangeliju je v slovenščini spregovoril msgr. Rudolf Klinec. Nadškofu je izrek hvaležno zahvalo za očetovsko skrb, modro vodstvo in za ljubezen, ki jo je nudil Slovincem, ter poudaril zasluge msgr. Pangrazia za »ozračje pomirjenja, večjega razumevanja in razgovora, ki je pod Vašo vlado in na Vašo pobudo zavladalo v javnem življenju in ki je temelj za pravilnejše sožitje med obema narodnostima v deželi.«

Nato je spregovoril nadškof. Uvodne stavke je spregovoril v slovenščini, nadaljeval pa je v italijanščini:

»Hvaljen Jezus! Predragi slovenski verniki! Prišel sem, da se od vas poslovim in da vas blagoslovim.

Dovolite, predragi slovenski sinovi, da se poslužujem jezika, ki ga obvladam, v teh svojih izrazih pozdrava, zahvale, voščil in poslednje vzpodbude.

Želim vam iznesti nekaj stvari, ki sem jih ob tej priliki v vesti dolžan izreči.

1. Rad sem vas imel, zelo rad, bolj kot so si nekateri izmed vas predstavljali. Trajno ste mi bili v srcu kot nežni in trpeči del škofijskega občestva in okolja, v katerem živimo.

Vest mi je priča, da sem želel pospešiti rešitev vaših problemov in da sem se za to trudil: predvsem vaše duhovne in verske probleme, ki so zadevali vašo etnično skupnost, gledano v krščanski viziji in stvarnosti.

Priznaval sem vaše zahteve — čeprav mi osebno ni bilo mogoče vas docela zadovoljiti v pogledu znanja vašega jezika — morda boste nekoč zvedeli, do kakšne točke je segala moja skrb za vas.

Zagovarjal sem te vaše zahteve tudi pred tistimi, ki so sredi nas še vedno vezani na oblike mišljenja, ki so zgodovinsko zastarele; na vse pretege sem pospeševal, kolikor mi je bilo mogoče, vse, kar bi utegnilo dovesti do srečanja skupin, v spoštovanju narodnih značilnosti in običajev; neprestano sem podčrtaval nujnost sodelovanja tudi

KUNCIE

Otroci love kresnice

*Kresnica zlata
postoj, dideldaj,
povej, kje so vrata,
ki vodijo v raj?
Brž z lučko prejasno
pokaži nam pot,
popelji nas k angelom
božjim odtod!*

*Kresnica je modra,
visoko zleti,
se željam otroškim
skrivnostno smeji:
»Otroci, holaj,
kdor misli na raj,
naj BOGU, ne meni,
se priporoči.«*

med narodi, poleg sodelovanja med našimi skupinami, tudi pred osebnostmi, ki so zaradi nezadostnega poznanja okolja sodili reči na nestvaren način.

Moja vest je mirna, zelo pa mi je žal, da vam nisem mogel spregovoriti v vašem jeziku, kot je bila vaša želja in upravičeno pričakovanje.

2. Predložil sem, dasi le na začetni način, konkretne oblike, ki naj bi omogočile bolj resnično in bolj doživeto krščansko fiziognomijo ljubega dela slovenskih vernikov v mestu. Zadeva ni naletela na razumevanje, pa tudi nekatere zamisli so bile prezkodaj in netočno razglašene, tako da je njihova uresničitev postala nemogoča.

Zahteval sem nekaj pojasnil za ustanove in dejavnosti, da bi ugotovili njih naravo in odgovornost, toda do zdaj ni bilo mogoče priti do zaključka razgovora. Menim, da prav gotovo ni bilo slabe volje z nobene strani, a ne morem zanikati, da sem pri tem trpel, in precej trpel; toda kakor mi vi odpustate, kot zaupam, napake, tako tudi jaz objemljem vas vse v znamenje ljubezni in spoštovanja.

Zahvaljujem se vam vsekakor za vse, kar ste storili. Radujem se nad vsem, kar je bilo mogoče doseči tudi po mojem neposrednem zanimanju, da bi vaše dejavnosti imele oporo.

3. Končno še ena misel: kratka in preprosta, a zelo važna. Za menoj pride drugi nadpastir, novi nadškof. In

življenje v nadškofiji se bo nadaljevalo: toda to življenje bo moralo biti enotno, dasi v različnosti etničnih skupin, moralo bo biti posodobljeno častovni stvarnosti, čeprav v zvestobi tradicijam.

Duhovniki, sinovi, verniki sredi apostolske dejavnosti! Bodite goreči in združeni: povezani s svojim škofom, združeni med seboj, zedinjeni v organiziranih dejavnostih.

Obudite k življenju in plodnosti »katoliške« ustanove, povezane na škofijski ravni, a tako, da bodo jasni njihov ustroj, nameni in dolžnosti. In v njih zberite vse tiste sinove katoliške Cerkve, ki tvorijo izbrani del slovenskega ljudstva, in ki morajo nuditi bratom istega pokolenja, ki živijo na drugem ozemlju, zgled krščanske življenjskosti, žareče in plemenite, odprte sodobni problematiki, in obenem naravnane na novo obliko ustvarjajočega in vplivnega krščanstva.

S temi pogledi se vam zahvaljujem za sleherni izraz vljudnosti in vas ponovno pozdravljam in blagoslavljam. Zagotavljam vam še, da mi boste trajno prisotni v ljubezni in molitvi, kakor že danes darujem za vas to sveto mašo.

Nadškofova poslanica zasluži, da jo bolj osvetlimo, saj vsebuje dragocene napotke za preobrazbo življenja znotraj slovenskega občestva in za njegove odnose do italijanske skupnosti.

KAREL MAUSER, ZDA

JESENSKA

*Jesenski veter mi prinaša
žalost ptičjih tropov,
tíhi jok trave
in molk samotnih cest.*

*Nihče več ne poje,
oblaki so zagnili oder
sončnega igranja,
v golih vejah dreves
vsak večer jokajo zapuščena gnezda.*

Napotki slovenskemu občestvu

Predvsem velja ugotoviti, da je nadškof msgr. Pangrazio dojel samo jedro bolestone usode sleherne narodne manjšine, ki je zgolj s tem, da je manjšina, slabotna in krhka, in torej potrebna posebne »manjšinske zaščite«. Zato je zrl v Slovencih »nežni in trpeči del škofijskega občestva«.

Zastavil si je bil nalogo, da v mejah stvarne možnosti reši v prvi vrsti »duhovne in verske probleme« slovenskih škofljanov. Najprvo zadevo duhovne oskrbe slovenskih vernikov v Gorici. Da bi jim ustvaril »bolj resnično in bolj doživeto krščansko fiziognomijo«, bolj

pristno krščanski obraz, je sprožil zamisel posebne slovenske »personalne župnije«, ki naj bi na trdni pravni osnovi nudila učinkovito dušnopastirsko oskrbo Slovcem v Gorici. Toda še preden je zadeva dozorela v odgovornih krogih, je prešla v javno razpravo in v časopisje, kar je vzbudilo v italijanski javnosti vtis, da ne gre toliko za »dušni blagor« slovenskih vernikov, pač pa prvenstveno za narodnoobrambne namene. Zamisel »personalne župnije« je bila s tem postavljena v čudno luč. In ker so bile izrečene še nekatere zahteve, sicer upravičene, a stvarno težje izvedljive, je nadškof smatral, da nastali položaj zahteva, naj se izvedba načrta preloži na poznejši čas.

Od slovenskih duhovnikov je zahteval »nekaj pojasnil za ustanove in dejavnosti, da bi ugotovili njihov naravo in odgovornost«. Slo je zlasti za Sl. Alojzijevejšče in za Zavod sv. Družine. Vrh tega je v škofijskem letopisu 1965 stal pregled slovenskih katoliških ustanov: poleg strogo cerkvenih so bile našteje še nekatere druge, ki jih običajno označujemo kot »katoliške« ustanove, npr. Katoliško tiskovno društvo, Zveza slovenske katoliške prosvete. Nadškof je želel jasnosti: kaj spada v njegovo območje in kaj je izven njegove pristojnosti. Ako gre za cerkvene ustanove, naj se mu izročijo pravila in podajajo letna poročila; te ustanove sprejme v svojo zaščito, jih bo podpiral in zanje odgovarjal. Če pa ustanove, dasi zgrajene na osnovi katoliških načel, ne spadajo po svojem bistvu in namenih med cerkvene, so pač neodvisne od škofa: poslujejo docela samostojno, a nosijo tudi polno odgovornost za svoje delovanje.

»Nikakor nočem ovirati vaših ustanov!« je pravil. »Zagovarjal sem jih in še jih bom. Ne morem pa zanje odgovarjati. Povsem hočem jasnosti, kajti kar je megleno in nejasno, ustvarja dvoume, to pa se prej ali slej maščuje.« Katoliški laiki so danes v Cerkvi polnopravni udje: naj prevzamejo, skladno z načeli krščanskega življenja, obnovitev časnega reda kot svojo lastno nalogo,

snujejo naj udruženja in apostolske dejavnosti, ki pa naj jih vodijo samostojno in z lastno odgovornostjo.

Bil je mnenja, da ni več primerna oznaka »katoliški«, ki jo zaradi posebnih zgodovinskih razlogov nosijo nekatere naše ustanove. Ta oznaka vključuje ožji odnos do Cerkve, veže Cerkev, ki tako postane nekako odgovorna za dejanja, ki jih vršijo katoličani samostojno, brez pristanka ali pooblastila cerkvene oblasti. »Nobeno delo naj si ne prilašča katoliškega imena brez dovoljenja zakonite oblasti.« (Odlok o laškem apostolatu, 24)

»Bodite odprti sodobni problematiki!« V velikonočnem govoru v stolnici je omenil, kako je od vseh zahteval dela in žrtev, ki se jih tudi sam ni strasil: »Sel sem vsepovsod: med delavce in podjetnike, med meščanske sloje in

DUHOVNIKI, KI ZDAJ DELUJEJO MED NAMI, NE BODO MOGLI OSTATI VEDNO. DELO JIH BO IZCRPALO IN LETA JIM BODO VZELA MOCI. ALI BODO NASI KRAJI SE DALI CERKVI NA PRIMORSKEM KAKSNEGA DELAVCA V BOZJEM VINOGRADU?

ubožce, med otroke in bolnike, med kmete in dijake, med mlade in stare. S tem sem vam hotel krikniti: "Zganite se! Svet je tistega, ki si ga osvoji z žrtvami in ljubeznijo... Tvegajte! Našli boste še novih poti. Vse je mogoče tistemu, ki veruje, pa ni nestrpen, ki ljubi in z vso ponižnostjo zaupa v uro milosti".« Življenje bodi »posodobljeno časovni stvarnosti«, časovnim razmeram in zahtevam. Duh odprtosti in širine, ki veje iz koncilskih odlokov, naj vas prevzame. Ne pozablajte na devetindevetdeset ovčic, ki tavajo razkropljene, da bi čuvali nad stotero, ki tiči v ovčnjaku. »Vaše časopisje piše na način, ki je preozek, zaprt in zastarel. Saj boste izgubili vso mladino! Prav zato sem vam v poslovilnem govoru v Sv. Ignaciju klical: »Bodite odprti novim časom!«

»Bodite združeni med seboj, zedinjeni v organiziranih dejavnostih!« V samem velikonočnem govoru je dejal: »Za vsako ceno je treba stremeti po edinosti, a pri tem spoštovati lastnosti posameznih oseb in značilnosti narodnih, poklicnih in političnih skupin.« Odpraviti je treba neslogo v katoliških vrstah, sumničenja in osebna trenja. »Med vami so razprtije,« je pravil. »Z izgovorom, da bi utegnile vdreti v vašo utrdbo levo usmerjene sile, sami sebe ugonablajte! Več odprtosti! In več pristnega demokratičnega duha!«

Zelo ga je skrbelo, ker med Slovenci ni duhovniških poklicev. V zadnjem govoru, ki ga je imel na velikonočni ponedeljek v oglejski baziliki, je tudi Slovencem izrekel težki opomin: »Ne smem prezreti vprašanja duhovskih poklicev za italijanski, a še bolj za slovenski del škofije. To vprašanje je najbolj resno, nadvse važno in skrajno nujno: krščansko ljudstvo, ki ne dà iz svoje srede primerne števila duhovnikov, si daje spričevalo zaskrbljujoče sterilnosti (neplodnosti). Hkrati pa pomanjkanje duhovnikov hromi vsak up na duhovni napredek.«

V slogi je moč. Slovenci na Goriškem, dasi številčno šibki, lahko postanejo versko in kulturno zelo krepak in učinkovit dejavnik v škofijskem občestvu. Morajo se pa organizirati v »katoliških ustanovah« in apostolskih dejavnostih. »Iz njih zberite vse tiste sinove kat. Cerkve, ki tvorijo izbrani del slovenskega ljudstva.« Z zvestobo svojim očetnim izročilom in narodnim značilnostim, in zlasti s svojim krščanskim pričevanjem naj bodo bratom onstran meje »zgled krščanske življenjskosti«, široke in odprte, a hkrati osvajajoče za Kristusa.

Iskreno sodelovanje z italijanskimi sodeželani

Nadškof msgr. Pangrazio je igral važno vlogo pri razvoju novih odnosov med slovenskim in italijanskim življenjem na Primorskem. Naravnost odločilno je prispeval k pomirjenju duhov in k po-

stopni ustvaritvi ozračja medsebojnega razumevanja in sodelovanja.

»Ko sem ob nastopu svoje službe šel prvič v Katoliški dom, me je msgr. Novak nagovoril: »Prevzvišeni, slovenska manjšina Vas pozdravlja!« Odgovoril sem mu: »V Cerkvi ni ne manjšin in ne večin: vsi so enakopravni otroci Cerkve in svojega nadškofa!« Močno me je prevzemal občutek očetovstva do vseh. Kaj hitro sem spoznal, da je potrebno deblokirati situacijo in ustvariti pogoje za sporazum med etničnima skupinama.« (Iz nagovora duhovnikom na veliki četrtek v semenišču)

V svoji bistrovidnosti je v kratkem proučil krajevne razmere. »Ko sem pred petimi leti prišel v Gorico in premotril položaj, sem ugotovil, da je treba z neodložljivo nujnostjo rešiti dvojje izrazito krajevnih problemov: uvesti dialog o sodelovanju med obema narodnostnima skupinama ter dvigniti pogled preko meje z namenom, da pride do srečanja med narodi.« Čutil se je Goričana, zadolženega, da izpelje, kar je smatral za zahtevo časa. »Goriško ljudstvo mi je bilo v tem petletju "moje ljudstvo", Gorica, mesto in dežela, "moja zemlja", čutil sem se in se vsevdilj čutil za "Goričana".« (Govor javnim upraviteljem 22. 3. 1967)

V zastrupljenem ozračju sumničenj, predsodkov in mrznje je pričel s potrpežljivim delom za pomiritev duhov. Slovencem je odkrito priznaval njihove upravičene zahteve; sklenil je, da se bo naučil slovenskega jezika; pri domačih oblasteh in v Rimu je skušal stvarno osvetliti njihov položaj in neredkoma jih je zagovarjal. »V Rimu sem videl neko zelo obteževalno poročilo, pa sem visoki osebnosti zaklical: "Nesmisel! Čudaška domišljajska zgradba osebe, ki ne pozna dejanske stvarnosti!" In ob drugi priliki sem ugovarjal: "Škof sem obojih, Italijanov in Slovencev. Za vse sem pred Bogom odgovoren, za vse moram skrbeti. S takšnim ravnanjem dokazujete, da ne poznate položaja. Način postopanja je docela zgrešen!" Nase sem prevzemal vso

odgovornost. Na očitek, da je škofija Slovincem preveč naklonjena, sem trdo dejal: "Tisti, ki stoji na čelu škofije in ki za vse odgovarja, je škof. Škof pa ve, da njegova škofija ni taka!"

Italijanskim krogom je toplo priporočal, naj postopajo pravično s slovensko manjšino, da pride do mirnega sožitja in sodelovanja. »Prihodnost teh krajev je v znamenju sodelovanja in odprtja proti vzhodu. Gorica pa je spojna točka!« — »Gorica, obmejno mesto, je kraj srečanj. Bodočnost mesta je vezana na razvoj srečanj in odnosov, je pogojena na sposobnost, da nudi našim sosedom svetel primer, kako se lahko uresniči civilizacija v polnem uživanju svobode, v iskrenem spoštovanju demokratičnih načel, v smelosti javne in zasebne pobude.« (Govor pri sprejemu na goriškem gradu 7. 3. 1967). Pogoj za srečanje med državami pa je ureditev pravičnih odnosov s slovensko manjšino, je odkrito prizadevanje za zgraditev duhovnega edinstva v obmejnih škofijah. Temu edinstvu nikakor ne nasprotujejo zakonite različnosti in po-

sebnosti, ki so lastne narodnim skupinam. »Vedno me je vodila zgolj ljubezen za naše prebivalstvo, za naše občine, za naše ustanove. Vodila me je želja, da bi se vse razvijalo po vzvišenih idealih v pristno demokratičnem duhu, tako da bi lahko rekli: eno ljudstvo smo, dasi v različnosti etničnih skupin, ljudstvo, ki hoče ohraniti svoje značilnosti, svoja najdražja in sveta izročila.« (Govor javnim upraviteljem.) Tistim, ki so omenjali predvojne, vojne in povojne dogodke kot vzrok za nasprotovanje, je klical: »Prošlost je del zgodovine. Od leta 1945 je preteklo več ko 20 let; krivice preteklosti, kakorkoli storjene, so stvar preteklosti. Novi rodovi zrejo proti novemu svetu, ki bo odprt in ploden v sodelovanju, a ki bo vrh tega spoštoval značilne različnosti, kot zahteva zakon demokracije... Nam, ki živimo na ozemlju, kjer lahko svobodno izpovedujemo svoje težnje, pripada zgodovinska obveznost, da izpričamo, kako vzvišena je veličina ljudstva, ki gradi svojo bodočnost v svobodnem srečanju socialnih sil in ob

Nadškof A. Pangrazio na Sv. gori

sodelovanju upravnih in političnih teles... To zgodovinsko vlogo kaj častno opravljate, zelo me tudi veseli, da sem tudi sam vsaj v skromni meri prispeval k njeni uresničitvi, kajti smatram jo za krščansko modro, gospodarsko koristno, socialno pravično in naravnost nujno.« (Govor javnim upraviteljem.)

Dne 27. marca 1967 so občinske in pokrajinske oblasti v imenu prebivalstva priredile odhajajočemu nadškofu poslovilni sprejem v dvorani deželnih stanov v gradu. Najvišja predstavnika mesta in pokrajine sta izrekla nadškofu laskave besede priznanja. Župan Mihael Martina: »V tem trenutku se čutimo eno samo občestvo, občestvo, ki je bilo najljubši predmet Vašega petletnega dialoga z nami, občestvo, vsebina in jedro Vašega poziva, ki je v nas prebudil zavest široke duhovne odprtosti, čut za iskreno krščansko sožitje in ki nas je navajal k iskanju bratsko iskrene enotnosti.« Pokrajinski načelnik dr. Bruno Chientaroli: »Prezvzvišeni, z veseljem ste ugotovili prvi razcvet bratstva, ki je pregnalo sleherni spomin mržnje in sovraštva in ki je zbrisalo vsako nasprotovanje.« Nadškof, vidno ginjen, je ponovno poudaril potrebo sodelovanja in spodbujal, naj v tem pravcu oblikujejo javno mnenje. Nato pa je spregovoril besede, vredne generalnega tajnika italijanskega episkopata: »Oblikujte javno mnenje s smelo srčnostjo! Vzvišen nad vsako politično ali ideološko tolmačenje vam v tem hipu prav to priporočam. Samo tako bo vedno lažji notranji dialog med obema narodnima skupinama, postopoma bo postalo vse bolj učinkovito in plodno tudi sodelovanje, ki se je nedavno začelo. To pa je nujni preludij za novo zgodovinsko stvarnost, vzeto bodi kot človečansko razmerje, bodi kot znamenje kulturne zrelosti, bodi kot socialno odprtje k bodoči stvarnosti, ki nujno zahteva srečanje narodov, seveda, pri polnem medsebojnem spoštovanju. Samo tako bodo skupno deležni duhovne in tvarne blaginje, gradeč novo Evropo brez ostro začrtanih mej in z vedno bolj širokimi in smelimi izmenjavami.«

Zadnji govor na goriških tleh je imel nadškof Pangrazio dne 27. marca v oglejski baziliki. Govor je njegov testament. Naj nam trajno odmevajo v duši nepozabne besede: »Z velikim veseljem sem ugotovil, da so vzklile klice notranjega dialoga med narodnima skupinama ter zunanjega dialoga med narodoma preko meje; ta začetek kulturnih in gospodarskih srečanj je pač sočen dar za našo bodočnost. Bratje moji in preljubi sinovi, gojite te klice, da bo mladina zrla v nove čase, v katerih bodo zatonile ostre ločitve preteklosti in se bodo odprla obzorja odkritosrčnega in človeško plodovitega sodelovanja. To pa se bo doseglo, ako bo vsako naše občestvo, škofija, pokrajina, mesto, župnija, rastlo v naravni zavesti in prostosti, ako se bo demokracija uveljavljala kot metoda in običaj, delavnost kot spodbuda in bogastvo za posameznike, skupine, skupnost. Tedaj bomo zares krščansko, svobodno in sveto ljudstvo: dinamično in smelo ljudstvo, ki bo s teh blagoslovljenih oglejskih tal lahko zrla proti Vzhodu, noseč mu svetlobo in ljubezen.«

KUNCICE

Kadar se mamica joka

*Kadar se mamica joka,
žalostno, joj, je pri nas.
Mehko jo božam, tolažim,
obrišem ji solzni obraz.*

*Kadar se mamica joka,
angelček sklanja se k njej,
v kanglico toči solzice —
mamica, spet se nasmej!*

*Že se smehlja skozi solze —
spet je pri nas vse lepo,
kakor da mavrica božja
bi pozlatila nebo ...*

GORICA IN KULTURA SREDNJE EVROPE

Proces evropske integracije je danes gotovo že dosegel velik razmah in njegove pozitivne posledice lahko zasledimo na najrazličnejših področjih. Če ni politična plat tega razvoja še zrela in naletava na razne velike ovire spričo svojeglavosti kakega starejšega državnega poglavarja, moramo z veseljem zabeležiti zelo vzpodbudne uspehe na drugih poljih medčloveških odnosov. Tu imamo lahko v mislih predvsem kulturno in duhovno zблиžanje ter sodelovanje, da ne rečem izpopolnjevanje med različnimi narodi našega kontinenta, nekoč tako oddaljenimi drug od drugega zaradi zgodovinskih in političnih ovir.

Evropeizem pa ni nastal in ne bo obrodil sadu od danes do jutri. Začeti moramo po malem. Potrebne so tudi skromnejše pobude majhnih središč, čeprav se ne morejo meriti s podvigi velikih mest. Treba je začeti z delom za postopno vcepljanje te ideje med ljudstvo na kulturnem, umetniškem in literarnem področju. Vsaka pobuda, ki si zastavi ta plemeniti cilj in ga po svojih močeh izvede, je zato hvale vredna.

Zato tudi ne moremo mimo nekaterih večjih zamisli, ki so se rodile v kulturnih krogih našega mesta in imajo za cilj vključitev Gorice v širši evropski kulturni tok. Gorica je nekoč sama spadala v okvir velikega srednjeevropskega imperija, ki je z boljšim ali slabšim uspehom povezoval zelo različne si narode v državno skupnost. Naše mesto je že od nekdanj predstavljalostično točko in zato nekak most med ljudstvi, česar niso mogle uničiti ne mnoge vojne ne razne diktature. To vlogo so odkrito priznali tudi odgovorni politični predstavniki dežele in države. Duhovno zблиžanje in prijateljstvo je preživelo časovno zaostale ideje

in samopoveličevanje enega naroda nad drugim.

Med podobne uspele pobude našega mesta spada nedvomno kulturno srečanje »Mitteleuropa«.

Že drugo leto se vršijo med starodavnimi zidovi goriškega gradu zasedanja literatov iz držav Srednje Evrope, ki ga je organizirala goriška revija »Iniziativa Isontina«. Lansko srečanje je bilo posvečeno poeziji, letošnje pa pripovedništvu. Udeležili so se ga priznani literati iz Jugoslavije, Čehoslovaške, Italije, Avstrije, Nemčije in Madžarske. Posebej so bili v jugoslovanski delegaciji zastopani slovenski, hrvaški, srbski in makedonski književniki, v delegaciji ČSSR Čehi in Slovaki ter v italijanski književniki Furlanije-Juljske krajine.

O vseh zasedanjih imamo podrobna poročila; kronike so bile polne zanimivosti ob srečanjih srednjeevropskih literatov na sprejemih in zborovanjih, organizatorji so izdali o tem poseben zbornik z obširno dokumentacijo. Težko bi bilo v nekaj vrstah sintetično zajeti vse. Zato bi se v tem rad omejil le na nekatere točke, ki se mi zdi o njih vredno spregovoriti.

Tako na lanskem kakor na letošnjem zasedanju književnikov so imeli veliko vlogo prav zastopniki slovenskih literatur in še posebej Slovenci. V svojih referatih so nam odkrili mnogo zanimivih pogledov v zvezi s sodobnim literarnim ustvarjanjem pri svojih narodih in težnje najnovejših generacij. Predvsem moram poudariti dejstvo, da so skoro vsi predstavniki poezije in proze poudarili neomajno potrebo po svobodnem literarnem ter umetniškem ustvarjanju, saj brez svobodnega navdihla ne more biti govora o pravi umetnosti. To je pa posebno važno zaradi trenutnih razmer v skoro vseh

vzhodnih in torej tudi slovanskih deželah, kjer lahko pesniki in pisatelji le po kapljicah spuščajo svobodno besedo v javnost, če nočejo, da režimska trda roka zamori sleherno nekonformistično misel. Proces liberalizacije je sicer marsikje že prodril, odjuga je že stalila mnogo ledene skorje, niso pa se še odprla na stežaj vrata svobodnemu idejnemu poletu.

Poezija je morda najpristnejši izraz človeške duše, je izpoved našega jaza. Pesniki so bili vedno svojemu narodu najbližji, v njegovem imenu so izražali veselje in žalost, jokali so nad porazi ter opevali zmagooslavje. Prav v tem duhu so mnogi navzoči pesniki predstavili poezijo svojega naroda v teku stoletij do današnjih dni. Med nje spada gotovo tudi Ciril Zlobec, ki je v svojem orisu slovenske poezije nanizal nekaj podobnih misli. Ker nas kot Slo-

vence to gotovo še posebej zanima, bomo navedli nekaj odlomkov njegovega referata. Potem ko je podal nekaj misli o vlogi poezije, je pesnik Zlobec nadaljeval:

»V naših nacionalnih občutjih je pomen poezije še zmerom izjemen, to se pravi, da smo to izjemnost njenega pomena podedovali od tradicije, ko je bila poezija najadekvatnejši izraz za stanje v vsakokratnem zgodovinskem obdobju in aspiracije naroda. Pesnik ni mogel biti izpovedovalec samo svoje intime, temveč hkrati in večkrat celo predvsem tudi občutij naroda, ki je bil osveščen mnogo prej, kot je užival svojo nacionalno svobodo in, recimo, teritorialno imuniteto.«

Po razmišljanju o taki karakteristiki slovenske poezije se nato Zlobec sprašuje o vlogi slovenskega naroda glede na usodo »malega naroda« :

»Vprašanje bi lahko zastavili neka-ko takole: ali smo Slovenci, zdaj ko nismo več ogroženi od zunaj, duhovno tako močni v sebi, da bomo pri vsej tej dinamiki moderne civilizacije ostali narod v tistem najglobljem smislu, moralno etičnem, ustvarjalnem? S čim v sebi bomo, v najbolj primernem pomenu besede, opravičevali vsak dan sproti svoj obstoj?«

Po kratkem orisu najmlajše generacije se Zlobec pomudi nekoliko še ob slovenski sodobni poeziji, iz katere je izključen kakršenkoli estetski element, kjer gre pravzaprav za razvrednotenje estetike. Pa še nekaj izzveni iz Zlobčevega poročila: namreč pesimistična ugotovitev, da sedanja družba ni ustvarila novega človeka, kot so nekateri v svojem romantičnem zanosu prvih povojnih let pričakovali.

Podobne zaključke o sodobnem stanju slovenske proze je letos podala predsednica Društva slovenskih pisateljev Mira Miheličeva, ki je med drugim govorila o tako zvani »kritični generaciji« pisateljev. V tem je podala oznako najmlajših pisateljev, ki v glavnem zavračajo ideološka načela prejšnje generacije. V zvezi s svobodnejšim razmahom v slovenski prozi je Miheličeva

MIRKO MAZORA

Na Kladjah

*Devica Marija Snežnica
na Kladjah,
krog Nje zelenica
pokojnim diha takšen mir.*

*Nad Sedlom slovó:
Srce sorojaka
se trga in trga od Tebe,
— obrne in zaplaka.*

*»Tvoj oče je umrl.«
Misel švigne iz ran
čez ocean
in rije v grob zrahljan.*

*»Tvoje matere več ni.«
Krog cerkvice odmeva — Joj!
Vzemi me s seboj!
V krsti drhtijo kosti.*

*Kaj vzdihov prepleta
zdaj, zemlja te sveta,
kaj želj iz daljav:
Da tam bi končal!*

dejala: »Vse mlade nade se niso izpolnile. Proces sprostitev, ki se je začel po padcu stalinističnih načel, je imel za posledico vse večjo liberalizacijo v našem pripovedništvu.«

V zvezi s slovensko književnostjo moramo še podčrtati dejstvo, da je na letošnjem zborovanju podal prof. Martin Jevnikar tehtno sliko slovenskega literarnega ustvarjanja v zamejstvu, t. j. v Italiji, Avstriji, Ameriki, Avstraliji in drugod.

Nič manj zanimivi niso zaključki, ki smo jih slišali iz ust čeških in slovaških literatov tako lani kakor letos. Tako je v pregledu sodobne češke poezije podal Miroslav Červenka nekaj značilnih potez današnjega umetniškega ustvarjanja pri Čehih. Dejal je med drugim: »Razvoj naše poezije v zadnjem desetletju označuje na jasn način počasno a stalno oddaljevanje od normativnega vzorca socialistične poezije. Vsebina te poezije je narekovala nujno zahtevo po neposredni borbi za mir in socializem, v zahtevi po lahki razumljivosti pesniških del, brez težkih metafor in prežetih z optimističnim zaupanjem v zgodovinske perspektive družbe.« To pa je po sodbi omenjenega češkega pesnika in kritika škodljivo za samo poezijo. Zato jasno zaključuje: »Predpisani literarni postopki in ideje se hitro sprevržejo v avtomatizem in tedaj mora poezija iskati novo življenje v svoji estetski funkciji.«

Češki in slovaški literati so tudi na letošnjem simpoziju izrazili nekaj podobnih misli v zvezi z negativno vlogo socialističnega realizma v literaturi. Pisatelj Stanislav Smatlak je prikazal več tipičnih primerov absurdnosti, ki jim je botroval socialistični realizem. Tako je navedel primer pisatelja Dominika Tatarke, ki je že l. 1948 označil omenjeno od režima prisiljeno literarno smer samo kot filozofsko in spoznavno osnovo pisateljevega odnosa do realnosti, medtem ko je samo resnično ustvarjalni proces nujna komponenta umetniškega izživiljanja.

Vloga poezije je življenjska, je ljudska, je množična. Kakor že podobno v

YL KNOTTS

Čeprav svetile ...

*Ceprav svetile boste mi na pot,
da se iskrla bo steza in kamen, breg
in nočna bo pokrajina drag pajčolan lepot,
ki jih rosi vijolični, kristalni sneg —
pod težo bom skrivnosti vaše, o zvezde,
bolj otovorjen kakor Atlas-Ocean,
ve boste kakor rahle luči zrle v me,
a mene rešil muk bo šele večni dan...*

pregledu slovenske poezije, smo slišali tudi iz ust madžarskih delegatov izjave v tem smislu. György Szabo je tako dejal: »Za nas ima poezija mnogo bolj širok pomen — in upam, da ga bo imela tudi v bodočnosti — od strogih estetskih zahtev; v naši terminologiji ima svoje osrednje mesto s katerega lahko motrimo ves človeški svet.« Med drugim je nato Szabo poudaril, da današnji madžarski literarni krogi obsojajo dogmatizem v katerikoli obliki. Podoba je, da je tudi v madžarski kulturni svet zavel dih svobodnega ustvarjanja, ki ga je v prejšnjem stoletju tako zanešeno razglašal pesnik heroj Petöfi.

V teh fragmentarnih delih sem hotel samo prikazati nekaj značilnosti sodobnih srednjeevropskih, v glavnem slovanskih literatur, kot so jih nanizali sami književniki zgoraj navedenih narodov. Pokazali pa so, da veje tam že nov duh, ki ne trpi več utesnenosti, ampak si želi širokega razmaha in svobodnega poleta.

Že sama debata ob zasedanjih »Mitteleurope« je pokazala najrazličnejše poglede na okvir te prireditve. Namen mittelevropskih kulturnih srečanj je namreč v zbiranju predstavnikov književnosti narodov, ki jih je nekoč združevala habsburška krona. Med temi imajo velik delež Slovani, so pa med njimi tudi Nemci, Madžari in Italijani. Mnogi udeleženci teh zborovanj so se pa vprašali, ali je možno danes še go-

voriti o Mitteleuropi kot duhovni enoti in o njeni aktualnosti. Ob tem bi se rad sedaj nekoliko pomudil.

Mnogi udeleženci so poudarili predvsem neko značilnost mita, ki ga razodeva že sam pojem »Mitteleuropa«. Mit seveda dandanes ne pomeni mnogo, vsaj kar se tiče poskusa oživljanja nekdanje realnosti v prej omenjenih državah Srednje Evrope. Poznajo pa se mnogi sledovi tega mita tudi v literaturi. Mit Mitteleurope — naj mi bo dovoljeno posluževati se kar tega tujega izraza — je pravzaprav mit, ki ga je ustvarila habsburška vladavina, ko je vzpostavila svoje gospostvo v prostoru srednjeevropskih narodov. Ta mit je predstavljal dolgo dobo neko enotnost, ki je bila pa bolj duhovna kot politična, podobno kakor je prevel srednji vek ideal »respublica christiana«. Praktično je Mitteleuropa predstavljala težnjo po zblizanju med vzhodnim ter zahodnim svetom, med pravoslavnim in zahodnim krščanstvom, med germanskim ter slovanskim svetom. V tem smislu je prav gotovo vršila tudi v politični tvorbi habsburškega imperija pozitivno vlogo.

Kaj pa dandanes? Mnogo se je pisalo in debatiralo o tem problemu.

HOSKO TEJNOS

Samo ko noč ...

Samo ko noč, tema in mrak
ležita preko leh in brazd srca
in duša krvavi ko žgoči mak
in ko ob trda, mrzla, nepoznana tla
razmeta trudno me obup težak
in ko na me prežijo blodnih brezen dna
in ko vse stvarstvo je nesrečen vrtljak
in ko poslednja zvezda je zašla —
prisluhne duh in čuti, da sladak
neskončno bolj ko vseh opojev sla
je tvoj ko večnost rahel, tolažeč korak ...

Razni pisatelji in publicisti so poudarili različne podobe tega dela kulturne Evrope. Tako govori Bettiza v svoji knjigi o »neki drugi Evropi«, ki obsega dežele nekdanjega avstroogrškega imperija in išče skupne imenovalce med Ljubljano in Prago, Zagrebom in Budimpešto. V nekem svojem članku za milanski »Corriere della Sera« podaja celo oznako tega, ki naj bi bil »homo austriacus«. Nekdaj je bila Mitteleuropa večnaroden imperij, s stalno nevarnostjo propada oz. samouničenja. Vsekakor pa se je razvila v glavnih centrih od Dunaja do Prage, Zagreba in Trsta, Budimpešte in Krakova neka elitna ter kozmopolitska družba, s polinacionalno duhovno formacijo, ki ji je dala temelj dunajska univerza, vezal pa jo je (kot esperanto) nemški jezik. Toda ideja Mitteleurope je po mnenju Bettize že posmrtni mit nekdanje Avstrije. Vseeno pa je zaradi velike kulturne plodovitosti ta mit še vedno pozitiven in za umetniško ustvarjanje vzpodbuden. Svoje misli zaključuje Enzo Bettiza z upanjem, da bo na tem področju srednje Evrope, kjer se križajo narodnostni ter politični problemi, lahko vzrasel nov velik mozaik evropske družbe.

Hotel sem podati nekaj zgoraj navedenih misli za bolj jasno vrednotenje celotnega problema, ki ga lahko uokvirimo v širši proces evropskega kulturnega zblizovanja. Mislim, da ima zato »Mitteleuropa« vseeno svoj pravi pomen in to ne v iskanju nekega domotožnega obujanja nekdanje habsburške stvarnosti in njene družbe, temveč v pravi viziji duhovne povezave med narodi, ki so doživeli skupno rast na političnem, socialnem in umetniškem področju. Da imajo prav ti narodi še danes nekaj skupnega, nam priča prav dvojje uspelih goriških literarnih srečanj »Mitteleurope«. Tem bodo gotovo sledila še druga, ki bodo obravnavala zgodovinska, glasbena, umetniška, narodopisna in podobna vprašanja. Če se bodo ta srečanja obnesla tudi v bodočnosti, bo to samo nov dokaz življenjske moči te ideje v modernem in širokem pomenu besede.

Samospevi

IVANA
GRBCA

24. septembra lani je v rojstnem Skednju umrl skladatelj Ivan Grbec, ki me je v prvih povojnih letih učil harmonije in uvajal v svet kompozicije. Nekaj mesecev pozneje so mi dediči zaupali njegovo umetniško ostalino, da jo uredim; začel sem pregledovati več sto rokopisov in skozi nje se je začelo razgrinjati pred menoj vse učiteljevo življenje: mladostna samozavest, upi, rast, trda usoda slovenskega učitelja, ki je moral v tridesetih letih s trebuhom za kruhom, ker ni smel več učiti; povratek domov, in potem spet zrela samozavest izkušenega učitelja in glasbenika, upi, ki so se v novih razmerah razplamteli in so izgoreli, ker je bil prostor okoli njega preozek in ljudje preozkosrčni, da bi sprejeli njegovo besedo in njegovo umetniško izpoved, zagrenjenost, izolacija, odpoved. Vsak list v ostalini izpričuje del te poti, celotna ostalina pa je življenjsko delo s širokim razponom razpoloženj, spomenik človeka, ki je veroval v Lepo in Dobro ter hotel s svojim delom svojo vero izpričati in svoje bogastvo razdajati.

Ob njegovi smrti je naša javnost poznala le nekaj njegovih zborovskih del, predvsem otroške zборе in glasbeno opremo k Ribičičevi mladinski igri »V kraljestvu palčkov«; pianisti so kvečjemu poznali njegovo »Sonatino« na srbske ljudske teme, ki jo je izdal v samozaložbi v Zagrebu leta 1933; malokdo od starejšega rodu pa se je spominjal njegovih samospevov, ki so bili

Dvajsetletni Ivan Grbec

večkrat izvajani v Trstu in na Primorskem v letih od 1919 do 1922.

Sam sem poznal le nekaj samospevov iz zrele dobe, ki jih je pisal prav v letih, ko sem se pri njem učil, in mi jih je tedaj pokazal. Nisem pa imel pojma, da jih je v mladosti napisal toliko. To je bilo torej moje prvo presenečenje, ko sem vse rokopise uredil in naštel kar triintrideset samospevov. Drugo presenečenje je bilo ugotoviti, da sodijo ti samospevi po večini med njegova najbolj sveža in najbolj posrečena dela.

Zato se mi zdi vredno spregovoriti nekoliko o njih in seznaniti javnost z njimi, še preden bo izšel — v več zvezkih — izbor, ki ga pripravljam za tisk in bo izšel pri Društvu slovenskih skladateljev v Ljubljani, katerega je bil Grbec član. * * *

»Grbec se je vedno zanimal za izvirne pesniške tekste, primerne za uglasbitev. Iskal jih je v naših literarnih časopisih, največ v »Slovanu«, ki ga je od 1914. dalje urejeval Oton Župančič in kjer so vznikala nova pesniška imena...« mi je pisal pred kratkim Stano Kosovel. Za svoje samospe-

ve je Grbec izbral pesmi naslednjih pesnikov:

Oton Župančič	11 samospevov
Dragotin Kette	8
Fedja Dmitrijev (pseudonim Antona Batagelja)	7
Cvetko Golar	2
Alojzij Merhar	1
Stano Kosovel	1
Srečko Kosovel	1
ljudsko besedilo	1
biblijsko besedilo	1

Grbec običajno ni datiral rokopisov, zato ne bo lahko določiti z gotovostjo točen čas nastanka za vsako delo. Vendar je po redkih datumih, po sporedih izvedb iz let 1919 do 1922, po časopisnih poročilih iz iste dobe in po drugih stvarnih dejstvih sklepati, da je večina teh samospevov nastala med letoma 1916 in 1923. Le dva in sicer *Tih večer* po pesmi Srečka Kosovela in *Ena stara pejsen* po ljudskem besedilu sta nastala po drugi svetovni vojski. Če se po teh ugotovitvah ozremo na gornjo preglednico, nam bo lahko spoznati, kako živo je bilo skladateljevo zanimanje za sodobno slovensko pesniško ustvarjanje. Kettejeve »Poezije« in Župančičeve »Pisanice« (iz te zbirke je Grbec uglasbil *Večer na morju*) so izšle l. 1900, Župančičeva zbirka »Čez plan« (iz katere je Grbec vzel besedila za deset samospevov) je izšla l. 1904. Batagelj, Merhar, Golar in Stano Kosovel so objavljali svoje pesmi v letih, ko je Grbec komponiral samospeve. Stano Kosovel mi piše o srečanju z Grbcem tako:

»*Idilo* sem napisal menda v razdobju prve svetovne vojne in sicer, preden sem moral odriniti k vojakom, torej do jeseni 1915. Tiste čase sem tudi večkrat bral svoje pesmi v krožkih ljubiteljev literature in glasbe v Trstu in okolici. To udejstvovanje je forsiral posebno Srečko Kumar, ki je tudi posredoval moje poznanstvo z Grbcem. Obiskal sem ga nekajkrat na njegovem domu v Škednju sam in v družbi te-

danjih prijateljev Kumarja, bratov Širokov in drugih... Mojo *Idilo* je verjetno slišal na kakšnem recitalu v Trstu in okolici in dobil iz mojih rok njen prepis.«

Primerjava z Antonom Lajovcem, ki je za tretjino svojih samospevov iskal besedila v tuji liriki, pa čeprav v slovenskem prevodu, in Lucijanom Marijo Škerjancem, ki je tudi rad segel po tujih besedilih, nas ne sme privedi do ozkosrčnih sklepov, ki bi bili toliko krivični kolikor neprimerni; vendar lahko dokaže Grbčevo navezanost na izvirno sodobno slovensko vezano besedo. In to je zanimiva in vredna poteza njegove človeške in umetniške osebnosti, ki je ne bo smel njegov biograf prezreti.

* * *

Človek, ki je sledil Grbčevemu ustvarjanju v poslednji dobi njegovega življenja, ko je posvetil vso pozornost prej ljudski poeziji, potem izključno nabožnim besedilom, bo osupnil ob ugotovitvi, da so razen treh (*Zdrava Marija* in Merharjevo *Vstajenje* iz zgodnjih let ter *Ena stara pejsen* iz poslednje dobe) vsi drugi samospevi od *Idile* iz l. 1916 do *Tihega večera* iz l. 1948 erotične vsebine.

Slog Grbčevih zgodnjih samospevov, to je večine, je klasicistično preprosto in tradicionalistično v govorici, romantično lirski v pristani, a zadržani čustveni vsebini ter fakturi. Nič ni v njih banalnega in poceni, povsod se je mojster varoval pred šablono in v vsak samospev je vnesel iskro doživetja in ustvarjalne milosti. Ko je s študijem, ki ga je nadaljeval do polne zrelosti, in z življenjskimi izkustvi rasel in začel nagibati h kromatični nasičenosti, k čustveni vznesenosti in romantični dramatičnosti, je začel nekdanje rokopise piliti in popravljati ter je marsikatere mu samospevu iz zgodnje dobe našel bolj dognano in pretehtano podobo ter je v marsikaterega vnesel nekaj trpkosti. Ko jih bomo slišali, bosta iz njih zveneli mladostna zaupnost in zrela zavest.

S kakšno vnemo je mislil na zbirko samospevov, razvidimo po seznamih naslovov, ki se vrstijo po letu 1923, in po stalnih predelavah in vedno novih prepisih velikega števila samospevov. Ta misel ga je gotovo spremljala več desetletij in jo je opustil komaj v petdesetih letih, ko se je, razočaran in zagrenjen, zaprl vase.

V seznamih samospevov, ki so podobni kazalom, pripravljenim za izgotovljeno zbirko, je nekaj naslovov, ki jih rokopisi v ostalini ne poznajo. Pa tudi sicer sem našel podatke o njegovih skladbah, ki jih v ostalini ni. To

nam daje slutiti, da je njegov ustvarjalni opus bogatejši mimo sto petdesetih skladb, ki so ohranjene v ostalini. In je upati, da jih njegovi nekdanji znanci hranijo in bojo omogočili, da jih vsa naša javnost spozna.

Potrebni je še nekaj let skrbnega urejevalnega in raziskovalnega dela: to pa nam ne bo omogočilo le, da spoznamo vse ustvarjalno in publicistično delo Ivana Grbca, temveč nam bo hkrati omogočilo, vsaj delno osvetliti in dokumentirati glasbena prizadevanja primorskih Slovencev v prvi polovici našega stoletja.

SAH MAKS

Dolga pot do cerkvenega edinstva

Papežev obisk pri carigrajskem patriarhu Atenagori je vesel in pomemben dogodek za vernike vsega krščanstva. Napravil pa je tudi močan vtis med laiki, ki zasledujejo zgodovinske dogodke. Ta obisk je zbrisal tisočletna nerazumevanja in tisočletni boj in je pomembnejši kot pa simbolični objem, ki sta si ga izmenjala pred leti v Jeruzalemu papež Pavel VI. in patriarh Atenagora ali pa preklic izobčenj, ki sta jih rimska in carigrajska Cerkev izrekli druga proti drugi pred devetimi stoletji. To srečanje je sicer zblížalo katoličane in pravoslavne, je pa vendar le korak na dolgi in težki poti do popolnega zedinjenja. Stoletja so bili odnosi med zapadno in vzhodno Cerkvijo zgolj teoretični že pred razkolom. Med rimskim papežem in carigrajskim patriarhom ni bilo dialoga, ker ni bilo tehničnih občil. Potovanja so bila dolga in težavna. Po arabskem vdoru pa nemogoča, ker je vzhodno Sredozemlje postalo muslimansko morje. Šele ko se je polegel osvojevalni nemir kalifov in emirov, sta se vzhodni in zapadni kler zopet srečala, toda

težko poznala, priznala in razumela. Nista več govorila istega jezika. Vzhodnjaki so pozabili latinsko, zapadnjaki pa se niso naučili grščine. Vzhodni so molili stoje, zapadni kleče, prvi so krstili s potapljanjem drugi z oblitvanjem, eni nosili brade in se lahko ženili, drugi pa hodili obriti in neoženjeni. Skupen jim ni bil več niti simbol križa. Vzhodni je bil enakoramni, zapadni je imel podolžno ročico daljšo kot prečno. Razlika je bila tudi v liturgiji. Na zapadu so rabili nekvašen kruh in so med štiridesetdanskim postom smeli uživati jajca in sir, nad čemer so se na vzhodu zgražali. Te razlike bi bilo lahko izravnati, če ne bi bilo vmes še razlik v verski resnici. Nicejski cerkveni zbor je leta 325 razglasil skrivnost sv. Trojice, da sveti Duh izhaja iz Očeta. Temu sklepu je vzhod ostal zvest. Zapad pa je na zboru v Toledu leta 589 razglasil, da sveti Duh izhaja iz Očeta in Sina. Ko so za ta sklep zvedeli grški teologi, so ga imeli za krivoverskega. Ob tem sporu se papeži niso izrekli in vse je ostalo v zraku.

Pravi spor je nastal v oblasti in prvenstvu

Papeži so bili v Rimu neodvisni in absolutni vladarji, ne le v duhovnem, temveč tudi v svetnem pogledu. Res je, da beleži zgodovina papežev njih odstavitve, izgnanstva, nasilja in pregnanstva. Toda to se je zgodilo marsikakemu vladarju. Toda pravno so imeli papeži neomajno oblast v odločanju. Gregor Veliki je sredi trpljenja in pregnanja vedno lahko dejal: »Tukaj sem. Branil sem pravico in sovražil krivico, zato umiram v izgnanstvu.« Papež je imel priznanje najvišjega vladarja Karla Velikega. Ko je ta prišel v Rim, je pred papežem pokleknil in se dal kronati. Carigrajski patriarh pa je bil nasprotno le dvorni kaplan. Dvorna je imenoval in odstavljaj po svoji mili volji, vladar je imel celo pravico sklicevati cerkvene zборе in se mešati v teološka vprašanja. Res je, da se je tu pa tam kak patriarh dvignil in povedal svojo voljo vladarju, ga grajal in neubogal. Pravno pa je vseeno ostal podrejen cesarju. V tem je iskati razlago, zakaj se je vzhodna duhovščina laže poglobila v študij teologije in se koristila z grško kulturo in se vadila v filozofskih razmišljanjih. Zapadni kler pa je stal sredi velikih posvetnih odgovornosti, se moral bolj baviti s politiko in upravo kot pa z nauki. Carigrajski kler je preziral rimskega, češ da je nevešč in očital zapadni Cerkvi, da nima niti svojega izrazoslovja in da se mora v velikem posluževati grških izpeljank.

Prve grožnje razkola so se pokazale sredi IX. stoletja, ko je v Rimu vladal papež Nikolaj I., mož sličnega kova, kot je bil Gregor Veliki. Zapad papežu ni zanimal neposredne dediščine svetega Petra, ustanovitelja rimske Cerkve in Kristusovega predstavnika na zemlji. Toda redki papeži so imeli toliko moči, da so to tudi dejansko pokazali. Ko pa je papež Nikolaj I. sprejel tiaro, se

Primas M. Ramsey
na obisku v Vatikanu

je svečano proglasil — urbi et orbi — za gospodarja nad vsemi kristjani, pa naj bodo še tako okronane glave, moškočne njih roke in posesti. Vsi so menili, da je to le platonska nastopna izjava. Toda Nikolajevim izjavam so sledili ukazi. Najbolj se je obotavljal priznati prvenstvo Nikolajevo vzhodni cesar, ne le zato, ker je bil vaju, da ga je on vršil na vzhodu, temveč zlasti zato, ker se ni hotel odpovedati svoji vrhovnosti nad Rimom, češ jaz sem dedič rimskega imperija, dasi ni praktično vršil oblasti nad njim. Dejanski dedič Rimskega imperija je bil vedno tisti vladar, na katerega je prehajala vladarska krona Karla Velikega. Res je, da je bil Rim tedaj le majhno mesto, a njegovo ime je imelo vesoljni odmev.

Kriza

Prava kriza je nastala, ko je bil v Carigradu cesar Mihael III. Njegova žena je dala na carigradski patriarhov prestol izbrati pobožnega in neustrašnega meniha Ignacija. Ta je nastopil proti prvemu ministru Bardasu zaradi njegovega pohujšljivega življenja. Močno Bardas je Ignacija pregnal in na njegovo mesto postavil Focija, moža velikih umskih sposobnosti. Focij je bil moralno neoporečen, odličen govornik, vesten upravitelj in globok filozof. Bil pa je še laik. Na Bardasov ukaz je v šestih dneh postal menih, diakon, duhovnik in patriarh. Toda odločni Ignacij ni klonil. Obrnil se je na Rim na papeža Nikolaja. Papež je poslal na Mihaelov dvor odposlanstvo s pismom, v katerem ga je opozoril na načelo, da v težkih sporih pripada odločitev papežu. Cesar Mihael pa je v odgovor na to opozorilo sklical cerkveni zbor, ki je potrdil izvolitev Focija, na kar so pristali tudi papeževi odposlanci. Ob povratku v Rim papež ni odobril odločitve in ukazal cesarju Mihaelu vzpostavitev Ignacija. Ker se to ni zgodilo, je papež Focija izobčil. Focij pa je sarkastično zavrnil izobčenje z izjavo: »Ljudje, ki so prišli iz zahodne teme so s svojo nevednostjo vse pokvarili.

Višek njihove brezbožnosti pa je v tem, da so samovoljno dodali svetemu besedilu, priznanemu na koncilu, da sveti Duh ne izhaja le od Očeta, temveč tudi od Sina. To je odpoved krščanskemu enoboštvu.« Sposobni patriarh Focij je speljal disciplinski spor na dogmatičnega, v katerem je vedel, da ima za sabo solidarnost vseh vzhodnih teologov. In prav v tem je spor postal nevaren. Na Bardasovo grožnjo, da bo poslal v Rim vojsko, ki bo papeža odstavila, je papež odrezavo odgovoril: »Mi nismo napadli Krete, nismo opustošili Cilicije, ne pomandrali Grčije, ne požgali cerkva v okolici Carigrada. Medtem ko ti (Arabci namreč) pogani osvajajo, požigajo in ropajo po vaših ozemljih, vidimo, da smo mi katoličani izpostavljeni praznim grožnjam vašega orožja. Vi oproščate Barabo in ubijate Kristusa.« Focij in cesar sta zopet sklicala posvetovanje o nauku, ali izhaja sv. Duh tudi od Sina in pa o celibatu, katerega je vzhodna duhovščina ostro zavračala. Razkol med Cerkvama bi že morda nastal, da ni smrt skoraj istočasno posegla po glavnih igralcih. Najprej je umrl papež Nikolaj, nato je uzurpator — cesar Bazilij I. — odpravil Bardasa in še cesarja Mihaela. Fociju, dasi krivovercu in uporniku v obeh Rima, ni bilo moči pripisovati kakih zločinov. Kakor je nekoč sveti Ambrož v Milanu nastopil zoper cesarja Teodozija, tako je Focij izgnal cesarja Bazilija iz cerkve svete Modrosti in mu očital, da so njegove roke okrvavljene in nevredne, da bi jih pomočil v blagoslovljeno vodo. Bazilij ga je zato odstavil in postavil Ignacija. Toda Ignacij je kmalu umrl in cesar je postavil na patriarhov prestol Focija, ki je užival spoštovanje in ugled med duhovščino.

Nikolajev naslednik Janez VIII. je poslal v Carigrad odposlanstvo. Tu so potrdili prej izobčenega Focija in vsi skupaj so izjavili: »Kdor ne priznava Focija, je z Judežem.« Skregani so si podali roke in Focij je k spravnim sklepom priložil zaupno pismo na papeža o izhajanju sv. Duha tudi od Sina. Toda to Focijevo pismo ni bilo pristno.

Nastalo je premirje, ki je trajalo do papeža Leona IX. in patriarha Cerularija. Cerularij je kot prežet orientalec preziral naraščajoči germanski vpliv v Italiji. Njegov patriotizem je bil ranjen, ko si je papež podredil ravenski-bizantinski eksarhat in ker so papeži kronali za rimske cesarje nemške kralje, kar je bilo prestižna konkurenca Carigradu, ki si je še vedno lastil častno prvenstvo nad vsem krščanskim svetom, kot pravi potomec Rimskega imperija. Cerularij je nastopil z ostro kritiko proti Leonu in zapadu, ki rabi za Evharištijo nekvašen kruh, zahteva celibat in prepoveduje nošenje brade. Toda to je bila le pretveza. Cerularij je hotel priboriti prvenstvo vzhodni Cerkvi in prisiliti Rim, da ga prizna. Leon ni maral spora. Poslal je v Carigrad odposlanstvo. Carigrabski cesar, ki je predstavljal neke vrste prizivno instanco v verskih sporih, se je pokazal spravljlivega. Ne pa tako tudi Cerularij. Papeževi odposlanci so tedaj položili na oltar v cerkvi svete Modrosti izjavo, s katero so izobčili patriarha Cerularija. Patriarh pa je sklical predstavniški zbor vzhodne duhovščine, ki je izrekla solidarnost s patriarhom v vseh očitkih. Veliki razkol je bil s tem dopolnjen. Krščanski svet se je razklal na dve Cerkvi: na rimsko katoliško, to je vesoljno in na vzhodno grško, ki se je imenovala ortodoksna, to je zvesta dogmi ali pravoslavna, kot jo poznamo v slovanskem izrazoslovju. To se je zgodilo leta 1054.

Poskusi sprave

Hudo rano je bilo težko celiti. Na spravo so večkrat mislili. Tako v dobi križarskih vojn. A to le bolj iz političnih nagibov. Križarske vojne pa so nasprotno predsodke bolj ali manj opravičeno povečale. Vojska je vojska, ki še to vzame, kar je Bog dal. Spor med vzhodom in zapadom je bil spočetka le vrhunski. Po stoletjih pa je zajel široke predele grškega in zlasti slovanskega sveta. Kristusova Cerkev je trpela. V zadnjem stoletju, ko je zapadna Cerkev na široko posegla v misijonsko delo,

Zastopniki patriarha Atenagore pri otvoritvi leta vere

vedno bolj čuti bolečo rano tega razkola. Vzhod in zapad vzpostavljata mostove in odpirata dialog. »Da bi bili vsi eno...« je Gospodovo naročilo. Da bi povsod do konca vekov živela Kristusova Cerkev, je zaupal zboru dvanajsternih, naj učijo, vodijo in posvečujejo. Med dvanajstimi pa je izbral Petra, na katerem je po izpovedi vere sklenil postaviti svojo Cerkev, njemu je izročil ključe, sam pa je ostal vogelni kamen. V tej božji edini in enotni Cerkvi pa so že zgodaj nastale manjše cepitve. V poznejših stoletjih pa so se od katoliške Cerkve odtrgale velike skupine. Današnji pripadniki teh skupin, poučeni o Kristusu, ne morejo biti obtoženi krivde ločitve. Zato jih katoliška Cerkev objema z bratskim spoštovanjem in ljubeznijo. Tisti, ki verujejo v Kristusa in so prejeli pravilni krst pripadajo, čeprav nepopolno v občestvo katoliške Cerkve, so božje ljudstvo. Želje in težnje po spravi se kažejo povsod na vseh straneh pri ljudeh blage volje.

Težave

Papež Janez XXIII., zlasti pa njegov naslednik Pavel VI. si prizadeva za zблиžanje. Najprej se moramo poznati, potem se bomo ljubili. Dejanskih težav pa seveda ne manjka. Veliko in preveč je človeških pomislekov. Papež

more govoriti in postopati polnopravno v imenu pol milijarde katoličanov. Carigrajski patriarh, prvi med patriarhi in vzhodnimi škofi, more govoriti le v imenu vernikov svoje apostolske jurisdikcije, kar presega malo nad pol milijona vernikov med Carigradom, Ciprom in Rodosom in še v imenu kakega milijona Grkov v »diaspori«. Majhne dogmatične razlike, o katerih sem govoril, ločijo katoličane od pravoslavnih. Globoka pa je razlika v tradicijah, cerkveni organizaciji, v psihološkem zgodovinskem razvoju in političnih okoliščinah. Katoliška Cerkev je rasla od propada poganskega Rima in barbarških vpadov v enotnosti, monarhično, nadnarodno, neodvisno od političnih silnic tudi takrat, ko je kaka država vsiljevala svojo moč in vpliv. Če je za kratko dobo bila ponižana, se je brž s svojo notranjo silo zopet dvignila. Čas pri njej ni igral vloge. Vzhod pa je šel drugo pot. Od apostolskih časov vzhod ni pokazal hierarhične enotnosti. Stari in ponosni patriarhati v Jeruzalemu, Aleksandriji in Antiohiji niso sprejeli nadvlade Bizanca, čeprav je za njim stal cesar. Bizantinski patriarh je bil vedno pod vplivom svetne moči: bizantinski in ruski cezaropapizem sta rimski tradiciji tuja. Vzhod se je s časom še razcepil na nacionalne verske skupnosti, ki so se v zadnjem stoletju številčno še povečale in zahtevale neodvisnost. Nedavni primer odcepitve makedonske Cerkve od srbske to samo potrjuje. Nobena od dvajsetih pravoslavnih Cerkva: samoupravnih in samostojnih nima monarhične ureditve. Vodijo jih sinode, to so zbori v katerih so predstavniki duhovščine in političnih predstavnikov države, ne pa vernikov.

Delitev pravoslavnih Cerkva otežkoča štetje pripadnikov. Iz političnih vzrokov pa je naravnost nemogoče ugotoviti, koliko je pravoslavnih. Dve tretjini jih živi v komunističnih državah, drugi pa so raztreseni med muslimanskim svetom ali pa med Judi, Armeni, Bolgari, Srbi, Rusi, v zapadnem svetu Evrope, Amerike in v Avstraliji. Številčno je najmočnejši moskovski pa-

triarhat. Toda koliko vernikov še zajema po petdesetih letih komunistične revolucije? Eni sodijo od petdeset do sto milijonov. Razne cenitve cenijo pravoslavnih med 145 do 155 milijonov. Ponosni jeruzalemski, antiohijski in aleksandrijski patriarhati nimajo niti pol milijona vernikov vsi trije skupaj. V zadnjem času so se morali grški pravoslavci umakniti iz Egipta. Poleg ruske pravoslavne Cerkve, ki si je priključila tudi manjše baltske Cerkve, so na Balkanu večje Cerkve: grška — tesno odvisna od politične oblasti — šteje 7 milijonov, bolgarska 6 milijonov, romunska 12 milijonov, srbska in makedonska 8 milijonov. Koliko se bo od teh javilo za makedonsko, še ni znano. K vzhodnim kristjanom še pripadajo stare ločine armenskih monofizitov (3 in pol milijona), kopti v Egiptu in Etiopiji (10 milijonov).

Te številke zgovorno pričajo, na kako številčno šibkost, kljub osebnemu ugledu in časti sedeža, more računati carigrajski patriarh. Odkriva pa to dejstvo še nekaj drugega. Zaton carigrajskega patriarha se je začel z zatonom Bizanca. Usoden in nepopravljiv zaton pa se je povečal s propadom turškega imperija. Turki so pustili patriarhu jurisdikcijo nad vsemi kristjani imperija. Visoki grški kler je to nadvlado branil do take mere, da je balkanskim narodom celo prepovedoval moliti in pisati v lastnem narodnem jeziku. Kolika je bila samo borba sv. Save, da je

YL KNOTTS

Zdaj vem, življenje...

*Zdaj vem: bitó si svetla, zlata kaplja...
Na rosni veji v soncu je gorela,
v opojnih barvah mavričnih žarela,
odsevi žarkov kakor svetli meči
sladu in strupa duši hrepeneči
so vsak dan bili čudovita hrana —
do zadnjega utripa bo iskana
še zdaj, ko tvojih sijev, barv žarenje
ko zadnje zarje medlo šelestenje
v večerne sence, mrake se raztaplja...*

dosegel samostojnost srbske Cerkve. Če je bila šibka turška politična sila, je bila tudi šibka moč grškega Fanarja (del Carigrada, kjer je sedež pravoslavne patriarha). Narodna gibanja v turškem imperiju so imela vedno dvojen značaj: proti sultanu in proti grškemu patriarhu.

Danes se tudi carigrajski patriarh oklepa ekumenizma, v prvi vrsti med pravoslavniimi. Pravoslavni svet, zakoreninjen v arhaične in zaprte tradicije in ločen od evropske civilizacije ni čutil prepriha evropskega preporoda, razsvetljenstva in francoske revolucije. Danes pa se svet odpira, obzorja se širijo, vrednost in pomen ekumenizma, spoznava ves svet. Zadnji cerkveni zbor je na široko odprl vrata vsem, ki časte prvaka apostolov sv. Petra. Sveta apostola Peter in Pavel predstavljata trdno vez med ločenimi pravoslavniimi in katoličani. Po koncilu blede vsa nekdanja polemičnost in ljubezen, ki jo je učil Kristus, bo privedla vse v eno zares katoliško Cerkev, da bomo vsi ena čreda pod enim skupnim pastirjem. Apostolsko-ekumenski duh številnih svetlih in svetih osebnosti vzhoda se združuje z dragocenimi silami zapada in predstavljajo vrednote vesoljne Cerkve. Ne poznana so pota in načrti, človeškemu umu so nedoumljiva sredstva milosti, s katerimi razpolaga Gospod. Naša mora biti le ena želja, da bi kmalu bili vsi eno.

MIRKO MAZORA

M. K.

*Ze dolgo let
v duši vklesana podoba
— živa, božja stvar —
in taka ostane do groba
— prelestni svet. —*

*Da kdaj nekje
ne srečam te!
Da nič ne vem o tebi!
Pred mano naj lebdi
le tisti angel žive dni.*

SREČKO GREGOREC

Kakor seješ, tako žanješ

Bila je nedelja. Za prvo mašo so se večinoma držali doma. Posebno tisti, ki so bili od daleč. Prišli so bolj moški, čeprav je bila prva nedelja v mesecu. Tudi pri obhajilu je bilo malo ljudi. Manjkala pa nista navadno dva strica, Janez in Štefan. Ko je duhovnik začel s sv. obhajilom, se je izpod kora zagnal po sredi cerkve k obhajilni mizi Janez. V desni roki je držal klobuk in zmagoslavno mahal z njim. Držal se je malo postrani. Včasih je rad pogledal malo bolj globoko v kozarec.

Štefan jo je udrl takoj za njim. Držal se je nekoliko naprej. Klobuk mu je visel na hrbtu. Ni pogledal ne na levo ne na desno. Bil je molčeč kot kartuzijanec. Župniku nista bila ravno v ponos fare. Nekoč je vzdihnil:

»Saj bi bil skoro zadovoljen, če bi teh dveh ne bilo.«

Po končanem opravilu se je cerkev izpraznila. Ostal je le star mož Lovro. Zmolil je vsako nedeljo križev pot. Prej ni šel iz cerkve. Pred leti je bil nekam čuden. Ko se je začela prva svetovna vojna, je opustil nedeljsko dolžnost. Rekel je, da je Bog kriv vojne. Kdo bo hodil v cerkev, dokler se vojna ne konča.

Bog je bil usmiljen in mu je poslal križ. Umrila mu je žena in k vojakom je bil poklican sin, ki je bil že gospodar. Nevesta je malo drugače pometala kot žena. Mož je potrpel in začel hoditi v cerkev in postal kar pobožen.

Ko je Lovro neke nedelje prišel iz cerkve, se je nevesta vrnila od sosedu, kamor je bila nesla majhnega Mihca v varstvo; sama je namreč hotela iti k drugi maši.

»Zakaj ste bili, oče, tako dolgo v cerkvi? Kava je skoro mrzla.«

»Naj bo za duše v vicah,« je rekel oče.

Na tihem pa je zagodrnjal, da bo tam manj vroče. Nato je odšel k čebelnjaku.

Čebelnjak je bil kraljestvo Lovretovo. Rad je dajal prijateljem kako skodelico medu. Posebno ob boleznih je rad postregel bolnim sosedom s sladkim medom. Sosedje so mu bili hvaležni.

Zazvonilo je k drugi sv. maši. Lovro je hitro vstal in se odpravil v cerkev, rekoč:

»Naj bo ta druga maša, za kar sem jih po nemarnem zamudil!«

Nevesta je še nekaj časa kolovratila po hiši. Ko je prijela vežin ključ, je po stranski ulici veselo prišel Jakob.

»Kam pa? Malo počakaj.«

»O, ali si ti, Jakob? V cerkev grem.«

»Saj si lahko doma. Sedaj pa bova lahko nekaj časa sama. Sinček je pri sosedovih, oče pa v cerkvi.«

Rozalija je brž rekla: »Saj imaš prav!«

Sedla je k mizi, Jakob je prisedel.

Nekaj časa sta se pogovarjala in vmes smejala.

»Je vse lepo, samo ti nisi moj. Dobil sem pismo od njega, pa očetu nisem še nič povedala. Leži v neki bolnici v Moncsacu na Ogrskem. Piše, da ni pri najboljšem zdravju. Priporoča mi sinčka in očeta. Ne vem, če se bova še videla.«

»To bo pa ravno prav. Tedaj boš moja!«

»Nikar tako ne govori. Saj ne rečem, da ne bi bila vesela, če bi njega tamkaj pokopali.«

Jakob se je tedaj brž poslovil:

»Joj! Kako ura teče. Oče naju bo še tu zasačil. Z Bogom!«

Rozalija je hitro postavila na ognjišče dva lonca. Komaj je odšla k sosedu po sinčka, je bil že oče na vratih. Oče je stopil k čebelnjaku, sedel na stol in prižgal vivček. Zadovoljen je užival sveti mir pred ulnjakom.

Tu in tam mu je delal družčino Janez. Pogovor je navadno teklo o dobrih prejšnjih časih. Vedno pa se je končal z željo, da bi sin prišel od vajakov.

Jakob je prihajal vsak teden. Pazil je, da ni naletel na očeta.

Nekega dne je župnik prejel sporočilo od vojaškega kurata, da je sin umrl. Kurat je sporočil, da je prejel sv. zakramente. Sin je posebno priporočil svojega otročička. Rozalija se je delala žalostno in je naročila tudi črno sv. mašo. Kadar pa sta bila sama z Jakobom, se je razigrano smejala.

Odredila je, naj oče spi v hlevu, češ da bo tako bolje oskrbljeno za živino. Oče je molčal in potrpel. Tedaj se je spominjal, kako je dovolil svoji ženi, da je porinila v hlev lastnega brata in sestro. Ko sta hudo zbolela, ju je duhovnik moral v hlevu obhajati. Božji mlini meljejo počasi, a gotovo.

Jakob je hodil vsako nedeljo k Rozaliji v vas. Vedno je pazil, da ni trčil z očetom.

Neko nedeljo je bil posebno resen in zamišljen. Rekel je:

»Vse bi bilo prav, če bi malega ne bilo!«

Zagledal se je v daljavo in nekaj časa molčal. Tudi Rozalija se je zamišljala. Potem je zamahnila z roko in dejala: »Huda skušnjava! Ne vem, če ji bom kos. Sam hudobni duh me je pravkar motil.« Jakob jo je ostro pogledal in dejal.

»Rozalija, pazi se, da ne padeš v skušnjavo. Če bi ji sledila, vedi, da je med nama končano.«

Skoraj brez slovesa je odšel. Od tedaj se ni več pokazal.

Rozalija je pa vseeno misljala, da je Jakob ne bo pozabil, ker da jo ima preveč rad. Kakor ponorela je tavela naokoli.

Nekega dne je Rozalija priletela iz kuhinje in strašno jokala. Oče je prihitel iz čebelnjaka:

»Kaj pa je?«

»Oh, oh, oh, mali je padel v svinjski kotel in se utopil.« Oče se je tako prestrašil, da ni mogel do besede.

Ljudje so na splošno govorili o nesreči, le nekateri so ugibali:

»Kaj pa če je otroka pognala v vodo, da bi imela premoženje in da bi

se lažje poročila z Jakobom? Svet je danes tako čuden!»

Bilo je celodnevno češčenje. Ljudje so šli večinoma k spovedi. Tudi Jakob. Gospoda je prosil, naj ga spove zadnjega, ko bo že vse druge. Dolgo se je mudil v spovednici in ko je izstopil, je bil ves skrušen. Šel je k obhajilu. Tudi naslednjega dne je navsezgodaj šel k obhajilu. Mudilo se mu je, da bi šel v gozd po drva. Pot je bila strma in nevarna. Mati ga je opozarjala, naj

pazi. Ko se je popoldne s čez mero naloženim vozom vračal, se je na nekem ovinku voz zvrnil in podrl Jakoba.

O nesreči je brž zvedela vsa vas. Vsi so ga pomilovali, mnogi pa blagrovati, ker je na dan nesreče bil pri sv. obhajilu. Rozalija pa je vzdihovala:

»Jaz nesrečnica! Ob sinčka sem in moža! Zdaj je šel za njima še Jakob. Napačno sem računala. Zares, v čemer kdo greši, v tem je kaznovan!«

R. KLINEC

Župnijski „DOM SV. ANDREJA“ v Štandrežu

Štandrež je lahko ponosen na svojo cerkev in na župnijski dom.

Veličastna cerkvena zgradba sredi vasi, njena blesteča notranjost, v katero je akademski slikar Tone Kralj nakopičil bogastvo svoje umetniške ustvarjalnosti, lepota cerkvenega bogoslužja v domačem jeziku, glasna mo-

litev in ubrano petje dvojnega cerkvenega zbora, mladinskega in odraslega mešanega, ki nastopata izmenoma, privabljajo vedno večje število vernikov. Verska zavest župnijskega občestva se pogloblja, cerkev postaja središče duhovnosti, uveljavlja se spoznanje, da je človek poklican k višjim dobrinam.

Zunanost
župnijske
dvorane
v Štandrežu

Pri
otvoritvi
nove
dvorane
v Standrežu

Nad znanstvenimi pridobitvami in svetno blaginjo so duhovne vrednote, je Bog.

Zraven cerkve stoji župnijski »Dom sv. Andreja«, sedež vzgojnega in kulturnega dela, pa tudi poštenega razvedrila. Že prejšnji župniki so poznali zahtevo po župnijski dvorani, ki jo postavlja sodobno dušno pastirstvo. Na dom katoliške dejavnosti je meril že g. Artur Zalatel, ko je vložil prošnjo za vojno odškodnino. Zamisel je uresničil podjetni župnik in dekan Jožko Žorž.

Ker je bilo cerkveno zemljišče za cerkvijo premajhno, je na župnikovo prizadevanje in na posredovanje slovenskih demokratskih posredovalcev goriško županstvo darovalo dne 23. januarja 1964 še tisoč metrov površine. Arhitekt Mario Baresi je izdelal stavbeni načrt in prevzel nalogo, da bo skupno z inž. Gelserinom Graziatom vodil gradnjo. Gradbena dela pa je na dražbi sprejelo podjetje Alojzija Vidoza iz Ločnika. Dela so se začela dne 12. avgusta 1964 in se zaključila naslednjega junija.

V nedeljo 18. julija 1965 je štandriška župnija doživela dan velikega veselja. Nadškof msgr. Andrej Pangrazio

je v navzočnosti dveh kanonikov, okoliških župnikov, predstavnikov najvišjih civilnih oblasti in velike množice vaščanov slovesno blagoslovil novo zgradbo in tako uradno otvoril »Dom sv. Andreja«. Sledila je slavnostna akademija.

Zgradba docela odgovarja svojim namenom že po sami porazdelitvi prostorov. V pritličju je obširna igralnica za mladino, nad njo pa glavna dvorana, ki je določena za zborovanja, sestanke in sprejeme. Pod njo sta dve sobi za pevske vaje in za društveno delovanje. V poslopju je tudi posebna kabina z modernim kinoprojektorjem za filme. Ob cerkvi in domu se razteza precejšnje igrišče, kjer se mladež lahko razživi v igri in tekmah.

Stroški za zidanje doma so bili kriti delno z izkupičkom prodanih cerkvenih zemljišč, nekaj z vojno škodo in prispevki vaščanov, deloma s posojili, katera je še treba povrniti. Vodstvo doma trdno upa, da bo s pomočjo starih in novih dobrotnikov poplačalo dolgove. Polagoma si dokupuje potrebno opremo. Goriško županstvo je brž spočetka darovalo nekaj stolic, miz in omar. Potrebe pa so še velike.

Župnijski dom v Štandrežu deluje že tretje leto. Dejavnost postaja vse bolj pestra in razgibana. Z zadoščanjem že lahko gleda na delo preteklega leta.

V dvorani je bilo več odrskih predstav domačih igralcev in gostov. Za predstave skrbi domače »Prosvetno društvo«, v katero sta vključena oba cerkvena pevska zbora, mladinski in mešani za odrasle. Domači igralci so ponovno nastopili. Gostovali pa so »Veseli planšarji« iz Ljubljane in Prosvetno društvo iz Števerjana.

V mali dvorani so se vršila stanovska srečanja za može in fante, za žene in za dekleta. Predavali so msgr. R. Klinec, msgr. F. Močnik in dr. K. Humar. Vsak popoldne šolskega leta 1966-1967 je bil pošolski pouk, ki ga je obiskovalo nad 20 učencev. Poučevala je

STARSI, KI CUTITE, DA BOG MORDA KLICE TUDI VAŠEGA OTROKA V SVOJO SLUŽBO, STE KAJ NAREDILI, DA BI SE TO LAHKO URESNICILO? ALI STE GA MORDA OD TEGA ODVRAČALI, ČES DA SE NE SPLAČA?

gdč. učiteljica Antonjeta Calligaris. Za stroške so delno prispevali starši sami.

V družbenih sobah sta se tedensko vadila pevska zbora in se zbirali k sestankom skavti. Posebno živahno je bilo v igralnici, zlasti še zvečer, ko so se razživele igre z namiznim tenisom in nogometom.

Od oktobra dalje so vsako nedeljo na sporedu filmske predstave z izbranimi filmi in poučnimi dokumentarji.

Tako vrši župnijski dom v Štandrežu svoje vzgojno in izobraževalno poslanstvo, za kar mu je župnijsko občestvo, in še posebno mladina, zelo hvaležno.

Župnijska cerkev in dom v Štandrežu, lepa po zgradbi in notranji uredbi, a še važnejša po svojem verskem in kulturnem poslanstvu, sta zato priljubljena središče vsega občestvenega življenja v vasi.

Kulturno - prosvetna razgibanost na Tržaškem

Kulturno prosvetna delavnost društev in skupin, ki so tako ali drugače povezana s Slovensko prosveto, osrednjo predstavnico prosvetnega udejstvovanja katoličanov na Tržaškem, se je tudi v preteklem letu razvijala v farnih skupnostih. Skoro v vseh župnijah imamo večje ali manjše društvene prostore, kjer je možno prosvetno delo.

Med vsemi skupinami je bila najbolj živa in delavna študentovska mladina, ki se zbira v **Slovenskem kulturnem klubu**. Ta mladina ni izpustila nobene sobote v letu. Le v počitnicah, ko gredo ti mladi ljudje na letovanje v Ukve, nimajo svojih prosvetnih in družabnih večerov v Trstu, drugače pa vse leto. Če bi tedaj nekdo štel njihove prireditve, bi jih naštel vsaj 50 v enem letu, ker ima Klub poleg rednih sobot tudi praznične in izredne večere. Na sporedu so predavanja iz najrazličnejših področij, debatni in filmski večeri, literarni in gledališki ter družabni. Letos je bil v okviru Kluba povabljen širok krog mladine na mladinske dneve, na katerih so predavali strokovnjaki iz najrazličnejših področij, od zdravnika do profesorja, duhovnika, očeta, matere... Ti študijski dnevi so se vrstili enkrat na teden in so trajali za mlajše en mesec, za starejše šest tednov.

Slovenski kulturni klub ima tudi več odsekov, tako literarnega, dramskega, glasbenega in folklornega. Odseki pomagajo pripravljati program za sobotne večere in skupne prireditve. Klub je namenjen samo višješolcem in je trenutno edina organizacija študentov slovenskih srednjih šol na Tržaškem.

Rojanski Marijin dom ima ob posebnih prilikah, kot je prvo sv. obhajilo otrok v fari, ob obletnici blagoslovitve

Procesija
Presvetega
R. Telesa
na Katinari

Doma in podobno, gotovo dramski nastop. Razen tega pa so na programu tudi filmi, predavanja s skioptičnimi slikami in podobnimi programi. V okviru Doma deluje mladinska športna skupina »Dom«, ki se lepo uveljavlja na športnih srečanjih.

V **Marijinem domu** v ulici **Risorta** se zbirajo nedeljo za nedeljo posebno članice tamkajšnje Marijine družbe. Pogosto so tu dramske prireditve, pa tudi filmi so na programu in različna predavanja.

Barkovljanska mladina pripravlja v farni dvorani ob posebnih prilikah dramske in druge nastope. Zavedni slovenski Barkovljani radi prihajajo v dvorano in nadaljujejo tradicijo ljubezni do slovenske prosvete, do lepe pesmi in besede.

Na Skednju je razvilo **Škedenjsko kulturno društvo** v lastnem Domu zelo živahno delavnost od kulturnih večerov s predavanji, s koncerti, s socialno pomočjo, z izleti do družabnih srečanj ob televiziji in filmih. Škoda, da društvo ne more razviti še bolj svoje delavnosti zaradi stiske s prostori.

Pri **Sv. Vincencu** v Trstu so dobili letos svoje prostore in bo tako tudi slovenski del fare lahko prosvetno deloval, poleg tega pa bodo prostori prav prišli tudi za verska predavanja in družbena farna srečanja.

Zelo velika pridobitev tega leta je novi **Finžgarjev dom na Opčinah**. Poleg marijaniške stare stavbe je namreč zgradil odbor, ki upravlja Marijanišče, novo stavbo, v kateri je pritličje določeno za gledališko dvorano, poleg nje pa je soba za pevске vaje in sestanke. Dvorana je najmodernejše opremljena in ima posebno električno napeljavo za oder z avtomatičnimi in zelo sodobnimi pripravami. »Finžgarjev dom« je blagoslovil tržaški nadškof in so se te proslave udeležili najvidnejši predstavniki dežele, tako predsednik deželne skupščine dr. De Rinaldini in slovenski izvoljeni predstavniki. Mladina, ki se zbira v okrilju »Finžgarjevega doma«, je razvila že živahno delavnost in upamo, da so dobile Opčine, ki postajajo gotovo najvažnejši center slovenske skupnosti, s tem prijetno in simpatično dvorano in bo možno nuditi v njej Openem mnogo prijetnega in lepega užitka. »Finžgarjev dom« spada k openski župniji in nima z zavodom nobene zveze.

Pri **Sv. Ivanu Marijin dom** še ni gotov, a bodo tu zelo lepi prostori, kakor kaže že zunanost stavbe, ki je že popolnoma gotova. Potrebna je še notranja izdelava in oprema.

Med zelo prosvetno razgibanimi kraji je **Bazovica**. »**Slomškov dom**« je vedno živ. Tudi prijatelj je v njem precej. Posebno se je uveljavila v Slomškovem domu proslava prvega maja, ko zbere ta vas okoli sebe mladino z vse Tržaške. Prostori Slomškovega doma so precej veliki, a zelo lepi in okusno opremljeni, tako da so lahko v njem najrazličnejše prireditve, posebno družabne. Za velike prireditve pa je na razpolago kino dvorana.

V **Mačkovljah** imajo skromno srenjsko hišo za svoje prosvetne večere, a kmalu bodo imeli dvorano v stavbi župnišča, ki bo kmalu gotovo. Raven tega so prevzele Mačkovlje za vso Tržaško »Praznik češenj« : ko zore ti prvi pomladanski sadeži, jih Mačkovljani proslave s pesmijo in drugimi nastopi na travniku za vasjo. Ti prazniki postajajo že tradicija in so se popolnoma ustalili. Tudi to leto je prireditev lepo uspela, čeprav jo je rahlo motil grozeči dež.

K živahnejšemu udejstvanju lahko štejejo delovanje mladine v **Borštu**,

ki ima v svoji dvorani filme in predavanja, pa **Ricmanje** s filmskimi večeri in **Katinaro** z nedeljskimi filmskimi popoldnevi, **Dolino** z več prireditvami in z zidavo novega Mladinskega doma, ki je že pod streho in v katerem bo domača mladina razvila živahno delavnost. Tudi mala župnijska dvorana v **Sv. Križu** pripravlja v svojem obsegu dosti razgiban spored, posebno filmske večere.

Tudi drugod po župnijah imajo večje ali manjše prostore in pripravljajo, če drugega ne, vsaj priložnostne prireditve ob župnijskih praznikih. Mislimo, da je mogoče to delavnost še bolj razviti.

Osrednja prosvetna organizacija **Slovenska prosveta** pripravlja vedno v poletju slovenske tabore na Repentabru. Tudi letos je bil tabor z naslonitvijo na 1200-letnico pokristjanjenja našega naroda. Zato je bila osrednja točka eno dejanje Simčičeve drame »Krst pri Savici«. Med ostalim programom je bil nastop cerkvenega pevskega zbora iz Štoblanka v Beneški Sloveniji, ki je bil živa priča, kako je krščanstvo ohranjalo našo pesem in našo besedo, saj Beneški Slovenci nimajo ne slovenskih šol, ne drugih narodnih pravic, pa so ohr-

Oltar
sv. Cirila
in Metoda
v Marijinem
svetišču
na Vejni

Poimenovanje
srednje
šole
na Opčinah
»Srečko Kosovel«.
Nagovor
msgr. L. Škerla

nili v cerkvi svojo molitev in svojo pesem. Razen tega so nastopili še združeni cerkveni pevski zbori in dijaški kvintet »Pleiades« z električnimi kitarami. O pomenu pokristjanjenja je govoril Drago Štoka. Tabori na Repentabru privabijo vsako leto množico Slovencev na ta čudoviti grič tik meje v zaledju Trsta.

Razen naštetih prosvetnih društev in krožkov moramo omeniti še **Društvo slovenskih izobražencev**, ki vabi izobražence vsako prvo nedeljo k skupni maši in potem na pomenek o aktualnih versko cerkvenih vprašanjih. Velikonočno duhovno obnovo je vodil škof dr. Janez Jenko iz Kopra. Razen tega ima društvo predavanja na svojem sedežu

Otroški zbor
pri božičnem
nastopu.
Vodi
Dušan
Jakomin.

v ulici Donizetti o slovenskih in svetovnih problemih, ki morajo zanimati slovenskega intelektualca. Zelo so uspele tako imenovane »okrogle mize«, pri katerih razvije nekaj predavateljev svojo trditev o aktualnem vprašanju, nato pa se sproži diskusija. Najbolj uspele »okrogle mize« so bile o Beneški Sloveniji, ko so prišli in govorili o svoji domovini trije duhovniki iz Benečije in razgovor o življenjskih problemih tržaških Slovencev.

Prve dni septembra organizira društvo študijske dneve v Dragi, v bližini Bazovice. Študijski dnevi so bili posebno zanimivi in se jih je udeležilo nad dvesto Slovencev s Tržaške, Goriške in Koroške, pa tudi iz osrednje Evrope in Slovenci, ki žive v različnih državah Evrope, Amerike in celo Afrike. Predavali so: dr. Matej Poštovan iz Trsta, dr. Toussaint Hočevar, univ. prof. iz Združenih držav, dr. P. Roman Tominec iz Ljubljane, prof. Samo Pahor iz Trsta, dr. Martin Kranner in akademik Midjo Susič iz Gorice, dr. Vinko Zwitter s Koroške in Drago Legiša, župan občine Devin-Nabrežina. Predavanja so obravnavala predvsem slovensko problematiko; razvijala se je zelo živahna disku-

sija. Prireditelji pripravljajo izdajo teh predavanj.

S tem prosvetno kulturnim delovanjem je v zvezi družinska revija »Mladika«, ki izhaja vsak mesec (razen dveh števil v poletju) in kulturno esejistična revija »Most«, ki pa izhaja štirikrat na leto. Otrokom je namenjen mesečnik »Pastirček«. Priložnostno izdajajo duhovniki »Naš vestnik«, ki prinaša največ oznanila mestnih župnij, ki zanimajo slovenske vernike.

V drugačni zvezi bi bilo treba omeniti naše skavte in skavtinje, ki sicer ni njihov namen prosvetno delovanje, a so vendar s prosvetnim življenjem tesno povezani.

Treba je omeniti počitniške kolonije šolske mladine, ki jih organizirajo SLOKAD, Vincencijeva konferenca in Dobrodelno društvo.

Marijine družbe imajo poleg svojega verskega udejstvovanja tudi prireditve predvsem igre z nabožno vsebino.

Zveza cerkvenih pevskih zborov pa povezuje cerkvene pevske zборе, jim daje oporo in vzpodbudo ter prireja koncerte božičnih pesmi. Zveza pa goji tudi slovensko narodno in umetno pesem in nastopa tako na skupnih repredenta-

Rojanski cerkveni pevski zbor. Govori bivši tržaški župan dr. Franzl.

Zbor
tržaških
skavtov.
Vodi
prof. M.
Zupančič

ativnih prireditvah. Organizira tudi nastope posameznih zborov na skupni prireditvi vsaj enkrat na leto pod nazivom Cecilijanka. Gotovo so ti zbori še vedno najsolidnejši ohranjevalec slovenske pesmi v cerkvi, narodni pesmi pa pripravljajo tudi praznik na koncertih v dvorinah.

Prosvetna delavnost in razgibanost na Tržaškem tedaj ni skromna, ampak precej živa. Ta se razvija, kot smo rekli v začetku, v okviru župnij in delno v okrilju Slovenske prosvete, ki ima svoj lastni sedež v hiši v ulici Donizetti, 3. (Manjša dvorana, 3 sobe in še nekaj prostorov.) Razen tega pa delujejo tu-

Moški
zbor
»Fantje
izpod
Grmade«

di prosvetna društva v okrilju Slovenske prosvetne zveze — laične organizacije kot jo imenujejo — in prav tako pevski zbori, ki so delno člani Prosvetne zveze ali pa niso včlanjeni nikjer. Močno delavnost razvija Slovensko poklicno gledališče, ki nekako ne spada v to nepoklicno prosvetno delavnost, saj gledališčniki pač živijo od svojega plačanega dela in imajo njihove predstave drugačen značaj. Veliko koncertnih prireditvev pripravlja Glasbena Matica in so pogosto izraz njene šole. Omeniti jo

moramo, čeprav spada že v sklop naših slovenskih šol.

Zdi se, da slovenski ljudje to prosvetno delavnost z zanimanjem spremljajo in še vedno radi prihajajo na prireditve, čeprav imajo televizijo in film in ne vem kaj še vse. Ti prosvetni večeri so jim dragi in ljubi, zato nalagajo našim prosvetarjem prošnjo in željo, da bi še dalje tako nesebično in požrtvovalno delali, kakor so doslej.

Jr

L. S.

Letošnje skupno romanje v Slovenijo

V četrtek, 13. julija zvečer so se vrnil romarji iz Slovenije, 400 po številu, kjer so se mudili štiri dni. Bili so veselo razpoloženi in polni lepih vtisov. Kako je bilo na romanju, je v obliki razgovora z g. Stankom Zorkom povedal v nedeljo 16. julija na tržaškem radiu msgr. Lojze Škerl, ki je romarje spremljal na vsej poti.

ZAKAJ TO ROMANJE?

Zakaj je bilo letos skupno romanje v Slovenijo, je škofov vikar pojasnil v uvodni besedi, ki jo je napisal za romarsko knjižico. Njegova beseda romarjem na pot je bila tale:

»Letošnja romarska pot nas vodi na Ptujsko goro in na Brezje. Ptujška gora je glavna Marijina božja pot mariborske škofije, Brezje pa ljubljanske nadškofije. V obeh Marijinih cerkvah iščejo vsako leto številni rojaki-romarji trdnosti v veri, dušnega miru, pomoči v preizkušnjah in tolažbe v trpljenju. Letos se jim bomo pridružili tudi mi.

Romanje naj poživi v nas pogum in odločnost za krščansko življenje, naj okrepi v nas vero v Boga in zaupanje v njegovo Cerkev, ter naj poveča v nas

vnemo za vse dobro in pošteno. Mi živimo ob robu slovenske zemlje, zato Slovenijo bolj malo poznamo. Romanje nam daje priliko, da jo bolje spoznamo.

Ob letošnjem skupnem slovenskem romanju v Rim je dejal sv. oče Pavel VI., da je Slovenija dežela, ki jo bogate sijajne in vzvišene lepote in katere slavni spomeniki spričujejo stoletno ljubezen Slovencev do domovine in zvestobo Cerкви.

Skušajmo zato seči čim globlje v vse to bogastvo slovenske zemlje in slovenskih ljudi!»

V svetišču na Ptujski gori

SPLOŠNI VTISI

Ljudje so veliko molili, peli, lepo sodelovali pri sveti maši, pristopali v velikem številu k svetemu obhajilu na vseh krajih, kjer so bile skupne pobožnosti. Ni treba posebej poudarjati, da je lepota Slovenije vse prevzela. Brez dvoma so se romarji vrnili potrjeni v veri in notranje obogateni, kar so poudarjali vsi govorniki pri skupni službi božji.

PRVI DAN

Potovali so z devetimi avtobusi. V Ljubljani so se ustavili za eno uro in za kosilo so bili že v **Mariboru**. Bili so na romanju štiri dni in vsakemu dnevu so dali poseben pečat in pobožnost. Tako so se v Mariboru zbrali v frančiškanski cerkvi, kjer je grob škofa Antona Martina Slomška. V imenu odsotnega škofa, ki je bil na birmovanju, jih je pozdravil generalni vikar msgr. dr. Meško. Med mašo škofovega vikarja msgr. Škerla pa je pridigal zlatomašnik msgr. Franc Hrastelj, trenutno najboljši poznavalec škofa Slomška. Razumljivo, da je govoril o Slomšku.

NA PTUJSKI GORI

Torek 11. julija je bil namenjen Marijinemu svetišču na **Ptujski gori**. Že cerkev sama zasluži, da jo človek obišče. Če pa pride v tako cerkev kot romar, mu cerkev še vse drugače govori. Tu so skoro vsi romarji pristopili k obhajilni mizi. Cerkev oskrbujejo minoriti, ki so pripravili prijazen sprejem. Pričakovali so jih pod svetiščem, od koder so šli do cerkve v procesiji. Maševal je g. Albin Germek, župnik iz Doline, ki je prav tisti dan obhajal obletnico nove maše.

Ravnatelj svetišča je romarjem razložil značilnosti svetišča, ki predstavlja biser gotike na Slovenskem. Zlasti je zanimiva podoba Marijinega varstva. Pod Marijin plašč se stiska 81 predstavnikov različnih stanov tedanje dobe. Relief je napravljen iz enega samega kosa kamna. Med koncelebrirano mašo je govoril predstojnik jezuitov iz Maribora.

Popoldne je bil postanek v **Ptaju**. Ogled je veljal gradu in dvorišču znanih vinskih kleti. Za obisk naših romarjev se je zanimala tudi slovenska televizija. Tehniki so posneli nekaj prizorov z dvorišča vinskih kleti. Žal niso pri oddaji povedali, da je šlo za Primorske Slovence. Na večer je sledil povratek v Maribor.

TRETJI DAN

Za tretji dan je bil predviden obisk **Pohorja, Rogaške Slatine** in zvečer pobožnost v ljubljanski stolnici.

Z žičnico so se romarji, ki so se ta dan spremenili v izletnike, povzpeli na Pohorje in se tam kratko ustavili. S Pohorja je krasen razgled na Maribor in

Ptujski grad

na Dravsko dolino, žal pa je bilo nekoliko megleno.

Kosilo je bilo v Rogaški Slatini, ki je znamenit zdraviliški in letoviški kraj. Tu so si naši ljudje ogledali vrele in se seznanili s tremi vrstami rogaške vode. Morda je celo kdo sklenil, da se bo kdaj vrnil na zdravljenje, če bo to potrebno.

Popoldne je pot vodila naprej v **Ljubljano**, kjer so se ob sedmih zbrali v stolnici. K maši je prišlo precej Ljubljančanov, tako da je bila cerkev nabito polna. Skupaj z našimi duhovniki je daroval sv. mašo ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik. V kratkem in jedrnatem govoru je poudaril dve osnovni dolžnosti vsakega Slovenca — zvestobo narodu in zvestobo Cerkvi.

Primorski
romarji
v ljubljanski
stolnici

Med
sv. mašo
v ljubljanski
stolnici

NA BREZJE IN BLED

To je bila druga romarska točka, ki so jo naši ljudje želeli obiskati. Na **Brezjah** slavijo letos 60-letnico kronanja Marijine podobe. Na Brezje prihaja stalno mnogo ljudi. Vsak romar je

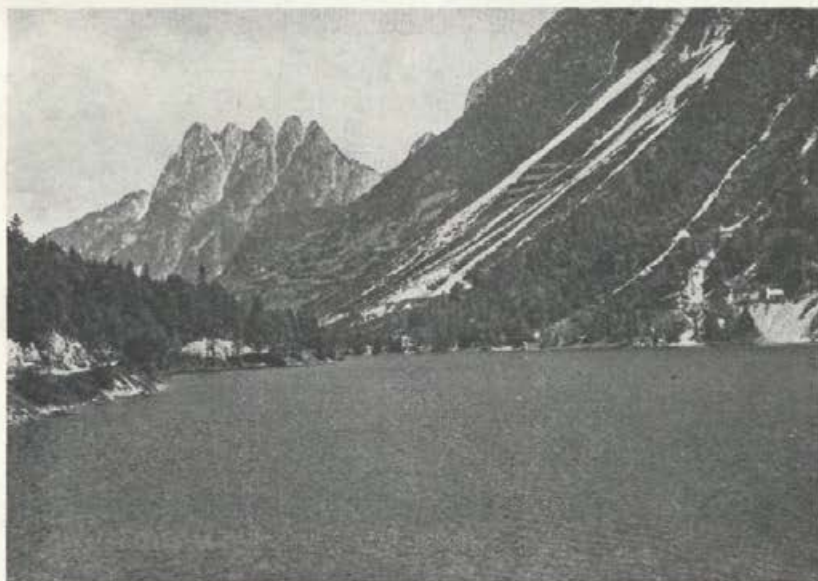
na svoj način doživljal to božjo pot. Tu je pridigal dekan H. Petrič iz Breznice.

Samo po sebi je umevno, da je obisku Brezij sledil še skok na **Bled**, ki se je razkril v vsej lepoti. Z Bleda se je začel postopni povratek v Trst.

Po zemlji koroški

(Ob romanju goriških Slovencev h Gospe Sveti)

Ob Rabeljskem jezeru
umolknili smo, le glas iz davnine
v dnu jezera temne globine
 utopljeni zvon
ječi še od tistega strašnega dne ...
Kaj ni tu utopljena živa beseda,
utopljene bridke solze
umirajočega roda, ki zdaj le po rovtah
on hodi,
ki mu je le hišica mala ostala na prodi?
Iz jezera divjega
utopljene duše, hlepeče k prostosti
iz stisnjenih spon:
oj, rabeljski zvon, oj, rabeljski zvon!

Na Jezeru Vrbskem
strmimo v ta biser, razlit po širjavi
bleščeči, v omamni koroški vonjavi
zemlje prelestne
in v smrekovih vencih zasanjane čare ...
Ne vara nas videz? So sile objestne
prepleskale biser v kioske, vikende, bare.
Kje Vrba je zdaj, Poreče, kje Ribnica,
kje tiha idila z Otoka?
Potapljajo se v prešopirjenju tujega zvoka?
Kot rabeljski svinec v nas žalost je legla.
Ni sonca, ni bleska,
na Jezeru Vrbskem leži gosta megla ...
Gospa Sveta, Gospa Sveta,
dvostolpna na hribcu, kipeča v nebo,
priromali smo.
Ti vzklikamo, mahamo, pojemo
v Korotana veličastnem okrilju
presrečni — na cilju.

Si tu kot nekdanj v srednjeveškem gradišču,
v nepremagljivi trdnjavi,
si tu kot nekdanj v čudodelnem svetišču,
v gosposvetski, apostolski slavi.
Sprejmi nas romarje — smo mi dol od Soče,
ki danes je v nas, v južnem ognju vzkipelo
prepolno srce. — O, mi smo nekoč še
rebulo vozili sem v tvojo deželo.

Oznanjala prva Slovencem poganom
v Karantaniji krščansko si jim blagovest.
Smo nemi med svečami ob grobu svečanem
in v grobu nem — apostol tvoj, sveti Modest.

Še drugi, glej, narod na tvoja ramena
naslonil se je. Odmevajo v hvalnicah vsi tvoji dvori.
Dveh narodov, ljudstev dveh vera je — ena,
v nji mrejo nasprotstva, vse mržnje, vsi spori.

O, da, Gosposvetska, razumeš naš jezik,
a vso našo bol
prelijemo v grenko modrost. Ti, kneginja,
vsedi se zdaj na vojvodski prestol,
v plašču krščanske pravice odeta:
Gospa Sveta, Gospa Sveta!

Razgibana prosvetno-kulturna dejavnost na Goriškem

Kulturna sezona se prične na Goriškem navadno z mesecem oktobrom. Tedaj odpro šole svoja vrata, vsi ljudje so zopet doma, čas počitnic je pri kraju.

Ko delamo zaključke ob koncu sezone 1966/1967 ter smo že vstopili v novo 1967/1968, moremo reči, da se je marsikaj storilo in da je še vedno živa ljubezen do zdrave kulture vsaj pri enem delu slovenskih ljudi. Ni pa s tem rečeno, da smo dosegli največ, kar se doseči da. Saj je na žalost opaziti, da postajajo premnogi nebržni do vsega, kar je slovensko. Preveč dobro se jim godi, nihče jih zaradi slovenstva ne preganja, uživajo svobodo polno-pravnih državljanov, pa vsega tega ne znajo ali nočejo ceniti. Slovenstvu so obrnili hrbet, otroke pošiljajo v drugojezične šole, nimajo več smisla za slovensko knjigo, časopis ali prireditiv.

Kljub tej trpki ugotovitvi pa vendar zremo z optimizmom v bodočnost naše narodne skupnosti na Goriškem. Dejstva, ki jih bomo nazivali, naš optimizem potrjujejo.

Pri našem prosvetnem življenju moramo ločiti deželo in mesto. Na deželi so vasi, kjer katoliško usmerjeni naši ljudje bolj ali manj sodelujejo, pa so spet vasi, kjer nimamo skoro nič ali prav nič prosvetnega življenja. Vzrokov za delo in nedelo je seveda več. Kjer so prosvetna društva, tam se tudi kulturno dela. Velikega pomena so dvorane ali kaki drugi prostori, kjer je mogoče gojiti prosvetno aktivnost. Mnogo vzpodbud in zagona je v naše katoliške vrste prinesla tudi Zveza slovenske katoliške prosvete (ZSKP) na Goriškem, ki jo že več let vodi dr. Kazimir Humar.

Danes, polnih pet let po smrti nepozabnega in v marsičem nenadomestljivega prof. Mirka Fileja lahko mirno trdimo, da je njegova zamisel, ki jo je bil prav on iznesel in uresničil, namreč ustanovitev Zveze slovenskih katoliških prosvetnih društev na Goriškem, dobila polno potrdilo v delu, ki ga zveza opravlja in ki je izrednega pomena za naš narodni obstoj ter kulturni razvoj. Že samo dejstvo, da se enkrat na mesec sestajajo naši kulturni delavci na svo-

jih rednih sejah ter si tam izmenjujejo misli, snujejo načrte ter povezujejo ter koordinirajo svoje delo, je za zvezo brez dvoma lep uspeh.

ZVEZA SLOVENSKE KATOL. PROSVETE JE POLAGALA OBRACUN

Občni zbor ZSKP je bil 10. aprila 1967 v mali dvorani Katoliškega doma v Gorici ob zelo lepi udeležbi zastopnikov vseh včlanjenih organizacij. Poročila so pokazala, da je bila v zadnji poslovni dobi zveza napredovala tako na organizacijskem kot na kulturnem območju. Posameznim društvom je pomagala z idejami in nasveti; sama je pa tudi organizirala prireditve, katerih posamična društva ne bi zmogla zlasti iz finančnih razlogov.

Notranjost cerkvice sv. Katarine na Peči

Prenos svetogorske podobe iz stolnice v Doberdob

V preteklem letu se je zvezi priključilo več organizacij: Prosvetno društvo iz Standreža, Slovensko katoliško akademsko društvo (SKAD) iz Gorice ter moški pevski zbor »Mirko Filej«. Tako je v zvezo sedaj včlanjenih 7 društev oz. zborov (Gorica, Standrež, Steverjan, Pevma, SKAD, zbora »M. Filej« in Podgora).

V okviru zveze so gostovali v Gorici: sredi junija 1966 umetnik-invalid iz Slavonije Branko Radunković s svojo razstavo, pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane (25. septembra 1966), prof. Hubert Bergant na orglah v cerkvi sv. Ignacija z božičnimi skladbami od prvega baroka do sodobnih klasičnih mojstrov (13. januarja 1967), Veseli planšarji iz Ljubljane (22. januarja 1967) ter tržaški pevski zbor »J. Gallus« (19. februarja 1967).

Prav tako je Zveza sodelovala na povabilo SKAD-a pri Srečanju zamejske mladine julija 1966 v Trstu, pripravila za misijonsko nedeljo 1966 Mauserjevo igro »Kaplan Klemen«, za misijonsko nedeljo 1967, obakrat v sodelovanju z goriško Marijino družbo, pa dramo msgr. Srečka Gregorca iz prvih časov krščanstva »Kristusova mučenka«, organizirala »Cecilijanko« 1966 in 1967, božični koncert v goriški stolnici 6. januarja 1967, veselo pustovanje v Katoliškem domu (5. februarja), mladinske dneve v Kat. domu, predavanja za starše, tečaj za pevovodje in pevce ter proslavo petletnice smrti prof. Mirka Fileja 4. junija 1967. Enako je poskrbela

za miklavževanje 4. decembra, pri katerem so nastopili otroci iz raznih šol v mestu in okolici. Končno je zveza sodelovala pri sestavljanju spomenice, katero so beneški Slovenci naslovili na predsednika italijanske države Saragata ob njegovem obisku v krajih, ki so leta 1866 prišli pod Italijo, med njimi tudi Beneška Slovenija.

NASI PEVSKI ZBORI

Skoro je ni bilo prireditve, da ne bi bil nastopil ta ali oni pevski zbor, ki je vključen v Zvezo slovenske katoliške prosvete. Najlepša skupna manifestacija slovenske pesmi pa je vsakoletna »Cecilijanka«.

Lani je bila 27. novembra. Razveseljivo je dejstvo, da so dvorano Kat. doma napolnili zlasti mladi ljudje. Uradno je nastopilo 11 zborov, trije iz Gorice (Marijina družba, Lojze Bratuž in Mirko Filej), dva iz Standreža (mešani in mladinski), dva iz Stmavra (moški in mešani), zbor iz Doberdoba v moški in ženski zasedbi, farni zbor iz Steverjana, mešani pevski zbor iz Rupe-Peči ter moški zbor »Fantje izpod Grmade«. Neuradno je sodeloval tudi moški zbor iz Mirna. Prvo mesto je žirija prisodila mešanemu zboru »Lojze Bratuž« iz Gorice, ki ga vodi g. Stanko Jericijo.

Ta zbor je kljub težavam, ker mu manjkajo nekateri elementi, mnogo nastopal. Do 1. novembra 1966 je redno pel pri pontifikalnih mašah v goriški stolnici, sodeloval je na 3. taboru

zamejske mladine v Trstu sredi lanskega poletja, nastopil na Gregorčičevi proslavi v Gorici (16. februarja 1967), na proslavi pete obletnice odprtja Kat. doma, v goriški stolnici pri božičnici (6. januarja 1967) ter pri spominski svečanosti pete obletnice Filejeve smrti.

Prav posebno pa se je uveljavil, čeprav je bil ustanovljen šele pred dobrim letom (12. oktobra 1966) moški zbor »Mirko Filej«, ki ima preko 30 pevcev ter ga vodi g. Zdravko Klanjšček. Zbor je nastal iz dobre volje pevcev in pa iz želje po lepem petju ter hoče v tem oziru slediti stopinjam nepozabnega prof. Mirka Fileja, saj ne nosi zaman njegovega imena. Zbor je imel dva nastopa že pred uradno ustanovitvijo, in sicer na lanskem prvomajskem slavlju v Steverjanu in pa na taboru zamejske mladine na Repentabru; v tistem času je zbor pripravil tudi koncert narodnih pesmi in pa veseloigro »Kovačev študent«. Po ustanovitvi se je zbor še z večjo vnemo vrgel na delo in pripravil še nekaj narodnih pesmi. S pomnoženim programom in s »Kovačevim študentom« je nastopil v pozni jeseni 1966 najprej v Selah na Koroškem, v Rojanu, v Standrežu, v Bazovici in bil povabljen gostovat tudi v novi Finžgarjev dom na Opčinah. Zbor je poleg tega sodeloval

na Cecilijanki 1966, na božičnici v goriški stolnici, na Gregorčičevi proslavi v Kat. domu, na peti obletnici otvoritve istega doma ter pri odkritju doprsnega kipa prof. Mirka Fileja v veži Kat. doma in tej sledeči popoldanski spominski svečanosti v dvorani. Vse to priča, da je zbor opravil v teku pičlega leta zelo pomembno delo.

Manj zaznavno, pa zato nič manj zaslužno je bilo delo pevskega zbora goriške Marijine družbe, ki ga vodi prof. Lojzka Bratuž. Tudi ta zbor, ki redno poje pri nedeljski slovenski službi božji v stolnici, je kakor gori omenjena nastopil na Cecilijanki 1966 ter pri božičnici v goriški stolni cerkvi. Manj znano pa je, da goriška Marijina družba vzdržuje za svoje članice tudi glasbeno šolo, ki ima za sabo že dolgo vrsto let in zato tudi lepih uspehov. Letos so njene gojenke nastopile na akademiji Marijine družbe 28. maja v Kat. domu z lažjimi in težjimi skladbami, štiročno in ob spremljavi harmonija, kakor je pač odgovarjalo učbeni dobi in zmožnostim posameznic. Tudi to šolo vodi prof. Lojzka Bratuž. Na akademiji sta nastopila tudi zborček najmlajših deklic iz Marijinega vrtca, ki jih je skrbno pripravila gđc. Mila Dovgan, ter mladinski zbor Marijine družbe, nazadnje pa še osrednji zbor, tako ime-

Nastop zbora »J. Gallus« iz Trsta v Kat. domu

novani stolniški zbor. Kot zadnja točka je bila na sporedu igra »Selski angel« v treh slikah. Bil je čas, ko sta le dramatski odsek in pevski zbor Marijine družbe budila in ohranjevala narodno zavest med Slovenci v Gorici. Danes ima, hvala Bogu, Marijina družba ob sebi dolgo vrsto drugih naših organizacij, ki so dopolnile njeno delo iz časov fašističnega nasilja nad našim narodom; a eno drži: Marijina družba sledi duhu časa in je še vedno žarišče ne samo lepega krščanskega življenja med goriško mladino, temveč tudi zdravega veselja, umetnosti in razvedrila.

Velikega pomena za pevsko izobrazbo naših pevovodij in pevcev sploh je bil tudi tečaj za goriške pevovodje. Vršil se je skozi ves postni čas ob ponedeljkih od 13. februarja do 12. marca 1967. V devetih predavanjih so kolegi s Tržaškega obdelali vse bistvene činitelje, ki so odločilni za dovršeno in doživeto umetniško zborovsko petje. Udeležba je bila zadovoljiva, dasi bi lahko bila dosti večja, zlasti če upoštevamo, da deluje sedaj na Goriškem 12 zborov.

VESELI SMO NASE MLADINE

Naše prosvetno-kulturno delovanje je sicer plod požrtvovalnih starejših ljudi, ki so zavzeti za naš narodni in kulturni obstoj, a bi bilo že zdavnaj zamrlo, če ga ne bi vedno znova oplo-

jeval in obnavljal mladi rod. Povsod ga zasledimo, v naših društvih, naših zborih, naših prireditvah in manifestacijah.

Posebno pohvalo zasluži delovanje Slovenskega katoliškega akademskega društva (SKAD) v Gorici. Dne 5. novembra 1966 je imelo že svoj 9. občni zbor, odkar obstaja. Izvoljen je bil Emidij Susič. Zadnje čase je pristopilo osem novih članov; težave so v tem, da je večina vedno odsotna iz Gorice ter raztresena po raznih univerzah; pozna pa se tudi pomanjkanje stika s katoliškimi starešinami (z nekaj častnimi izjemami) ter nezanimanje za delovanje društva z njihove strani.

Člani društva so v poletju 1966 sodelovali na tretjem mladinskem zamejskem taboru pri versko-kulturnem in politično-socialnem seminarju, se udeležili tako leta 1966 kot 1967 v začetku septembra študijskih dnevov slovenskih izobražencev v Dragi, poskrbeli za povezavo pri koncertu božičnih pesmi v stolnici in na splošno radi priskočili na pomoč, ko so bile kake večje prireditve v Katol. domu.

V okrilju društva so bili tudi trije kulturni večeri. Na prvem, 15. decembra 1966 je predaval prof. Pavle Merku iz Trsta, drugi, 16. februarja 1967, je bil posvečen 60-letnici smrti pesnika Simona Gregorčiča, tretji, 6. aprila 1967, je nudil štiri lepe barvne filme iz Slovenije, polne

Pri delu novega igrišča v Doberdolu

prikaza prirodnih lepot od Mangarta do slovenske obale pri Portorožu, zlasti pa je vsem ugajal folklorno-glasbeni film »Gorenjska ohceta«.

Prav velik uspeh je doživela Gregorčičeva proslava, ki je bila namenjena širšemu občinstvu in zelo dobro obiskana. Skioptične slike z razlago in zvočno spremljavo je pripravil doberdobski župnik g. Bogomil Breclj, dr. Kazimir Humar je razčlenil Gregorčičevo pesem, pri čemer so dijaki recitali nekatera pesnikova dela, zbor »Lojze Bratuž« in »Mirko Filej« ter solistka ga. Mira Brajnik Pangosova so pa zapeli več Gregorčičevih pesmi.

Naj še dodamo, da so se pod okriljem SKA-Da vršile tudi razne projekcije kratkometražnih in dolgometražnih filmov.

Velikega pomena za telesni razvoj naše mladine pa tudi za njeno moralno rast je športno združenje »Olympia«, ki ga je priklical v življenje profesor telovadbe na slovenskih srednjih šolah v Gorici dr. Martin Kranner ter mu ostal duša aktivnosti vse do danes. To združenje že vrsto let prireja na jesen tekmovanje »Memorial Mirko Filej«. Je to nekaka olimpiada naše slovenske mladine na Goriškem v malem. Obsega tekme v lahki atletiki, nogometu, namiznem tenisu, odbojki, streljanju z zračno puško ter tek čez drn in strn; v letu 1967 se je to tekmovanje vršilo že šestič.

Zelo uspešno se razvija tudi skavtska družina, ki ima svoj sedež v Kat. domu ter jo vodi dr. Kazimir Humar. Letos so se zbrali goriški skavti 25. aprila 1967 v Števerjanu, da tam položijo oziroma obnovijo skavtske obljube. Šestnajst fantičev se je po storjenih obljubah spremenilo v »volčiče«, v novo vejo skavtov naraščajnikov, ki je do sedaj še ni bilo. V skupinah po štiri in štiri so stopili pred zastavo, položili nanjo levo roko in z desno v pozdrav povedali svojo obljubo, da bodo namreč čim bolj natančno izpolnjevali svoje dolžnosti do Boga in domovine, da bodo izpolnjevali zakon krdela in da bodo vsak dan napravili eno dobro delo v korist bližnjega.

Ko je prišlo visoko poletje, so pa goriški skavti odšli v naravo, da tam preizkusijo sebe in se utrdijo v skavtskem duhu. Na nekdanjem vrtu zapuščenega gradu blizu vasi Pielungo, ki je nekako 30 km severno od Spilimberga, si je 30 mladcev postavilo svoje taborišče in v njem preživelo dva nepozabna tedna. Vse jim je bilo naklonjeno: vreme dovolj lepo, vas do-

Športno društvo Olympia v Števerjanu

kaj blizu, vode na pretek za kuhinjo in za kopače, ljudje dobri in prijazni.

V naravo so pohitela tudi naša dekleta, ki so organizirana v Dekliških krožkih ter jih vodi msgr. Franc Močnik. Izkoristile so državni praznik 2. junija 1967 ter ob najlepšem spomladanskem vremenu prodrle vse do vznožja Grossglocknerja, ki so si ga spoštljivo ogledale z višine 2500 m ob Franc Jožefovi koči. 25. junija je pa povedel dr. K. Humar članice Marijine družbe, med katerimi je bilo dosti mladega rodu, na božjo pot v Velesovo pri Kranju, potem pa še na slikovito Veliko planino nad Kamnikom. Tudi pevci zbor »Lojze Bratuž« so si zaželeli gora. Izbrali so si dan 10. septembra, kar pa jim ni prineslo ravno sonca. Svoj cilj Mangart so sicer kljub megli, oblakom in dežju dosegli, lepega vremena pa niso dočakali. Kljub temu so se po soški dolini zadovoljni vrnili, kajti tudi družabnost pomeni veselje, te pa ni manjkalo.

Vsej naši mladini, fantovski in dekliški istočasno, je bil namenjen Mladinski teden, ki se je vršil od 19. do 26. februarja v mali dvorani Kat. doma v Gorici. Poskus se je dobro obnesel, saj je bilo navzočih pri vseh predavanjih nad sto mladih ljudi v starosti od 15 do 20 let. Predavala sta g. Oskar Simčič, profesor v goriškem bogoslovju ter msgr. Lojze Škerl, profesor v tržaškem semenišču. Za zaključek je bil predvajan film z globoko zasnovano problematiko o pomenu in potrebi duhovništva »Bog potrebuje ljudi«.

Zelo veliko mladih ljudi je prišlo 27. aprila poslušat v Kat. dom tudi g. Bojana Raubarja iz Kopra. In se je splačalo priti! Predavatelj je

na izredno nazoren način prikazal versko-moralni položaj koprškega prebivalstva ter se ustavil zlasti pri prikazu tamkajšnje mladine, ki je po večini zrastle v neurejenih družinskih razmerah, pa na svoj način išče Boga in si utira pot k resnici.

Lepa mladinska manifestacija je bilo končno romanje goriške mladine na Sveto goro 21. maja popoldne. To romanje je imelo dvojen namen: srečati se z Marijo ob njenem jubileju, namreč ob 250-letnici kronanja svetogorske podobe in srečati se med seboj. Prišlo je okrog 300 naših mladih ljudi. Po sv. maši sta v cerkvi spregovorila dr. Damijan Pavlin za fante in dija-

Prizor iz igre »Divji lovec«

kinja Kazimira Blažič za dekleta. Poudarjena je bila misel, da Leto vere vabi k zvestobi do vere, toda kdor je zvest veri, mora biti zvest tudi narodu, iz katerega je izšel. Vesela pesem je spremljala našo mladino na povratku. Notranje veselje je prekipevalo navzven in pričalo, da je duhovna sreča temelj vsega drugega zadovoljstva.

DELO NAŠIH DRUŠTEV

Osnova našega prosvetno-kulturnega življenja so bila v preteklosti in so še danes naša društva.

V Gorici deluje SKPD »Mirko Filej«. Od zadnjega občnega zбора, ki je bil 3. februarja 1966, ga vodi dr. Andrej Bratuž. V svoji zadnji poslovni dobi je priredil v veliki dvorani Kat. doma tri lepo uspele in dobro obiskovane kulturne večere. Prvi, 16. oktobra 1966, je bil posvečen tisočletnici pokristjanjenja Poljske. S tem večerom je društvo odprlo 15. leto svojega plodovitega delovanja med katoliškimi Slovenci v Gorici. Priljubljeni predavatelj g. Vinko

Zaletel s Koroškega je navzočim ob prizorih globoke vere v Censtohovi na Poljskem dal doumeti in doživeti največje bogastvo poljskega naroda, njegovo živo vero in zvestobo tisočletnemu izročilu slavnih in junaških dedov.

Drugi kulturni večer je društvo »Mirko Filej« priredilo 23. aprila. To pot je bil predavatelj prof. Otmar Črnilogar iz malega semenišča v Vipavi. Poslušalce je popeljal v 150 čudovito posnetih barvnih diapozitivih po gorskih strminah od Mangarta do Triglava. Prav je imel, ko je dejal, da se da v nedotaknjeni naravi laže začutiti navzočnost Stvarnika in zahrepeniti po višjih dobrinah.

Na tretji večer, bil je 15. oktobra 1967, je pa društvo spet povabilo g. Vinka Zaletela. Rad se je odzval in seznanil gledalce s pravljicnim Siamom, obenem pa jim prikazal silni vpliv budizma na siamsko ljudstvo, zaradi česar je misijonsko delo katoliške Cerkve zelo težko in malo zaznavno.

Isti odbor si je tudi nadel nalogo, da v zvezi s peto obletnico smrti prof. Mirka Fileja oskrbi njegov doprni kip. V ta namen je stopil v stik z akad. kiparjem Francem Goršetom v New Yorku, ki je delo prevzel in kip tudi izdelal. Svečana blagoslovitev kipa in njegovo odkritje se je izvršilo 4. junija 1967. Odkritju so prisostvovali zastopniki našega javnega življenja, kulturni in prosvetni delavci ter številni občudovalci dela velikega pokojnika. Sodeloval je moški zbor »Mirko Filej« z dvema pesmima. Pri popoldanski prireditvi je nastopila cela vrsta zborov, vsi s Filejevimi skladbami (Lojze Bratuž, Mirko Filej, zbor Marijine družbe, Podgora, Steverjan, Standrež, Rupa-Peč, slovenska srednja šola in dekleta s slovenskega učiteljskega iz Gorice, zbor »Fantje izpod Grmade«), pozdravni govor je imel g. Stanko Jericijo, pokojnikovo glasbeno delo pa je strokovno ocenil prof. Zorko Harej iz Trsta. G. župnik Bogomil Breccelj je pa pripravil skioptične slike iz pokojnikovega življenja.

Zapustimo zdaj Gorico, pa pojdimo preko pevnjskega mostu v območje naših Brd! Zavijmo najprej na levo! V Podgori sicer ni prosvetnega društva, je pa v župnišču prijetna farna dvorana, kjer se večkrat predvajajo lepi filmi. Posebno so prišli do izraza štirje filmi iz Slovenije, med njimi zlasti »Gorenjska ohcet«. Prosvetno delo je v Podgori nekoliko težko, ker je fara dvojezična in na žalost slovenska pričujočnost vedno bolj slabi; veliko dobrega stori

za ohranjanje našega duha slovenski cerkveni pevski zbor; morda bi mogel služiti za zameetek prosvetnemu društvu. G. župnik Bernard Špacapan je letos pripravil za slovensko mladino celo vrsto zanimivih predavanj, ki so bila v župnišču od postnega časa do praznika sv. Petra in Pavla vsak drugi petek. Ti mladinski kulturni večeri so dali mladini priliko, da se je seznanila z mnogimi sodobnimi vprašanji in zgodovinskimi dogodki iz življenja Cerkve ter našega naroda. Udeležba je bila zelo različna, toda brez dvoma je bilo prav, da je do predavanj prišlo. Največkrat je govoril g. Jože Jurak, drugi predavatelji so pa še bili dr. Kazimir Humar, dr. Rado Bednarik, prof. Mirko Rijavec in dr. Ivan Merlak, stolni kanonik iz Ljubljane in urednik »Družine«.

Od Podgore do Pevme ni daleč. Tam imajo že vrsto let SKPD »Jože Abram«. Kljub majhnemu številu članov je omenjeno društvo ves čas svojega obstoja pokazalo velik smisel za prosvetno izobraževanje. Člani imajo na razpolago tudi prijetno sobo ob cerkvi, kjer se lahko zbirajo. Radi gojijo petje in glasbo, imajo moški oktet »Planika« in vedno so pripravljene pomagati pri raznih prireditvah v Kat. domu kakor tudi pri božičnicah v goriški stolnici. Sami so pripravili več uspešnih kulturnih večerov. 17. septembra letos so priredili zelo posrečen izlet po Dolenjski. Najprej so se ustavili v starodavnem samostanu Stični, nato obiskali slikoviti grad Otočec sredi temnozelenih Krke, si ogledali kapiteljsko cerkev v Novem mestu, pozdravili Jurčičevo rojstno hišo na Muljavi, končno pa se zadržali v vedno privlačni Ljubljani. Od začetka letošnjega maja ima društvo nov odbor in novega predsednika. G. Andreja Kosiča je nasledil akademik Emil Valentinčič.

Prosvetno zelo razgibana vas je Števerjan v Goriških Brdih. 19. decembra 1966 je SKPD Števerjan polagalo na svojem 5. občnem zboru obračun opravljenega dela v zadnji poslovni dobi. V tem obdobju je bilo 14 kulturnih večerov, 16 sodelovanj na raznih prireditvah, tri prvomajska slavlja, razna gostovanja (enkrat celo na Koroškem v Vogrčah in Zitari vesi) ter razni izleti. Največji uspeh je društvo doživelo s komedijo »Namišljeni bolnik« (Molière) ter s Finžgarjevima igrama »Divji lovec« in »Naša kri«. Pri igri »Divji lovec« je sodelovalo skoro vse društvo. V okviru društva deluje tudi športni odsek. Pereč ostaja vedno problem društvenih prostorov, zato se vsi željno ozirajo po novem

Pevski zbor »L. Bratuž«

farnem domu, ki je sicer že prekrit, ne pa znotraj dograjen.

Tradicionalno prvomajsko slavlje med »Borovci« je tudi letos dobro uspelo. Vreme je bilo kot naročeno, zato ljudi ni manjkalo. Letošnje slavlje je bilo že trinajsto po vrsti. Obsegalo je razne pevske nastope, programatični govor pa je imel g. Drago Stoka iz Trsta, ki je zaključil s Slomškovimi besedami: »Želim, da bi bila slovenska moja zadnja beseda, kot je bila prva.« Za dobro voljo so pa poskrbeli »Veseli planšarji« iz Ljubljane. Nudili so dve prijetni uri vedrega razpoloženja in zdravega smeha.

Dramska skupina je naštudirala in nato 5. marca uprizorila v Katoliškem domu Finžgarjevo igro »Naša kri«. 9. aprila je šla igra še enkrat čez isti oder. Igralci so z njo nastopili tudi v Štandrežu, 16. aprila v Finžgarjevem domu na Opčinah, 22. oktobra pa še v Slomškovem domu v Bazovici. Pri igri je sodelovalo 20 članov.

Ostalo aktivnost društva bi mogli strniti v

Pevski zbor Rupa-Peč

sledeče podatke: 7. do 8. avgusta 1966 izlet in romanje na Sv. Višarje; 17. oktobra kulturni večer o Češkoslovaški in Poljski s skioptičnimi slikami (g. Vinko Zaletel); 23. oktobra sodelujejo člani dramske skupine pri igri »Kaplan Klemen« v Katol. domu; 1. novembra 1966 je položil odbor društva venec k spomeniku padlih pred cerkvijo, zbor pa je zapel dve žalostinki; isti zbor je 27. novembra 1966 nastopil na »Cecilijanki« v Gorici; 27. novembra »Tek čez drn in strn« v Steverjanu. Društveni športniki so sodelovali tudi na tekmah za pokal »Mirko Filej«. Za božič 1966 so fantje iz društva oskrbeli razsvetljavo cerkve in trga v Steverjanu; 9. marca 1967 predvaja skioptične slike prof. Slavko Bratina iz Gorice, 16. marca pa so na sporedu štiri filmi s slovenskim besedilom in slikovitimi posnetki našega pravljičnega gorskega sveta in zasanjane slovenske obale; končno: 16. oktobra 1967 obiše Steverjan znova g. Vinko Zaletel. To pot govore njegove slike o malo poznanim Siamu.

Pa dajmo po tem pregledu slovo prijaznemu Steverjanu in se vrnimo k »brdki hčeri planin« naši Soči. Prekoračili jo bomo južno od Podgore in se ustavili v Standrežu, nekdanj podeželski vasi, sedaj pa že južnemu predmestju vedno bolj obsežne Gorice.

Odkar je zrastle ob župni cerkvi nova, moderno in lično opremljena farna dvorana postaja društveno življenje vedno bolj razgibano. Prireditve se vrstijo kot na tekočem traku, ko pa je prišlo še dovoljenje za predvajanje filmov, dvorana sploh ne bo nikdar več samevala.

V Standrežu radi igrajo, pa tudi radi prepevajo. Zbora imajo kar dva: mladinskega in mešanega. Z njima so nastopili tudi v Katol. domu v Gorici, tako za Cecilijanko 1966 kakor za proslavo petletnice Filejeve smrti. Igralska družina je tudi zelo delavna. Na misijonski prireditvi 30. oktobra 1966 je prikazala dve enodejanki, 20. novembra je sodelovala z dvema šaloigrami na »veselici«, ki sta jo dopolnili nastop domačega glasbenega ansambla in mešanega pevskega zbora, pri božičnici 8. januarja 1967 so nastopili šolski otroci ter študentje, prof. Slavko Bratina pa je kazal skioptične slike z naslovom: Božični motivi v naših krajih. Standreški igralci so poleg tega bili glavni nosilci veselega pustnega večera v Kat. domu 28. februarja, saj so dali na oder kar dve burki »Damoklejev meč« in »Snubač v pasti«.

Otrokom in odraslim je bilo namenjeno mi-

klavževanje 6. decembra 1966, ki je zadovoljilo vse vaščane ter jih množično pritegnilo k sodelovanju; svoje mamice so pa proslavili šolski otroci 14. maja 1967 z ljubkimi prizori, pogumnimi recitacijami in petjem.

Za kulturno razgledanost so skrbeli dobro pripravljene kulturne večeri. G. Vinko Zaletel je prišel kar dvakrat, da pokaže svoje čudovite barvne diapozitive (16. oktobra 1966 o Češkoslovaški in Poljski, 15. oktobra 1967 o tajinstvenem Siamu). Lepo je uspel tudi Gregorčičev večer 12. marca 1967, ki je obsegal skioptične

Prizor iz igre »Kristusova mučenka«

slike, katere je pripravil g. Bogomil Breclj, ter predavanje o pesnikovem delu z recitacijami Gregorčičevih pesmi in več prizori.

Prosvetno društvo Standrež tudi ni zamenjalo stanovskih predavanj. Za žene jih je imel msgr. dr. Močnik 27. februarja 1967, za moške in fante msgr. dr. Klinec 6. marca, za dekleta dr. Kazimir Humar 14. marca.

Društvo je poskrbelo za različna gostovanja: 22. januarja 1967 so že drugič prinesli veselo razpoloženje Veseli planšarji iz Ljubljane, 12. februarja je gostoval moški zbor »Mirko Filej« s spevoigro »Kovačev študent« in s pevskim nastopom, 2. aprila pa so prišli še igralci SKPD Steverjan in predvajali Finžgarjevo ljudsko igro »Naša kri«.

Za gojitev družabnosti so služili društveni izleti: 19. junija 1966 v Ljubljano in na Brezje, 26. decembra 1966 na Tržaško z ogledom Marijinega svetišča na Vejni, 27. marca 1967 pa v Gračež.

Druga vas na goriškem podeželju, kjer je prosvetna tradicija močno ukoreninjena, je pa Doberdob, tako znan vsakemu Slovencu iz ča-

sov prve svetovne vojne. Zal je manjkala vse doslej primerna prosvetna dvorana, kar je ravno vzpodbudilo neutrudnega dušnega pastirja g. Bogomila Breclja, da je začel z akcijo za gradnjo župnijskega oratorija, v katerem bi bilo dovolj prostora za dvorano, mladinske prostore in igrišče. Tako je organiziral široko razpredeno tombolo, ki se je izvršila 6. avgusta letos ob priliki proslave 250-letnice kronanja svetogorske Kraljice.

Ob pomanjkanju primerne dvorane se mora vse kulturno in prosvetno življenje katoliško usmerjenih Doberdobcev omejiti na majhno dvorano v župnišču, kjer je vedno živahno, saj je stalno kaj na sporedu ali filmske predstave ali drugi nastopi. V Doberdobo ljudje veliko zberejo za dobre namene, zlasti vsako leto za katoliški tisk in za misijone.

Misijonov se v Doberdobo spomnijo celo dvakrat: na samo misijonsko nedeljo (lani so igrali igrico »Pred nebeškimi vrati«) in na Sv. Treh Kraljev dan, ki je tudi misijonski praznik. 22. januarja 1967 je bila ekumenska prireditev z izčrpnim predavanjem gabskega župnika Stanka Žerjala, 5. februarja pa je ob priliki nedelje za katoliški tisk govoril števerjanski župnik prof. Oskar Simčič. Ker je bila tisti dan pustna nedelja, je bilo naravno, da je bila igrica pustu primerna, srečolov pa je imel namen privabiti navzoče, da pokažejo svojo radodarnost za slovenski katoliški tisk.

Tudi sv. Miklavž se ni smel izogniti Doberdobo, saj je tam dosti pridnih otrok, ki radi zahajajo v cerkev in se v župnišču počutijo kot doma. Doberdobska mladina pa je z velikim veseljem proslavila svojo vzornico Brezmadežno, najprej v cerkvi, potem pa še z enodejanko »Miss svetá« v župnijski dvoranci. Tudi skrbne mamice so prejele tekom leta svoje zasluženno priznanje. Otroci so jim pripravili 14. maja priščno materinsko proslavo z igrico »V boj za mamico«, govor pa je imela ga. učiteljica Ada Černic iz Števerjana.

G. župnik je organiziral za svoje vernike dve romanji, združeni z izletom: sredi poletja na Sv. Višarje in nato čez prelaz Predel v Trento k izviru Soče in po Soški dolini domov, 1. oktobra 1967 pa v rojstni kraj papeža Janeza XXIII. v Sotto il Monte pri Bergamu. Prav posebej pa je razgibal vso farno skupnost s prenosom podobe svetogorske Matere božje iz goriške stolnice v doberdobsko cerkev, kjer je ostala od 3. do 6. avgusta 1967. Ze sprejem po-

dobe v naselku Poljane je bil nekaj veličastnega, še bolj pa zaključna nočna procesija s svečami ob navzočnosti svetogorskega gvardijana p. Martina Perca OFM. Nekaj novega so bili tudi govori laikov ob priliki tridnevnicve za doberdobskem svetišču. Prvi večer je govoril diplomirani akademik, drugi večer izkušen izobraženec, tretji večer pa domač delavec.

Vrnimo se za konec našega orisa še enkrat v Gorico! Prav je, da spregovorimo o Katoliškem domu, ki je letos spomladi obhajal že peto obletnico, in je v vsem tem času brez dvoma močno vplival na versko, prosvetno, kulturno in narodno življenje v Gorici in njeni okolici.

Prvi dve leti po odprtju je bilo kulturno delo v Domu še omejeno, ker se ni bilo vseh potrebnih dovoljenj, ko pa je bilo v prvi polovici leta 1964 izdano dovoljenje za vse predstave, se je prosvetno-kulturno delo v njem razmahnilo.

Kako veliko poslanstvo opravlja za vso manjšino ta dom, je najbolj pokazala pretekla sezona. V Domu so nastopale različne skupine od goriških organizacij iz mesta in podeželja do okoliških pevskih zborov, od prosvetnih društev do Slovenskega gledališča iz Trsta in skupin iz Ljubljane ter Koroške, ki so prišle v dom gostovat. Samo v zadnji sezoni je bilo 34 prireditev s skupno udeležbo nad 7000 oseb, od teh 8 kulturnih večerov, 6 koncertov, 9 družabnih prireditev in 12 različnih nastopov, poleg tega pa še vzgojna predavanja za razne stanove in tečaji.

V vedno večjem številu se zbira v Domu tudi naša mladina; tu je sedež goriških skav-

Prizor iz igre »Prva spoved« v Podgori

tov, Slov. katol. akademskega društva in športnega društva »Olympia«; v njem se vadita dva pevska zbora »Lojze Bratuž« in »Mirko Filej«; tu ima svoje prostore Zveza slovenske katoliške prosvete na Goriškem. Vrata Doma so odprta vsem, ki gojijo lepo pesem in zdravo gledališko umetnost.

Dne 25. februarja 1967 je minilo pet let, kar je takratni goriški nadškof msgr. Ambrosi poklical božji blagoslov in božje varstvo na nove prostore. Res, Bog je bil s tistimi, ki so se drznili, zaupajoč v njegovo pomoč, zgraditi to za ohranitev slovenstva na Goriškem prepotrebno stavbo.

Peto obletnico blagoslovitve Doma je odbor proslavil 5. marca 1967 s Finžgarjevo ljudsko igro »Naša kri«, ki jo je za to priliko pripravila požrtvovalna števerjanska mladina. Vsem je ostala pri srcu misel, ki jo je igra imela v sebi: »našo kri« smo dolžni braniti tudi na goriškem končku slovenske zemlje, saj so jo nam priborili in zapustili naši dedje. Prireditev sta poživila z nekaj pesmimi tudi zbora »Lojze Bratuž« in »Mirko Filej« iz Gorice.

Mnogo prireditev, ki so bile v Kat. domu smo že omenili na prejšnjih straneh. Ostane nam omeniti še nekatere, ki so še posebej pritegnile naše ljudi ali bile pomembne za našo kulturno rast.

Tako sta gostovala v Domu dva ugledna slovenska pevska zbora, eden iz Ljubljane, drugi iz Trsta. Pevski zbor »Tone Tomšič« je nastopil ob nabito polni dvorani 25. septembra 1966. Ta ljubljanski zbor, ki se je pred zadnjo vojno imenoval Akademski pevski zbor ter ga je ustanovil in vodil pok. Francè Marolt, je v zasedbi 80 pevcev in pevk ter pod taktirko Mar-

ka Munih predstavil goriškemu občinstvu zelo izbran program, ki je šel od mojstrov polifonske glasbe do moderne slovenske glasbene ustvarjalnosti ter posegel v bogato zakladnico slovenske folklorne.

Nič manj učinkovit ni bil koncert umetnih in narodnih pesmi 19. februarja 1967 v priredbi zbora »Jacobus Gallus« iz Trsta. Koncert je doživel z umetniške plati in lepote izvajanja prodoren uspeh, ni pa bila zadovoljiva udeležba občinstva. Prof. Ubald Vrabec je znova dokazal, da je velik dirigent. Goriški pevovodje in pevci pa mu dolgujejo še posebno zahvalo. Na tečaju za pevovodje v Kat. domu je prevzel kar dve predavanji: o tehniki diriganja in o taktiki vodenja zborov. S svojim preprostim in simpatičnim nastopom ter z veliko nesebičnostjo, s katero je tečajnikom stavil na razpolago svoje izkušnje na področju diriganja, si je pridobil srca vseh prisotnih.

Vsakič je pomenilo doživetje tudi gostovanje Slovenskega gledališča iz Trsta. V božičnem času so 14. in 15. januarja 1967 nastopili njegovi igralci s šuster-Drabosnjakovo igro o slovenskem božiču, prirejenem po slovenskih ljudskih izročilih s Koroškega »Ta sveti dan«. Gledalci so mogli uživati ob dovršenem podajanju, prijetno zveneči pesmi, izredno lepih prizorih in utripu božično zasanjanih glasbil. Na jesen so prišli igralci še dvakrat gostovat v Kat. dom: 12. oktobra so prinesli veselje v dvorano z lahkotno komedijo »Moje dete«, 6. novembra pa so predvajali burko tržaškega dramatika Jaka Štoka »Anarhist« ob stoletnici njegovega rojstva.

Ker je mesec januar na Goriškem in Tržaškem posvečen slovenskemu katoliškemu tisku, je že tradicija, da je njegov zaključek v Kat. domu, odkar je bil odprt. Letos je bil večer katoliškega tiska 29. januarja. O skupni odgovornosti, ki jo imamo vsi za ohranitev in vzdrževanje katoliških časnikov, revij in knjig, je govoril škofov vikar iz Trsta msgr. Lojze Skerl, igralci Slov. kulturnega kluba iz Trsta pa so pod vodstvom prof. Jožeta Peterlina odigrali dvodejanko »Ojdip iz Hirošime«, ki gledalcem na pretresljiv način zastavi vprašanje: »Kdo je kriv za žrtve, ki jih nosi s seboj vsaka vojna?«

Da bo naš pregled o dejavnosti v Kat. domu popoln, omenimo za zaključek še dva samostojna kulturna večera. Prvega je imela 26. januarja 1967 slovenska redovnica iz kongregacije Marijinih misijonark s. Marija Leonija Pav-

Prizor iz igre »Naša kri«

lenič, doma iz Bohinjske Bele. Kot misijonarka je bila preživela 11 let med gobavci v Vietnamu. Z lepimi in dostikrat pretresljivimi skiop-tičnimi slikami je ponazorila svojo besedo.

Lasten projekcijski večer pa je priredil 28. februarja prof. Slavko Bratina pod naslovom: »Vsak čas ima svoj kras«. Krasne barvne slike so nudile velik duhovni užitek ob gledanju lepote, ki jih odkriva v sebi vsaka letna doba.

* * *

Prišli smo na konec s svojim pregledom o kulturno-prosvetni delavnosti katoliško usmerjenih Slovencev na Goriškem v zadnjem letu. Morda bo ta ali oni odkril, da bi se dalo še

marsikaj dodati ali vstaviti. Toda ni bil namen pričujočega članka, da poroča prav o vsem, kar se med nami dogaja; hotel je biti le kakor žaromet, ki osvetli stavbo in pri tem odkrije tudi mnoge sence. Stavbo slovenstva smo dolžni graditi vsi brez izjeme, ki nas je slovenska mati rodila, in ker smo po njej tudi katoliško vero sprejeli, je prav, da jo gradimo na osnovi katoliških načel in v moči katoliškega svetovnega nazora. Da bomo na ta način najbolj služili tudi svojemu narodu, o tem ne more biti nobenega dvoma. Zgodovina preteklih stoletij in desetletij je za to jasna priča, le njene liste je treba znati prav brati!

ZORKO HAREJ

SKLADATELJ MIRKO FILEJ

Pri prikazu Mirka Fileja kot glasbenega oblikovalca, na podlagi njegovih del, je prav, da opozorim na razliko med ustvarjalnim in poustvarjalnim, ali z bolj rabljeno besedo, med produktivnim in reproduktivnim glasbenikom. Prvi glasbo zamisli, zasnuje in jo napiše; a ostane mrtva snov, če jo reproduktivni glasbenik ne obudi v življenje, če jo, preprosteje, ne izvede s pevci, z instrumentalisti ali z obojnimi, da s svojimi prirojenimi lastnostmi vpliva na poslušalca, kamor je po naravi usmerjena. Prvemu in drugemu je treba poleg izobrazbe posebne naravne darovitosti. Kadar hočem v duhu objeti Filejev pojav v življenju na podlagi osebnega poznanja in tega, kar je pustil zapisanega, se mi neustavljivo ponuja lik tenkočutnega, prenikavega in predvsem intuitivnega reproduktivnega glasbenika, ki je s svojo osebnostjo, s svojim temperamentnim nastopom pritegoval in priklepal nase pevce in zборе. A tudi na produktivnem polju je pustil sledove in več bi jih pustil, ko bi mu bil bolj naklonjen čas, ko bi živel v okolju, ki bi klicalo po njegovem ustvarjalnem delu, in v takih razmerah, da bi se lahko izključno ali vsaj večidel posvečal ustvarjanju. Kdor se kot pokoj-

ni Filej vneto in brez pridržkov odziva glasbenemu klicu, temu je bil dan posebno odporen značaj in ne samo pečat umetnika. Verjetno je mislil v poznejših tišjih letih posvetiti se skladateljski dejavnosti, ki zahteva veliko prostega časa, miru in tišine. Zgorel je v kratki dobi in s seboj odnesel kup neizpolnjenih želja.

Mirko Filej je bil živahen, delaven, razgiban, dober in uglašen družabnik; po poklicu duhovnik, pevovodja in profesor; v Gorici se je njegova dejavnost razširila tudi na področje splošne prosvete. Že od otroških let se je navduševal za slovensko pesem, kakor je sam nekoč napisal, poslušal petje zborov, predvsem cerkvenih, nato učil, preučeval cerkvene in pozneje tudi svetne skladbe. V času ko je služboval v Mavhinjah je diplomiral iz klavirja na tržaškem konservatoriju. Vse te izkušnje so se kot gradbeni elementi stekale v njegova glasbena dela.

Filejeva harmonija sloni na trdnih temeljih, ne pozna zavutih in stranskih poti; akordi zvenijo polno, akordne kombinacije so naravne in v tradiciji utrjene. Vzbuja vtis, kakor da bi se bal, da bi se njegova glasbena tehnika ne zdela pravovernna. Filej je bil praktičen

in pisal skoraj izključno za zbor in soliste, ki so njegove skladbe lahko izvedli. Instrumentalna glasba je bila nekoliko izven njegovega živega zanimanja, delno tudi zato, ker ni bilo ne v Trstu ne v Gorici lahko dostopnega instrumentalnega telesa, ki bi mu skladbe izvajal.

Moja kratka analiza Filejevih glasbenih del se opira predvsem na štiri zbirke pesmi, ki so bile izdane, ker to, kar gre v tisk, je običajno temeljiteje pregledano, skrbneje prečiščeno in ostane kot dokument skladateljevega občutja in hotenja. Ostaja nekaj rokopisov, ki pa ne morejo bistveno spremeniti podobe Fileja skladatelja.

Najprej o prvi komponenti zborovskih skladb, o besedilu. Pomen te važne sestavine v vokalnih skladbah so poudarili že stari skladatelji v 16. in

17. stoletju in to delajo tudi danes resni glasbeni pedagogi in najboljši vokalni skladatelji. Besedilo bodi pretehtano, odprto v sodobni čas, ki poraja nove zamisli in občutja, jezikovno in stilno dognano. Težko je dobiti besedilo, ki se ponuja glasbeni obdelavi s svojo psihofizično podobo, to je z zunanjo zgradbo in vsebino. Tudi pesniki često ne marajo imeti podrejene vloge v vokalnih skladbah: večkrat se namreč zgodi, da se besedni umetnik pri le-teh sploh ne omenja. Filej je glasbeno obdelal pesmi Mirka Brumata, Ljubke Šorli, matere Elizabete, Venceslava Belleta, Srečka Gregorca, Franca Kolednika, Milke Hartman, Vinka Beličiča, Otona Župančiča in nekaj drugih. Besedila so različne umetniške vrednosti.

Po časovnem nastanku je najprej izšla Filejeva zbirka cerkvenih pesmi »Kvišku srca«. Izdal jo je za veliko noč 1950. leta in vsebuje devet različnih pesmi od Marijine preko evharistične do božične. Od štirih zbirk je prav v tej čutili večjo prizadevnost: pesmi so zahtevnejše in skrbnejša je njihova zgradba. Mislim predvsem na pesem »Slavi te, Marija«, ki je široko razpredena in pisana za mešani, moški zbor in solo; ima trodelno pesemsko obliko s ponovitvijo prve periode. Lepo je izpeljana »Ti si moj spev« za sopran ali tenor solo s spremljavo. »Jezusovo srce« je dvodelna pesem s sklepom za ženska glasova in mešani zbor. Polna božičnega razpoloženja v svetlem eduru je »Božična«. Enotnega in strnjene občutja, da sodijo v pesmarice, ki so nekak obvezni repertoar cerkvenih zborov, so »Mašna« za mešani in dve »Blagoslovni« za moški in ženski zbor.

Druga Filejeva zbirka cerkvenih pesmi z naslovom »Obhajilne« je izšla v Gorici leta 1952. Večina teh pesmi je preprosta in zveni ljudsko; tako na primer »V hostiji si beli skrit«, »O Jezus, sem pripravljen«, koralna »Vera, upanje, ljubezen«, nekoliko težji sta »Pridite«, ki se začne z baritonom solo in »Kdaj, o Jezus te pričakam«, ki jo uvedejo soprani. Polna notranjega živ-

FERVIDUS

Okej

Ooo... Amerikanci,
rojaki naši, pa ste le doma
iz drugega, iz novega sveta!
Sli dečki ste,
vrnili se možje
po tridesetih in več letih —
po dolarjih dišite, po pezetih.
Kaj to? Ni slajši vonj po zemlji
tej, dehteči
v davni sreči?
Ste prišli domotožje si gasit,
miladost, ljubezen prvo si zbudit,
vaščanom stisnit enkrat še roko
in spet slovo?
Postojte, no! Kam daleč sega vaš pogled?
Ne čutite: pri nas zdaj raste že nov svet!
Se vrnete nazaj,
onkraj?
Na svidenje tod osorej,
okej!

ljenja in zagona je prva pesem v zbirki »Dobri Jezus«, ki je zaradi neposrednosti in prisrčnosti že dobro znana našim zborom. Težja in nekoliko problematična je pesem »Angeli in nadangeli« za mešani zbor z obvezno orgelsko spremljavo. Za začetnim vzgibom nedoločnega občutja, ki ga porajajo v poslušalcih sledeči si akordi s kvarto in seksto, pride kratka kontrapunktična sekvenca, čemur sledijo soprani in končno ves zbor. Pesem je raznotera in fragmentarna glede na izpetje čustva s številnimi in naglimi prehodi v različne tonovske načine. Na začetno akordno sekvenco v tej skladbi spominja nekaj sklepnih taktov v »Pesmi sred puščave«, ki se začne v otožnem f-molu. Naravno zveni »V tabernakelj«, kjer nastopajo solisti in zbor z bogato in učinkovito spremljavo, kakršne so v splošnem vse skladateljeve spremljave.

Za svetno petje je Filej pripravil dve zbirki. Prva je izšla leta 1951 in ima naslov »Pesmi za ženski in mladinski zbor«, kar je pravzaprav oznaka zbirke vsebine. Drugi daje lahkotnost triola v prvem taktu in je tudi sicer primer lepe strofične pesmi. »Pomladno«, na besedilo Vinka Beličiča, ki je po fraziranju prekomponirana, označuje poudarjanje in vztrajanje na motivu »Pojdimo v sončno plan in v nasmejani dan«. Ritmično razgibana je skladba »Mehurčki« na Župančičevo besedilo, ki je napisana z veliko pozornostjo na zvočno podobo in pomen besedila.

Pesmi te zbirke so lepe in pridejo do polnega izraza zlasti, če jih izvajajo pevski ansambli z velikim glasovnim razponom.

Druga zbirka svetnih pesmi ima prikupe naslov »Zamejski zvoki«. Vsebuje sedem pesmi za moški zbor. Preprostejše skladbe v nji so bolj enotne in strnjene, bolj ganejo in pretresejo. S pevno širino je napisana »Jaz pojdem med polja«, ki je živa in pevsko učinkovita. Dobro izdelano podobo ima skladba »Sredi zime« v f-duru s pogostim prehajanjem v g-mol na lepo in

sugestivno besedilo Ljubke Sorli. »Ptičke so odjadrale« je ljudska z nekoliko pavšalno zvočno podobo. V naslednjih dveh pesmih »Zato pa sončka ni« in »Veseli ptiček« na besedilo koroške pesnice Hartmanove se je Filej skušal približati občutju koroške ljudske pesmi. Zanimiv je poskus postavitve Bratuževe priredbe ruske ljudske pesmi »Monotono pojó mi kraguljčki« v tražični okvir, kjer umira mlad človek in bo odnesel v grob še neizrabljen zaklad. Pomen in simbolika te kompozicije sta dovolj prozorna. Veliko prizadevnost kaže zbor »Nekje v gorah«. Skladba je napisana v h-molu s pogostimi in včasih drznimi prehodi v druge tonovske načine in se konča olajšano in odrešujoče v vedrem h-duru kot obljuba srečnejših dni. Pri dobri izvedbi doseže ta zborovska skladba prave dramske učinke.

Mirko Filej nam je iz ljubezni in idealizma poklonil nekaj skladb. Bodimo mu hvaležni, s tem da jih spoznamo, izvajamo in širimo.

SRECKO GREGOREC

Zlatnike si kuj!

*Smet!
Za kam?
Za smetišče!
O ne, ne:
Zate je svetišče.
Tam zažariš,
si biser v kroni,
potapljaš se
v bistvo božje.
Nisi smet!
Dvigneš
v božje
se višave.
Kuj iz dneva v dan
sred zelenih teh poljan...
Nič ne obupuj!
Kuj si srebrnike,
zlatnike
male in velike.
Velik bo vstajenja dan.*

Tisočdevetsto 67

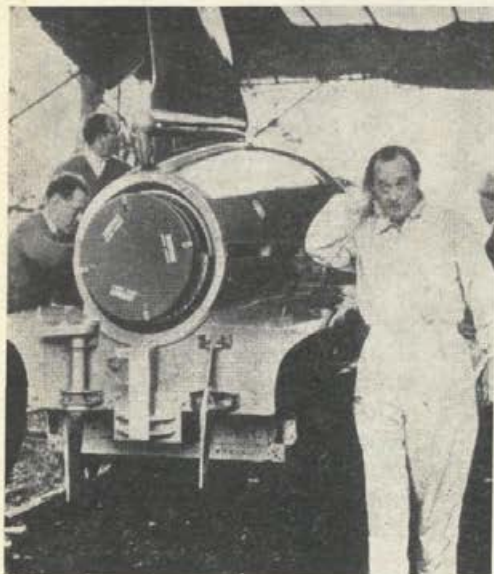
...er

Med tisoči novic, ki sestavljajo kroniko enega leta smo izbrali nekaj pomembnejših dogodkov, ki naj označijo preteklo leto. Skušali smo biti kar se da objektivni pri podajanju podatkov in komentarjev. Toda ni dvoma, da že izbira novic samih zrcali osebno gledanje na svet in zgodovino, torej ni povsem objektivna. Zato pa smo skrčili vse novice le na najosnovnejše podatke, tako da bo vsak bralec lahko osebno presodil, kateri dogodki leta 1967 so zares važni in bodo prešli v zgodovino.

Članek zajema dogodke do 15. novembra 1967.

LAKE CONISTON, 4. januarja

Svetovni prvak Donald Campbell se je ponesrečil med poizkusi s hidroplanom Bluebird, s katerim je hotel doseči fantastično hitrost 500 km na uro.

Campbell, eden zadnjih romantičnih pionirjev naše dobe, je že leta 1964 postavil rekord hitrosti za avtomobile; sedaj je hotel premagati lastno prvenstvo in prebiti zid 300 milj na uro, ki je morda najvišja dosegljiva hitrost za motorne čolne. Za te poizkuse je porabil vse svoje premoženje.

PARIZ, januar

V Grand Palaisu so priredili krajno antološko razstavo na čast Pablu Picassu, enemu največjih mojstrov modernega slikarstva. V svojem življenju (rodil se je leta 1881 v Malagi) je prehodil svojo razvojno pot v stalnem plodnem stiku z najbolj aktualno življenjsko in umetniško problematiko naše dobe. Razstava je dala popolno podobo

njegovega dosedanjega delovanja: od risb štirinajstletnega dečka do slik, s katerimi se je rodil *kubizem*; od slik Modrega in Roza obdobja, grafitov in keramik do najnovejših estetskih iskanj in poskusov. S to razstavo, ki jo je obiskalo nad milijon ljudi, se je ves kulturni svet zahvalil enemu svojih največjih mož. Pablo Picasso je morda mnogokrat presenečal in tudi škandaliziral dobro misleče ljudi, toda vsi mu morajo priznati veliko poštenje njegovega dela, ki je globoka interpretacija vsega iskanja, zablod in odkritij našega stoletja.

CAPE KENNEDY, 27. januarja

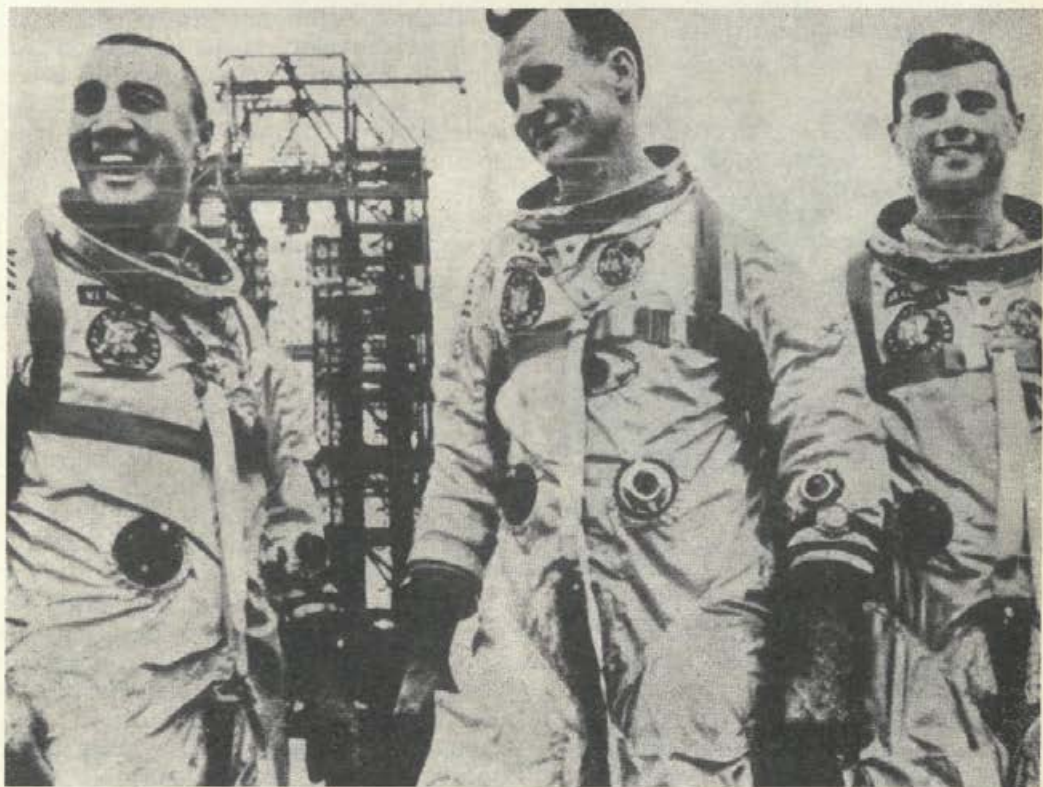
Medtem ko so v Beli hiši predstavniki 54 držav podpisovali pogodbo o raziskovanju vesolja v miroljubne na-

mene, so trije ameriški astronauti, Grissom, White, Chaffee umrli med vsakdanjimi vajami za prvi polet s kapsulo Apollo.

Zaradi napak v gradnji kapsule se je vnel kisik, ki je napolnjeval kabino in astronauti so zgoreli predno so mogli tehniki, ki so vodili vaje, priskočiti na pomoč.

Tragična smrt treh astronautov je zopet sprožila staro vprašanje o pomenu in koristi vesoljskih poletov. Za vsa ta vprašanja naj zadostuje en sam odgovor: tisti, ki ga je dal Virgil Grissom nekaj dni pred smrtjo: »Ko bomo umrli, bodo morali ljudje sprejeti našo žrtev. Zavzetje vesolja je cilj, za katerega je vredno pasti. Človek je zmeraj umiral pri iskanju novega; ničesar ne dosežemo zastonj.«

Človek je po svoji usodi večer Odisej.

NAPOLI, 12. februarja

Neapeljski nadškof Ursi je začel kampanjo za pomoč revežem, ki živijo po barakah v predmestju z besedami: »Kristjan, ki se ne meni za tiste, ki žive v pomanjkanju, je zatajil evangelijski duh svoje veroizpovedi.«

Nadškof je pripomnil med drugim še, da ni preskrbeti vsakemu revežu dostojno stanovanje in delo nobena velikodušna poteza, marveč le nujna dolžnost. Zato je tudi prepovedal svoji duhovščini vsako olepšavanje cerkva, ki naj bodo preproste in čim bolj v skladu z ljudmi, ki jo obiskujejo.

Apel nadškofa Ursija je namenjen katoličanom njegove škofije, je pa tudi zgled za vse druge katoličane in sploh za ljudi dobre volje.

PEKING, februar

Kulturna revolucija, ki zakriva boj za premoč med različnimi strujami političnih voditeljev države, se stalno zaostrojuje. Mase fanatičnih »rdečih straž« napadajo vse, kar je tujega, zaganjajo

se proti umetninam in zapadni kulturi kakor proti ruski politiki, katero obtožujejo revizionizma in kolaboracije s kapitalističnim zapadom.

Skoraj nemogoče je razumeti, kaj vse se skriva za temi demagoškimi dejanji prenapetih množic, ki vihtijo rdeče Maove knjižice in tisoče Maovih slik. Gotovo je, da Mao z mobilizacijo sfanatiziranih mas in Lin Piao z vedno

natančnejšo indoktrinacijo vojaških čet, pripravljata nov način uresničevanja komunističnih teorij in da sta pri tem naletela na precejšen odpor pri širših plasteh ljudstva, še bolj pa med intelektualci in lokalnimi političnimi voditelji.

Mnogo domnev je mogočih o končnem rezultatu Maove »kulturne« revolucije. Toda vpliv, ki ga ima Kitajska v mednarodni politiki (Vietnam, Indija, Koreja), kitajska atomska bomba in učinek stalnega poudarjanja o totalni revoluciji nerazvitim in tlačnim narodom, ne dajo slutiti nič dobrega.

PRINCETON, 18. februarja

Umrli je Robert Oppenheimer, »oče atomske bombe«, znanstvenik in humanist, ki je v svoji kompleksni osebnosti združeval najglobljo problematiko našega stoletja: boj med posameznikom in družbo, boj med osebno moralno in interesi družbe.

Globoka ljubezen do človeka, do vsakega človeka, ki je usmerjala vse njegovo življenje, ga je pritala v tragično razdvojenost, ko je med vojno sodeloval pri zgraditvi prve atomske bombe.

66.000 mrtvih v Hirošimi je s tragično nujnostjo zopet postavilo pred človeka vprašanje odgovornosti v igri med ustvarjalnostjo in smrtjo. V tem boju je vsa Oppenheimerjeva veličina in njegov vzgled važen tudi za vsakega izmed nas.

Zaradi socialne angažiranosti in zaradi moralnih problemov, ki mu niso dopuščali sodelovanja pri pripravah vedno močnejšega orožja, so mu med protikomunistično gonjo v prvih letih po vojni preperečili vsako aktivno delovanje.

Šele pred nekaj leti ga je ameriški predsednik uradno rešil obtožbe filokomunizma in mu podelil eno najvišjih ameriških odlikovanj. Poleg del neprecenljivega pomena za znanost, nam je zapustil tudi nekaj del, v katerih je pojasnil svoj svetovni nazor.

SEVEN STONES, 18. marca

118.000-tonski tanker »Torrey Canyon« je nasedel na pečinah Seven Stones, ob Kornovalski obali, in se razbil. Vseh stotisoč ton petroleja se je razlilo po morju in tokovi so ga zanesli na Kornovalsko in deloma tudi na Bretonsko obalo v Franciji. »Črna poplava« je uničila nasade ostrig in ogromno rib, zastrupila je ustja rek in hudo poškodovala plaže. Angleški bombniki so zaman skušali vžgati plast strjenega petroleja; tudi raztapljanje črne mase s kemičnimi preparati ni moglo zaustaviti razširjanja ogromnega mastnega madeža, ki je zadal zelo veliko škodo angleški ekonomiji.

VATIKAN, 26. marca

Na Veliko noč je papež Pavel VI. izdal novo socialno encikliko z naslovom *Populorum progressio* (v slovenskem jeziku: o delu za razvoj narodov). Namenjena ni le katoličanom, ampak vsem ljudem dobre volje, ne glede na vero, jezik in svetovni nazor. Njena vsebina pa je odgovor Cerkve vsem revnim in zatiranim narodom.

V luči osnovnega krščanskega načela ljubezni in pravičnosti kaže Pavel VI. na nujnost reform in sprememb v socialnem življenju, ki naj bi zagotovile vsem ljudem brez izjeme vse človečanske pravice. Pri tem postavi temelj krščanskega in humanističnega pogleda na napredek. »Popoln razvoj človeka je nemogoč brez vzajemnega razvoja vsega človeštva.«

Encikliko so sprejeli po vsem svetu z ogromnim zanimanjem; kot prava zakladnica navodil in misli je kmalu postala poleg enciklik *Rerum novarum* in *Mater et magistra* osnovna knjiga za preučevanje katoliške socialne miselnosti.

ATENE, 21. aprila

V treh urah in 20 minutah je vojaški puč pokopal demokracijo v Grčiji. Skupina višjih oficirjev, ki jim

poveljuje general Stylianos Pattakos, je v noči 21. aprila zavzela s svojimi četami vse strateško in politično važne točke v Grčiji, odpravila konstitucionalno vlado, aretirala najmanj 6.200 ljudi pod obtožbo komunizma in protidržavnih dejavnosti in vzpostavila vojaško diktaturo. Zgleda, da se kralj ni udeležil organizacije upora, čeprav se ni nikoli pozneje uprl diktaturi.

Življenje v državi je že po nekaj dneh spet normalno steklo; nikjer se Grki niso skušali otresti vsiljene in nedemokratske oblasti. Treba se je torej vprašati o razmerah, ki so privedle do puča in do tako pasivnega obnašanja tradicionalno svobodoljubnega grškega naroda.

Voditelji upora so monarhisti, konservativci in filo-zapadnjaki in bi radi postavili v Grčiji »trdno in zdravo« vlado, ki naj premaga demagogijo, poli-

tični cerebralizem in nepošteno upravo, ki so do sedaj kraljevali v Grčiji. Nevarnost komunizma je bila samo dialektična pretveza, ki ji v resnici nobeden ne verjame. Pravi vzrok vojaškega upora so ogromne socialne razlike, ki jih demokratično izvoljeni poslanci niso hoteli in niso znali premestiti in tako izdali demokracijo samo. Namesto za reforme so oblastniki skrbeli le za lastni dobiček, zakrit v večnih in praznih političnih bojih med monarhisti in republikanci, med levičarji in desničarji. Nezmožni politični voditelji so pripeljali Grčijo na rob gospodarskega in finančnega poloma. Nihče, niti komunisti, ni več zaupal svojim voditeljem. Pot za totalitarne desničarske polkovnike je bila odprta. Toda na nekem zidu, prav v centru Aten, je neznanec napisal: Spimo, toda zbudili se bomo.

BAJKONUR, 23./24. aprila

Ruski kozmonavt polkovnik Vladimir Komarov, ki je poveljeval vesoljsko ladjo »Sojuz I«, je umrl med pristajanjem na zemljo. Ker se v višini 7000 metrov padalo ni odprlo, se je »Sojuz I« vžgala zaradi trenja v gostejših plasteh atmosfere in se razbila pri padcu na zemljo. Vladimir Komarov je bil morda najboljši in najbolj pripravljen sovjetski kozmonavt. Oktobra

1964 je vodil polet treh astronautov; zato so tudi njemu prepustili preizkusni polet »Sojuz I«, ki bi moral začeti novo poglavje v ruskem programu odkrivanja vesolja.

BONN, april

Minila je Adenauerjeva doba. S svojo smrtjo, 19. aprila je KONRAD ADENAUER zaključil eno najtežjih, pa tu-

di eno največjih obdobjev nemške zgodovine. Vseh 18 let rekonstrukcije države, od prvih povojnih let do danes, nosi trdnosti neizbrisni pečat njegovega vodstva. Bil je že star, imel je 74 let, ko so ga leta 1949 prvič izvolili za kanclerja. Čakala ga je ogromna naloga: poleg materialne obnove, lakote, ruševin, beguncev, obupa in žalosti, so morali Nemci premagati sovraštvo, ki so si ga nakopali z nacizmom in vojno. In Adenauerju se je posrečilo obnoviti svojo domovino, jo dvigniti iz ponižanja in jo spet uvrstiti v skupnost svobodnih in demokratičnih narodov.

MONTREAL, 28. aprila

Ob stoletnici zedinjenja je Kanada priredila v Montrealu svetovno razstavo EXPO 67 z globokim geslom »Človek in njegov svet«. Na ogromnem razstavnem prostoru, ki so ga pripravili na otokih sredi reke Sv. Lovrenca, prikazuje 70 držav v svojih paviljonih dolgo pot, ki jo je človek prehodil skozi stoletja in novi svet, ki so ga odkritja razprostrla pred nami in ki čaka novih raziskovalcev. Poleg teh nacionalnih razstav so tudi kolektivne razstave, ki prikazujejo najpomembnejše motive človeškega razvoja: vesolje, elektronika, oceanografija, arheologija.

Ob robu svetovne razstave so bile tudi mednarodne športne tekme in v gledališčih so se vrstili največji svetov-

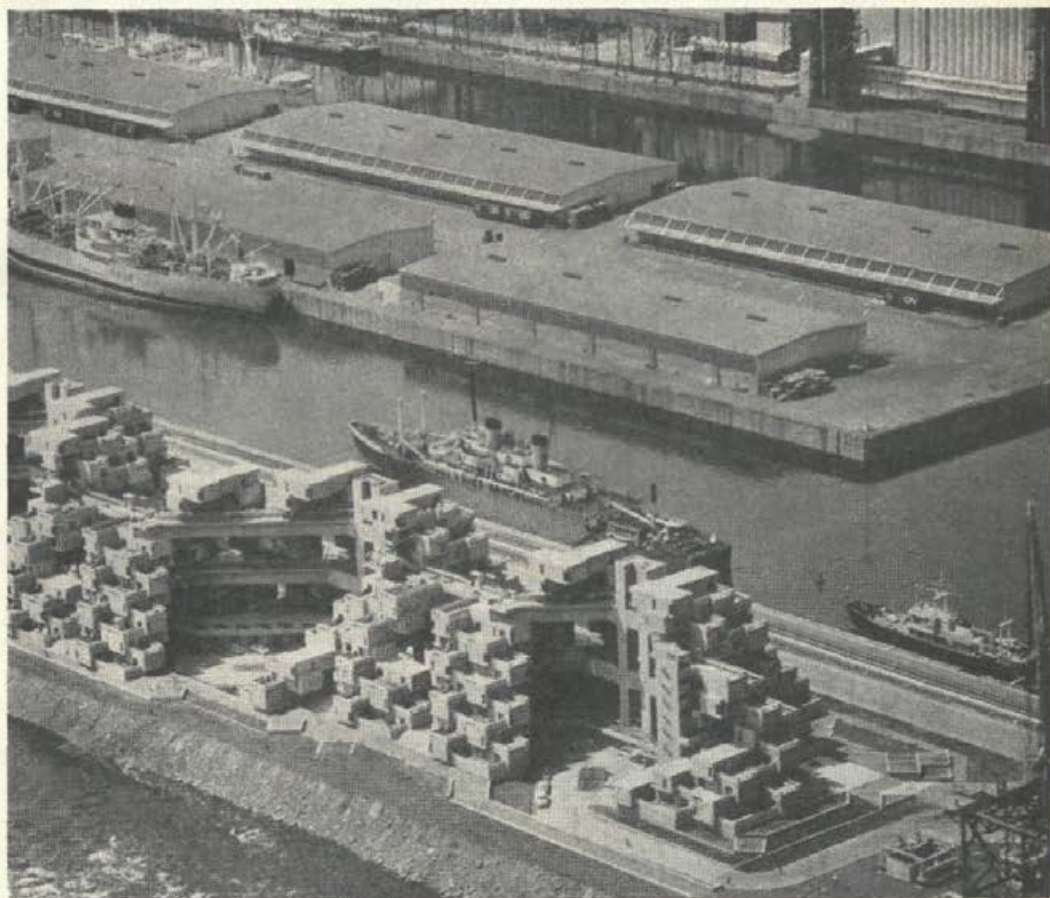
ni orkestri, gledališke skupine, teater Bolšoj in Scala.

EXPO 67 je ostal odprt do 29. oktobra in računajo, da ga je obiskalo 50 milijonov gledalcev.

MARIJANSKE LAZNY, 27./30. aprila

Inštitut za Sociologijo praške Univerze in Paulus Gesellschaft (krščansko društvo intelektualcev in teologov nemškega jezika) so priredili v Marijanskih Laznyh sestanek kristjanov in marksistov na temo »Ustvarjalnost in svoboda v človeški družbi«.

Udeležilo se ga je 120 zapadnjakov — kristjanov in komunistov — in 80 vzhodnjakov, samih komunistov. Komunisti so priznali krščanstvu moč za »pozitivno socialno delovanje« in so se zavedeli potrebe, da bolje preštudi-

rajo temeljne točke krščanstva (ljubezen, transcendenca, odrešenje).

Skoraj vsi komunistični govorniki so priznali, da krščanstvo ni »po svoji naravi« opij narodov: Marx je tako definiral vere samo na podlagi kontingentnih okoliščin, ki so sedaj popolnoma spremenjene. Krščanski govorniki, med katerimi je bil tudi p. Congar, so komunizmu priznali »resnično zanimanje za človeka« in so močno poudarili dejstvo, da se Cerkev ne sme vezati na noben sistem, torej niti na kapitalizem.

Poleg vseh teh točk dialoga je sestanek pokazal, da ostajajo točno začrtane meje, preko katerih nihče noče in ne sme.

»Pravo sodelovanje kristjanov in komunistov pri zgraditvi socialistične družbe ni mogoče, dokler so kristjani na Vzhodu le nekakšni drugovrstni državljani, brez osnovnih človeških pravic.«

VIETNAM, 5. maja

Po dvanajstih dneh bojevanja so ameriški marines z naskokom na nož zavzeli grič 881, majhen grič v kotu med laoško mejo in demilitariziranim pasom, ki je varoval infiltracije čet iz Severnega Vietnama in je bil ključna postojanka za partizane. Po 12 dneh so bile žrtve ogromne: umrlo je 1000 viet-

kongov in najmanj 180 marines; težke izgube, ki spominjajo na žrtve velikih bitk v II. svetovni vojni.

Ti in drugi dogodki vietnamske vojne, ki se neprestano in grozljivo širi, nas prisilijo s tragično aktualnostjo, da pomislimo na problem ne samo te vojne, ampak vojne in ubivanja na splošno.

LONDON, 10. maja

V maju je angleška zbornica s 426 glasovi proti 61 odobrila prošnjo prvega ministra Wilsona za vstop Anglije v Združeno evropsko tržišče (MEC). Čeprav predvidevajo, da se bo De Gaulle zopet uprl vstopu, je vendar Wilson in z njim večina Angležev trdno odločen za spojitev z ostalimi šestimi evropskimi državami, ker MEC odgovarja ekonomskim, političnim in tudi narodnim potrebam narodov, ki ga sestavljajo. MEC, CECA (skupnost za premog in jeklo), EURATOM (skupnost za atomsko energijo) so ustvarile v Evropi novo ekonomsko velesilo, ki se kljub velikim težavam predvsem političnega značaja, že uveljavlja v mednarodni politiki. Nekaj številc:

Index industrijske proizvodnje Skupnosti se je v devetih letih zvišal za 167 %; trgovske izmenjave so narasle za 332 %, kar predstavlja najvišji svetovni porastek.

S 1. julijem 1968 bo odpadla vsa carina med šestimi državami članicami.

Tudi druge povezave (kmetijstvo, znanstveno raziskovanje, socialno skrbstvo) dokazujejo, da je MEC živ organizem, ki ima zelo velike perspektive za razmah v prihodnjih letih in da predstavlja edini način obrambe proti monopoliziranju ostalih dveh svetovnih velesil.

Angleška prošnja za vstop pa je tudi važen mejnik za angleško zgodovino, ker sovpada s politiko postopne neangažiranosti v ostalih svetovnih predelehih, kjer je imela Velika Britanija velike kolonialne interese; po propadu imperija se torej Anglija vrača k realnejši in bolj demokratični politiki.

FATIMA, 13. maja

Milijonska množica romarjev je sprejela Pavla VI., ki je šel v Fatimo ob petdesetletnici Marijinega prikazovanja. Papež je skupno s preprostimi romarji, ki so se zbrali iz cele Portu-

galske, posvetil svoje molitve za mir med narodi. Pomen tega papeževega potovanja je v tem, da je s svojo navzočnostjo izpričeval ideje miru in ljubezni. S tem je jasno začrtal pot vsem kristjanom: noben dvom ni mogoč, ne smemo se pustiti zaslepiti od velikih in zvenečih besed človeškega egoizma. Naš zakon je samo eden: ljubezen. Papeževi molitvi so se pridružili tisoči in stotisoči romarjev, ki so s pretresljivo resnostjo in prepričanjem potrjevali besede Jeana Veya: »Človek, ki moli, se ne umika svetu; si ne umiva rok kakor Pilat; človek, ki moli, je jez proti nasilju sovraštva.«

GLASSBORO, 23./25. junija

Med zasedanjem generalne skupščine Združenih narodov, ki naj bi rešila vprašanje Bližnjega vzhoda, sta se sre-

čala v Glassboro Alexej Kosigin in Lyndon Johnson. Srečanje je poteklo zelo sproščeno, tako da je končno žarek optimizma pretrgal tragično napetost vojnih dni.

O čem sta govorila oba »velika«? Poleg problema Bližnjega vzhoda, sta si gotovo razložila načrte o Vietnamu in o pogodbi za nerazširitev atomskega orožja. Gotovo nista nobenega teh svetovnih problemov rešila; pomen srečanja v Glassboro je globlji. Rusija in ZDA sta pokazali voljo za direktna pogajanja in tudi, da imata obe državi velik skupen interes: mirno sožitje in sodelovanje pri rešitvi mednarodnih zapletljajev, ki se jih direktno tičejo. Glavna skrb obeh je ekonomski razvoj in ureditev *notranjih* problemov, pa čeprav vse to večkrat nasprotuje stari ambiciji in egoističnim interesom nekaterih skupin.

5. junija se je začela tretja izraelsko-arabska vojna. Povod za vojno je dala pomorska zapora, s katero je Egipt paraliziral izraelsko pristanišče Eliat. Vzroki zanjo pa so mnogo bolj zapleteni in segajo tja v prva povojna leta.

Važen vzrok je rasistično sovraštvo Arabcev do Judov, ki ga je povzročila naselitev Judov v Palestini in sočasni beg skoraj 2 milijonov palestinskih Arabcev, ki morajo sedaj živeti po begunskih taboriščih. To duševno stanje Arabcev so njihovi voditelji izrabili za politično borbo proti Izraelcem.

Naser je hotel z vojno rešiti svoje notranje probleme in z zmago vzpostaviti egiptovsko (in osebno) hegemonijo nad ostalimi arabskimi državami. Njegov končni cilj je enotna arabska država »od Atlantika do Perzijskega

zaliva«. Zato je z napihnjenimi frazami napovedoval sveto in uničujočo vojno proti Judom.

A vsi ti načrti in sanje so se razblinili pred izraelskimi četami, ki so v treh smereh hitro prodrli na Sinajski polotok in premagali Egipčane; še prej so uničili jordansko vojsko, zavzeli Jeruzalem in vse ozemlje do reke Jordana. Nato so izraelske tankovske enote, z odličnim letalskim kritjem, prodrle globoko v Sirijo in premagale sirske čete.

11. junija je bilo s premirjem, ki je bilo sklenjeno po posredovanju Združenih narodov, vojne že konec. Toda bliskovita izraelska zmaga ni rešila ničesar, celo poostrila je stanje na Bližnjem Vzhodu.

Poleg političnega trenja zaradi zavzetega ozemlja, mednarodnih spletk

in nasprotij med Arabci samimi, se je ponovil tragični primer tisočev arabskih beguncev, ki so zapustili izgubljeno ozemlje in se zatekli v bližnje države, odkoder pričenjajo gverilsko vojno proti okupacijskim četam.

HONG-KONG, julij

Agitatorji in »rdeče straže«, ki se iz Kitajske vtihotapljujejo v Hong-Kong, pripravljajo vsakodnevne stavke, nemire in atentate. Najraje mečejo bombe na najprometnejših točkah, po cestah in med tržnicami. Tako so žrtve kitajskih teroristov skoraj izključno civilisti.

Izgredi so šli tako daleč, daso komunistični demonstranti pretepli in zažgali nekega komika, ki je parodiral Mao Tse Tunga.

Zgleda pa, da kitajska vlada ne odobrava početja podivjanih rdečegardistov in drugih ekstremistov, ker je Hong-Kong zelo važna točka za trgovske izmenjave med Kitajsko in Zpadom in zagotavlja Kitajski nad 800 milijonov dolarjev letnega dobička.

KONGO - Bukavu, meseca julija

Okoli 160 belih najemniških vojakov in tisoč žandarjev iz Katange je

zavzelo mesti Bukavu in Kisangani (bivši Stanleyville), potem ko so hitro premagali edinice državne vojske. Po nekaj tednih so jih vladi zveste čete pregnale, a v avgustu so ponovno napadli in zavzeli Bukavu. Pod poveljstvom bivšega farmerja Jeana Schrammeja skušajo prisiliti predsednika centralne vlade Mobutuja, da bi se pogajal direktno z njimi.

Načrti teh avanturistov so nejasni; po njih besedah hočejo zavzeti ves Kongo in postaviti novo vlado. Za sedaj se prepuščajo ropanju in pobijanju civilistov na zasedenem ozemlju.

Upori najemniških čet niso v zgodovini nič novega. Toda ponavljanje takih pojavov v bivših afriških kolonijah so nevaren znak krize, ki še zmeraj pretresa Afriko in ki jih nekatere evropske države in trgovske družbe izrabljajo v svoje namene.

ADEN, avgust

Napetost na tej angleški strateški postojanki je vedno hujša. Decembra 1967 bi morala Anglija zapustiti adensko kolonijo, ki naj bi se združila z ostalimi angleškimi protektorati v Federacijo južne Arabije. V predvidevanju bližnje osvoboditve so se vneli bo-

ji med raznimi strankami, ki iščejo premoč. Dve nacionalistični gibanji, FLOSY in NLF, ki se obe opirata na Naserjevo pomoč, sta pričeli z atentati proti Angležem in predstavnikom federativne vlade. Poleg tega Naser spretno izrablja trenja med obema skupinama, da se jih lažje poslužuje za svoje politične načrte. Tako se atentati blazno širijo — v prvih štirih mesecih 1967 je bilo nad 100 mrtvih. FLOSY proti NLF, oba skupaj pa še proti Federalistom in Angležem.

Za kulisami te krvave igre pa mirno spletkarijo Angleži in Naser. Naser hoče razširiti svoj vpliv na celo Arabijo. Angleži pa bi radi zapustili propadlo postojanko, ki je predraga za njihovo sedanjo zmogljivost, hočejo pa si zagotoviti tako vlado, ki bi jim bila naklonjena.

MOSKVA, 1. septembra

Umrli je pisatelj in žurnalista ILJA EREMBURG, morda najvišji predstavnik tiste generacije intelektualcev, ki so sodelovali pri oktobrski revoluciji in sledili celotnemu razvoju Sovjetske zveze.

Rojen leta 1891 je v mladosti kolovertiral po Rusiji v velikem pomanjkanju. Pozneje je odšel v Pariz, kjer je ostal nekaj časa in se dobro vživel med literati, ki so se tam zbirali od vsepovsod. Leta 1817 se je vrnil v Rusijo in stopil na stran revolucionarjev. Po ustanovitvi nove države se je spet vrnil v Pariz in mnogo potoval po vsej Evropi. Iz te dobe imamo nekaj njegovih najboljših del: »Obraz vojne«, ki je najboljši ruski opis dogodkov v prvi svetovni vojni in »Španija«, zbirka reportaž o španski državljanski vojni. Po Stalinovi smrti je z romanom »Odjuga« (1954) nakazal novo smer ruske politike, ki jo označujeta revizionizem v notranji politiki in pa začetek mirne koeksistence z Zapadom. Izrazil je tako, skupno z Dudincevim in Nekrasovim želje ruskega naroda, da bi se rešil terorja in nasilja in je tako naslov

njegovega romana postal nekak emblema celega obdobja.

Za njegov pisateljski slog je značilen velik realizem v opisovanju, bogata domišljija in globoko zanimanje za socialne probleme.

NEW DELHI, september

Sripati Chandrasekar, minister za zdravstvo in demografsko kontrolo je pričel uresničevati radikalen načrt za rešitev preobljudenosti Indije: sterilizacijo. Konec avgusta je imela Indija 513.500.000 prebivalcev in se to število dnevno zviša za 35.000.

Ta ogromni prirastek sproti uničujoče vsakršen konkreten učinek gospodarskega napredka. Da bi se rešili lakote, je začela država z uradnim načrtovanjem rojstev. Neizprosna učinkovitost takega postopanja je sprožila val problemov: moralnost takega posega, ali država sme zahtevati kaj takega od svojih državljanov itd. Na eni strani pretresljiva brutalnost tega posega, ki jemlje človeku bistvene pravice, na drugi lakota in izredna zapletenost socialnih in ekonomskih problemov Indije, ki nujno terjajo rešitev. Toda na vprašanje, ali namen opravičuje sredstva, nam moralni zakon odgovarja, da ne.

MOSKVA, 30. oktobra

V okviru proslavljanja petdesete obletnice boljševiške revolucije so Rusi dosegli nov velik uspeh v odkrivanju vesolja. Dve vesoljski ladji brez posadke, Kozmos 186 in Kozmos 188 sta se avtomatično združili na krožni poti 200 km nad zemljo. Po 210 minutah skupnega poleta sta se kapsuli ločili in pozneje se je Kozmos 186 srečno vrnil na zemljo.

Avtomatično združenje dveh umetnih satelitov je zelo pomemben dosežek ruskih znanstvenikov, ki nam kaže, da ni več daleč dan, ko bo mogoče zgraditi nove orbitalne postojanke, iz katerih bodo odletale vesoljske ladje na odkrivanje vesolja.

Nekaj dni pozneje so v ZDA uspešno preizkusili največjo raketo na svetu, Saturn V, ki bo v prihodnjih petih letih ponesele prve ameriške astronave na luno. Pri tem poizkusu so poslali na krožno pot novo vesoljsko kabino Apollo, ki ima prostora za tri ljudi in so jo po januarski nesreči izpopolnili in prenovili. Pri teh poizkusih se je zelo dobro izkazala.

Tako se leto 1967, ki se je začelo s smrtjo prvih ruskih in ameriških astronautov, zaključuje z novimi podvigi. Napredek znanosti je stalen in neuničljiv.

CAMIRI (Bolivija), 8. oktobra

Bolivijske vladne čete so med protigverilskimi akcijami ranile in ulovile Ernesta »Che« Guevara, bivšega kubanskega ministra, ki se je vtihotapil v dr-

žavo zato, da je organiziral in vodil partizansko vojno proti diktatorju Barrrientosu. Che Guevara je kmalu zatem umrl.

Okrog njegove osebe so preprosti ljudje vse Južne Amerike takoj zgradili mit rešitelja in osvoboditelja reževev. Ta mit je nastal spontano in samostojno in izraža željo mnogih južnoameriških narodov, da bi si pridobili svobodo in pravico.

Ne bi bilo pravično istovetiti mita Che Guevare s komunistično propagando in ožigosati gverilce kot komunistične teroriste. V Južni Ameriki se ne borijo samo komunisti; katoličani z mnogimi škofi in duhovniki na čelu, so pobudniki številnih in temeljitih reform.

In kdor ima vpogled v statistične podatke bo moral spoznati, da je socialna revolucija v Južni Ameriki ne samo neizbežna, marveč tudi potrebna.

KAZIMIR HUMAR

ŠESTDESET LET Marijine družbe v Gorici

V glasilu avstralskih slovenskih izseljencev »Misli« je leta 1957 urednik zapisal tudi tele besede:

»Kadar čitam v časopisih o odkritju spomenikov v čast javnim delavcem, umetnikom, narodnim herojem in tako dalje, mi vedno šine v glavo misel, da bi morali Slovenci postaviti spomenik slovenskim kuharicam in služkinjam. Ta preprosta slovenska dekleta so storiła za slovenstvo mnogo več kot vsi naši diplomatski predstavniki. Ta dekleta so prva zanesla v svet slovensko ime, združeno in ovenčano s spoštovanjem in častjo.«

Ta ugotovitev urednika avstralskih Misli je velika resnica, ki jo premalo poznamo. Velja pa na poseben način za nas Slovence v Trstu in Gorici. Kaj bi bilo z nami Slovenci v obeh teh mestih v preteklosti brez naših služkinj

in kuharic? Ko so se drugi stanovi po vrsti izneverjali svoji narodnosti in svoji veri, so prav ta naša dekleta ostajala zvesto na braniku obeh največjih dobrin vere in narodnosti. Toda da je bilo tako, se moramo predvsem zahvaliti našim Marijinim družbam v tržaškem in goriškem mestu. Če so te naše verske organizacije opravile svojo veliko nalogo po deželi, so jo v še večji meri opravljale v Trstu in Gorici. Saj so bile zlasti za časa fašizma edine slovenske organizacije v obeh mestih. Vse ostalo je fašizem uničil, le Marijine družbe so ostale. Zato so tudi Marijine družbe bile zametek, iz katerega so pognale vse druge katoliške organizacije po drugi vojni.

Med Marijinimi družbami, ki so v vsej polnosti vršile svojo nalogo v preteklih desetletjih, je tudi goriška slo-

Stolni vikar Ciril Vuga

venska Marijina družba. Ta slavi letos 60-letnico obstoja, ker je bila ustanovljena dne 25. marca 1908. Zasluge za njeno ustanovitev ima predvsem tedanji stolni vikar Ciril Vuga. Ta je, prežet z idejami Leona XIII., spoznal potrebo, da se tudi v Gorici ustanovi organizacija za slovenska dekleta, ki so v velikem številu hodila v mesto iskat zaslužka. Številne so bile že doma članice Marijinih družb, v mestu pa niso imele možnosti, da bi nadalje živele po svojih pravilih. Druge so se izgubljale v mestnem življenju, brez vodstva in opore. Ciril Vuga je videl tudi lepe zglede drugod, kjer so po mestih že ustanovili slične družbe. Vse to ga je nagnilo, da je po temeljiti in dolgi pripravi ustanovil Marijino družbo za dekleta v Gorici. Prvi sprejem je bil v cerkvi sv. Ivana in je pristopilo okrog 140 deklet, pri naslednjih sprejemih pa nove, tako da je ta družba takoj od začetka štela okrog 200 članic. To visoko število nam pove, koliko je bilo takrat v Gorici slovenskih deklet z de-

žele, saj je bilo v mestu rojenih članic zelo malo.

Že naslednje leto je ustanovitelj Ciril Vuga odšel v Podgoro za župnika in v vodstvu mlade družbe ga je nadomestil mladi vikar dr. Ignacij Kobal. Pod njegovim vodstvom je družba v polno zaživela. Poleg mesečnih shodov so imeli prosvetne sestanke v posebni dvorani, kjer so si sledila predavanja, prireditve, sestanki skoro nedeljo za nedeljo. Polge tega je družba vodila tudi Marijin vrtec, kjer je bilo do 40 deklic. Močno je mlada družba vplivala na celotno versko življenje posebno s pogostim sv. obhajilom in z vsakoletnimi duhovnimi vajami.

Tako je ostalo do prve svetovne vojne, ko so leta 1915 zaradi vojne z Italijo morali vsi prebivalci Gorico izprazniti. Leta 1918 se s prvimi Goričani vrne iz begunstva tudi dr. Kobal in kaj kmalu začne zbirati pri mesečnih shodih tudi vrnivše se družbenice. Toda po 4. novembru, ko je Italija zasedla Gorico, so se začeli novi in težji časi. To je občutil med prvimi tudi dr. Kobal. Zadnjo nedeljo aprila 1919 je pri oznanilih dajal razna navodila za mesec maj. Ali ovadili so ga, da je govoril zoper novo državo. Sledila je aretacija in prevoz v tržaške zapore. Pri obravnavi so spoznali ničnost ovadbe in dr. Kobala oprostili. Bil je najbrž prvi slovenski duhovnik, ki je prišel v zapor pod Italijo; njemu so pozneje pod fašizmom sledili mnogi drugi.

Marijina družba se je znova razmahnila in razvila polno svoje delovanje. Njen voditelj dr. Kobal je bil vsestransko delaven in goreč duhovnik, ki je užival ugled pri vseh. Tudi dr. Tuma ga pohvali v svojih Spominih. Nadškof Sedej ga je zaradi njegovih zaslug let 1922 imenoval za stolnega kanonika in župnika. Toda bil je že bolan. Neozdravljiva bolezen ga je spravila v grob. Umril je 6. decembra 1922, star 44 let. Pokopali so ga na praznik Brezmadežne in njegov pogreb je bil pravo zmagoslavje dobrega duhovnika, kot še vedno znajo pričati najstarejši Goričani.

V vodstvu družbe je sledil kanonik msgr. Ignacij Valentinčič. Ta je nadaljeval delo svojega prednika štiri leta, nakar je prepustil vodstvo družbe msgr. Leopoldu Cigoju, ki je leta 1926 prišel za spirituala v goriško malo semenišče. Pokojni msgr. Cigoj bi zaslužil članek zase zaradi svojih velikih zaslug za semenišče in Marijine družbe. Toda tu naj bo dovolj, da omenimo, da je pod njegovim vodstvom tudi goriška Marijina družba skupaj z ostalimi primorskimi Slovenci doživljala najhujše čase fašističnega preganjanja. Onemogočeno ji je bilo vsakršno delo izven cerkve. Zato pa je msgr. Cigoj tem bolj skrbel za globoko in iskreno duhovno življenje družbenic. Pri tem je njemu kakor vsem prejšnjim voditeljem veliko pomagala prednica gdč. Pavla Makuc, ki je bila na čelu družbe od časov pred prvo svetovno vojno. Mesečni shodi, duhovne vaje, duhovne obnove, romanja so služila v ta namen.

Ali tudi msgr. Cigoju ni bilo usojeno, da bi dolgo živel. Umrl je za ne-

Msgr. Ignacij Valentinčič

ozdravljivo boleznijo dne 7. avgusta 1935 in bil pokopan v svoji rodni vasi Malovšah, v črniški fari na Vipavskem. Kot voditelj Marijine družbe mu je sledil msgr. dr. Mirko Brumat. Ta je bil v goriški stolnici že od leta 1922, najprej kot stolni vikar, zatem pa kot stolni kanonik in penitenciar. Bil je velik govornik in navdušen častilec Marijin. Zato je že prej pomagal pri škofijskem vodstvu Marijinih družb in kot pridigar na duhovnih vajah, misijonih, tridnevnica. Krepko je zagrabil vodstvo družbe in ji dal novega zagona zlasti z vsakoletnimi duhovnimi vajami na Sv. gori.

Msgr. Mirko Brumat je bil odličen duhovnik, ki sta ga karakterizirali dve osnovni lastnosti značaja: velika iskrenost in velik pogum. Iz teh dveh lastnosti, mislim, da je izhajalo tudi njegovo zadržanje v času zmede med zadnjo vojno. Ko se je z ustanovitvijo Osvobodilne fronte razklal naš narod na dva tabora, je msgr. Brumat takoj nekako nagonsko zaslutil, da se za OF skriva komunizem in komunistična re-

Dr. Ignacij Kobal

Msgr. Mirko Brumat

volucija. Kot ljubitelj resnice in kot pogumen mož je takoj zavzel stališče do nje. In to stališče je bilo popolen

odklon OF in vsega, kar se je za njo skrivalo. Pri tem je pokazal veliko me-ro poguma, ker ga nobena grožnja ni prestrašila, da bi iskreno ne povedal svojega mnenja na prižnici, v zasebnem razgovoru, v pisani besedi. Danes se marsikdo s tem ne strinja. Toda pomisliti moramo, pod kakšno podobo je msgr. Brumat poznal internacionalni komunizem. Spoznal ga je najprej kot kaplan v Solkanu po prvi svetovni vojni; bil je to borbeni komunizem brez vere in narodnosti. Pozneje se mu je kazal v podobi stalinizma in njegovih grozodejstev. Med vojno samo pa je videl številne likvidacije poštenih slovenskih ljudi na Primorskem in drugod po Sloveniji, ki so bili samo tega krivi, da niso mogli sprejeti idealov nove diktature, ki se jim je vsiljevala. To je pokojnega monsignorja v njegovi iskrenosti razganjalo, da ni imel miru in da je postal resničen kladivar zoper komunizem in OF. V tem duhu je vplival tudi na dekleta v Marijini družbi,

Igra »Zmagala je ljubezen«. Igrajo članice Marijine družbe.

tako da je med vso vojno bilo med članicami vedno jasno, kaj je OF, in da se skoro nobena ni zanjo navdušila ali z njo sodelovala. S tem je ohranil v družbi enotnost duha in idealov, kar je pomagalo, da je družba izšla iz vojnih zmed enotna in čvrsta.

Ko se je po septembru 1943 omajal fašizem, je msgr. Brumat kot prvo stvar uvedel znova tudi kulturno življenje izven cerkve. V ta namen je ustanovil družbeno glasilo Vijolico, ki je nje prva številka izšla januarja 1945, in pa prosvetne prireditve v dvorani. Sprva so bile skromne, pozneje pa so se lepo razvile. Tako je razen pri shodih v cerkvi zbiral dekleta vsak mesec tudi v dvorani pri lepi slovenski besedi. Zato se moramo goriški Slovenci zahvaliti msgr. Brumatu in Marijini družbi, da smo dobili prvo prosvetno dvorano najprej v palači Lantieri, pozneje na Placuti.

DOBRIH FANTOV, KI JIH GOSPOD KLICE,
NE MANJKA; MANJKA NAM PA GLOBOKA
ZAVEST, DA JE TO NAŠA SKUPNA SKRB,
DA MORAMO ZA TO VELIKO STVAR VSI
MOLITI IN DELATI.

Pod Brumatovim vodstvom je torej goriška Marijina družba prišla v nove povojne razmere, ki so tako različne od prejšnjih. Prišla je pa kot krepka in enotna organizacija in najbolj številna v goriškem mestu. Saj je štela do 180 članic. Zato se je njen vpliv čutil ne samo pri cerkvenem in verskem življenju, ampak tudi zunaj cerkve. Naše sedanje prosvetne, dijaške in tudi politične organizacije, vse so našle oporo v Marijini družbi.

Sredi polno razmahnjene delu je Mirko Brumat obolel. V novembru 1950 se je umirilo njegovo za vse dobro vneto srce. Nasledniku dr. K. Humarju je zapustil težko dediščino, ki je ni

bilo lahko prevzeti in še manj z uspehom nadaljevati. Vendar je z božjo in Marijino pomočjo družba obstala in se vključila v novo dogajanje. Razširila je svoje vrste tudi na žene in matere, se preusmerila od skrbi za služkinje na skrb za dijakinje, mlade delavke, vajenke in trgovske pomočnice. Tako je Marijina družba v Gorici še vedno delavna organizacija, ki razširja svoj blagodejen vpliv na celotno življenje goriških Slovencev. S preusmeritvijo od skrbi za služkinje na skrb za dekleta drugih stanov je izpričala, da Marijine družbe niso zastarele organizacije, temveč da morejo še vedno uspešno vršiti svoje veliko poslanstvo v prid dekletom in ženam sodobnega časa.

HOSKO TEJNOS

ISKANJE

*Veter v polju, drevju in vrhovih
na vodah in morjih, med oblaki
še po cestah sled pusté koraki
ko po hišah trka in plotovih.*

*Stebelce in bilka v rosni glini;
bori, hrasti, bresti in platane
iščejo med skale zakopane
vire žitja v tihi globočini.*

*Še jaz kličem: v zemlji in modrini,
z vetri omahujem med prepadi,
vtapljam se med zvezde v visočini.*

*Iščem, iščem: zlatih pen zvenenja,
ali končno bodo nespokojni gladi
trhle skorje žvečili življenja.*

Gradivo za monografijo o Vinku Vodopivcu kot prispevek h kulturni zgodovini Primorske med obema vojnama

Ko bo pozni zgodovinar iskal slede duhovnega obraza slovenskega Primorca v prvi polovici 20. stoletja, ne bo mogel mimo skladatelja Vinka Vodopivca, kajti v njegovih skladbah se zrcalijo želje in težnje primorskih in zlasti goriških Slovencev. Vodopivčeve pesmi si namreč celo vrsto let najpogosteje čul ravno po primorskih vaseh ali pa so bila vsaj samo svetel sen in hrepenenje v tesnobnem in morečem vzdušju med obema vojnama.

Rojstni kraj Vinka Vodopivca je Ročinj v Soški dolini, kjer se je rodil 16. januarja 1878. Njegov oče je bil učitelj in organist. Že prav mlad je kazal nagnjenje do glasbe. Tudi sicer nadarjenega fanta so poslali študirat v Gorico. Tam je končal gimnazijo in bogoslovje. Služboval je najprej v Kamnjah, nato Črničah v Vipavski dolini. Leta 1907 je bil premeščen v Kromberg, kjer je ostal do smrti leta 1952. Če je res, da si značaji sami v veliki meri kujejo življenjsko usodo, nas te redke življenjske postaje privedejo do zaključka, da je bil Vodopivec miren in uravnovešen človek, ki ni iskal v življenjskem hrupu utehe svojemu nemirnemu hrepenenju. Njegovi prijatelji in znanci trdijo o njem, da je bil miren, dovtipen, preprost ter je ljubil veselo družbo. Značilen je v tem pogledu dogodek iz prve svetovne vojne! Italijanska vojska je bila že pri Sveti Trojici in pod vrhom Svetega Gabrijela. Vodopivec se je vračal iz Ajševice skozi Panovec, kjer ga je poveljnik nekega madžarskega huzarskega polka, ki je tam taboril, povabil v družbo. Pozno v noč ga pospremita na dom dva huzarja. Kmalu nato začne italijanska vojska napredovati. Poveljnik pohiti k Vinku na stanovanje in mu svetuje, naj se z

njim umakne, a ta se ne zmeni za nevarnost, temveč se obrne na drugo stran postelje in mirno spi dalje. Čez nekaj časa se isti poveljnik vrne in mu čestita, češ da je s svojo hladnokrvnostjo vplival na vojake, da so vztrajali na svojih položajih in da je njegova zasluga, če je Kromberg še v avstrijskih rokah.

S harmonijo in kontrapunktom je Vodopivca seznanil Danilo Fajgelj (1840-1908). V glavnem pa je bil samouk. Nekatero njegovo izdelke je pregledal glasbeni teoretik in skladatelj Emil Komel (1874-1960). Bila sta si prijatelja in stiki med njima so bili lahko pogosti, saj je razdalja med Krombergom in Gorico, kjer je živel Komel, le za daljši sprehod. Vodopivec se je prvič javno predstavil občinstvu s pesmijo »Sijaj, sijaj lunica«, ki je izšla v Krekovi Novih akordih 1906. Pozneje je napisal še mnogo skladb, bajé preko tisoč, večinoma vokalnih, predvsem za zборе pa tudi samospeve in operete. Del njegovih skladb je natisnjen, ostalo pa je v rokopisih in so last pevovodij, organistov ali ležijo v zborovskih in župnijskih arhivih. Pogosto se je namreč zgodilo, da je prišel k skladatelju kak pevovodja ali zastopnik zboru in ga naprosil, naj napiše kaj primerneza za to ali ono priložnost. Vodopivec je rad ustregel in tako so romali njegovi rokopisi v bližnje in daljne vasi. Znano je, da je komponiral z veliko lahkoto. Žal pa še čakamo na vestno in požrtvovalno roko, ki bo zbrala njegove skladbe in jih objavila morda v zborni obliki, da bo njegov pomen pravilno poudarjen in njegov umetniški lik dostojno osvetljen.

Vodopivčeve pesmi so preprosto grajene, njih ritmika je naravna brez sun-

kov in ostrine, takt tradicionalen: tri-štiri-dvočetrtinski ali šestosminski. Ne ljubi drznih harmonij, ni pripadnik nikake glasbene šole, ni preračunan šahist, ki na notnem papirju kakor na šahovnici poljubno premika note. Njegova pesem ni izsiljena; naravna je, privre iz srca, seže do srca ter je polna čustvene topline. In še nekaj je značilno za njegove pesmi: v njih ni trpkoga vzdušja, ni bolečine, ni strahu. Njegove skladbe so prozorne, jasne, sončne, kakor Goriška, kjer so nastale.

Vodopivčeva glasbena dejavnost je zajemala svetno in cerkveno področje. Iz slednjega velja spomniti zlasti na tri zajetne pesmarice, ki jih je Vodopivec uredil in vanje mnogo sam prispeval: Božji spevi (leta 1929), Gospodov dan (leta 1930) in Zdrava Marija (leta 1933). V pesmaricah so zbrane pesmi za potrebe vsega cerkvenega leta. Pesmi so okusno in premišljeno izbrane, a vedno so porazdeljene, številčno jih je namreč toliko, da povsem ustrezajo svojemu namenu. Nekateri so pravi vzori nabožnega petja. Na tem mestu je treba omeniti vsaj dva Vodopivčeva sotrudnika: že omenjenega pedagoga in skladatelja Emila Komela ter skritega, a vestnega in natančnega organizatorja Jožka Bratuža. Delo profesorja Jožka Bratuža, ki je bilo mentorsko in organizatorsko po vsej verjetnosti odločilnega pomena pri sestavljanju in izdajanju dragocenih pesmaric, žal ne moremo pravilno ovrednotiti zaradi anonimnosti, ki jo je narekoval njegov preskromni in nadvse plemeniti značaj. Če pomislimo na te tri pesmarice in na Svete pesmice (1931-1940), ki so nekaka antologija ljudskih pesmi in so tudi izšle v založbi Mohorjeve družbe v Gorici, predstavljajo te štiri pesmarice veliko umetniško in dokumentarno delo. Sodelovanje treh glasbenikov je rodilo še druge vidne glasbene sadove. Omenjene štiri pesmarice vsebujejo pesmi za mešani zbor. Ker so v mnogih vaseh imeli moške zbere, je goriško glasbeno vodstvo poskrbelo tudi zanje. Tako so nastale zbirke: Jubilate Deo, s podnaslovom Adventne in

božične pesmi za moški zbor (1931), Cantate Domino - Postne in velikonočne pesmi (1932), Laudate Dominum - Zbirka mašnih pesmi za moški zbor (1931), Lauda Sion - Pesmi v čast sv. Duhu, Srcu Jezusovemu in sv. Rešnjemu Telesu za moški zbor (1931), IX Tantum ergo za moški zbor (1932). Če listamo po teh zbirkah, najdemo vedno ista imena skladateljev: Vinko Vodopivec, Emil Komel, Ivan Laharnar (1866-1944) in Lojze Bratuž (1902-1937). Zato upravičeno sklepamo, da je dajala ton goriškemu glasbenemu življenju med obema vojnama v glavnem le ta četverica.

Važna sestavina vokalne glasbe je besedilo. Od njega zavisi v veliki meri privlačnost, ganljivost ali preprosteje lepota neke skladbe. Dobra je le tista vokalna glasba, kjer najde besedilo svoje naravno dopolnilo v glasbi, kjer se besedna in glasbena sestavina spojata v enovito umetniško tvorbo in ne tista skladba, kjer se besedilo in glasba razhajata, kjer je njuna zveza slučajna, umetna in nenaravna. Nekaj Vodopivčevih skladb je v tem pogledu vzorno napisanih ter kažejo na avtorjevo tenkočutnost za pomenske razlike, za čustveno valovanje, za ritmiko in melodiko besed in stihov. Za nabožne skladbe so Vodopivcu nudili večinoma besedilo Filip Terčelj, Stanko Stanič, Mati Elizabeta in Venceslav Belé; za svetne pa je iskal besedila v ljudski pesmi ter v pesmi avtorjev, ki so blizu ljudskemu čustvovanju. Tako je uglasbil pesmi Gregorčiča, Jenka, Murna, Lavrenčiča in nekaterih drugih.

Najboljše Vodopivčeve skladbe so kratke pesmi, podobne bežnim vtisom, utrinkom, prebliskom. Le prisluhnimo, kadar smo sproščeni, njegovim »Na poljani«, »Jaz bi rad rudečih rož«, »O večerni uri«, »Ptici«, »Zvezdi«, »Da veš« in drugim, pa bomo čutili in spoznali, da je to prava umetnost.

Rekli smo, da je Vodopivec mnogo skladal. Poleg omenjenega skladateljskega in uredniškega dela je treba spomniti še na sledeče samostojne zbirke: Moški zbori (Gorica 1921), Poljske rože - za mešani zbor (Gorica 1927),

Mešani in moški zbori (Gorica 1923), Štiri vesele koračnice (Ljubljana 1938), Dve pesmi za triglasni ženski zbor (Ljubljana 1938), 8 izbranih moških zborov (Ljubljana 1938).

Njegove pesmi najdemo skoraj v vseh glasbenih revijah, ki so izhajale za časa skladateljevega življenja: v Cerkvenem glasbeniku, v Pevcu, v Zborih; v mladinskih revijah: v Kramolčevi, v Tomčevi, v Kumarjevi, v Pregljevi in v zbirkah za odrasle: v Fantovskih pesmih, v Prvih plamenih itd.

Vodopivec se je lotil tudi skladb s širšo zasnovno, ki zahtevajo od skladatelja veliko spretnost, mero in okus v vodenju glasov. Tako je leta 1943 Glas-

vena matica v Ljubljani izdala njegov Mejnik za osemglasni mešani zbor. Od spevoiger: Kovačev študent (Ljubljana 1910-1937), Srce in denar (Ljubljana 1932) in Povodni mož (Ljubljana) je najbolj znana Kovačev študent. Poleg vrste maš, ki so napisane na latinsko besedilo, je omembe vredna maša s slovenskim besedilom v čast Svetogorski Kraljici, ki jo je izdal leta 1920 in poklonil krškemu škofu dr. Antonu Mahničju za njegovo sedemdesetletnico.

Umetniški pomen Vinka Vodopivca mnogi primerjajo z umetniškim pojavom »Goriškega slavčka« Simona Gregorčiča zaradi značajnih podobnosti in ker sta bila pevcata istih ljudi, njih radosti in bolečin.

Dr. JAKOB UKMAR

Načelne misli iz drugega vatikanskega koncila

Govoril izobražencem v Trstu
6. marca 1966

Vsi, ki s Cerkvijo čutijo, so sedaj po končanem drugem vatikanskem koncilu Bogu hvaležni za temeljito delo, ki ga je to veliko zborovanje dovršilo. Dobro se je Cerkev orientirala v sedanjem svetu in jasno je precizirala svoje stališče do ločenih kristjanov, do nekristjanov in do nevernih ljudi. Noben anathema ni zagrmel iz vrst koncilskih očetov, pač pa je Cerkev z globokim umevanjem ponudila svojo materinsko pomoč za rešitev sedanjega naprednega in obenem nesrečnega sveta.

Zdaj po končanem koncilu se pričinja nič manj važno pokoncilsko delo. Sveta stolica je imenovala razne komisije strokovnjakov, ki naj koncilске nauke pravilno tolmačijo in s konkretnimi navodili pospešijo njih izvedbo. Povrh tega se oglašajo v katoliških narodih različne pobude, kako prilagoditi koncilске naredbe krajevnim potrebam in možnostim. In tako se v tem razgibanem pokoncilskem ozračju giblje nekaj tudi tu med vernimi Slovenci tržaškega teritorija.

Prejel sem povabilo, naj bi obrazložil glavne koncilске misli. Omejiti se moram na nekaj splošnih načel, ki bi vam mogla koristiti pri obdelovanju pokoncilskih problemov. So načela, ki mi jih narekuje življenjska in dušnopastirska skušnja; načela, s katerimi se boste menda lahko vsi strinjali.

Prvo, kar vam svetujem, je tole: ne se vdajati prenačemu idealizmu in optimizmu. Mlajši rod se rad navdušuje za novo, pa zametuje staro. Nekaterim se zdi, da se je Cerkev šele sedaj zavedla svojega poslanstva in našla pravo zdravilo za bolni svet. Vse prejšnje je bilo zelo nepopolno. Z 8. decembrom 1965 se pričinja nova doba v cerkveni in morda še v svetovni zgodovini. Tako govorjenje je pretirano in ne odgovarja resnici. Zgodovinske dobe prehajajo ena v drugo le počasi brez gotovega datuma. Ni res, da se je novi vek pričel 13. oktobra 1492. leta, ko se je Kristof Kolumb izkrcal na otoku San Salvador. Niti se ni pričel, ko je frate Bertoldo iznašel smodnik. Take reči smo kot srednješolski dijaki gladko verjeli, ker nas ni nihče opozoril, kako velike du-

hovne spremembe so se izvršile na evropski kulturi v petnajstem in šestnajstem stoletju. V srednjem veku je bil evropski človek pri vseh svojih slabostih vendar še teocentrično usmerjen in pod avtoriteto Cerkve celo na političnem področju. Pod vplivom humanizma je ta evropski človek postal homocentričen in se je emancipiral v svoji kulturi izpod cerkvene avtoritete. To, vidite, je prehod iz srednjega veka v novi vek. Lutrova reforma, kar je religiozni subjektivizem, nabroj verskih sekt, tridesetletna vojna, francoska revolucija, prosvetljena liberalna doba, dve svetovni vojni, grozotne socialne prekucije, vse to so razne etape, v katerih se izživlja tisti usode polni korak iz teocentrične v homocentrično kulturo, ki se je emancipirala izpod cerkvene in božje avtoritete.

Ta homocentrični človek je zelo ponosen na svojo znanost in na svoj tehnični napredek. Pa četudi mu je ta napredek prinesel vse možne udobnosti, je vendar nezadovoljen, redko vesel in v treznih trenutkih se čuti nesrečnega. Živimo v dobi, ko se tisti homocentrizem, s katerim se je pričel novi vek, bliža svojemu vrhuncu, čez katerega najbrž ne bo moč iti. V notranje prazen človeku se oglašaja želja po duhovnih dobrinah, se čuti potreba prenesti centrum vere iz nemirnega v večno mirno bitje, v Boga. Res, čudovita so pota božje previdnosti, ki spreminja čase in dobe (Dan 2, 21). Pavel bi rekel, da je Bog vse vklenil v nepokorščino zato, da bi se vseh usmilil (Rim 11, 32).

Glejte, prav v dobi tega porajajočega se duhovnega preobrata se je sestal koncil. Nič kazenskih paragrafov, nič disciplinarnega postopka proti sedanjemu zbeganemu človeku. Pač pa ga je Cerkev kot dobra mati spomnila, da smo vsi otroci istega Očeta, da imamo vsi visoko osebno dostojanstvo in pravice, ki jih nihče ne sme kršiti in jih moramo pri vseh spoštovati; spomnila ga je, da ni suženj ampak svoboden državljani v veliki družini božjega ljudstva. In marsikatera duša, ogoljufana od sedanjega ropotajočega napredka in

željna notranjega miru, bo tisti prijazni opomin hvaležno sprejela. V tem zupanju smemo reči, da je drugi vaticanški koncil velik dar božje previdnosti ob duhovnem prelomu dveh zgodovinskih dob. Stara bo počasi minevala, nova se bo počasi porajala. Počasi, pravim; mi stari je ne bomo čakali, morda jo učaka sedanja mladina, kar ji iz srca privoščim.

Svaril sem in še svarim pred naglim optimizmom. Kdor si obeta skorajšnji preporod človeške družbe že v tej prvi pokoncilski dobi, ne upošteva tistega faktorja, ki ima zadevno skorajda odločilno moč. Prezira namreč dejstvo, da je človek kot Adamov potomec slabotno bitje ter da ima prosto voljo, s katero se večkrat odloča za to, kar je moralno slabo. Nitimur in vetitum semper cupimusque negata; video meliora proboque, deteriora sequor. Tako je izrazil pesnik staro pogansko skušnjo. Isto je ob zori krščanstva ponovil veliki Pavel, ko je pisal Rimljanom: Veselim se božje postave po notranjem človeku, vidim pa v svojih udih drugo postavo, ki nasprotuje postavi mojega duha in me usužnjuje postavi greha. O jaz nesrečni človek, kdo me bo rešil telesa te smrti? (Rim 7, 22-24). Kdo me bo rešil tega telesa, ki je polno poželenja in vodi v duhovno smrt?

Čitali smo o barbarskih grozotah starih časov in srednjega veka ter si pred 50 leti še domišljali, da človek 20. prosvetljenega in človečanskega veka ni več zmožen takih nečloveških grozodejstev. Pa so nas svetovne vojne ter povojne politične in socialne prekucije poučile, da more tudi človek prosvetljenega 20. stoletja počenjati grozote, ki celo daleč presegajo vse gorje starih časov in temnega srednjega veka. »Verderblich ist des Tigers Zahn, jedoch das schrecklichste der Schrecken, das ist der Mensch in seinem Wahn« (Uničujoč je tigrov zob; a človek v svoji je zablodi najstrašnejša od vseh hudob), je napisal Schiller v svojem Lied von der Glocke (Pesmi o zvonu). Doživeli smo, kako je ta Mensch in seinem Wahn (človek v

svoji zablodi) velika mesta porušil, milijone nedolžnih žrtev v pečeh sežigal, na stotisoče osumljenih nasprotnikov nezaslišano mučil po taboriščih in jih neumiljeno pobil, usužnjil cele narode ter ostvaril nepregledna krdela političnih beguncev. In pri vsem tem ne smemo reči, da je bilo to zadnje dejanje v žaloigri trpečega človeškega rodu. Človekova narava se namreč ni spremenila, temveč ostaja dejstvo, da je človek po svoji naravi nagnjen k slabemu. Glejte, z visokih tribun odmeva geslo: nič več vojn, vse s pogodbami! Pa ga ni tedna brez vojnega krvoprelitja, zdaj na tem, potem na onem koščku te naše zemlje. Človek je po svoji slabotni naravi egoist, ki hoče svojo dognati do konca, tudi z oboroženo silo. Vojne so se pričele, ko je Kajn zagrabil poleno ali kamen in treščil brata po glavi. In končale se bodo, ko bo zadonela tromba sodnega dne.

Na to dejstvo, da je človek po svoji naravi slaboten in včasih celo hudoben, na to dejstvo sem vas hotel opozoriti, da ne boste pričakovali zdaj v prvi pokoncilski dobi bogve kakšnih moralnih preobratov sedanje družbe. V glavnem pojde svet naprej po dosedanjih tračnicah, če ga ne bo preteča svetovna katastrofa brutalno iztirila. Če nas bo Bog obvaroval tiste šibe, če se bo uredilo in izvajalo času primerno dušno pastirstvo in če bodo tudi laiki vršili apostolat zgleda in besede, se bo čez desetletja poznalo neko zboljšanje.

Z dejstvom človekove slabotne narave je treba računati tudi v poglavju ekumenizma. Brezdvomno je naredila katoliška Cerkev v svojih odnosih do ločenih kristjanov in do nekristjanov velik korak naprej in sicer v dobro smer. Dobri Janez XXIII. in za njim koncilski očetje so pokazali nova pota, nove metode, kako delati za združenje kristjanov, kako ravnati z nekristjani, kako z nevernimi in bogotajci. Nova metoda se bistveno razlikuje od postopka za časa florentinskega in tridentinskega koncila. Zdaj priznavamo pogrške, ki so tudi od katoliške strani dali povod, da so se naši predniki razšli. Zdaj pou-

darjamo bolj to, kar nas v zakladu božjih resnic še družijo, ne pa to, kar nas loči. Radi priznavamo, da sedanji rod ni kriv razkola ter da mnogi naših ločenih bratov žive pošteno in v dobri veri. Pohvalno konstatiramo, kako protestantje ljubijo in študirajo svetopisemsko božjo besedo ter spoštljivo govorimo o častitljivi liturgiji pravoslavnih bratov. Iz tega novega razmerja diha več tolerance in medsebojnega spoštovanja. Dokaz so nam obiski visokih predstavnikov ločenih verskih skupin in dostojna udeležba opazovalcev pri koncilskih sejah.

Vse prav, bomo rekli, toda glavnega vprašanja se še nismo lotili, v razpravo o dogmatičnih razlikah se nismo spuštali. Do zdaj vztraja vsaka verska skupina pri svojem vsakem zakladu, vztraja na tem, kar nas loči. Priznajmo torej, da se kljub vsem komplimentom nismo združenju razcepljenih kristjanov še nič približali, ker brez enotne dogmatike ni in ne bo združenja. Mirno sožitje dveh sosednih držav z različno ideologijo in različnim državnim ustrojem ne naredi še iz obeh eno samo državo. V disciplinarnih zadevah, v administrativnem poslovanju, v liturgiji je možen kompromis. Malo odnehaš ti, malo odneham jaz, pa sva skupaj. Toda v področju definiranih verskih resnic pobotanje ni možno. Katoliška Cerkev ne bo nikdar za las odnehala od verskega zaklada, ki ga mora po božjem ukazu čuvati. Neizprosna, ekskluzivna mora biti, kakršen je bil Pavel, ko je pisal kristjanom v Galaciji: Tudi če bi vam angel iz nebes oznanjal drugačen evangelij, kakor smo ga vam oznanili (mi apostoli), bodi zavržen (Gal 1, 8).

Katoliška Cerkev torej ne bo v verskih resnicah odnehala, odnehati bodo morale druge verske skupine. Mar bo to lahko? O nikakor; po človeško govorjeno, bo to zelo, zelo težko. Ne bo lahko priznati, da so bili na oni strani v zmoti skozi stoletja in da je katoliška Cerkev imela prav. Ločeni bratje bodo morali priznati vrhovno jurisdikcijo rimskega škofa in vso našo dogmatično

stvarnost. In to bodo morali priznati ne samo najvišji reprezentanti ločenih skupin, temveč vsi njihovi hierarhi in dušni pastirji, vsa semenišča in vse njih cerkvene šole ter vse, kar je pri njih še vernega ljudstva. Mar ne bo to skrajno težavna in skorajda nemožna reč, če povrh upoštevamo, koliko predsodkov in celo izrazitega sovraštva se je v teku stoletij nakopičilo proti katoliškomu, proti rimski Cerkvi.

Pri vsem tem ne smemo pozabiti, da ima človek prosto voljo, se prosto odloča za verske resnice ali proti njim. Verske resnice namreč niso same po sebi evidentne, pač pa so evidentno verjetne ali verodostojne, se pravi tako izpričane, da jih po pameti nihče ne more tajiti. Po pameti, pravim, jih res ni moč tajiti; toda človek je slabotno bitje, opeša umsko in ne priznava tega, kar je evidentno verodostojno. Zato je potrebna tudi dobra volja. Veruje, kdor hoče verovati, ne veruje, kdor ne mara verovati. Zaradi tega je vera lahko pred Bogom zaslužna in je nevera včasih moralna krivda. O tem seveda bo Bog sodil, ne mi.

Pa četudi po pravici poudarjamo človekovo prosto voljo, ne smemo prežeti, da je nad nami vsemogočni Bog, absolutni gospodar nad vsem, kar eksistira in se dogaja v materialnem in duhovnem svetu, gospodar tudi nad človekovo prosto voljo. Četrto nedeljo po binškoštih molimo v mašni liturgiji: »Sprejmi, prosimo, Gospod naše darove ter našo voljo, četudi je uporna, milostno obrni k sebi.« Kako more Bog uporno voljo, ki je gotovo svobodna, obrniti v drugo smer, vendar tako, da ostane svobodna, to je in bo za človekov um nedostopna skrivnost. A mora tako biti. Če bi človek ne ostal v vsakem primeru svoboden, pade vsa morala, ni več ne čednosti ne greha, ni več nebes ne pekla. In če bi ta svobodni človek mogel s svojo svobodno voljo kakorkoli ovirati božje načrte, bi Bog ne bil več Bog, absolutni gospodar čez vse stvarstvo.

Koncil hoče, naj upoštevamo to veliko skrivnost v vsej ekumenski proble-

matiki, in priporoča molitev za združenje kristjanov. Ponižno torej prosimo, naj usmiljeni Bog voljo naših ločenih bratov, četudi je v dogmatičnih poglavjih še uporna, milostno obrne k sebi, v pravo Kristusovo Cerkev.

V zvezi z ekumenskim gibanjem je tako imenovani dialog, razgovor z drugoverci. Tako slišimo, da je in naj bo katoliška Cerkev odprta za dialog z ločenimi kristjani, z nekristjani in tudi z nevernimi. Saj so postavili celo posebne komisije, ki naj pripravijo take razgovore. Kaj naj porečemo k tem oblikam ekumenskega prizadevanja? Če z besedo dialog razumeš javno disputacijo ali pa tudi nekako formalno in svečano zborovanje zastopnikov dveh ločenih verskih struj, si ne smeš bogve kaj obetati. Cerkvena zgodovina pozna več takih disputacij. Bile so že za časa Donatistov v Kartagini, za časa Lutrove reforme v Leipzigu in Badenu, v novjšem času konference z anglikanci v belgijskem mestu Malines. Vse brez trajnega uspeha. V take dialoge se Cerkev ne namerava več spuščati. Pač pa bo vedno odprta za prijateljske razgovore v manjšem obsegu in take tudi svetuje. Priporočam jih tudi vam, vernim izobraženim laikom. Seveda pod gotovimi pogoji, ker sicer ne moremo pričakovati nobenega uspeha. Predvsem bodi katolik, ki gre v razgovor, dobro verziran v poglavju, o katerem se ima razgovarjati. Več teološkega znanja priporočam vsem, ki imate akademsko izobrazbo. Nemci imajo gospodične in žene, ki so bile na univerzah promovirane za doktorice bogoslovja, kar priča res visoko kulturo naroda. Razgovor se naj vrši occasione data, na prijateljsko povabilo, neprisiljeno od obeh strani. V razgovoru nič avtoritarnega, obe stranki na enaki stopnji. Nič očitanja, pač pa medsebojno spoštovanje. Katolik naj pozitivno in mirno predloži versko resnico ter naj jo stvarno zagovarja po potrebi in brez vsiljevanja. Če na drugi strani manjka bona voluntas, gremo mirno narazen, ostanimo prijatelji in na svidenje, kadarkoli boste želeli. Edini Bog more upogniti človekovo

prosto voljo; njemu priporočimo uspeh našega dialoga.

Bolj izdaten kot vsi dialogi bo pa apostolat zgleđa pravega krščanskega življenja. To je bil glavni apostolat kristjanov v prvih stoletjih, ko ni bilo nobenega koncila. Pogani so videli, kako kristjani sveto žive, kako se ljubijo med seboj z dejansko dobrodelno ljubeznijo. To jih je vleklo h krščanstvu, kajti exempla trahunt (zgleđi vlečejo). Naj vam ob tej priliki odkrito povem, kaj mislim o uspehu ekumenskega gibanja. Dokler bodo katoliki taki, da se v moralnem pogledu nič ne razlikujejo od ločenih bratov, bo malo upanja na zedinjenje. V čem pa so katoliki boljši kot pravoslavni, boljši kot protestantje? Zakonsko življenje skrunjeno na eni in drugi strani. Katoliki pomore vsako leto nekaj milijonov nedolžnih človeških bitij. Žive večinoma posvetno ter brezvestno in sistematično pohujšujejo mlade ljudi z dnevnim tiskom, z revijami in televizijo. In kar je najhujše, kako malo prave krščanske ljubezni je med nami katoliki. Koliko sovraštva, koliko politične in socialne nesloge, koliko strankarstva! Krščanstvo, ki je bistveno nadnarodno, ni še do danes premagalo poganskega nacionalizma, ki omadežuje tudi tako imenovane cerkvene ljudi. Zato vas lepo prosim, lotite se vsi apostolata dobrega zgleđa. Vestni v svojem poklicnem delu, polni prave krščanske ljubezni, ki je dobrotljiva, ki ne misli hudega, ki vse upa, vse prenaša (1 Kor 13, 4-7). Čisti in sveti v družinskem in zakonskem življenju. Nikar po vzorcu sedanjega sveta, ki živi nespametno, ne vedoč, kdaj je dan ne kdaj je noč. Če bomo svojo Cerkev ljubili in spoštovali ter po njenih naukih živeli, se nam bodo ločeni bratje laže približali.

Najbolj otipljiv rezultat zadnjega koncila so za naše ljudstvo liturgične reforme z delno uvedbo domačega jezika pri sveti maši. O tem bi se dalo veliko razpravljati; naj se omejim na nekaj načelnih misli.

Prva naj bo ta: Kar pride od najvišje cerkvene oblasti, moramo sprejeti

spoštljivo, četudi ne gre za versko resnico, ampak samo za bogoslužno naredbo.

Druga in zelo važna misel: Liturgija ni cilj, marveč sredstvo k cilju. Naš cilj in naš velik problem ni, kako bomo maševali, ampak kako bi človeka, ki je cerkev zapustil, spet približali sveti maši. Liturgična reforma bo vredna toliko, kolikor bo k temu cilju pripomogla. O tem seveda ne moremo soditi danes, to bo razvidno šele čez desetletja. Če bo mogla sedanja liturgična reforma doseči, da bodo naši ljudje spremljali slovensko mašo s tisto pozornostjo in pobožnostjo, kakor so naši predniki pred 70 leti spremljali latinsko mašo, bomo z uspehom lahko zadovoljni.

Tretja misel: Varujte se dati liturgični reformi nacionalni kolorit. Krivico dela Cerkvi, kdor pravi, da je šele po 11 stoletjih umela cirilmetodijskega duha. Krivico ji dela, kdor hoče s slovensko službo božjo afirmirati bivanje našega življa na naših tleh, češ niste nas še pojedli pa nas tudi ne boste, dokler pojemo Slavo Bogu na višavah. Takih namenov Cerkev nima. Obstoj naroda v narodni individualnosti ni odvisen od liturgičnega jezika, temveč od drugih faktorjev, posebno od versko moralnega stanja, ki ga more dvigati k narodni zavesti in ga narediti odpornega proti vnanjim razkrajalnim vplivom.

Četrta misel: Namen svete Cerkve pri uvedbi domačega jezika v liturgijo je pač ta, da bi ljudje z večjim umevanjem spremljali sveto opravilo. Tega namena žal še davno ne bomo dosegli. Večina liturgičnih tekstov je težko umljiva. Mnogi teksti zahtevajo vsaj srednjo teološko izobrazbo, nekateri pa kar specialiste v bibličnih vedah. Mnoge perikope iz Pavlovih pisem so za ljudstvo enako neumljive, če jih berem latinsko ali slovensko.

Kaj torej? Še leta in leta bo treba liturgične tekste ljudstvu tolmačiti, da bo vsaj nekaj duhovne koristi od domačega jezika. Končno bo pa le potrebno, da Cerkev temeljito revidira mašne

liturgične tekste, ki že iz srednjega veka kot neumljiv balast tlačijo naš rimski misal.

In s tem sem že prešel na poslednjo načelno misel: liturgija se je in se bo spreminjala do konca dni. Tudi sedanje reforme ne bodo za vekomaj; prišel bo čas, ko jih bodo zavrgli in nadomestili z novimi oblikami. Tempora mutantur et liturgia mutantur in illis (Časi se spreminjajo in liturgija se z njimi spreminja). Včasih je res kaj novega, včasih pa ecclesia profert de thesauro suo vetera, staro stopi spet na dan. Klasični zgled poznate vsi: corpus Christi, amen, kar je bila obhajilna formula skozi prva stoletja, a se je umaknila pred daljšo formulo za dobrih tisoč let in je zdaj spet prišla na svoje nekdanje častno mesto. Zakaj tako? Ne vem. Drugačno gledanje liturgistov?

Nad vso to spremenljivo liturgijo pa stoji nespremenljiva beseda našega Gospoda: Duh je, ki oživlja, meso ne koristi nič (Jan 6, 63). Bog varuj, da

bi naše ljudstvo s časom postalo podobno ločenim bratom na Vzhodu, ki tam pred ikonostasom mehanično ponavlja svoj Kyrie eleison in Aleluja in Amen ter je v tem zapopadeno vse njih versko življenje. Duh je, ki oživlja. Liturgija bodi v tem ali onem jeziku, more vplivati samo na prisotne, ne more pa vplivati na odsotne, ki so žal v pretežni večini. Potrebno bo novo, času primerno dušno pastirstvo, v katerem bosta hierarhija in laični apostolat skupaj delala za moralni preporod zasebnega, družinskega in narodnega življenja. Cilj bodi: povratak k sveti veri, sprava z Bogom, vestno spolnjevanje božjih in cerkvenih zapovedi, več ljubezni, manj prepira, več sloge, manj strankarstva, manj mehkužnosti, več duha žrtve in križa Gospodovega.

Tako bomo vredni člani katoliške Cerkve, ki je v koncilu spričala svojo veliko življenjsko moč in nakazala pota, ki vodijo v boljši svet.

ZORKO HAREJ

O predmetu, ki je tako vsakdanji, da se malo lokdo vpraša o njegovem bistvu in izvoru

Če prebrskamo nekoliko zgodovino papirja, bomo spoznali, da so bili, vsaj kolikor nam je znano, prvi izdelovalci papirja Egipčani, ki so pridobivali papirju podobno snov že leta 2700 pred Kristusom. Izdelovali so jo iz rastline, ki so jo imenovali »Papyrus«, in sicer tako, da so iz papyrusovega stebela narezovali ozke trakove, ki so jih potem na soncu sušili, polagali enega poleg drugega, mazali s posebnim lepilom ter nanje polagali še drugo in tretjo plast trakov. Te so medtem močili z vodo in jih tolkli s posebnim, navadno slonovinastim kladivom, da bi bil izdelek čim mehkejši, izravnani, gladki in pravilni. Seveda, tak papir je bil zelo drag in je često predstavljal pravo državno bogastvo.

Drugod se tak način izdelovanja papirja ni mogel razviti, ker pač ni bilo papyrusa. V nekaterih državah so se

ukvarjali z izboljševanjem egiptovskega papirja; tako so na primer delali Rimljani. Ko se je v prvih stoletjih po Kristusu potrošnja papirja zelo povečala, je nastalo vprašanje, kako bi ga bilo moč še izdelovati poleg omenjenega načina. Tako so ga Arabci začeli delati iz bombaža. Bil je slabši in grši od egiptovskega; a njegovo kakovost so izboljšali, ko so ga začeli izdelovati iz cunj, zlasti konopnenih in lanenih. Cunj so spreminjali v drobno zmes s pomočjo primitivnih stiskalnic, ki so bile opremljene z noži in tekočo vodo. Ko se je ta zmes v tankih plasteh dobro posušila, je bil papir gotov. Tak način proizvodnje papirja se je potem razširil iz Španije po vsem svetu. Italijansko mestoce Fabriano je bilo na primer že v srednjem veku znano središče papirne industrije.

Velike zasluge pri izdelovanju pa-

pirja so imeli Kitajci, ki so že sredi drugega stoletja izdelovali papir iz zmesi konopnenih cunj, drevesne skorje in bambusovih stebel.

Na vprašanje, kaj je papir pravzaprav, lahko odgovorimo, da je nekakšno sukno iz raznih elementarnih vlaken, ki jih pridobivamo iz rastlin, iz cunj itd. Da bi dali papirju večjo odpornost, mu dodajo razne lepilne snovi, da se pa črnijo na njem ne razleže, je prvotni zmesi treba dodati še lojavec in kaolin. Načinov proizvodnje papirja je več in zavise od vrste papirja, ki ga potrebujemo, in od surovin, ki z njimi razpolagamo. Tu se bomo pomudili pri izdelavi kakršno uporabljaja nova velika štivanska papirnica, ki jo na zunaj mnogi poznamo ali smo vsaj slišali o njej govoriti. Tam izdelujejo papir iz lesene paste, vsaj tistega, ki ga največ porabijo in zato največ proizvajajo; namreč papir za časopise, revije in embalažo. Tak papir ima v sebi 75 odstotkov mehanične lesene paste, 20 odstotkov celuloze ali kemične lesene paste ter 5 odstotkov raznih lepil in barv. Ob taki papirnici so vedno zložena lesena debla, po navadi smrekova ali topolova. Vsa so enako dolga in čim bolj sveža, ker samo v svežem lesu so dolga lesena vlakna, ki jih tehniki uporabljajo, da dobijo dobro leseno pasto; zato posebne avtomatične brizgalne močijo ta debla dan in noč.

Prva postaja na poti proizvodnje papirja je oddelek, kjer debla olupijo. To opravijo navadno tako, da deblo povlečejo skozi vrsto velikih zobčastih valjev, ki polagoma odstranijo skorjo. V naslednjem oddelku spravijo debla v velikanske stroje, ki jih s svojimi zobčastimi kolesi zmeljejo in spremenijo v drobno tekočo pasto. Ta gre nato skozi stroje, ki delujejo kot rešeta in stiskalnice. Zanimivo je tudi, kako pridemo do celuloze. To pridobivajo z dolgotrajnim kuhanjem lesa v velikanskih kotlih, ki so polni luga in posebnih kislin. Te raztopijo vse trde dele lesa in pustijo nedotaknjeno celulozno prvino, ki je glavni sestavni del lesenih vlaken. Tudi celulozo čistijo,

barvajo in sušijo. Seveda je papir tem boljši, čim več je v njem celuloze; za najboljši papir, na primer pisemski, uporabljajo samo celulozo. Naslednja postaja v procesu spreminjanja lesa v papir je dvorana z bazenom. V njem leseno pasto, celulozo, lepila, barve, lojavec in kaolin zdrobijo, zmesijo in dodajo do 95 odstotkov vode, da je zmes zelo tekoča, sicer bi v papirju utegnile nastati gube in krivine. Nato pridemo do glavnega oddelka v papirnici. Tu so velikanske dvorane, kjer je glavni stroj za izdelovanje papirja. Stroj je dolg do sto metrov in iz njega se vali s hitrostjo do sedemsto in več metrov na minuto papirni trak širok šest do sedem metrov. Stroj deluje nepretrgoma in mu zato pravimo kontinuacijski stroj. V njegovem prvem delu je kovinasta mreža, ki stalno kroži. Dolga je do dvajset metrov in široka kot sam stroj. Nanjo priteka tekoča papirna zmes iz bazena. Voda se v glavnem scedi skozi mrežo in tako ostane na njej trak mokrega papirja. V drugem delu je vrsta valjev, ki iztisnejo iz mokrega papirja še preostalo vodo. Da bi se še krhki papir ne trgal, ga položijo na široke volnene trakove. Na koncu stroja je dolg predor, kjer je druga vrsta valjev, med katerimi teče papirnat trak. Ti valji so stalno ogrevani, navadno z vodno paro, da dokončno posušijo papir. Ob koncu stroja se široki list papirja avtomatično navija na velike valje. Ta papir je, kakor smo že rekli, širok šest ali sedem metrov in ga zato režejo v manjše ter v večje ali manjše liste po naročilu in zahtevah. Tak je proces za pridobivanje papirja v moderni papirnici, ki izdeluje časopisni in ovojni papir. Zanimivo je, da so za proizvodnjo papirja potrebne velikanske količine električne energije in vode. Za vsak kilogram izdelanega papirja porabijo od 150 do 200 litrov vode.

Količina porabljenega papirja na prebivalca je zelo značilen podatek za stopnjo kulture in blaginje neke države.

Msgr. Lojze Novak

Eden najbolj vidnih duhovnikov, ki je v zadnjem petdesetletju živo posegal v zgodovino goriških Slovencev, je msgr. Lojze Novak. Odlikovala ga je živa vera in trdna odločnost v načelih, zvestoba Bogu in predanost narodu. Ko smo ga 1. septembra 1967 položili v duhovniško grobnico na goriškem pokopališču, smo se živo zavedali, da je padel steber, ki ga ne bo mogoče nadomestiti.

Življenjska pot

»Vipavec sem iz Šturij pri Ajdovščini,« je sam zapisal, »a rodil sem se 27. junija 1881 v Trnovem na Krasu, kjer je bil moj oče tedaj v službi kot dacar.« Ker je oče nevarno zbolel — v vojni v Bosni leta 1878 se je bil hudo prehladil in dobil kal jetike — se je družina vrnila v Šturje. Oče je umrl, ko je bilo Lojzku 6 let. Ljudsko šolo je posecal v Šturjah, gimnazijo pa v Ljubljani, kjer ga je vzdrževal očetov brat Jože Novak, preglednik pri dachu. Nekaj let je bil gojenec v Alojzijevišču. Ko je l. 1901 maturiral, je stopil v goriško bogoslovje. Dne 3. maja 1905 ga je nadškof Andrej Jordan v nadškofijski cerkvi Sv. Križa posvetil v duhovnika. Prvo sv. mašo je daroval na Sv. gori. Nato je nastopil službo kaplana v Solkanu (1905-1907). Zaradi izredne nadarjenosti ga je nadškof Sedej poslal na Dunaj, kjer je kot gojenec »Avguštinca« dobro leto obiskoval višje bogoslov-

ne vede (1907-1908). Medtem je zbolel župnik v Ajdovščini, škof pa zaradi pomanjkanja duhovnikov ni vedel, koga naj mu pošlje v pomoč. Z Dunaja je odpoklical Novaka in ga poslal za župnega upravitelja v Ajdovščino (1908-1911). Septembra 1911 ga je nadškof Sedej poklical v Gorico za študijskega prefekta in knjižničarja v velikem semenišču. Istočasno je namesto obolelega dr. Ličana poučeval sv. pismo nove zaveze. Srce pa ga je vleklo v dušno pastirstvo. V začetku leta 1913 so se širile novice o splošni mobilizaciji. Prof. Novak je tedaj zaprosil nadškofa, naj mu dovoli, da pred vpoklicem k vojakom opravi župnijske izpite. Takoj po izpitih je vložil prošnjo za župniji Roče in Breginj. Dne 20. novembra 1913 je odšel za župnika v Breginj. Prijatelji v Gorici, ki se niso mogli pomiriti z njegovim odhodom iz Gorice, so ga prepričali, da se je udeležil natečaja za mesto profesorja moralke v bogoslovju, ki je bilo prav tedaj razpisano. In tako sta skupno z dr. Ivanom Tulom decembra 1913 delala izpite iz moralne teologije. Stolico je dobil dr. Tul, ki je že poprej kot suplent poučeval moralke, Novak pa je bil premeščen v Črničče kot župnik in dekan.

Dekan Novak je ostal v Črničah celih 30 let (1914-1944). Sredi svojih vernikov je kot skrbni oče in zaščitnik preživel dve vojni in vmesno dobo fašizma. Župnijska kronika, v kateri je po-

pisal važnejše dogodke tako težkih let, je izredne zgodovinske vrednosti, zares pristno ogledalo tragične usode goriških Slovencev. Nadškof Margotti si ga je sredi vojne vihre želel imeti blizu kot modrega svetovalca. Dne 14. junija 1944 ga je poklical v Gorico kot kanonika stolnega kapitlja. Msgr. Novak je doživel konec vojne in viharne povojne dogodke v Gorici. Leta 1947 ga je nadškof Margotti imenoval za dekana na novo ustanovljenega dekanata Sv. Andreja.

Julija 1954 se je zaradi bolezni na očeh, pa tudi ker mu je bila zaradi izgube italijanskega državljanstva ukinjena kanoniška kongrua, odpovedal svojemu položaju v stolnem kapitlju. Nadškof ga je brž imenoval za častnega kanonika in se zavzel, da bi se mu vrnilo državljanstvo, kar se je zgodilo šele leta 1959. Bila so kaj težka leta za sivolasega zlatomašnika, saj se je preživljal le z mašnimi intencijami, ki sta mu jih iz Rima pošiljala P. Hugo Bren in P. Jakob Žibert S.J. Da bi mu nadškof omogočil doseči pokojnino, ga je imenoval za župnika v Štandrežu (1957). Pokojnino je tudi dosegel in od tedaj dalje je lahko vedro zrl v bodočnost. Dne 7. maja 1965 je biseromašnik Novak odšel na Sv. goro, da je pri istem Marijinem oltarju daroval biser-no sv. mašo, na katerem je na isti dan pred 60 leti prvič maševal. Veliko je premolil, veliko spovedoval v goriški stolnici in vračal dušni mir in tolažbo vsem, ki so se nanj obračali, Italijanom in Slovencem, s tostran in onstran meje. Dne 8. avgusta 1967 je zbolel in umrl v goriški civilni bolnici v sredo, 30. avgusta.

Zvesti božji služabnik

Msgr. Novak je bil vsestransko izoblikovana osebnost. Bog mu je dal lepe naravne odlike: prijetno zunanost, bistrost duha in sposobnost hitre presoje in odločevanja, praktični čut ter nezlomljivo voljo. Krščanska vzgoja mu je vlila duha vere, srčno kulturo in ga obogatila s širokim znanjem. Bil je prijeten družabnik, vedno veder, šegav,

poln optimizma. Veljal je za dobrega cerkvenega govornika, modrega spovednika, gorečega dušnega pastirja. Vsi so ga spoštovali zaradi njegove umerjene močatosti, vestnosti in čuta odgovornosti. Bil je mož reda, dela in pobud.

Predvsem pa je bil duhovnik, mož vere in molitve. Duhovnik je postal, da bi čim več storil za Boga in duše. Živel je za Boga in vse gledal v luči vere. »Močnejša ko smrt je božja ljubezen!« mu je bilo geslo. V »božjo ljubezen« je iskreno veroval: zato je veliko premolil: brevir je običajno molil pred Najsvetejšim v cerkvi; vsak dan je pred kosilom na glas prebral odstavek iz sv. pisma, tako da sta s služabnico v nekaj letih prebrala celotno sv. pismo; še na smrtni postelji je ves čas, ko je bil pri zavesti, premolil, v polzavesti je celo »maševal«: zmolil je vse pristopne molitve; in tik pred smrtjo, ko sta ga obiskala dva mlada učitelja, je z njima zmolil vero, očenaš, tri zdravemarije z vzklikom: »O Jezus, odpusti nam naše grehe...« In še jima je šepnil: »Ustanovili bomo organizacijo, v kateri se bomo vsi radi imeli!« Učitelja sta se poslovila, nista stopila še iz bolnice, ko je zahropel in izdihnil. Zares: živel in umrl je v Gospodu!

Živel je za duše. Ko se je avgusta 1944 poslavljaj iz Črnič, je s prižnice povedal vernikom: »Zlata in srebra nisem iskal pri vas, pač pa vaših duš. A moram z globoko hvaležnostjo do faranov reči, da ste mi jih povečini radi dajali.« Novomašniku dr. A. Vetrihu je julija 1951 pisal: »Močnejša kot satan je božja beseda. Ta ti je izročena, da z božjo resnico preženeš temo, pokažeš nebo, da z ognjem gorečim napolniš srca, pokličeš Boga!« In msgr. Novak je z lučjo evangeljske resnice preganjal temo greha in zmot, tudi ko bi ga lahko stalo ječo in glavo, je učil ljubezen do Boga in vzpodbujal h krepostnemu življenju, je vzgajal za nebesa.

Njegov zgled in beseda sta prese-gala župnijske meje. Dekanijske konference v Črničah so družile duhovnike v bratsko skupnost in usmerjale vse versko življenje v lepem delu Vipavske.

Crniški dekanat je tedaj veljal za najbolj enotnega in urejenega v škofiji. Prav tako je msgr. Novak po letu 1947 posegal v življenje štandrškega dekana in sploh v vse versko in krščansko kulturno delovanje goriških Slovencev. Odločilna je bila njegova beseda in stolnem kapitlju, kjer je bil vrsto let za stolniškega upravnika, in enako pri škofijskem upravnem svetu in v zboru škofijskih svetovalcev. Zato upravičeno trdimo, da je beseda, ki jo je dekan Novak izgovoril v Crničah, odjeknila po vsej Vipavski, in da niso njegovi nastopi pri cerkveni in civilni oblasti v Gorici ostali brez odmeva pri sv. dežu in pri vladi v Rimu. Goriški nadškofje msgr. Margotti, msgr. Ambrosi in msgr. Pangrazio so ga visoko cenili in upoštevali njegove nasvete. Ko je ležal na smrt bolan v civilni bolnici, ga je obiskal izvoljeni nadškof msgr. Peter Cocolin. »Prevzvišeni!« se mu je zahvaljeval za obisk, »Bog Vam je poveril važno nalogo: Opus pacificationis (delo pomirjenja)!« Umirajoči starosta goriške duhovščine je kot svetopisemski očak govoril mlademu nadškofu, še predno je bil ta posvečen in je nastopil službo, besede, ki so njegova najlepša oporoka, in ki bodo, kot se je izrazil sam vladika, del programa nastopajočega nadškofa.

Krepostni duhovnik

Msgr. Novak je bil kot pravi Kristusov služabnik tih in ponižen. Skriti biser. Prav pa je, da vsaj zdaj odkrijemo nekaj njegove duhovne veličine. Njegov svetniški lik naj budi v dušah, katerim so zamrli ideali, željo po krščanski popolnosti, ki edina more prerojiti človeško družbo.

Na dan duhovniškega posvečenja je posvetitelj nadškof A. Jordan vzkliknil: »Na praznik Najdbe sv. Križa so Vam križ naložili!« Novomašnik Novak mu je tedaj odgovoril: »Pozdravljen, Križ, up edini!« Križev v življenju mu ni manjkalo, a nikoli ni tožil: vedro, celo smehljaje jih je sprejemal. »Križev pot nam je usojen!« je vdano pravil.

Velikega se je izkazal v pokorščini.

Naročila in ukaze predstojnikov je sprejemal v luči vere kot voljo božjo, dasi ga je to često zelo veliko stalo. Kot mlad in idealov poln duhovnik je prišel na Dunaj in vstopil v »Avguštinaj«, predsobo cesarskega dvora in semenišče bodočih škofov. Kar mu vročijo nadškofovo naročilo, naj prekine vseučiliščne študije in odide za župnega upravitelja v Ajdovščino. Vdano je sklonil glavo in ubogal. Pozneje je bil premeščen v bogoslovno semenišče v Gorico kot vzgojitelj in profesor. Na splošno željo je zaprosil za stolico moralne teologije. Predstojniki pa so to mesto podelili drugemu. In spet je voljno sprejel odločitev in odšel v dušno pastirstvo v Črniče.

Vsi so ga vzljubili zaradi njegove vljudnosti, skromnosti in ponižnosti.

Duhovnik Lojze Novak z materjo

Pri hrani ni imel nobenih zahtev, z vsem se je zadovoljil. Drugim pa je v svoji gostoljubnosti zelo rad postregel; pri njegovi mizi v Črničah in v Gorici ni manjkalo gostov. Srca si je znal osvojiti s svojo prijaznostjo. Njegova dobrohotna in vedra beseda, iz katere je odsevala srčna dobrota, je človeka ganila, opogumila, osrečila. Kljub vsem priznanjem in častem je ostal otroško ponižen. Nadškof Sedej ga je imenoval za konzistorialnega svetnika, Papež Pij XI. za svojega tajnega komornika in monsignorja, nadškof Margotti za častnega stolnega kanonika. »Včeraj sem šel s kolesom v Gorico po nakaznice za živila,« piše črniški dekan msgr. Novak dne 24. marca 1944. »Nakaznice sem dobil in šel kupit z njimi malo olja, riža, soli — mila niso več imeli. Zbasal sem vse v nahrbtnik in na kolesu odjadral domov v Črniče. Vesel sem bil zlasti, ker sem dobil tudi malo sladkorja, ki ga ni nikjer več dobiti niti na črni borzi.«

Čeprav se je v svoji ponižnosti umikal v ozadje, je v uri potrebe neustrahšeno stopil na plan in spregovoril v obrambo resnice in pravice odkrito besedo. »Vaša Prezvzišenost!« je pisal nadškofu Margottiju, ko so junija 1947 ugrabili v stolnici milostno podobo svetogorske Matere božje. »Preveč sem žalosten, da bi mogel govoriti. Delikt, ki se je nocoj izvršil v stolnici in ki bo razburil vso deželo, kliče po reparaciji. Zato Vas prosim, da uporabite kan. 1280, 1281 in 2346... Delikt je bil premišljen, dobro in tajno pripravljen, zato zasluži, da ga cerkvena oblast kot takega stigmatizira in njegove storilce, naročitelje in somišljenike javno obsodi.« Nadškof je tedaj zagrozil z izobčenjem krivcev.

Zelo živ je bil njegov čut za pravičnost. Poštenost mu je bila nad vse. A če je od drugih zahteval, da so poštene in pravični, je hotel biti predvsem sam pošten in odkrit. »Jaz nisem optiral,« je pisal septembra 1948, »ker se mi ne zdi spodobno pisati, da je bila moja "lingua d'uso italiana". Zdi se mi pod čast lagati se na stara leta iz čistega

oportunizma. Prošnjo za vrnitev italijanskega državljanstva sem na poziv kvesture napravil na podlagi resničnih vzrokov. Če mi jo bodo odbili, bo pač tudi to volja božja, ki me bo tudi naprej vodila še teh par let življenja. Do sedaj mi je veljalo pravilo: onestà è più che l'opportunità, in tako naj bo do moje smrti.« Izgubil je državljanstvo, odvzeta mu je bila kanoniška plača, revščina je potrkala na vrata: v vsem tem je videl manjše gorje, kot da bi si bil otežkočil vest z izjavo, ki jo je smatral za neresnično.

Zaradi svoje značajnosti in neomajne zvestobe Bogu in narodu je moral veliko pretrpeti. Ko so mu krivice in grožnje grenile dušo, se je razjokal pred tabernakljem, odpustil in molil za preganjavce. Dne 23. marca 1923 ga je nadškof Sedej imenoval za kanonika goriškega kapitlja, a državna oblast se je uprla imenovanju. Zaman so bili nadškofovi prizivi na ministrstvo za pravosodje in na sam državni svet. Dekan Novak se je moral odpovedati kanonikatu. Pa ni bilo dovolj: fašistična oblast je zahtevala od nadškofa, naj ga premesti iz Črnič. Novak je sprva res zaprosil za Vogrsko, a ko je videl, kako fašisti spletkarijo, da bi ga tudi tamkaj onemogočili, je umaknil prošnjo in ostal v Črničah. Msgr. Novak pa se je moral še enkrat, leta 1954, odpovedati kanonikatu, ker mu je država odvzela kongruo. Edinstven primer kanonika, ki je bil zaradi političnega pritiska dvakrat izrinjen iz kapitlja!

Fašistična oblast ga je stalno nadzirala. Politični tajniki so ga ponovno obtoževali, da je »po vsej Vipavski znan po svojih režimu sovražnih čustvih«, da neprestano besediči o »manjšinah« in o »boljših časih«, da »zbira duhovnike« in nanje vpliva v protitalijanskem smislu. Mož, ki je trajno stal na braniku slovenstva in ki je to osebno drago plačeval, je sredi druge svetovne vojne doživel, da so mu župljani, za katere je izpostavljal življenje, očitali izdajstvo. Z nepopisno grenkobo v duši je ogorčeno zapisal: »Nikdar nisem nobenemu Lahu ali Nemcu še iz-

dajal ali kaj povedal o katerem koli Slovincu, nasprotno, vedno sem vse branil proti našim narodnim nasprotnikom... Ako padem, bodo podrlji svojega zagovornika... Župnik svari, a ne toži okupatorju nobenega!»

V službi svojega ljudstva

Slovensko ljudstvo je imelo v msgr. Novaku duhovnika, ki ga je iskreno ljubil in ki je v delu in trpljenju zanj izgorel. Z Vipavci je delil vojne grozote in fašistično zatiranje, z goriškimi Slo-

Msgr. Novak na srebrni maši župnika Delpina

venci usodo na smrt obsojenega naroda, ki ni hotel umreti.

V prvi vojni je doživljal grenkobe, ki so lastne neposrednemu zaledju vojne fronte: vojaške premike, vselitev vojaških komand v župnišče, dovoz ranjencev, neprestani strah pred izgonom prebivalstva. Dne 29. septembra 1917 je italijansko topništvo težko obstreljevalo Črniče: bilo je več mrtvih in ranjenih. Vojaki so začeli izseljevati prebivalstvo, a možati nastop dekana Novaka je preprečil nasilni izgon svojih župljanov, medtem ko je ostalo prebivalstvo Spodnje Vipavske prav do Črnič doživelo tragedijo begunstva in uničenje domov. Sredi svojih župljanov je doživel viharne manifestacije za majniško deklaracijo, navdušenje ob proglavitvi Jugoslavije in ustanovitvi sloven-

ske vlade, zaskrbljenost ob prihodu italijanske zasedbene armade.

V dobi povojne obnove je stal v prvih vrstah javnih delavcev, ki so sredi ruševin postavljali temelje narodnemu in kulturnemu življenju slovenske manjšine v Italiji. V Črničah je z uspehim ljudskim misijonom in pozitivitvijo Marijine družbe okreplil versko življenje. Poživil je kmečko posojilnico. Prehodel vse župnije črniške dekanije in dal jasne smernice za prenovo krščanskega življenja. Z batujskim župnikom Lebanom sta zajela mladino in dijake, dajala pobude za ustanovitev cerkvenih in zadružnih organizacij, za politično vodstvo in narodno ohranitev.

Komaj je l. 1911 prof. Novak prišel v Gorico, že je začel posegati v javno življenje z živahno besedo in spretnim peresom. V deželi je tedaj kipelobujno politično in kulturno življenje v duhu krščansko-socialnih smernic. Leta 1912 je postal član odbora Katoliškega tiskovnega društva in konzorcija za izdajanje lista »Novi čas«. Po končani vojni je dekan Novak sodeloval skoro pri vseh važnejših pobudah v Gorici. Avgusta 1919 je pomagal pri obnovi Kat. tiskovnega društva in pozneje pri ustanovi družinskega lista »Mladike« ter Katoliške tiskarne. Leta 1923 je bil med ustanovitelji Goriške Mohorjeve družbe in njen prvi podpredsednik. Vsekdar je stal na braniku versko-nravnih, socialnih in narodnih pravic slovenske manjšine. Z neustraheno odločnostjo se je potegoval za svoje preganjano ljudstvo in često povzdignil glas pred fašističnimi veljaki. Sodeloval in podpisoval je razne spomenice, ki jih je slovenska duhovščina pošiljala najvišjim cerkvenim oblastem in zahtevala zaščito narodne manjšine in spoštovanje temeljnih človeških pravic.

Med drugo svetovno vojno je bedel kot angel varuh nad Črničami: reševal je življenja in domove, jokal z jokajočimi, pokopaval padle. Često je trepetal, da mu požgejo vas, npr. 25. novembra 1942, ko so neznanci »pri hrastu« napadli italijanski tovornjak in ubili

stotnika ter tri vojake: padel je predlog, naj se Črniče upepelijo kakor Ustje; ali 10. marca 1944, ko so partizani zopet »pri hrastu« napadli nemške kamione, pa so nemški vojaki zasedli vas, uprizorili lov na partizane, streljali v borovce, požigali ... Tudi sam je bil ponovno v smrtni nevarnosti.

Za osvobodilne vojne je bil položaj duhovnikov zelo kočljiv. Na dekanijski konferenci v Črničah so duhovniki spre-

Msgr. Novak, škof Srebrnič in msgr. R. Klinec

jeli naslednje stališče: »Ljubezen do vseh, sovražstva do nobenega, duhovna pomoč vsem, ki jo zaprosijo, po možnosti tudi gmotna, če so jo potrebni.« Isto stališče je zavzel tudi nadškof Margotti, kot je razvidno iz pisma, ki ga je msgr. Novak dne 3. oktobra 1944 pisal duhovnikom črniške dekanije: »Ko smo končali 17.9. duhovne vaje, je Prezvizišeni spregovoril in nam dal navodila, ki se ujemajo z zaključki, do katerih sem prišel tudi sam: "Duhovnik, dušni pastir, naj aktivno ne posega ne v narodnostne in ne v politične boje današnjih dni. Do vseh ljudi naj ima ljubezen, vsem naj rad nudi svojo duhovno pomoč, tudi materialno podporo naj deli po svojih močeh".« V mejah teh smernic je duhovščina odprla vrata vsem, ki so nanje trkali, je pa odločno odklanjala vsako formalno sodelovanje z OF, zlasti še odhod v ilegalno in vstop v razne odbore. »Duhovnik mora ostati v svoji župniji,« je pisмено naročal msgr. Novak, »pa naj bo pod okupatorjevo ali pod OF oblast-

jo.« Ostati mora nevezan, tako »da lahko pogleda i Nemcu i Lahu i OF mirno v obraz, ko pridejo v njegovo rezidenco.« Samo tako bo lahko nastopal, reševal, preprečeval grozote. Načelno naj bo jasen: odklanja naj komunizem in brezboštvo, stvarno pa bodi strpljiv, razumevajoč, odrešilen.

Nadvse hudo mu je bilo, ko je med vojno videl, kako se je razpaslo sovraštvo, obračunavanje, bratomorni boj. Konec vojne je prinesel nova razočaranja. Odgovorni ljudje so delali usodne napake. Duhovniki, med njimi msgr. Novak, so opozarjali, postavljali modre predloge, a brezplodno. Da bi v uri splošne zmede ne zamrl glas vesti in zdrave pameti, je msgr. Novak sprejel uredništvo »Slovenskega Primorca«, ki naj bi zagovarjal versko-nravne vrednote in krepil krščansko in demokratično zavest. Obenem je pospeševal napore in pobude, da bi si goriški Slovenci postavili nekaj važnih ustanov: podprl je Goriško Mohorjevo družbo in bil njen odbornik in blagajnik; sodeloval je pri obnovi Katoliškega tiskovnega društva in prevzel predsedstvo; kot podpredsednik odbora Sl. Alojzijevišča se je boril za vrnitev zavoda, sploh je pomagal pri vseh važnejših pobudah vernega dela goriških Slovencev. Stalno je posegal v javno življenje z besedo in peresom, s kulturnimi predavanji, s članki v časopisju in razpravami. Za Mohorjevo družbo je sestavil družinski katekizem »Besede življenja« in v zbirki »Zgodovina goriške nadškofije« je prispeval življenjepis »Msgr. dr. Janez Nepomuk Hrast«. V Mohorjevih koledarjih je objavil razne sestavke, spomine in razprave.

* * *

Goriški Slovenci se bodo s hvaležnostjo in ponosom spominjali svojega odličnega sina, krepostnega duhovnika, iskrenega rodoljuba msgr. Lojzeta Novaka, ki je v svojem zglednem in plodovitem življenju tako lepo zilil dva najsvetejša ideala: ljubezen do Boga, h kateremu se je že povrnil, in ljubezen do lastnega ljudstva, ki mu bo vedno v nebesih priprošnjik in zaščitnik.

JUBILEJNO LETO NA SVETI GORI

Zgodovini Svete gore se je lansko leto pridružil nov list: slovenski narod in okoliška ljudstva so slavila 250-letnico kronanja prve Marijine podobe na slovenski zemlji.

Treba je priznati: na mlado jutro novega leta 1967, ki naj bi bilo »malo Marijino svetogorsko sveto leto«, je legla na skromno samostansko družino na Sveti gori nemajhna zaskrbljenost: ob slovesnosti kronanja l. 1717 je samostan imel močno družino, duhovnikov je bilo v deželi mnogo več kot danes, mestni in deželni goriški odbori so navdušeno sodelovali in oskrbeli tudi potrebna gmotna sredstva.

Podobno je bilo ob štiristoletnici prikazanja l. 1939: nadškofija v Gorici je osnovala mogočen organizacijski aparat. V petih komisijah so si sposobni možje slovenske in italijanske narodnosti razdelili delo. Dveletni trud je moral roditi lepe sadove, zlasti ker je posebna komisija skrbela za tisk in propagando.

Zdaj Sveta gora vsega tega ne bo imela na razpolago. So le štirje člani samostanske družine, dva patra in dva brata; tem so pridružene tri sestre, ki vodijo gospodinjstvo, in trije stari ljudje. Malo bo zmogla človeška moč, če ne bo priskočila božja pomoč.

Božja previdnost ima vse na skrbi. Tako so se že pred desetimi leti na Sveti gori začeli letni tečaji duhovnih vaj za duhovnike. Udeleževali so se jih dušni pastirji iz vseh krajev, kjer živi slovenski narod. Spoznali so našo predrago ceno božjo pot, jo vzljubili in to ljubezen ponесли med svoje sobrate in svoje vernike.

A bližnja priprava? Utrnila se je misel, naj bi ves mesec maj tega leta bil posvečen svetogorski Kraljici. Slovenski škofje so tej zamisli radi pritrdili in naročili vodstvu samostana, naj svetogorsko zgodovino prelije v enaintrideset premišljanj, ki se bodo kot »Svetogorske šmarnice« brale po vsej slovenski zemlji. Malo pred novim letom je bilo delo opravljeno. Ko je ljubljanski nadškof rokopol prebral, mu je bila prelepa in pretresljiva zgodovina božje poti na Sveti gori tako všeč, da je naročil, naj se tiska. Nadškofijski ordinariat v Ljubljani je

knjigo založil, izdal pa jo je frančiškanski provincialat. Marca meseca je bila knjiga razposlana — ne samo po vseh treh slovenskih škofijah, marveč tudi na Goriško in Tržaško, na Koroško, v Severno in Južno Ameriko ter v Avstralijo.

Obenem se je določil okvirni program »mlega Marijinega svetega leta«: slovesnosti naj bi začel domači škof dr. Janez Jenko na »Kronanco«, v nedeljo 4. junija. Glavna slovesnost naj bo v nedeljo 17. septembra, ko bi se zbrali na Sveti gori vsi slovenski škofje, zaključek pa naj bi bil v oktobru z romanjem goriške nadškofije.

Pri tako skromni pripravi ni čuda, ako človeka popade tesnoba, da bodo slovesnosti ob tej obletnici pač najbolj klavrne od vseh, kar jih je Marija doživljala na Gori, zlasti še, ker se je to leto razcvetelo romanje med našim narodom bolj kot kdaj prej: vseslovensko romanje v Rim, vseslovensko romanje h Gospe Sveti na Koroško, vseslovensko romanje na Brezje, romanje ljubljanske nadškofije na Trsat. Vzdušje je bilo tako, da si samostan ni upal napraviti prav nobene reklame za začetek slovesnosti — 4. junija —, ker se je bilo bati, da bo septembra, ko pridejo vsi slovenski škofje, premalo romarjev. Na sam dan 250-letnice, v torek 6. junija, je bila samo samostanska slovesnost: kustos slovenske frančiškanske provincije je s svojim pomočnikom pripeljal k Materi mlade novince in opravil slovesno sveto mašo. V cerkvi je bilo samo sedem romarjev. Zvonjenje je bilo slovesno, kot se za tak dan spodobi. Ljudje v bližnjih gorskih vaseh, ki že leto in dan nimajo več svojega župnika in tako niso imeli šmarnic, so kimali in rekli: »Na Gori popravljajo zvonove, pa jim nagaja, ko tako dolgo zvoni.«

NJIH GLAS SEZE V NAJDALJNJO VAS

Grenko-sladki dan same dvestopetdesetletnice kronanja bi mogel v nepočakavni duši zbuditi težke misli: pota na Sion žalujejo, ker ni nikogar... Kako veljajo besede, ki jih beremo

v Marijini maši in so vsa zgodovino tolikokrat veljale prav za to njeno Goro: Ukoreninila sem se med častitim ljudstvom — ljudstva pa ni?

Svetogorski zvonovi dne 6. junija 1967 niso nagajali, to je bil le malo daljši uvodni spev v prelepo pesem, ki jo bodo ponavljali brez prestanka vse »malo Marijino sveto leto« dan za dnem, ko bodo pozdravljali romarje iz vseh krajev Slovenije s svojimi duhovniki. Kakor da bi si ves naš narod vzel k srcu tisti odstavek iz zadnjega dneva šmarnic, ki se začenja: Najlepša so tista romanja, ki jih opravijo dušni pastirji s svojimi farani ob delavnih dneh... Prednjačila je Stajerska, kjer so dozdamj najmanj poznali Sveto goro. Ob šmarničnem berilu so jo tako vzljubili, da so jo morali iti obiskat. Ni dosti zaostajala Dolenjska: bile so župnije na skrajni meji Slovenije ob Kolpi, ki še nikdar niso nikamor skupno romali, letos so morali k Materi na Goro. Gorenjci so pa že itak od nekdar na Sveti gori tako doma, kakor Primorci.

Kmetje so pustili svojo zemljo, delavci in nameščenci so si vzeli dopust. Veljalo je za njih

natanko tako, kot se bere v »Smarnicah«: Mo-gočni svetogorski zvonovi pojo samo njim, vsa gora je njihova, njihova vsa prostrana bazilika. Predvsem pa je bila njihova obhajilna miza. Skoro vsi romarji so redno pristopali k obhajilu. Pa ne samo na Gori. Župnik kmečke vasi ob madžarski meji je povedal: »Se nikoli ni bilo v moji župniji toliko ljudi pri šmarnicah kot letos, pa ne samo pri šmarnicah. Nikoli še nisem imel v maju toliko obhajil. Lani smo imeli misijon in birno in smo ob tej priliki skušali dvigniti zakramentalno življenje. Ni kaj reči, nekaj smo dosegli. Letos ni bilo posebne pobude, število obhajancev pa je večje. Samo trikrat sem jih obhajal manj ko sto.« Tistega dne so bile na Gori tri župnije. Dekan s Kolpe je prikimal: »Tudi pri meni je bilo podobno.« In župnik iz Soške doline je pritrtil: »Isto sem doživel jaz.«

Kako močan magnet je Sveta gora, je bilo najbolj videti, kadar so se romarji vzpenjali na Goro šele ob dveh popoldne in so utrujeni, toda srečni pripovedovali: morali smo kreniti

Med slovesno sv. mašo na Sveti gori

od doma že ob dveh zjutraj, pa smo šele sedaj tu. Rekord truda so brez dvoma odnesli romarji iz gorske župnije nad Dravogradom. Nekateri so imeli do avtobusa poldrugo uro peš, avtobus pa je odpeljal že ob štirih zjutraj. Dvakratna okvara avtobusa jih je tako zadržala, da so priromali šele ob šestih zvečer. Dobri dve uri so bili pri Materi, nato pa takoj na pot domov, kamor so seveda prispeli daleč po polnoči. Niso mogli prenočiti na Gori, ker je večina morala že ob štirih zjutraj v službo.

Res, svetogorskih zvonov glas je segel v najdaljno slovensko vas. Zvesta stara Amalija, ki že več kot štirideset let vse svoje moči posveča napredku Svete gore, se je vsak dan bolj čudila: »Doživeli smo že velike slavnostne dneve, toda nikoli nisem mislila, da bodo zvonovi dan za dnem peli in romarji v taki množici kar naprej prihajali. Ne, kaj takega na Sveti gori še ni bilo.«

Dve stvari prihajata človeku na misel ob teh dogodkih:

Ni zastoj ob naši kronani Materi na njeni sliki prerok Izaija, ki je toliko napovedal o Odrešeniku, katerega nam je ona prinesla. Mogli bi reči, da veljajo za Sveto goro njegove besede: Dvigni svoje oči in poglej naokrog: vsi ti se zbirajo in prihajajo k tebi; tvoji sinovi prihajajo od daleč in tvoje hčere vstajajo od vseh strani. Tedaj boš videl in se radoval... (Iz, 60).

Druga stvar pa je: če je že samo branje o Sveti gori ob 250-letnici kronanja tako povečalo število svetih obhajil po Sloveniji, potem pač smemo verjeti kronistu, da ni preveč pretiraval, ko je zapisal, da je ob kronanju samem bilo razdeljenih na Gori nad stotisoč obhajil. Če kje, se mora na njeni Gori izpolnjevati: Po Mariji k Jezusu!

ZASIJALO JE MESTO NA GORI

Kadar je dela preveč, delavcev pa premalo, čas beži kot da bi ga podil z dvema bičema. Oddih v burnem toku časa je bilo somaševanje duhovnikov, ki so tu opravljali duhovne vaje. V tretjem tečaju jih je somaševalo kar dvainštirideset. Taka maša je res mogočna in pretrese človeka do dna. A čas je hitel. Komaj so se na praznik Zalostne Matere 15. septembra zjutraj poslovili duhovniki, ki so opravili duhovne vaje, že so začeli prihajati zamejski Slovenci, ki so si ta dan izbrali za svoje romanje, in z njimi njih dušni pastirji. Napolnili so veliko baziliko

mного bolj, kot je poročala »Družina«: vse klopi so bile polne — in na Gori jih ni malo —, pri vsaki spovednici roj spovedancev. Prvo mašo so imeli ob osmih, veliko ob desetih, popoldne po litanijah so se zadovoljni poslovili. Najmanj sedemsto jih je bilo in dvajset duhovnikov z njimi.

Medtem so okrog cerkve mrgoleli električarji. Poslale so jih »Soške elektrarne«, naj z močnimi reflektorji razsvetle Sveto goro — cerkev in samostan z nekdanjim romarskim domom. Ker so poslopja obširna, je zmanjkalo reflektorjev. Splošno gradbeno podjetje iz Nove Gorice je priskočilo na pomoč, poslalo po svoje reflektorje v Kraljevico onkraj Reke in jih posodilo za Goro. Ob večernem zvonjenju je bilo delo končano. Marijina gora je zažarela v temno noč kot »znamenje na nebu« daleč po Sloveniji in Furlaniji. Za svetlobo ni človeških meja, da bi jih tudi za ljubezen ne bilo!

Kako svetloba privlači, se je pokazalo še isti večer: dva Ljubljancina — oče s sinčkom — sta se že pozno ponoči vozila na obisk k svojim sorodnikom na Goriško. Ze v Črničah sta zagledala razsvetljeno Goro. Nista si mogla kaj, naložila sta sorodnike in ob enajstih ponoči so se povzpeli na Goro, da bi videli, kaj se godi. Stirje ljudje iz Stare Gorice so se tisti večer vračali iz Rima domov. Sredi Furlanije so ustavili avto, da bi dognali, kakšna svetloba je »na nebu« pred njimi. Z veselim presenečenjem so spoznali, da jih pozdravlja Sveta gora. Luč razveseljuje in privlači. Ni zastoj Kristus dejal: Jaz sem luč sveta.

SLOVENSKI SKOFJE OB MARIJINEM PRESTOLU

Strah, da ob glavni slovesnosti — v nedeljo 17. septembra — ne bo dosti romarjev, je bil odveč. V soboto dopoldne sta dva župnika pripeljala romarje: iz Cerkelj na Gorenjskem in iz Dvora (Kranzelhofen) na Koroškem.

Kmalu popoldne so se začeli zbirati spovedniki, svetni in redovni. Med njimi frančiškani iz Ljubljane in Kapele, zlasti pa kapucini iz treh svojih samostanov, Vipavskega Križa, Ljubljane in Skofje Loke, ter lazaristi z Mirenskega gradu. Najvažnejša naloga na vsakem res pravem božjepotnem kraju je oskrbeti zadostno število spovednikov. Romarji zelo želijo ob prestolu nebeške Matere opraviti dobro spoved in marsikatera duša, ki že leta in leta ni bila pri za-

V svetogorski cerkvi med sv. mašo

kramentih, na Marijini gori zopet uredi svoje notranje življenje.

Sredi popoldneva je prispel iz Ljubljane vrhovni predstojnik slovenskih frančiškanov provincial p. Marijan Valenčak in pripeljal s seboj nekaj naših bogoslovcev. Kmalu za njim je prišel prelat Simčič, dekan in župnik v Solkanu, ki bo z večerno mašo in pridigo napravil uvod v jutrišnje slovesnosti. Proti večeru so svetogorski zvonovi pozdravili domačega škofa dr. Janeza Jenka. Dotok romarjev je vse popoldne naraščal. Ob uri, ko se je začela večerna maša, je bila že vsa ogromna bazilika napolnjena. Dež, ki je začel rositi, jih ni mogel zadržati, saj so se mnogi od njih spomnili, da so se skoro vse velike slovesnosti v svetogorski zgodovini vršile v znamenju dežja.

Vendar bi bilo škoda, ako bi zaradi vremena morala odpasti procesija, ko je bilo zanjo pripravljenih okoli tisoč bakel in dva tisoč svečk. Zato se je svetogorski gvardijan — kakor letos že večkrat — obrnil s prošnjo na Urško Ferligojevo, naj poskrbi za vreme. Res je dež

prenehal in se je po maši mogla razviti procesija s kopijo svetogorske podobe. Procesija je bila mogočna: za križem moške z baklami, podobo so nosili duhovniki, za podobo škof s spovedniki, za njimi žene s svečami. Fantje in moške so res skoro vsi šli v procesiji, žene pa ne. Veliko jih je ostalo v cerkvi in so porabile to priliko, da so zavzele prostore v klopeh in pri spovednicah.

Med petjem in molitvijo je čas po procesiji do polnoči hitro minil. Vzdušje, podobno božičnemu, je prevevalo vso cerkev, ko je opolnoči pristopil k oltarju mariborski škof dr. Maksimilijan Držčnik, ki je med sveto mašo s svojo milo očetovsko besedo spodbujal ljudi, naj bodo zvesti v češčenju nebeške Matere in zlasti naj radi molijo rožni venec. Po polnočnici so se odprla vrata obhajilne mize in ljudje so mogli v prezbitერიj, da bi bili tako čim bliže Marijinemu prestolu. Moške, žene, fantje in dekleta so prostor napolnili do zadnjega koticčka in so bili videti kot prelep živ šopek ob Mariji. Pa res živ: pesem se je vrstila za pesmijo —

koliko jih Mariji v čast znajo naši ljudje! — in molitev za molitvijo, tako da je čas do prve jutranje maše še prehitro potekel. V klopeh in v zadnjem delu cerkve je nekaj utrujenih romarjev dremalo, ob spovednicah pa ni delo niti za trenutek prenehalo.

Ob petih zjutraj je vsa cerkev oživila. Začela se je jutranja maša, maševal je p. provincial in z njim je somaševalo štirinajst spovednikov. V govoru med mašo je p. provincial obrazložil posvetilno molitev Materi božji, ki bo v treh tisočih izvodov razdeljena med romarje in jo bodo skupno s škofi molili po veliki maši.

Jutro je bilo oblačno, toda deževalo ni. Tako je mogel domači škof dr. Janez Jenko imeti lep slovesen vhod v cerkev, da bo ob sedmih opravil sveto daritev. Cerkev je bila tako polna, da se je le s težavo napravil špalir od velikih vrat do oltarja. Škofa je sprejelo mogočno ljudsko petje, ki ga je spremljalo vso mašo. Tako ljudsko petje, ki valovi kot morje, mora prevzeti vsakega človeka. Prav tako pa

je ljudi prevzela klena in jedrnata škofova beseda, ki je v uvodu omenil, da ta slovesnost sovпада z dvajsetletnico, odkar je Slovensko Primorje združeno z vsem slovenskim narodom v svobodni narodni republiki Sloveniji in povabil k molitvi za oblastnike. Nato je s kratkim zgodovinskim orisom poudaril pomen Svete gore za naš narod, potem se je dotaknil verske krize današnjega človeka, zlasti mladine, ki časti idole namesto idealov. Pomagati ji je treba iz slepe ulice in ji pokazati pot vere v živega Boga.

Po škofovi maši so pritrkovalci prihтели z zvonika in vsi iz sebe pripovedovali, da cest, ki vodijo na Goro, sploh ni mogoče videti: vse je ena sama avtomobilska streha. Bo že držalo. Prometni miličniki so povedali, da se je na Prevalu nagrmadilo do desete ure nad osemsto osebnih avtomobilov in osemdeset avtobusov. Vendar se jim je posrečilo ves promet tako izvrstno urediti, da avto ljubljanskega nadškofa ni zadel na kako oviro: nemoteno se je povzpел na Goro, kjer ga je že čakal par-

Duhovščina pred oltarjem svetogorske Kraljice

kirni prostor. Enako je skrbno prometnikovo oko brž opazilo avto zastopnikov goriškega nadškofijskega kapitlja. Goriški stolni prošt msgr. Soranzo s kanonikom msgr. Ristitsem in dr. Klincem kar ni mogel prehvaliti vljudnosti in spretnosti naših urejevalcev prometa.

Cerkev je bila že davno napolnjena do zadnjega kotička in novih trum romarjev ni mogla več sprejeti. Ostati so morali kar zunaj na prostem pred cerkvijo. K sreči je ozvočenje tako dobro delovalo, da so mogli vsaj vse slišati, če že niso mogli vsega videti. Vendar je bilo treba ljudi naprositi, naj se jih vsaj toliko umakne iz cerkve, da bodo mogli škofje v slovesnem sprevedu priti do oltarja.

Med slovesnim pritrkavanjem svetogorskih zvonov je spreved škofov — trem slovenskim ordinarijem se je pridružil še barski in primas Srbije dr. Aleksander Tokić — krenil iz samostana okrog cerkve pred glavna vrata. Ob vstopu v baziliko jih je pozdravila naša najbolj mogočna Marijina pesem »Marija skoz življenje«. Zdelo se je, da je z množico zavalovila vsa cerkvena stavba s temelji vred. Tako znamo peti samo Slovenci.

Ob navzočnosti treh škofov in zastopnikov goriškega nadškofijskega kapitlja se je začela pontifikalna maša ljubljanskega nadškofa dr. Jožefa Pogačnika. Na koru je pevski zbor iz Mirna dovršeno izvajal Mavovo mašo v časti sv. Vincenciju. V govoru je nadškof povedal, da je to zaključna slovesnost v letu vere in v Marijanskem letu. Mogočna so bila letošnja romanja, toda to nas ne sme zaslepiti, da ne bi pretehtali kako Slovenci Marijo v rednem vsakdanjem življenju manj častimo kot nekdanj. Včasih so vsi otroci bili v Marijinih vrtcih, dekleta, fantje, žene in možje pa v Marijinih družbah in kongregacijah. Zdaj tega ni več. Ker pa imamo kot skoro vsak narod, tudi mi kronane Marije, kar pomeni posebno zvezo med narodom in božjo Materjo, naj bi vsak dan opravili vsaj tisto skrivnost rožnega venca: ki je tebe, Devica, v nebesih kronal.

Po pontifikalni maši je množica skupaj z nadškofom, škofi in duhovščino zmolila posvete Mater božji, pa ne vsa, ker tri tisoč listkov, ki so bili razdeljeni med romarje, je bilo mnogo premalo, da bi vsak dobil svojega.

Glavna pobožnost je bila končana, a ljudstvo se ni razšlo. Neprestano je oblegalo Marijin prestol. Treba je bilo po zvočnikih prositi, naj vsaj tisti romarji, ki so že bili pri

obhajilu, zapuste cerkev, da bodo mogli biti ostali obhajani. Dasi je obhajalo po pet duhovnikov, so morali nekateri čakati celo uro, preden so prišli na vrsto. Toda valovanja množic skoro ni bilo več mogoče usmerjati: tisti, ki so morali biti med mašo zunaj, so zdaj hoteli noter, oni pa ki so bili notri, se še kar niso mogli posloviti od Marije.

Da je Marija na Gori Kraljica vseh ljudstev v okolici, se je pokazalo tudi ta dan: kmalu po dvanajsti uri so somaševali s svojimi romarji trije župniki iz hrvaške Istre v svojem jeziku in s svojimi pesmimi.

Pozno popoldne se je Gora umirila. Romarji so odšli, škofje odpotovali. Le domači škof s svojim tajnikom je še ostal. Zjasnilo se je in gospod škof se je sprehajal okoli cerkve. Na sebi ni imel nobenih škofovskih znakov.

Pa je prineslo iz Italije pobožno romarico. Tlak v baziliki je seveda bil vse prej kot čist, tudi prostor okoli cerkve je kazal dovolj sledov dvajsettisočglave množice. Ženica ni najbrž nič vedela, kaj se je godilo na Gori ta dan. Nevoljna se je obrnila k škofu in rekla: Vi, ki ste duhovnik, ali ne morete ničesar storiti, da ne bi bila Sveta gora tako zanemarjena in zapuščena? Škof pa se je smehljaj in se molče sprehajal naprej.

Pozno zvečer je samostanska družina ostala sama. Utrujena, a srečna in umirjena se je zbrala ob Marijinem oltarju, da zaključijo ta dan z zahvalno sveto mašo za milost, da so smeli sodelovati pri tako nepozabni slovesnosti. Če bo komu od njih dano, da bo doživel tristoletnico kronanja, se bo teh utrudljivih, toda nad vse pričakovanje lepih dni, z veseljem spominjal.

Gora z baziliko, samostanom in romarskim domom pa je razsvetljena žarela v jasno jesensko noč.

NA SVETI GORI PA ZAKLJUČKA NI ...

Pravkar opisane slovesnosti na Sveti gori so bile letos glavne, ne pa zaključne. Ob nedeljah v septembru in oktobru je bila božja pot še vedno tako obiskana, da je tudi po pet župnikov somaševalo za svoje vernike in z njimi pri Marijinem oltarju. Pa ne samo ob nedeljah, tudi med tednom so še svetogorski zvonovi pozdravljali posamezne župnije s svojimi dušnimi pastirji.

Vendar mora svetogorska kronika posebej omeniti nedeljo 15. oktobra. Po dolgih, dolgih letih je ta dan priromala na svojo goro goriška nadškofija s svojim novim nadškofom msgr. Petrom Cocolinom. Novi nadškof je mlad in zdrav. Zato je odločil, naj se romarji zberejo na Prevalu, odkoder bo z njimi peš poromal k Materi. Samo bolehnje in slabotne naj vozila potegnejo do vrha. Kot v davnih časih se je množica pomikala med molitvijo s svojim ško-

je nadškof spregovoril v italijanskem in slovenskem jeziku. Poudaril je, da ima to romanje k Materi božji na slovenski zemlji namen, v letu vere utrditi našo vero in pripomoči do njenega najlepšega sadu, do prave medsebojne ljubezni.

Velika romanja so za letos končana. Zvest častilec in pogosten romar je ob koncu dejal takole: Že štirideset let romam na Goro, zlasti pri večjih slovesnostih sem bil vedno zraven.

Slovenski škofje in zastopniki goriške nadškofije ob Marijinem prestolu

fom k Marijini cerkvi — in kakor spada zraven, je skušalo po malem deževati, vendar nihče ni zgubil dobre volje. Slabo vreme jih je le malo oplašilo, saj so v cerkvi našli okoli pet tisoč romarjev. Nadškofa je s Prevala spremljalo tudi osem slovenskih klerikov-frančiškanov iz Ljubljane in Kapele, na pragu bazilike pa sta nadškofa sprejela provincial p. Marijan Valenčak in kot pooblaščenec domačega škofa prelat g. Andrej Simčič. Pri maši

Toda moram reči, da vso to dobo nisem doživel tako številnega romanja kot letos.

Upati je, da tako leto ne pomenja zaključka, marveč novo pobudo, novo rast v češčenju in zaupanju do Nje, ki nas je na to goro sama povabila. Jubilejno leto ima svoj zaključek, zatekanje k Mariji pa ne, ker je človek vsak dan znova potreben milosti in pomoči.

Knjižničarsko delo Albina Kjudra

Msgr. A. Kjuder in papež Janez XXIII.

Tudi slovenski knjižničarji ne moremo mimo smrti mnogostranske osebnosti, kakršna je bil pokojni msgr. Albin Kjuder: poleg tega, da je bil močna narodnozavedna postava v Slovenskem Primorju pod fašizmom, je bil tudi na bibliotekarskem področju več kot krepak delavec. Svojega dela ni opravljal le kot amater in bolj ali manj po službeni dolžnosti, ker je bil kot duhovnik dodeljen duhovniji v Tomaju, ki se ponaša z največjo in najbogatejšo zbirko primorskih tiskov, marveč se je v knjižničarsko delo poglobil z veliko ljubeznijo in predanostjo in temu primerno uredil najprej tomajsko knjižnico. S svojim mentorstvom, posrednim in neposrednim, pa je pomagal pri ureditvi marsikaterih društvenih in župnijskih knjižnic na Primorskem.

Kjuder je izšel iz narodno zavedne kraške družine. Rodil se je v Dutovljah 25. februarja 1893. Po domači osnovni šoli je šel s pomočjo in pod mentorstvom strica duhovnika v latinske šole v Trst. Bogoslovje je najprej študiral v Gorici, zadnje letnike pa že v Stični na Dolenjskem, kamor se je šola med prvo svetovno vojno umaknila iz Gorice, ki je prišla v prvo bojno vrsto. V duhovnika je bil posvečen v Ljubljani 24. junija 1916. Kot kaplan je služboval v Barkovljah pri Trstu (1917-1918) in pri Starem sv. Antonu v Trstu (1918-1924), kot župnik in dekan pa v Tomaju (1924-1967). Med leti 1955-1961 je bil delegat apostolskega administratorja, od 1961 do 1964 pa apostolski administrator jugoslovanskega dela tržaško-koprske in reške škofije v Sloveniji, poleg tega je opravljal še nekatere vidnejše cerkvene funkcije.

Zanimanje za literaturo, narodno zgodovino in ljubezen do lepe knjige je Kjuder gotovo dobil že med študijem, saj je imel med svojimi sošolci tudi take aktivne in razgibane literarne delavce, kakršen je bil dr. Alojzij Res, ena izmed osrednjih slovenskih osebnosti v okupirani Primorski v desetletju po prvi svetovni vojni. Kasneje so ga k podobnemu delu silile narodnoobrambne in stanovske potrebe. Tako je izdal nekatere drobne tiske, ki pa so izšli anonimno. Pripravil je tudi šematizem za tržaško škofijo, prispeval članke v Zbornik svečnikov sv. Pavla, v koledarje Mohorjeve družbe in še kam. Veliko in tvegano delo za čas, v katerem je nastajalo, pa je bilo zatočišče, ki ga je nudil slovenskim dijakom in akademikom, ko so pod njegovim okriljem in pri njem tiskali in razmnoževali ilegalna dijaška glasila, od katerih so vsaj nekatera prišla v našo literarno zgodovino (Brinjevke). Pozabiti ne smemo, da je bil ob strani pe-

sniku Srečku Kosovelu, ko je le-ta umiral v Tomaju. Ohranil je tudi in objavil nekaj zanimivih spominov na Gregorčiča, ki so droben prispevek h Gregorčičevi biografiji (Koledar Goriške Mohorjeve družbe 1945, 50-1), posebej pa so zanj značilni opisi Tomajščine (Koledar DSM 1954, 308-9, 1956, 167-9), ki nam pravzaprav odkrivajo pokojnikovo veselo, hudomušno in življenjsko stvarno naravo.

Albin Kjuder pa je dolga leta brskal po kraških župnijskih arhivih in pripravljajl zgodovinsko delo o tem področju, ki pa je z njegovo smrtjo ostalo rokopisni torzo. (Zgodovinski mozaik Primorske. S posebnim poudarkom gornjega Krasa. Zbral in uredil v letih 1956 do 1960. 558 str. Tipkopis). Toda največjo vrednost za našo stroko pomeni njegov prispevek, ki ga je dal knjižničarstvu na Primorskem. Na prvem mestu je tu treba omeniti veliko ljubezen in skrb, ki jo je posvečal dolgih trideset let tomajski knjižnici. Res je, da je precej bogato knjižnico že prejel v upravljanje, toda drugi del velike resnice je, da je znal s svojo spretnostjo, največkrat pa požrtvovalnostjo bogato pomnožiti to, kar je prejel. Iz knjižničarskega gradiva, nakupljenega s samoopovedjo in nabranega pri prijateljih in vrstnikih večkrat tudi zato, da bi knjige rešil pred fašistično zaplenbo, je v tomajskem župnišču sestavil pravzaprav tri knjižnice: ljudsko, knjige iz te so v dobi najhujšega terorja skrivaj krožile po kraških in tudi drugih vaseh, župnijsko, vsebujočo veliko del za poklicne potrebe (sem sodi vestno pisana župnijska kronika), ter tretjo — najvažnejšo — nekakšno študijsko knjižnico v malem, ki vsebuje mimo nekaterih rokopisov in arhivalij dr. Požarja, nanašajočih se na svoj čas slovito »ricmanjsko zadevo«, zelo bogato zbirko primorskih tiskov, med njimi tudi časnikov in druga periodika, ki so večinoma velike redkosti. Pri tem narodnem vzgojnem in izobraževalnem delu ga ni nič ustrašilo. Tudi ne dejstvo, da se je moral leta

1929 na sodišču v Sežani zagovarjati, ker je razpečeval knjige Goriške Mohorjeve družbe. In za knjižnico mu noben denar, nobena žrtev ni bila prevelika. Skrbno je zbiral, hranil, a tudi obdeloval vsak tisk, ki ga je uvrstil v svoje police. O tem pričajo katalogi, ki jih je sestavil.

Višek Kjudrovega strokovnega dela pa gotovo pomeni ne sicer obširen, a tehten članek »O urejevanju knjižnic«, ki ga je v dveh nadaljevanjih priobčil v stanovskem glasilu Zbornik svečnikov sv. Pavla leta 1926 (str. 9-10, 24-26). Razdelil ga je v dva dela: v prvem govori o tem, kako knjižnično gradivo sortiraš po formatu in tematiki in obdelaš, v drugem pa o ureditvi kataloga. Ta drugi del je najbolj zanimiv, saj govori o značnicah, tudi že o listkovnih in knjižnih katalogih, posebno široko pa o obliki priimka v značnicah, pa tudi že o vodilkah (napovedni listek). Iz članka je razvidno, da mu je služil kot osnova spis jezuita Leopolda Foncka, rektorja bibličnega zavoda v Rimu. Velika in bogata je bila tudi pomoč tistim, ki so njegovo knjižnico obiskovali iz strokovne potrebe. Omenil bom samo nekaj večjih del, ki so nastala v senci tomajske knjižnice s tem, da so iz Kjudrove knjižnice črpala gradivo in podatke: Šalamunove Slovensko primorsko časopisje, Brecljevi Slovenski primorski koledarji. Bibliografija slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama, ki je izšla v okviru tržaške študijske knjižnice. še neobjavljena bibliografija primorske literature v Edinosti, Klinčeva Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe idr.

Msgr. Albinu Kjudru se bomo kot knjižničarskemu delavcu najlepše oddolžili s tem, da bomo še naprej ohranjali in bodočim rodovom posredovali bogate knjižne zaklade, ki jih je on nad tri dolga desetletja tako skrbno in požrtvovalno hranil in izpopolnjeval. Študijske knjižnice v Kopru, Novi Gorici in Trstu pa bodo še dolgo občutile, da jih je zapustil blag knjižničarski tovariš.

DE PROFUNDIS ZA PESNIKOM ALOJZOM GRADNIKOM

Božja poslanka Smrt je sredi letošnjega poletja pretrgala nit življenja največjemu slovenskemu živečemu pesniku in morda največjemu slovenskemu pesniku ob Prešernu sploh. Uresničila se je tako zadnja kitica iz Gradnikove pesmi »Poslednji gost«, v kateri pravi: »Samo en gost je, ki še mora priti. / Ne bo povedal ob kateri uri, / ne bo zahteval jesti in ne piti / in samo tiho bo zaklenil duri.« Ob tem za človeka sicer težkem a nujnem naravnem dejstvu se je odprlo novo poglavje v vsem pisanju o Gradniku in njegovem delu. Vrednotenje njegove osebnosti in njegovega dela bo slej ko prej postalo izredno aktualno, zakaj z Gradnikovim umetniškim nastopom, z njegovo pesniško izpovedjo je povezano nekaj desetletij našega stoletja. In če pomislimo, da je to doba najvišjega vzpona slovenske pesmi po Prešernu, potem si lahko predstavljamo boj za njegovo pesniško delo, ki ga bodo tehtali in tehtali, dvigali zdaj v nebo, pa mu tudi ugovarjali. Le tako se bo vedno bolj čistila in osvetljevala celotna pesniška postava in le tako bo Gradnik zažarel do neslutene veličine, katere mu danes uradna slovenska kulturna javnost iz čisto določenih vzrokov še ne more in ne sme dati.

Ta spis nima nikakega namena zjeti in prikazati, pa čeprav v skopih obrisih, celovitost Gradnikovega nastopa. Bralcem primorskih mohorjevčev hoče prikazati — ne da bi bil pri tem krivičen ali hote pristranski — le en izsek Gradnikove pesmi, tistega, ki bo po dosedanjih izkušnjah pri uradnih kritikih pravzaprav najbolj pozabljen ali dan vstran — religiozni momenti in pa verski elementi v Gradnikovi poeziji. O tem je razen malenkostnih izjem bilo le malo napisanega, zato pa je tema toliko bolj vabljiva in potreb-

na, da bi se je lotil nekdo v vsej globini in širini. In ne le za Gradnika; nekaj podobnega pogrešamo za celotno slovensko slovstvo. (Kratek zapis, kakršen je na primer Franceta Vodnika v Slovenski religiozni liriki, predstavlja na tesen prostor zbite teze take študije.)

* * *

Da se pri Gradniku lotevamo osvetlitve takega problema, nas sili Gradnikova pesem sama. Ta ni bila v svojem razvoju nikdar obtežena s takimi mračnimi elementi, ki bi kakorkoli zamegljevali njeno filozofsko čistost. Najsi je Gradnik v svojem snovanju včasih podlegel tudi različnim filozofskim idejam, vendar ni nikoli prišel ob »živo vero v večni mir duha« (Pojoča kri). Ta ga je spremljala skozi vse življenje in lahko zapišem, da so prav iz tega studenca privrele pesmi, ki so med najlepšimi v Gradnikovi liriki. Zato se je pesnik tudi kot razmišljujoč ustvarjalec nenehno srečaval s problemom duhovnega, srečaval se z — Bogom. Tem svojim mislim in čustvom je dalj stvarne podobe in nam tako zapustil opus, ob katerem lahko sledimo tudi Gradniku umetniku, mislecu in človeku.

Prvi najbolj zunanji in otipljiv dokaz Gradnikove pripadnosti sferi duhovnosti je množica pesniških elementov, ki so v zvezi z vero, verskimi obredi, z verskim dejanjem in nehanjem tipičnega predstavnika pesnikovega pesniškega sveta — kmeta. O patriarhalnosti, upornosti, pravem »puntarstvu« tega subjekta so in bodo še pisali drugi. Nas spet zanima le ena njegova stran, in sicer, kako je prikazano njegovo razmerje do Boga. Gradnikov kmet — in tu ne smemo pozabiti, da Gradniku ta kmet ni folkloren ostanek, marveč da smemo celo v njem

videti pesnika samega — je tisti trdni in zavedni predstavnik slovenskega rodu, ki ve, da vse, kar se pod njegovimi rokami ustvarja, je dar božji:

»Saj da veselo naše bo življenje, / zato nam ga na svet poslal je Bog« (Nedelja).

Zakonske zveze si ne more predstavljati drugače, kakor da

»na dneve trde, bedne s koncem štole / za vse življenje jih je zvezal Bog« (Svatba v Brdih).

Nedeljo pojmuje tako, kakor in za kar jo je Bog postavil:

»Tihi in blagi spet bomo stopili čez prag / hiše domače: ob mizi, kraj hleba in vina, / z nama sedela svečano bo cela družina, / Bog bo še z nami in drug si bo drugemu drag« (Vigred).

Najlepše in najvišje pa je to svoje razmerje do Boga prikazal v nekaterih pesmih cikla Kmet govori. V eni želi, naj bi bil deležen poslednje popotnice, prav kakor si jo je v pesmi »Il viatico« zaželel Giovanni Pascoli. Gradnik pravi:

»Kar je obrodil naš breg, / vzemi del: v pšenici, v vinu, / kruh in kri naj bo v Spominu, / nam pa naj bo zadnji lek« (Kmet govori duhovniku).

Ali:

»Vsem so nam potrebni vrči / za to žejo, ki nas muči / na vsem potovanju k Luči« (Kmet govori menihu).

Ob križevem tednu se spominja procesije in vikarja Franceta Klanjščeka. Čudovita je pesem o Medanskih zvonovih! In še dalje bi lahko naštevati. Vse te pesmi nam kažejo, kako globoko je bilo v pesnikovem srcu zasidrano versko vzdušje, versko življenje vaškega občestva, v katerem je tudi on igral svojo vlogo, saj sam v svojih spominih pripoveduje, kako je bil v mladih letih ministrant. Ko bi bila Gradniku duhovna in verska miselnost tuja ali bi bilo njegovo razmerje do nje sovra-

no, prav gotovo ne bi niti mogel niti hotel uporabiti vsega tega mnoštva prispodob in simbolov, vzetih iz verskega sveta. Vendar bi vse to še ne predstavljalo dovolj trdnega dokaza, če ne bi pesnik tudi drugače jasno povedal, kakšno je bilo njegovo notranje duhovno življenje.

Pomudimo se sedaj nekoliko pri tistem delu Gradnikove poezije, ki govori o pesnikovem odnosu do Boga in večnosti. In začuda! Čeprav smo vajeni govoriti in pisati o Gradniku prvenstveno kot pesniku ljubezni, moramo ob podrobnem pregledu njegovega opusa, posebej še pred nekaterimi zbirkami njegove poezije to svojo trditev kar nekako omejiti, zakaj Gradnik se je izredno veliko ukvarjal s svojo notranjostjo, z duhovnimi in večnostnimi problemi. Z drznimi stavki se je njegova misel skušala Bogu upirati, enačiti se je hotela z njim (prim. Kmet govori Bogu), pa se premagana umikala in priznavala božjo vsemogočnost, njegovo prvobitnost, njegovo pričujočnost v vseh in v vsem. Takih mest v njegovih pesmih ni malo:

O Bog moj, kakšen je med nama zid!
In vendar včasih, v svetih tem tišini
zazdi se mi, da bližaš se ko pih
oddaljenih vetrov in v bolečini
se mi zdi, da z menoj en sam si dih.

(Pogovor 2)

ali:

»Veruj!« šepeteš senca mi. »Razpelo
zaveza milosti je za vse krive
in vera je ko dež na suhe njive,
ko kri za srce je osirotelo.«

(Večerna senca 8)

Pesniku vero v srcu ohraniti ni bilo lahko. Tudi o tem pričajo verzi. V Napisih za mesece, v tistem za mesec maj pravi:

Kje si tiste vere vir?
Grebel bi te z golo roko.
Kaj si že tako globoko,
da ne najdem te nikjer?

(Veliki traven)

ali:

Tisočkrat že sred močvirja
mest zatajil sem Te...

toda:

V meni tu kot v letih mladih
zopet vera je otroka,
naj me vodi Tvoja roka
po vseh stezah in prepadih.

(Na Grintovcu)

Prelepa mesta je Gradnik posvetil
tudi ljubezni do bližnjega, tisti razda-
jajoči se, žrtvujoči. Kar večkrat se po-
navljajo podobne misli, da bi rad sebe
dal za druge. Poglejmo:

O Bog, daj, naj za glad in žejo dúha,
vsaj en požirek bom, vsaj košček kruha.
Če pa po Tvoji volji vse stvari

le žrtve drugim so in vsaka mine,
daj, naj vsaj malo moje bolečine
izpremeni se v Tvojo rešnjo kri.

(Pogovor 4)

ali podobno:

O, komurkoli, Bog, naj polnim kupo,
naj zvok bom bežen, blisk, toplota, led,
samo, da k Tebi mu bom kratka sled.

(Vprašanje)

Na Gradnika so verjetno rahlo
vplivala vzhodna verstva, toda nikdar
in nikoli toliko, da bi se mu zameglila
vera v osebnega Boga, ki ga je vse-
skoz priznaval in v dnu svoje duše ča-
stil, čeprav ni tega na zunaj kazal. In
tako je sklenil življenje po črki in duhu
svoje pesmi.

Semkaj bi rad vpletel še droben
spomin. Ko sem v letih po zadnji voj-
ni imel srečo, da sem bil v bližini pok-
g. Ivanu Rejcu, sva se velikokrat po-
govarjala o slovenski kulturi in litera-
turi. Tudi o Alojzu Gradniku. Gospod
Rejec mi je tedaj zaupal, da je na svoji
delovni mizi poleg Prešerna imel ved-
no tudi Gradnika. Ta podatek mi je
še pred smrtjo v Zaloščah ponovil, ko
je pogovor stekel spet na to snov. Mi-
slim, da je ta droben spomin vreden
objave na tem mestu, saj po svoje tudi
priča o veličini in vrednosti Gradni-
kove poezije.

Če se ob koncu tega drobnega raz-
mišljanja o nekaterih vidikih Gradni-
kove poezije zamislimo že samo v
nekatero naslove njegovih pesniških
zbirki, tedaj nam je več kot jasno, kam
je želela in hlepela pesnikova notra-
njost, njegova duša, zavestno ali nez-
avestno. »De profundis«, »Svetle samo-
te«, »Večni studenci« — to so mejni-
ki, kjer njegova pesniška ustvarjalnost
dosega najvišje višine. Med temi na-
slovi pa je še en naslov zbirke —
»Zlate lestve« in v njem istoimensa pe-
sem, v kateri poje:

Nekje so.

Mogoče jih vidi
oko, kadar v smrti
življenja so zidi
podrti.

Nekje so.

V tej zmedii

življenja,

o duh moj, povedi
me samo do vznožja,
na kline najnižje.

Četudi ne morem v omamne višine,
samó, da bom bliže,

samó, da zaslutim pojoča okrožja...

Bog, ki je pravičen sodnik, a tudi
usmiljeni oče, je prav gotovo našel v
svojem otroku, sodniku Alojzu Grad-
niku še vedno dovolj jasne in čiste
znake božjega otroštva ter mu zato
dal poslednjo milost božje sprave, po-
miritve duha, in ga povedel, kakor zgo-
raj poje, ne le do vznožja, ne le do
najnižjih klinov, marveč v omamne vi-
šine božje slave. Življenske poti in uso-
de nekaterih velikih mož in duhov na-
šega naroda so bile deležne take bož-
je dobrote; spomnimo se Prešerna,
spomnimo se Ivana Cankarja, Izidorja
Cankarja in še katerega. Tudi njihov
duhovni sobrat Alojz Gradnik se ni tej
tradiciji izognil. Zvest v svojem idej-
nem svetu duhovni svetlobi v človeku,
pa čeprav v življenjski praksi ni vedno
ravnal ustrezno s svojimi nazori, je
tudi tako zaključil svoje življenje in
s tem še enkrat zapečatil resničnost
svoje misli in čustva.

Na Planoti med Idrijco in Bačo

Bilo je v maju 1954. Jablane so cvele, ko se je sredi vasi na Ponikvah na Tolminskem ustavil avto in je izstopil zastaven, častitljiv mož, prejasnega obraza, s tesno podolgasto bradico, živahnih oči, s črnim širokokrajnim umetniškim klobukom. Dobrohotno se je ozrl okrog pa hišicah, se prijazno nasmešnil radovednim ljudem, ki so se prikazovali na vratih, in potrepil otroke, nemirno se podeče okrog njega, še raje okrog lepega avta.

»Kdo je ta izredni, nenavadni, visoki mož, ki prihaja v našo hribovsko vas?«

»Arhitekt, umetnik Jože Plečnik.«

Mojster Plečnik je dvignil bistri pogled na hrib, na ruševine, na zgodovinsko svetišče, od sovražnika požgano. Žalostne ostaline neizprosno vpijejo po obnovi, prazno okolje presilno zahteva po skladnosti, smreke, macesni prepoželjivo hočejo plesti venec stari napisni tabli.

V letu 1958 se je razodela mojstrovina umetnosti in lepote na Planoti.

Mojster Jože Plečnik, pozdravljen na Goriškem!

Na postaji Most na Soči se je ustavil živahen popotnik. Poln skomin je zamahnil proti Krnu. Kaj, da ta očak še ni odložil bele mitre, anti ja je že pomlad! No, to se pač spodobi le hierarhu goriških gora. Nestrpní popotnik je prestopil sloki most čez Idrijco, mimogrede strepetal v bistre globine, onkraj je krenil desno in že je nenadno obstal pod skalami pred silnim avstrijskim spomenikom, v kamnu rezanem, z napisom: »Mai 1915 - Hier kämpfte das XV. Korps - Oktober 1917« - da se je tu bojeval XV. korpus. Italijani, leto dni pozneje, so v osveti dodali: »Venne il di nostro - ottobre 1918« - da je prišel njihov dan in tudi oktobra. Dva tuja tekmeča sta se tu borila. Odšla sta, vendar nas ti mrtvi kamni le opominjajo — tako tudi avstrijski spomenik v Logu pod Mangartom in še spomenik »Ich hatt' einem Kameraden« ob Soči pri Solkanu, da so goriško zemljo v letih 1915-1917 dejansko branili Avstrijci in Nemci pod generalom Borojevičem v vseh dvanajstih soških ofenzivah. Naš popotnik se je skozi to preteklost kmalu znašel v sedanjosti na drugem mostu čez Bačo, ki se ravno tam izliva v Idrijco, pomežiknil Kobilji glavi, se za že-

Nekaj misli ob mednarodni pevski prireditvi v Gorici

Ze več let se vrši v Gorici mednarodno tekmovanje pevskih zborov, ki ga prireja pevsko društvo »C. A. Seghizzi«. To tekmovanje zbira vsako jesen na odru velike telovadne dvorane pevske zbere iz bližnjih in oddaljenih krajev sosednih držav. Letos je bila poleg Italije, Jugoslavije in Avstrije prvič zastopana tudi Čehoslovaška.

O tem so že obširno poročali kritiki v tisku in po radiu. Prav zaradi tega se ne mislim več spuščati v podrobne ocene ali oznake. Rad pa bi se zaustavil ob nekaterih straneh tekmovanja in njegovega umetniškega ter humanega pomena.

Pevsko tekmovanje gotovo pomeni za Gorico edinstveno kulturno prireditev, ki zajema vedno večji krog prijateljev in simpatizerjev. Treba pa je pri tem poudariti dejstvo, da je prav slovenska publika tista, ki najbolj zvesto spremlja to glasbeno manifestacijo. S tem smo lahko Slovenci ponosni, saj samo potrjujemo visoko in že tradicionalno zanimanje za pevsko in sploh glasbeno udejstvovanje. Po drugi strani pa ima mednarodno tekmovanje svoj simboličen pomen: prav Gorica je postala središče, kjer se zbirajo pevci raznih narodov, da si utrjujejo zavest bratstva in sodelovanja med narodi: »Ecce quam bonum est habitare fratres in unum« — tako zgovorno priča tekst latinskega moteta z lanskega tekmovanja.

Ta prireditev ima vedno višjo umetniško raven. Ze to, da mo-

rajo nastopajoči ansambli seči po najbolj dragoceni glasbeni zakladnici tja do renesančne in baročne glasbe, nam kaže vso globino tekmovanja. Imena Palestrina, Gallus, Lassus pa vse preko Bacha do sodobnosti — Stravinski, Poulenc, Kodaly — jasno izpričujejo vso resnost programov. Zbori imajo tu izredno priliko, da res študijsko izvežbajo in naštudirajo program, katerega bi se sicer verjetno ne lotili. Vsi pa vemo, kako velike važnosti je za zborovsko formacijo polifonska glasba, ta čudovita zmes preproste melodike in včasih skoro sadistično zapletene tehnike v labirintskem mnogoglasju!

Pa še nekaj obrobnihih pripomb o nastopajočih zborih. Že nekaj let nazaj smo bili vajeni poslušati čudovite izvedbe slovenskih zborov, kot so Tone Tomšič iz Ljubljane ali Celjski komorni zbor. Ti so nam vedno nudili prvovrstne programe tako glede izbire kakor glede interpretacije. Letos je ljubljanski akademski zbor ponovno potrdil svojo slavo. Poleg tega pa nam je letošnja izdaja nudila še posebno glasbeno poslastico: češki zbor Kůhnlv Smlšeny Sbor iz Prage. Njegovo blesteče muziciranje je zopet dokazalo, da stoji češka zborovska šola še danes na nekdanjem vrhuncu. Spomnimo se samo na izbrano religiozno ter istočasno maestozno podan Bachov veliki motet »Jesu, meine Freude« (Jezus, moje veselje) ali lirično pobarvane dele iz Poulencove maše. Take zbere bi gotovo vsi radi še mnogokrat slišali.

Naši zbori seveda po svoji sestavi in nivoju ne morejo tekmovati z odličnimi ansambli iz inozemstva. Vseeno pa so nekateri izmed njih dokazali, da lahko z vztrajnim študijem dose-

lezniškimi viaduktom pognal naravnost v hrib po strmi bližnjici in nad hišo pri Okrogliču dosegel cesto, ki za vozove mora napraviti ostre ovinke. Oznojeni hribolazec je pred seboj onstran premotril obrobne banjške vrhe in dalje na zapadu kolovratske, sopihal po cesti med temnimi bukovimi hostami ozirajoč se, če se ne bi morda iz gošče prikradel kak nezazeleni mrjasec. Ljudi ni videti, korakov ni slišati, »mar bi se bal, če list šušti?« Pa se je le prikazal voz, vprežen z voliči in zavil v hosto po les.

»Slišite, vi dobri mož, je še daleč do Ponikev?«

»Saj ste že, še malo okrog in ste na planoti. Kaj greste kupovat les, drva, živino ali pobirat davke?«

»Ne grem kupovat lesú, ne živine in ne pobirat davkov. Grem le obiskat vašo, sedaj tako znamenito vas, grem obiskat tistega velikega moža, mojstra Plečnika, ki vam je postavil spomenik in dal vašemu kraju velik sloves, saj veste, gori na hribu.«

»Aaa — no — pa srečno hodite.«

STOJI V PLANINI VAS

Svetloba se je razširila, odprla se je prijazna planotica, njive so razodevale bližnje selo, deteljica se je razbohotila, na gosto zarastla, mlad kmet jo je že nakosil in jo sedaj v oprtniku znaša v senik, k bajticam vabijo stezice, senožeti se bóčijo k hostam, vso kotlinico obrobldjajo smreke, bori, nad njimi modrikajo vrhunji, za njimi daljne Alpe, a prav na sredi te kadunje, kakor bi zapeli, a prav na sredi našega srca se med orehi, slivami, jablanami, hruškami skriva ponikovska vas, tik nad njo pa na hribu ponosno zre svetišče kot gradič z dvema stolpoma — Plečnikov spomenik.

Koliko takih hribovskih zaselkov med zelenicami, košenicami in sadonosniki na planoticah je po Slovenskem! Stoji v planini vas. Stojijo v planini Ponikve, Šentviška gora, Police. Poznamo še štajerske Ponikve, istrske in druge Ponikve. V goriškem sredgorju na Trnovski planoti (med Idrijskim hribovjem in Vipavsko dolino), na Banjški planoti (med Sočo in Čepovansko dolino), na Šentviški planoti (med Idrijo in Bačo), v Kanalskih hribih (med Sočo in obmejno Idrijo-Judrijo) dajajo apnenci kraški značaj zemlje z vsemi kraškimi pojavi (jamami, kali, lokvami, brezni, ponikalnicami), vendar se po teh planotah večidel menjavajo rodovitne kadunje z njivami, sadonosniki, hostami, pašniki in oživljajo te samote manjše vasice z raztresenimi domačijami in kmetijami po robéh in lazih. Voda, zlasti deževnica, raztaplja apnenec in pronica po razpokah v globine. Če pa taka kadunja ali dolinica nima odtoka, nastanejo kaluže. Tako se v tolminskih Ponikvah, ki prepočasni puščajo pronikniti vodo, po večjih nalivih pojavljajo káli, mlake, kaluže ali celó jezerce za vasjo. Imajo pa Ponikovci dovolj vode v strešnicah, izvirkih in studencih.

No, Ponikovci, kaj nam poveste o vaši preteklosti, o vaših razmerah in marnjah? Res, imate sedaj mojstra Plečnika, a pokazali bi še kaj svojega, kaj svojih posebnosti, privlačnosti, da je bilo za vse nas vredno priti k vam na obisk. Kje ste Laharnarji, Lapanje, Hvale, Kobali, Kofoli? In vi, Ivan Kranjc, vaški očak, veljak ponikovske srenje, se ne prekladajte zdaj na peči, prisedite k mizi, da si kaj zapišemo, se pogrejemo ob kapljici, ki je zrasla na Brdih.

Ponikve so že od nekdanj veljale za izreden kraj, ki je še od avstrijskih časov pa tja do 1928 pod italijansko upravo imel svojo občino in je skupaj z Logarščem in Pečinami štel do 1260 prebivalcev. Za Ponikve same jih je vikar leta 1823 naštel 500, a 1894 že 690 ponižnih dušnih ovčic. Na Planoti je bila še Šentviška gora samostojna občina. L. 1928 pa sta se obe te občini priključili k Mostu na Soči. Hišice so bile do nedavna pokrite s slamnatimi strehami. Leta 1907 so Ponikve doživele požar, ki je uničil 22 številc-hiš, 16 hlevov in prizidkov, da so ljudje dolgo časa do zime kampirali pod milim nebom; so pa kmalu zableščale rdeče strehe med zelenjem, rdeče plošče, pritrjene z žlebaki, in so se slamnate strehe umaknile naprednejšemu času. V spomin pa sta v vasi le ostali še dve hišici s slamnatim slemenom, ena z letnico 1869 z majhnim portalom v loku.

žejo zadovoljive rezultate. Tako naj omenim uspele nastope slovenskih zborov Jacobus Gallus iz Trsta, Vasilij Mirk s Proseka Kontovela in Mirko Filej iz Gorice.

Dandanes je v Evropi premnogo pevskih tekmovalnih prirediteljev. Vsaka ima svoj poseben značaj. Želimo, da bi goriško tekmovalništvo ohranilo svoje »srednjeevropsko«
poslanstvo, s čimer naj na glasbenem področju poveže v bratsko edinstvo narode slovanskega, latinskega in germanskega porekla, ki se na tem koščku Evrope tako usodno stikajo.

a. b.

ZDRAVKO

Najsvetejša

noč

*Najsvetejša je noč.
Dete prihaja
v rešilno pomoč
iz božjega raja.*

*Iz nebesnih višin
v človeka odet,
Večnega Sin
prihaja na svet.*

*V pastirskem hlevu
deviški porod,
v duhov popevu
je svetí prihod.*

*Sprava človeka
božična je noč,
vsakega veka
edina pomoč.*

Če še nimamo avta, osredotočimo vse sile na to, da si ga čimprej nabavimo; in ko smo s tem uspeli, ga ne moremo več zapustiti. Avto postane tako naš vsakdanji prijatelj, del nas samih.

Ustavi se s človekom na cesti, vprašaj ga, koliko let imajo njegovi otroci in kdaj so se rodili; odgovoril ti bo precej nezanesljivo in z obotavljanjem. Vprašajte pa prvega, ki srečate, kdaj je kupil avto, svoj prvi avto: odgovor bo takojšen, brez pomisleka. Saj to lahko razumemo: vstop prvega avta v družino je mnogo bolj revolucionaren dogodek kot pa rojstvo tretjega ali četrtega otroka.

Mnogo, premnogo se pri tem menja; družinsko življenje preide na nov tir, bogve ali na boljšega, zagotovo pa na bolj zapletenega.

V začetku so z avtom težave, veselja pa bolj malo. Samo pomislite! Prvič stopiti v avto, v svoj avto, zavoziti v mestni promet, krožiti, ustaviti se in spet krožiti. Zvečer pa, ko sem vsega prost, ko izstopim iz avta, lahko s mirnim srcem odvržem vso odgovornost avtomobilista in zavzamem spet normalen položaj.

Avto je tako zame zanesljiv tovariš. Vem, da mi je vedno pripravljen služiti, da me popelje, tja, kamor me kličejo delo, dolžnost, domačnost in tudi kaprice. Dam mu vsega: nočno pribežališče, po moderno »garažo«, olja, vode in vsakovrstne maže. Nikdar ne zahtevam od njega prekomernega dela; skrbim, da je čimbolj oddaljen od slabe tovarišije in tudi od mestnega

Vstopimo v hišo skozi »žlak« (vežo), od tu v kuhinjo in posebej v jezbo (izbo). Na žličnikih in sklednikih izlagajo lesene sklede, lesene žlice, zemljene piskre in drugo prsteno posodo, v kotu je vintla. V jezbi se ponaša široka peč z dekorativnimi ploščicami, kahlami, na njej polegajo čez zimo veliki oče, velika mati in otročad, pa še starejše neporočene dekline, Micke in Nežke. Po stenah radi razobesijo spominske slike; največ je rodbinskih, od sinov, ki so odslužili vojsko ali v Avstriji ali v Italiji ali v Jugoslaviji in še mnogo drugih družinskih portretov. Trije rodovi. V albumih z različnimi slikami se vam odkrije ves družinski rodovnik in se prikažejo pomembnejši dogodki, katere koli priveditve, zanimivi prizori na vasi. V kotu se sveti snažna orehova miza, vabeč nas na kislo mleko s skuto in z žganci. Med hišicami, njivami, hostami bije srčna žila Ponikovcev, Oblačno brdo jim vedri vreme.

Zemlja je bila nekoč last vseh, torej gmajna, komunja. Vsaka hiša je redila ovce, ki so meketale po skupnih gmajnah in jih je pasel veseli pastir. Zatrobil je veseli pastir v kozji rog zjutraj in lačne ovčice so prihitele, zatrobil je veseli pastir zvečer in tolste ovce so se vračale v svoj stan. Pastirjem je dajala hrano vsak dan druga hiša. Pri hiši je čakal prazen lonec. Če sta bila dva lonca, so rekli »zrezk« ali dvojček (da sta skupaj zrastle). Včasih so le tri hiše imele svojega pastirja. Ker je prihajal povsod zadnji, so ga zmerjali, da je »rep«.

Ko so pod Avstrijo sestavljali kataster, je prišel v Ponikovsko vas domačin, inž. Lapanja, uradni cesarski kraljevi odposlanec, perit, zemljemerec, ki je študiral na Dunaju; ta je dobrosrčno razdeljeval gmajno na parcele za mape. Občinska komisija je podeljevala kmetom zemljo, vendar to lastništvo še dolgo ni bilo urejeno. So pa bili Planotarji tudi kovači, čevljarji, kolarji.

Na Planoti se je prava žganjekuha bolj počasi vpeljavala (bolje, da bi se nikdar). Ni bilo še toliko sadovnjakov. Zato pa še danes izbrano sadje, hruške, jabolke, slive, sušijo v »pajštvah«, v majhnih zidanih kolibah, v sušilnicah za sadje. V zaprtem prostoru pokladajo lese s sadjem drugo na drugo (lese iz vrbja do 2 m dolge, 1 m široke), pod lesami je obokana peč, ki jo dobro kurijo po dva, tri dni. Odpadlo, slabo sadje navržejo živini. Lepo opravilo je, ko sadje prešajo za sadni mošt. Še danes so obdržali tako primitivno prešanje, ki pa je le zanimivo kot prvotna tehnična naprava kmetškega uma. Sta pa dve napravi: prva za tolčenje sadja, druga za prešanje sadja. Pri prvi taki napravi je

gibalna vzmet (debela rakla), pritrjena v zid, na koncu te vzmeti visi debelejši leseni tolkač z dvema ročajema, pod njim je korito, na stolu sedeči gospodar ob koritu se prime obeh ročajev in neusmiljeno tolče in tolče v korito, da se sadje zmeha. Pri drugi napravi je tudi v zidu pritrjen daljši lesen drog, ki mu pravijo vzvod, napeljan na tram z luknjami; na koncu tega vzvoda visi večji kamen — utež, pod vzvodom je postavljena preša, t. j. lesena poglajena miza, stoječa na nizkih nogah, na njej je koš, naložen do vrha s stolčnim sadjem, nad sadjem je pokrov, nad pokrovom vrsta lesenih obodov za boljši pritisk; vzvod spustijo na obode in ga vedno bolj nižajo od luknje do luknje na tramu do skoraj četrtine koša, a sadni sladki mošt se steka v nastavljeno posodo. Opisali smo te naprave, ker niso našim mladim poznane.

Vino se je redkokdaj po strmih vijugah slovesno prijavilo na Planoti, toda tedaj, ko so ga le spravili na vrh, je bil dogodek za oživiljene hribovce. Ko so nekoč spravljali sod-polovnjak (od 3 hl) po kolovozu iz Klavž pri Podmelcu preko Logaršč čez Lepo gorico, so vpregli tri pare volov; na ovinku je potegnil ta močni par, pa so upehani žejni Ponikovci medpotoma počivali in takrat — sam skušnjavček jih je zmotil — so sod prevrtali in nastavili pipo in pokušavali, pokušavali, cmakali, no, jih je pa le hudobec omamil, da so klicali duhovna na pomoč, jojmene, jojmene — naj jih dene v sveto olje! In so jih dali, a čim so počasi, počasi prihajali k sebi, so že spet klicali: »Še en kvartinč.«

LE PREDI, DEKLE, PREDI

Gmajne so prerastle v njive, v polja, vrtove, saj je bilo takrat še nad 700 Ponikovcev, ki so kmetovali po starem, pa so se le ob hudem naporu in trdem kruhu ustvarjale lepe domačije. Živinoreja se tudi še ni prav razvila, živina je ostajala stalno zunaj, na prostem. Bilo pa je precej konj in žrebet. Furmani so vozili maslo in teleta v Gorico, še s tistim vozom - parizarjem, domov pa so pripeljali špicerije, kolonialnega blaga, belega kruha in cedele za otroke. Z lesenimi orali — železen je bil samo lemež in črtalo — so obračali peščeno ilovnato zemljo in jo še poravnavali z lesenimi branami. Posadili so krompir, peso, zelje, fižol, bob in posejali še ječmen, rž, pšenico, lan, včasih tudi ajdo. Na skednjih so s cepci, ki so jim rekli »skopin«, zmlatili žito, a za mlačev slame so vzeli druge cepce. Namesto kave je bil dober ječmen, ki so ga z beti stolkli v lesenih mortalih (možnarjih). Zjutraj so pobrali smetano - žmitek, ga skuhali in mu priložili žgance iz sirkove moke. Fižol so sčistili na plavnicah. Ponikovska »na-

vrveža. Tudi ga rad pustim doma, da se od časa do časa sprehodim in tako dobim zavest, da sem še človek in da imam še dobre pete za krajše izlete.

In tako jaz in moj avto živiva v mirnem prijateljstvu. Spoštujem njegove potrebe in ga negujem, on pa me ne nadleguje, niti v mislih nima, da bi postal gospodar mojim navadam in okusom.

Vsak avtomobilist vozi po svoje, po svoji osebnosti: eni so za volanom razdraženi, se jezijo za vsako malenkost, stresajo iz sebe proti sovozačem najlepše kozje molitvice, ki jih premore laški svet; drugi pa so mirni, uvidevni, razsodni, ljudje pač, ki se znajo brzdati in s svojo mirnostjo vplivajo na druge.

Mnogo doživiš s svojim avtom; mnogo lepega in mnogo grdega. Pridobiš si veliko izkušnosti na lastni račun: nikoli več se ne spuščaš v lahkomišno vožnjo, če veš, da je to drago stalo tebe in tvoje domače.

Dandanes kritizirajo in blatijo avto na vse pretege, češ da je glavni krivec vseh strahovitih nesreč. Opisujejo ga kot kriminalca. Vsak dan vidimo slike z žrtvami, z okrvavljenimi ali upepeljenimi avti. In to nam dokazujejo s statistikami, da avti terjajo več žrtev kot vojska ali pa katerakoli bolezen.

Vse to je delno res, če imajo avto v rokah blazneži, tisti pač, ki jim je brzina nad vse. Če pa je avto vedno držan v redu, če skrbimo zanj kot za svojega najboljšega prijatelja in če mu damo vse, kar potrebuje, je skoraj nemogoče, da nas bo pustil na cedilu, če ga res trezno vodimo.

No, kdaj pa kdaj se tudi pripeti nesreča, kot doleti človeka, če ne vozi.

Ce bi vsi sprejeli te pogoje, potem bi bilo vse lahko in stvar vsakdanjosti. Naši dnevni prijatelji nas ne bi razočarali in bi nam popolnoma ustrezali.

Francoski pisatelj Paul Morand je takole zapisal o njem: »Avto je odprl pred nami prekrasne kraje, ceste, hotele, vsakovrstne prijatelje in nam je dal na razpolago tista prazna okolja, ki so bila za nas zgubljeni cela stoletja in na katerih se je od zore do mraka zapuščeno ubadal kmetovalec.«

Avto nam služi za najnujnejše življenjske potrebe: motoriziran pek nam pripelje na dom kruha; zdravnik lahko opravi veliko več pregledov; težko bolne in ranjene hitreje pripeljemo v bolnišnice; uradnik lahko poleži doma pol ure na dan; sorodniki, ki živijo v kakem oddaljenem kraju, nas čestokrat obiščejo... Preveč bi bilo, če bi vse našteval...

Avto prinese v družino nekaj svežine; čas in prostor zavzame drugačne dimenzije; življenje zadobi hitrejši ritem.

Kaj bi se na primer zgodilo, če bi naenkrat izginili vsi avti?

Čudna slika, kaj? Prej po cesti vse živo, zdaj pa vse mrtvo. Ob nedeljah bi bili mnogi kot izgubljeni. Spominjali bi se lepih časov kot izgubljenega raja, z domotožjem in tudi z ihto.

Res je tudi, da so ljudje in kraji, kjer ne uporabljajo avtomobilov. In vendar živijo. Toda kako? Če bi tudi oni imeli vsaj majhno motorno prevozno sredstvo, ali bi se mu takoj odpovedali? Kaj še!

Moderni človek je nujno vezan na avto, ki je postal živi del nas samih: če ga nimamo, ga hočemo imeti; če pa ga že imamo, ga ne bi dali za vse na svetu. Ali bi hoteli dokaz? Do-

rodna jed«: šestkrat na teden zelje, celo osemnajstkrat (po trikrat na dan). Zato rečenica: »osemnajstkrat zelje, pottle je bila pa nedejle«, ob nedeljah še žganci, suhe hruške, oblice. In vendar je bilo tedaj več zdravja in vedrosti, manj bolezní in hiranja. Tudi se je ljudstvo bolj izživljalo v svoji romantiki, duhovitosti, domišljiji, vraži, da so se porodile ljudske pravljice, narodne popevke. Nabrali so jih v zimskem času, ko so predli in tkali.

Posejali so lan (tudi konopljo). Dozoreli lan so populili in ga več tednov sušili na soncu. Razgrnili so ga na prisojnem obronku, da se je »ulegel«. Temu so rekli »lan goditi«. Ko so ga omlatili, da so dobili seme, so ga dali sušit v »pajstvo za lan sušit«. Tako posušene ga so utrli s trlicami, da je pezdir odpadel. Otrjeni ali utreni lan so »zhali v povesm«, te so nastavili na kolovrate in začeli prestí. Na vretena so napredli niti in jih namotali v štrene, ki so jih ženske z veliko muko »žehtale« v čehih in prale ob potokih, žmikale na kamnitih perilnikih (gladkih kamnih) in jih tolkle s tolkači, da so jih nekoliko obelile. Medtem so jih venomer polivale z vodo. Posušeno predivo so potem doma stkali. Tkalci so nataknili štrene na statve. Nastalo je surovo platno, ki so ga še razgrnili okrog hiše in ga več dni namakali z vodo ali pa so ga proti koncu zime ob sončnih dneh polagali na sneg, da se je še bolj obelilo. Končno so ga nesli barvat v Klavže pri Podmelcu. Če so hoteli imeti fino platno, so že na kolovratu napredli nit, tenko kot las. Temu so rekli »pražnje platno«, namenjeno predvsem za balo. Tanke niti so uporabljali za fine prte, debelejše pa za srajce, rjuhe, hlače in podobno. Drugo vrsto blaga, volneno od ovčje volne, so tudi napredli, stkali in pobarvali, najraje za ženske obleke.

Je le prav, da je o vsem tem podučen tudi naš mlajši rod.

Natkali so dovolj blaga za domačo rabo. Starejši možanci so nosili kratke, zaprte, prtene hlače, doma zapredene, doma tkane in krojene in bele volnene nogavice-dokolenke. Prve moške obleke so izdelovali iz »vela« blaga. Še kmetski fantje so se ponášali z domačimi kroji. Ženske pa so si oblekle »mežolajne« (mezzalana), polvolnena, tudi kambrik, za svatbe pa tabin krila, bele srajce z nabranimi rokavi in modrci, z naglavnimi rutami, včasih s čipkami. Bi bilo le prav jih posneti na barvni film.

OMIKA — ZGODNJA POPOTNICA PO TOLMINSKEM

Na Planoto, v hribovske vasi je iz Gorice in Tolmina prihajala vsa vzradoščena, kakor v svate zaželena omika, za njo kultura in so jo preprosti

ljudje sprejemali z bistrim umom in odprtimi srci. Še živijo starejši, ki so obiskovali le farno šolo, a že pred sto leti so pozidali ljudsko šolo, eno prvih na Tolminskem. Učitelji: Logar, Vuga, Komel, Bogataj, Štrukelj, Špik, Jeklin, Tavž, Podgornik... — cela vrsta — so mojstrili ponikovski rod, ki se je že v čitalnici, v društvu, v pevskem zboru izobraževal in likal. V šaljivih dovtipnih prigodah, v ljudskih izrekih, v domačem zmerjanju med sosednimi vasmi so si Ponikovci v sorodu v navihanimi Šebreljci. Narodopisje ima tudi svoje posebno nazorno učilo in razvedrilo. No, hribovci so že poškilili čez rob v dolino. Pošta iz Tolmina do Slapa, iz Tolmina do Podmelca in njeni »puštarji« (poštni seli) s Slapa in iz Klavž na Planoto so jih seznanjali s svetom, še dalj kot do Tolmina ali do Gorice. Kratko in malo: Ponikve, Sentviška gora in z njimi še ostale vasice so hitro napredovale. Pomnožilo se je ljudstvo, pomnožila se je tudi živina za več sto glav, pastirji so pasli konje, žrebeta, odprle so se mlekarne tudi za sir in maslo, zaživel so po dvakrat mesečno živinski sejmi, vozovi z lesom so škripali v dolino. Vse to je povzdignilo dovzetne in častiljubne Ponikovce. Ob izobraževanju je pričelo cvesti blagostanje, kmetski ponos rasti. In vendar — pomislite, kaj je sanjal domači gospod vikar in je to še izpovedal na prižnici, sanjal je, da ga je hudič pograbil in nesel na vrh Oblačnega brda. Hudič mu je pokazal Ponikve pod seboj, rekoč: Vse to ti dam, če predme padeš in me moliš. Vikar pa mu je trdo odgovoril: Če boljšega nimaš, pa še to obdrži.

MOJSTRI PREDHODNIKI

Vrh hriba nad vasjo je od davnih časov ponižno zrla daleč po tolminski zemlji in njenih gorah in še čez tja v Karnske in Benečanske Alpe nizka cerkva z visokim stolpom. Na zunanji strani je bila pritrjena kamnata plošča z napisom v gotskih črkah: MAISTER ANDRE. VON LACK 148.. (zadnja neznana številka, med 1480 in 1489, je po pomoti ali iz pozabljenosti izpuščena). Ta stavbni mojster Andrej iz Loke je po Goriškem in v Beneški Sloveniji (v Landru, v Briščah) signiral svoja dela s takimi napisnimi kamni v gotski minuskuli. Slikar freskant pa je bil Jernej iz Loke. Njegove freske iz 1525 v cerkvi sv. Danijela pri Volčah so uničene, ravno tako pri D. M. v Polju pri Bovcu iz 16. stol., so pa prav dobro ohranjene v poznogotski cerkvi na Policah pri Sentviški gori iz leta 1536. Oba mojstra sta zanesla stavbarske-slikarske struje iz Škofje Loke, ki je bila tedaj umetniško središče, da so se te struje kot po kulturni žili pretakale na Cerkno, v dolino Bače, v Tolmin, Kobarid, Breginjski kot, v

bro! Če že imate avto, si izprašajte vest, kaj vse bi prodali, preden bi se odločili ločiti se od avta. Spoznali bi, koliko koristnih reči, ki so potrebne za vsakdanje življenje, bi se znebili. Samo avta ne.

Četudi nam avto ni potreben pri vsakdanjem delu, raje potrošimo manj za kino, za nogometne tekme, za športne stave, za obleke, za cigarete, za dom in za hrano, kot se ločimo od avta. Branili ga bomo do zadnjega. In je tako, zakaj avto danes ni več luksuz, ampak potreba. Je naša vsakdanja tovarišija, je živi del nas samih.

Branko

ZDRAVKO

Zapuščenim beneškim vasem

*Od dneva do dneva
spraznjuje se vas,
ji tiho veleva
neusmiljeni glas.*

*Življenje odhaja,
zapušča svoj dom,
vsa gorska postaja
občuti prilom.*

*Ugasnil je krik,
utihnil je jok
in vsak gibni pomik
darljivih otrok.*

*Veseli pomenki,
zveneči posmeh
so le čutno grenki
spomina odsev.*

*Kot grobni spomenik
tam hiše stojé,
na življenja pomik
osamljene strmé.*

Jakob Volčič

Kratka označba duhovnika Jakoba Volčiča je: bil je idealen rodoljub.

Volčič se je rodil 14. julija 1815 v Gorjancih pri Skofji Loki na Kranjskem. Umril je 10. novembra 1888 v Zarečju pri Pazinu.

Ze v ljubljanskem semenišču se je navdušil za narodno delo. Deloval je kot duhovnik skozi 46 let v osmih istrskih duhovnijah. Ze kot mlad duhovnik na župniji sv. Tomaža v Gročani, v dolinskem dekanatu, je bil znan kot požrtvovalen rodoljub.

Imam v prepisu 20 njegovih pisem, ki jih je pisal iz Zarečja svojemu prijatelju, istrskemu rodoljubu Kazimiru Jelušiču, znanemu županu občine Kastav v Istri. Pokojni msgr. Anton Kalac, dekan pazinski, pa je v »Hrvatski školi«, Ljubljana 1916 (A. Kalac. Neka pisma Volčiču, str. 136-159), objavil 20 pisem, ki so jih pisali Volčiču razni znani možje, s katerimi je bil Volčič v stiku in z njimi v tistih težkih časih sodeloval pri prebujenju našega naroda.

Poglejmo sedaj, kako je Volčič v tužni Istri tiho, toda pridno, vztrajno in odločno deloval za svoj narod.

Naš narod v Istri je bil takrat zanemarjen in zapuščen v narodnem, gospodarskem in prosvetnem pogledu. Naših izobražencev je bilo zelo malo.

V Pazinu je bila takrat nemška gimnazija. Profesorji so bili Nemci, Italijani, a bilo je tudi nekaj naših profesorjev. Volčič omenja Davorina Nema-

Beneško Slovenijo. V Cerknem je upodabljal Straus, v Idriji Tavčar, v Poljanski dolini Šubici.

Staro svetišče na hribu je bilo krito s hrastovi mi »šinkelni«, streha zbita s kovanimi žebliki (»šadloh«) a lopa s skrilmami. V tem stanju se je ohranila več stoletij do 18. stol, ko so jo baročno obnovili in l. 1932 ji dali novo ostrešje, zvoniku konico in jo še razširili. V notranjščini sta jo poslikala dva slikarja-podobarja iz škofjeloške-cerkljanske šole, kot glavni Tomaž Seljak in še Cene Lapanja. Tomaž Seljak, nad 90-letni oslepeli slikar, danes že pokojni, je doživljal svojo častljivo starost v Klavžah pri Podmelcu. Spričuje svoja dela po Baški dolini in po Soški dolini ter drugod. Ljudski slikar Cene Lapanja pa je umrl na marofu v Domu onemoglih v Idriji. Dajmo čast ljudskim slikarjem!

MOJSTER JOŽE PLEČNIK NA PONIKVAH

V poletju 1944 je večdnevna partizanska ofenziva z Lepe gorice dol na železniško progo v Baški grapi le izzivala in prisilila Nemce, da so iz Klavž in Mosta razjarjeni pridrveli na Ponikve in požgali

dne 2. avgusta svetišče na hribu, izpostavljeno parti-
zansko postojanko. In še enkrat sredi marca 1945
so jo podivjanci podminirali in jo kot z milostnim
strelom do tal razstrelili. Ostal je okrušeni stolp in
pod njim oskrunjeni grobovi, ki so se v njih rajnki
Ponikvci gotovo obrnili pred takimi grozodejstvi.

Po vojni je sledilo ono, nad čemur se je svet
čudil, da so nastale in vseh toriščih obnove. Tudi
na Ponikvah. In če so temu kraju mnogo doprinesli
razni Lapanje, je moral priti še Janez Lapanja, te-
danji vikar, ki je v svoji dalekovidnosti leta 1951.
privabil mojstra Plečnika, da je ta umetnik arhitekt
prvikrat stopil tudi na Goriško. Asistenta sta mu
bila umetn. zgodovinar dr. Emilijan Cevc in arhi-
tekt Anton Bitenc. Idejni načrt, izdelan že istega
leta, je razodel mojstrovino, zasnovano do idealnih,
klasičnih potez njegovega genija. Začeli so z delom
1954. Plečnik je na istem tlorisu izvršil predvsem
njemu lastno adaptacijo. Spoštoval je lepa dela pred-
nikov. Hotel je obdržati obnovo na starih temeljih
in tako ohraniti pomembnejše ostanke starega
svetišča.

Vse je Plečnikovo: preusmeritev od zahoda na
vzhod, stari stolp pomaknjen k prezbiteriju, spodaj v
njem loža pripovednica, zgoraj empora-oratorij, kr-
stilnica na mestu stare zakristije, svetilnice, niške,
marmornati oltar bolj ob strani, na njem Marijin kip,
zasnovan po nekem gotskem modelu, novi okrogli
stolp z novo lopo kot okrasek k zunanji skupnosti,
z njim združeno stopnišče in kor, ostrešje mehko
nagnjeno, položno brez stropa in oboka, ostrešje od-
prto s podvojenimi nosilci, pod strešniki planete,
vlite v betonu in koruznih steblih, da so lažje in
toplejše, vitek lok nad oltarjem, na njem marmo-
nati stebrički, med njimi viseče svetilke, zidani
barvni kamenčki, na stenah prepletajoče se bele fi-
gure, živopestre marmornate ploščice, vseh vrst gra-
nita, marmorja, tudi kraškega, vse diha Plečnika,
vsa notranjščina blešči v mozaiku.

V svoji plemenitosti je večno snujoči Plečnik
hotel izkazati vso ljubezen slovenski zemlji, tudi go-
riški, in njeni prirodni lepoti, da njen les, njen ka-
men, njena kovina zaživi v njem kot dragulj, ki
mu je treba vdahnuti utrip slovenske umetnosti. Ve-
lik je Plečnik v ponižnem prizadevanju podariti bi-
serček iz umetniške zakladnice tudi svetu in kulturi
odmaknjenim Ponikvam in njenim delovnim lju-
dem, ki so vložili nič koliko naporov v monumen-
talno svetišče in lajšali »napore«
mojstra Plečnika. Po ovrženih starih šablonah tujega sloga je na hribu,
in monte, zrastel spomenik slovenskih mojstrov.

Komaj nekaj tednov pred svojo smrtjo (7. ja-
nuarja 1957) je nesmrtni Plečnik pisal na Ponikve:

*niča, ki je učil hrvatski jezik. Naši profesorji so bili še: Ber-
buč Ivan, Ivančič Jožef in Raj-
ko Perušek. (V. Programm des
k. k. Staats-Obergymnasiums zu
Mitterburg [Mitterburg je nem-
ško ime za Pazin] 1878, str. 23).*

*Cesto so naši profesorji in di-
jaki obiskali Volčiča. Skupno so
prepevali naše pesmi in se bo-
drili za narodno delo. Med di-
jaki je bil — kakor omenja
Volčič — tudi moj oče, ki je
končal gimnazijo v Pazinu.
Spremljal je petje dijakov s
kitaro.*

*Volčičevo župnišče je bilo sre-
dišče, v katerem so se zbirali
naši rodoljubi. Obravnavali so
narodna vprašanja in sklepali,
kaj je treba storiti na narod-
nem polju. Obiskoval ga je tu-
di slovenski pisatelj Franc Ceg-
nar (Cegnar se je rodil v Sv.
Duhu pri Skofji Loki 8. decem-
bra 1828. Poučeval je slovenšči-
no na nemški državni gimnaziji
v Trstu od l. 1860 do 1867. Umrl
je kot upokojeni poštni nadkon-
trolor v Trstu 14. februarja
1892), ki je bil takrat poštni
uradnik v Pazinu). Cegnar je
večkrat pri Volčiču zlagal slo-
venske pesmice pri kozarčku
istrske črnine.*

*Svoj prosti čas je posvetil na-
rodnemu delu. Pošiljal je dopise
o žalostnih istrskih razmerah
ljubljskim »Novicam«. Blei-
weis, urednik »Novic«, ga je zelo
cenil. V pismu, ki ga je 10. ju-
lija 1860 pisal iz Ljubljane Vol-
čiču, ga prosi, da bi pregledal
»slovník nemško slovenski«
in da bi spisal kritiko za »Novice«.
Naglaša pa: »Prosim pa Vas po-
sebno za to, ker mož tolike uče-
nosti in poštenosti je ves spo-
soben za kritikovanje tega de-
la.« (A. Kalac. Neka pisma Vol-
čiču. Hrvatska Škola, Ljubljana
1916, str. 143).*

Zbiral je narodne pesmi, pravljice, pripovedke, pregovore, uganke in jih pošiljal Novicam, Kranjski Čbelici, Janežičevemu Slovenskemu Glasniku in Naši Sloji v Trstu. Čital je narodne pesmi, ki jih je zbral Vuk Karadžić. To ga je izpodbudilo, da je tudi on začel zbirati narodne pesmi, sploh ljudsko poezijo in prozo. Zbral je veliko ljudske poezije, veliko ljudskih pesmi, tako da ga lahko imenujemo istrskega Vuka. V pismu 8. avgusta 1879 pravi: »Mnogo je še tega narodnega zlata med našim ljudstvom, toda malo je zbiralcev.«

Bil je poverjenik za Istro Narodnega zemeljskega muzeja v Zagrebu. Pošiljal mu je glagolske listine in napise in tudi narodne pesmi in pripovedke.

V tistih letih je dr. Bogoslav Sulek, tajnik Jugoslovanske akademije v Zagrebu, zbral gradivo za botaniški slovar, ki ga je nameraval izdati. Zato je zaprosil Volčiča, da mu zbere imena rastlin. Volčič se je takoj odzval in mu poslal zbirko imen istrskih rastlin.

Volčič je služil v tržaško-koprski škofiji, ko je bil škof v Trstu Jurij Dobrila. Volčič je bil ves navdušen za Dobrilo, ki je iz dna srca ljubil svoj narod. Hvali Dobrilo v svojih pismih. Poudarja, kako je Dobrila prijazno in prisrčno govoril v našem jeziku z našim preprostim ljudstvom. Omenja, kako je grajal, ko so mu naši ljudje na kako vprašanje namesto: »Da, gospod!«, odgovarjali: »Sior, ši!« Nagovarjal je duhovnike, naj učijo ljudstvo govoriti »po naše«, to je v čistem narodnem jeziku.

Pazinski frančiškanski gvardijan p. Jakob Hieronim Janković naslavlja Volčiča v pismu z

»Kar sem znal in vedel, sem storil. Es gibt Grossigkeiten in Kleinigkeiten.« (V malenkostih so velike stvari.) Na Ponikovskem hribu so si nazdravili in segli v roke mojstri in delavci. Pil je teran iz kraja marmora, mošt iz hribov tolminskih, zbor mu je zapel Stoji v planini vas. On si je pogladil brado: Kar sem znal in vedel, sem storil.

GOR IN DOL PO PLANOTI

Turisti so prišli v vas, pravzaprav so se motorizirani pripeljali. Z motorji, tudi z manjšimi avtobusi, spreletajo na ogled po obširni Šentviški planoti. Šentviška planota — geološko gledano — se je ob prelomu ločila od Idrijskega hribovja in se je kot zemljepisna enota ustalila med Idrijco in Bačo, kakor se je tudi pri Bukovem sedlu izločila od Cerkljanskega hribovja, spada še v obrobni del Dinarskega gorstva z ravniškim značajem kot Banjska planota. Po vsej razsežni ploščadi so obdelane kadunje, raztresena naselja. Zboljšane poti s krajšimi kilometrskimi razdaljami vežejo te vasi: od Mosta na Soči mimo Modreja ob Bači na Ponikve (675 m), v Rute (750 m), na Pécine (614 m), ali od Slapa v Roče (381 m), tu starejša cerkev iz 1550, dalje na Práprotno (646 m), na Šentviško goro (645 m), nekdanj samostojno občino. V baročni cerkvi freske prof. Toneta Kralja, velikega sodobnega umetnika v cerkvenem slikarstvu, največjega predstavnika novejše cerkvene umetnosti na Primorskem. Dalje so Police (533 m) pod vrhom Degarnikom (961 m), v cerkvi je gotski prezbiterij, freske Jerneja iz Loke iz l. 1536. Iz Baške grape vodi pot iz Klavž čez Logaršče (582 m) na Ponikve, od tu mimo Oblačnega vrha (767 m) v Zagomilce, na Volčji breg (815 m), v Korito (877 m) mimo hiš pri Črvu na najvišji vrh Planote, na Črvov vrh (970 m).

Na Ponikvah iščejo geologi jezerce za vasjo. Ponikalna voda ne more odteči, otroci veslajo po njej in čofotajo v velikih škafih. Tam za hosto nekdo kleplje koso. Če koscu kosa zarjavi, bo dež, za Oblačnim vrhom se podijo oblaki hoteč ga zajeti. Skozi smreče in bukove se kažejo visoke gore, sveže sapice pihljajo z Ostrožnika, z Lepe gorice, na njivah se gibljejo rdeče rute, vmes brenčijo čebele, v višavi kroži sokolič. Ponikovci, kje ste? Se ne zavedate, kako lepo je pri vas, ne vidite, da imate letovišče na dlani? Sami pravite, da so goriški, tržaški turisti že hodili pred vojno k vam na »buona aria«, da so prijetna poletja, da je zračno, da ni komarjev, ob košnjah da zavriskajo senožeti in pozimi se prikažejo smučarji. Hoste in žive meje vam rastejo: gaber, dren, lipa, javor, jesen, hrast, oreh, kostanj, smreka, bor, breza, macesen. Turizem si želi večjega,

sodobnega, ustreznega gostišča — in, ali ne bezljajo po vaših pašnikih cike, bisterne, bevše, breze, sivci, jeleni, sovéri, prami, šimeljni? Razmere silijo tudi hribovcé v tovarne: na Jesenice (železarna), v Podbrdo (tekstil), v Klavže (mizarstvo), v Anhovo (cementarna). Gostota kmečkega prebivalstva se je po vojni skrčila. Statistika na Planoti je povprečno pokazala po vojni polovico manj ljudi kakor med dvema vojnama (npr. Ponikve komaj 350), vendar v zadnjih letih število otrok že razveseljivo raste, umrljivost upada. Mi si želimo pomnožitve naroda!

V OKNIH GORIJO BEGONIJE

Ko gredo daljne poti turistov, izletnikov, letovišarjev ob sinjem Jadranu in srečni popotniki z delfini jadrajo po modrih valovih v sončno Dalmacijo, strmeči v gotsko renesančno arhitekturo dalmatinskih monumentov ali se v gorenjsko ozirajo skalnato stran, jih hladijo temni gozdovi, jih perejo peričniki, savice, rinke, šumíki, jezera ali vtonejo v podzemeljski pravljíčni svet, — smo vas mi pripeljali na Tolminsko, na Planoto, na preproste Ponikve, na neznano Šentviško goro. Ali nismo že prej rekli, kar je veliki Plečnik pripomnil: »Es gibt Grosigkeiten in Kleinigkeiten«? Veličina v dozdevno malenkostnih stvareh: v domači umetniški obrti, v folklori, v ljudski popevki, v duhovni in materialni kulturi. In povratek k naravi? Ali se na pisanih travnikih ne zagledamo v marjetice, arnike, plavice, zlatice, zvončice, svišče, košutnike, orlice, v znanilke pomladi - mladosti, poletja - zrelosti? Kaj ne bi grabili dišečega sena, ga nalagali na stare vozove, na »križanke« (z lesenimi prekrižanimi deščicami) ali na sani za spravljanje sena na svisli, ali ne bi vozili listja v žójah (voz z ograjo na platišču) pod kozolce, odprte ali zaprte (na dve vrsti stebrov mu pravijo »stog«, sicer so kozolci samci). V pozni jeseni, ko se že kažejo sledovi divjadi na prvem snegu, nas lovska strast zapelje na srnjad, mrjasce, lisice, zajce. Povabijo nas na svatbo, da še vidimo, kako na ohceti brani muškarca nevesti vhod v hišo, kako jo sodnik zasliši in rabsodi, kako fantje delajo stražo s puškami, in se vrata odpro, in tašča ponudi nevesti metlo za darilo, kako se pripravi gostija in udari muzika (harmonika in klarinet), kako opolnoči pridejo »zidarji popravljat peč«, in »šeškarje« (otroke in berače) spodit s peči, in nevesta sname venec, svatje se zavrtijo in mi z njimi.

V oknih gorijo begonije, za rožami gorijo dekliške oči, ki se zvedavo upirajo v mimoidoče tujce, turiste, planince, v mile goste. Če se ustavijo, jim ponudijo rženega kruha in sadnega mošta, povrh pa še perte (prazniški kruhek) v spomin.

dne 2. avgusta 1846 (V. A. Kalac. *Neka pisma Volčiču. Hrvatska škola, str. 141*): *Mnogočastni Slave Ljubitelju*. Volčič je bil res »Slave ljubitelj«. Čital je tudi ruske knjige, ki mu jih je posojal prijatelj, takrat pazinski kaplan Anton Kalac.

Pri Volčiču vidimo, kako tudi reven duhovnik v revni zapuščeni vasici s svojo pridnostjo, vztrajnostjo in požrtvovalnostjo lahko veliko stori za svoj narod. Volčič nam je za to neizpodbiten dokaz.

Ce se ozremo na Volčičevo narodno delovanje in na razmere, v katerih se je udejstvoval, moremo z mirno vestjo zapisati, da Jakob Volčič, ljubitelj Slave, zavzema odlično mesto v zgodovini našega istrskega narodnega preporoda.

Lord Durham si je nekoč naročil pri slavnem slikarju Blinkeu zbirko živalskih slik: zajcev in srn za svoj novi lovski dom. Ko so bile slike izgotovljene, sta jih prišla gledat lord in njegova žena, ki pa se obema niso zdele dovolj naravne.

Umetnik Blinke je brez besede sprejel to neljubo sodbo ter odšel po dva lordova lovska psa. Ko ju je privedel v sobo, sta planila na slike kakor obsedena in raztrgala slike na drobne kose.

Ko je bilo opravljeno vse, se je slikar obrnil h gosposkem naročniku z naslednjimi besedami:

»Tako, lord; zdaj sem vam prav nazorno dokazal dvoje: prvič, da so bile slike dobro posnete po naravi, in drugič, da imata vaša dva psa več smisla za umetnost kakor vi in vaša gospa.«

REVOLUCIJA V REVOLUCIJI ?

Bolivijski predsednik Barrientos je tako označil francoskega žurnalista Ré-gisa Debraya, ko so ga aretirali 20. aprila 1967: »Navaden kriminallec, avanturist, ki je v Boliviji končal svoje pustolovščine.« Barrientos je tudi večkrat rekel, da bo Bolivija brez obotavljanja izvršila obsodbo, če bo vojaško sodišče razsodilo, da je Debray sodeloval s castrističnimi gverilci. In že na prvem zasedanju procesa so zahtevali za Debraya najhujšo kazen. Vzrok vsega tega sovraštva je nemoč bolivijskega diktatorja in njegove vojske, ki ne morejo zatreti partizanskega gibanja, ki ga je do svoje smrti (v oktobru) vodil Che Guevara. Debray pa je takoj lahko navezal stike z gverilci in z Guevarom in po aretaciji ni hotel povedati, kljub hudemu zasliševanju, kje se skriva Che. V nekem intervjuju s prijateljem Jacquesom Chapusom je dejal, da je Guevara svetnik, ki mnogo potuje; bil je v Aziji in Afriki; da pa ne sme povedati Bolivijcem, kje je, ker ga ne smejo uloviti. In prav to so mu vojaške oblasti zamerile.

Drugi vzrok, da vlada tako sovraži Debraya, je njegova knjiga »Revolucija v revoluciji?«, ki je izšla leta 1966 v Havani in v Parizu. V tej knjigi je popoln oris strategije, ki jo uporabljajo gverilci v Boliviji in za sedaj ne vemo, če je knjiga dala navdih za to strategijo ali pa samo razširja ta način borbe. »Revolucija v revoluciji?«, krasna sinteza nove kubanske taktike v Latinski Ameriki, je sad dolgih pogovorov, ki jih je pisatelj imel s Fidel Castrom na Havani, ko je tam na univerzi učil filozofijo v okviru kulturnih izmenjav med Francijo in Kubo namesto vojaške službe. S to svojo knjigo in z dvema esejema o revoluciji v Latinski Ameriki je Debray dosegel zaupanje in naklonjenost kubanskih voditeljev in še posebno Che Guevare, ki mu je 21.

decembra 1966 pisal, da mu bo z veseljem dovolil prvi intervju po svoji vrnitvi iz ilegale. Zgleda, da sta se tako dvakrat srečala: marca v pragozdu Nauca Huozu, in še 18 aprila, na partizanski postojanki blizu Muyupampa. V obeh primerih ni bilo mogoče izvesti pravega intervjuja, ker so vladne čete onemogočile mirno srečanje in pogovore.

V knjigi »Revolucija v revoluciji?« zastopa Debray teorijo »malega revolucionarnega motorja«, po kateri je treba ustanoviti v vseh državah Latinske Amerike partizanske enote, ki naj z veliko hitrostjo napadejo zakonito oblast in regularne čete iz neobljudenih točk, z možnostjo naglega premikanja in umika. Naloga tega »malega motorja« je, da oslabi sedanje oblasti in ohrani kronično revolucionarno napetost med ljudstvom, dokler se ne vzdigne »velika sila« ljudskih mas, ki živijo po mestih in ki naj za vedno pometejo s sedanjimi vladami. »Mali motor« je torej trenutna revolucija v veliki, definitivni revoluciji.

Kot primer pogrešene vstaje naveda Debray boj bolivijskih rudarjev, ki so se leta 1956 uprli vladi, toda so morali hitro kloniti pred nasiljem. Vse to bi se ne zgodilo, pravi Debray, če bi se bili rudarji organizirali v majhne, premične skupine, ki bi napadale skladišča bližnjih mest.

Zgleda, da so se sedaj bolivijski gverilci dobro navzeli teh navodil, ker so sestavili več kot 100 premičnih enot, ki napadajo čete diktatorja Barrientosa, ki se je sredi julija moral sestati s svojimi sodelavci, da bi odločili gverilo, in kako kaznovati Debraya.

Pri procesu, ki se je zaključil v novembru je bil Debray obsojen na trideset let ječe. Krivda je bila dokazana;

saj je Debray priznal stike z Guevarom ter dnevnik, ki so ga našli pri Debrayu in pa prepričanje, da Debray ni navaden žurnalist, ampak partizan, ki je začrtal pot gverilcem, ki sedaj vodijo Bolivijo k uporu.

* * *

Borba, ki jo skupine gverilcev vodijo v Boliviji, Kolumbiji, Guatemali, Venezueli in Peruju, in katere je proces proti Debrayu samo ena epizoda, predstavlja za nas eksplozijo tistega »besa revežev«, ki ga papeževa enciklika *Populorum progressio* tako dobro opisuje: »Obstajajo takšne razmere, da njih krivičnost vpije proti nebu. Ko celi narodi brez najnujnejšega živijo v taki odvisnosti, da jim ni dovoljena nobena lastna iniciativa in nobena osebna odgovornost in nimajo niti možnosti kulturnega napredka in sodelovanja pri socialnem in političnem življenju, se rodi velika skušnjava, da bi s silo premagali takšno žalitev človeškega dostojanstva.« (Pop, pr., št. 30). Latinska Amerika je aktualen zgodovinski primer postopnega prebujanja revnih ljudi, ki so do zdaj nezavedno prenašali nečloveške razmere, ki pa sedaj zahtevajo od družbe, da jih prišteva med popolne ljudi z vsemi pravicami. Njih beda — kot je nekdo pravilno rekel — je postala »dinamična«. Abbé Pierre je pred nekaj leti tako sintetiziral tragični zaključek, do katerega so prišli najbolj napredni ljudje, ki jih je srečal na svojem prvem potovanju po Južni Ameriki: »Če že moramo umreti za lakoto, potem je bolje umreti v oboroženem uporu proti tistim, ki so krivi našega umiranja. Podlegli bomo vsekakor v tem nesorazmernem boju, toda tako bo naša smrt vredna človeka: v dejanju, za katerega smo se svobodno odločili, in ne v pasivnem sprejemanju egoizma drugih ljudi.«

Argentinski ekonomist Prebisch je dokazal na konferenci o mednarodni trgovini, 1964. leta v Ženevi, da so tuje investicije za industrijo in plantaže v Južni Ameriki znašale v obdobju 1950-61 9 milijard 600 milijonov dolarjev.

Toda v istem obdobju so privatni trusti, ki so ta denar investirali, iz Latinske Amerike zopet dobili 13 milijard 400 milijonov dolarjev. Latinska Amerika je tako v enajstih letih darovala Združenim državam 3 milijarde 800 milijonov dolarjev! Tako so — kot poučarja Prebisch — reveži obdarovali bogataše: poleg tega pa so jim še pustili krinko »velikodušnih darovalcev«!

To je le en primer izžemanja in krivic, ki se stalno ponavljajo v Latinski Ameriki. Zaradi tega je duhovnik Camillo Torres v svojem boju za pravico vstopil med gverilce in z njimi živel, dokler ga niso vladne čete ustrelile. Pred smrtjo je tako pojasnil svoj položaj: »Manjšina 24 družin ima v rokah vso državno ekonomijo, medtem ko 80 % prebivalcev umira za lakoto. V glavnem mestu Bogotá tisoči otrok žive po cestah, se prostituira že pri 12 letih, ubija in krade, ker je le treba jesti. Človečanske pravice sploh niso upoštevane, kot niso bile nikoli prej. Nisem komunist in ne verjamem v historični komunizem in še manj v dialektičnega. In nekega dne bodo dejali, da je krdelo brezvestnih pustolovcev hotelo spraviti državo v kaos s svojim uporom; ožigosali nas bodo za komuniste in postavili pred zid. Toda takrat se ne bomo pustili ustreliti kot ovce. Samoobramba je osnovna človekova pravica.« A Camillo Torres je umrl 15. februarja brez orožja in nezavarovan v zasedi, ki so mu jo postavili vojaki, ko se je z gverilci vračal iz kmetije, kjer je kmetom razlagal te svoje ideje.

Kaj naj rečemo o njem? Ali lahko zagovarjamo in odobravamo njegove trditve? Ali smo tudi mi za »revolucijo v revoluciji«?

Odgovor dobimo v *Populorum progressio*, ki revolucijo odklanja in jo označuje za vir nove škode in krivic, da bi pa bila upravičena v primeru »očitne in dolgotrajne tiranije, ki ogroža osnovne človeške pravice in nevarno škodi skupni blaginji države (paragraf 31). To teorično rešitev je treba prilagoditi realnim razmeram v vsaki po-

samezni državi Latinske Amerike: odgovorni ljudje teh držav naj po vesti presodijo, če so razmere postale neznosne in izberejo primerno metodo.

Razvoj zahteva drznih, globoko prenavljajočih reform. Nemudoma se je treba lotiti nujnih reform. »Vsakdo mo-

ra pogumno sprejeti svoj delež, še predvsem tisti, ki imajo po svoji vzgoji, položaju in močeh, veliko možnost delovanja» (Populorum progressio, paragraf 32).

(Prirejeno po: »Rivoluzione nella rivoluzione?« - B. Baioli-Rocca, št. 18, okt. 1967).

Veličastno srečanje Slovencev v Rimu

V mesecu aprilu 1967 je zadobil Rim, srce krščanstva, močno slovensko obeležje. Poleg romarjev iz Slovenije, ki so jih vodili vsi trije slovenski škofje in jih je bilo nad dva tisoč, so prišli v Rim tudi zamejski Slovenci s Tržaške in Goriške kakor tudi iz raznih drugih dežel. Vseh slovenskih romarjev je bilo gotovo nad 2500. Romanja sta se udeležila tudi vrhovni dušni pastir za slovenske izseljence msgr. Ignacij Kunstelj iz Anglije ter msgr. Lojze Škerl, škofov vikar iz Trsta. Od rimskih duhovnikov so bili med drugimi navzoči dr. Janez Vodopivec, kletarjanec p. Legiša, goriški rojak Vladislav Bavdaž ter vodja slovenskega duhovniškega zavoda v Rimu in rektor filozofskega zavoda univerze »Propaganda fide« msgr. dr. Maksimilijan Jezernik, ki se je še posebej zavzel za uspešen potek vsega romanja, za kar zasluži vse priznanje in zahvalo presrečnih udeležencev.

PRIHOD V RIM

Romarji iz Slovenije niso potovali skupno, ampak z avtobusi raznih potovalnih agencij. Srečanje je bilo napovedano v torek, 4. aprila zvečer v baziliki sv. Pavla. Romarji iz Trsta in Gorice se tega srečanja niso mogli udeležiti, ker so prišli prepozno. Baziliko sv. Pavla upravljajo benediktinci. Benediktinec je bil tudi sv. Virgil, solnograški škof, ki je poslal karantanskim Slovincem škofa Modesta, ki jim je prvi oznail katoliško vero. Zbrane romarje je pozdravil nadškof dr. Jožef Pogačnik. Razložil je namen romanja: ob 1200-letnici se zahvaliti Bogu za milost krščanstva. Sprejem krščanstva je malemu slovenskemu narodu zagotovil obstoj na ozemlju, kjer se stikajo veliki narodi. Drugi namen romanja je spomniti se 1100-letnice, ko sta skozi slovenske kraje potovala v Rim apostola slovenskih narodov sv. brata Ciril in Metod. Tretji

namen romanja pa je udeležiti se slavlja vesoljne Cerkve po želji sv. očeta ob 1900-letnici mučeniške smrti sv. Petra in Pavla. Slovenski romarji so bili med prvimi, ki so proslavili ta jubilej.

Romarji so zmolili vero in pod vodstvom nadškofijskega tajnika iz Ljubljane g. Vrhunca zapeli nekaj pesmi. Tak je bil mogočni pričetek rimskega romanja katoliških Slovencev.

V BAZILIKI SV. KLEMENTA

V sredo, 5. aprila je bilo najprej na programu srečanje v baziliki sv. Klementa, kjer je grob sv. Cirila. Baziliko, ki ni posebno velika, so Slovenci čisto napolnili. Sv. mašo so darovali vsi trije škofje in številni duhovniki. V kripti pri grobu sv. Cirila je opravil službo božjo škof Slovenskega Primorja Janez Jenko, ki je v govoru tudi razložil pomen sv. bratov za Slovence in za Slovane sploh. Romarji so si ogledali kapelo svetih bratov, podzemsko cerkev, kjer je grob sv. Cirila in slike, ki govorijo o slovesnosti, s katero sta bila sveta brata sprejeta v Rimu, ko sta prinesla relikvije sv. Klementa. Tako lahko rečemo, da je bila sreda posvečena spominu svetih bratov.

Za enajsto uro je bila napovedana skupna avdienca pri sv. očetu v baziliki sv. Petra. Prišlo pa je do veselega presenečenja. Sv. oče je sklenil, da bo slovenske romarje sprejel naslednji dan same zase. Ni treba posebej podčrtati, da je prav ta sprememba dala slovenskemu romanju poseben pečat in ga spravila v središče svetovnega zanimanja. Romarji se morda niso dovolj zavedeli važnosti te spremembe, vendar so tisti, ki poznajo nekoliko bolje rimske razmere, lahko takoj ugotovili, da želi dati sv. oče temu romanju izreden poudarek.

Med koncelebrirano mašo v baziliki Marije Velike

Popoldne so si romarji ogledovali zanimivosti mesta. Povsod si lahko srečal slovenske avtobuse, ki so vzbujali splošno pozornost.

PRICNE SE GLAVNI ROMARSKI DAN

Četrtek je bil glavni romarski dan. Ob devetih so se naši ljudje zbrali v baziliki Marije Velike. Skofje so z nekaterimi drugimi duhovniki opravili koncelebrirano sv. mašo. Pri sv. maši je govoril ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik. Povedal je, kakšno važnost je imela ta cerkev v zgodovini pokristjanjenja Slovanov. Papež Hadrijan II. je v tej cerkvi sprejel sveta brata, tu sta prejela potrdilo slovanskega bogoslužja, tu so bili posvečeni prvi slovanski duhovniki, učenci svetih bratov. V govoru je še poudaril, da so Slovenci s pokristjanjenjem stopili v vrste kulturnih narodov, kar jih je ohranilo pri življenju. Ker so iz bazilike Marije Velike prišli prvi duhovniki, apostoli Slovanov, je nadškof navzoče povabil, naj bo vsa pobožnost v cerkvi Marije Velike prežeta s prošnjo,

da bi Bog naklanjal slovenskemu ljudstvu in vesoljni Cerkvi tudi v bodoče dovolj svetih duhovnikov.

Pri pobožnosti so bili prisotni ukrajinski kardinal Sypij, poljski škof Rubin, tajnik sinode škofov, ruski škof vzhodnega obreda Katkof, ki je po maši z duhovniki vzhodnega obreda opravil slovesne prošnje v čast sv. Cirilu. Povabljen je bil tudi nadškof Fogar, a se je zaradi slabega zdravja opravičil.

Tudi ta pobožnost je potekla v najlepši zbranosti in v polnem sodelovanju pri molitvi in petju. So stvari, ki nam jih drugi narodi upravičeno zavidajo.

NEPOZABNO SREČANJE Z OCETOM VSEH NARODOV

Ob enajstih so bili vsi romarji na trgu sv. Petra. Slikovit je bil pogled na zbrano množico in na 60 slovenskih avtobusov, ki so jih izložili. Odšli so v dvorano, imenovano Aula delle benedizioni in jo do kraja napolnili. Na vidnem

mestu so bili škofje in duhovniki-predstavniki škofij. Na posebnem kraju so bili duhovniki, po številu nad sto. Veliko je bilo slovenskih redovnic iz Rima. Posebno mesto so odkazali narodnim nošam. V pričakovanju sv. očeta so romarji ubrano zapeli velikonočne in Marijine pesmi.

List »L' Osservatore Romano« z dne 7. aprila, ki je posvetil slovenskemu romanju skoro celo naslovno stran, pravi o tem petju takole: Te zelo lepe pesmi, ki jih odlikuje klasična polifonija so pripravile srca zglednih sinov na zgodovinsko srečanje z očetom vseh narodov. Petje je vzbudilo občudovanje in ganotje v vseh, ki so bili prisotni pri tej nepozabni avdienci.

Sv. očeta so romarji toпло pozdravili z mahanjem belih robcev, kar je značilna slovenska navada. Težko je povedati, kdo je bil bolj ganjen, ali sv. oče ali romarji.

Sv. očeta je nagovoril nadškof dr. Jože Pogačnik, najprej kratko v slovenščini, nato pa v daljšem govoru v italijanščini. Z izbranimi besedami je razložil namene slovenskega romanja. Prosil je sv. očeta za blagoslov. Poudaril je trdno voljo slovenskega božjega ljudstva, da si bo ohranilo vero in po njej živelo ter jo neokrnjeno posredovalo novim rodovom.

Predstavniki romarjev v narodnih nošah so poklonili sv. očetu razne darove: umetniški triročni bronasti svečnik, delo domačih obrtnikov, ki predstavlja tri slovenske škofije, potem razne druge izdelke, kot prtiče, cvetlice. Poklonili so slovenski prevod koncilskih odlokov, celotno izdajo listov »Družine« in »Ognjišča«. Sv. oče pa je daroval za ljubljansko stolnico krasen kelih v spomin na 1200-letnico pokristjanjenja Slovencev.

BESEDE SV. OČETA NASIM ROMARJEM

Dragi bratje, ljubljeni sinovi!

Poteklo je le nekaj dni, odkar so nas obiskali romarji iz Bačke v Jugoslaviji. Božja previdnost nam daje danes novo zadoščenje, ko vas moremo sprejeti v tako velikem številu ob vašem prihodu v Rim, da bi tu proslavili 1200-letnico spreobrnjenja vaših prednikov h Kristusovi veri.

Sprejemamo vas ganjeni in veseli! Naš pozdrav velja najprej častitim nadpastirjem, ki so tukaj in vodijo vaše romanje: Jožetu Pogačniku, Maksimilijanu Držečniku in Janezu Jenku. Z njimi objemamo goreče duhovnike, ki jih spremiljajo, in nato še vas vse, ki ste se strnili okoli

njih; prav tako pozdravljamo vse Slovence, ki so prišli iz drugih držav ali ki živijo tu v Rimu. Vsem velja izraz naše ljubezni, našega spoštovanja in našega zadovoljstva.

IZPOVED VERE

Vaš prihod ima v sebi poseben pomen kot izpoved vere. Kakor velika apostola slovanskih dežel, Ciril in Metod, ki sta prišla v Rim, da bi prejela od apostolskega sedeža potrdilo in spodbudo za oznanjevanje evangelija, tako tudi vi po dvajsetih stoletjih še enkrat stopate za njima, zvesti in zgledni kakor vedno, da se zahvalite Bogu za dar vere; da tu na grobu svetega Petra, prvaka apostolov, in ob spomenikih, ki še vedno glasno govorijo o svetih bratih Cirilu in Metodu, poživate svoje sklepe za krščansko življenje in da se okrepite z novo močjo za miroljubno pridobivanje za Kristusovo kraljestvo.

Koliko vam dolgujemo za tolažbo, ki nam jo prinašate! In kakor smo rekli v ponedeljek romarjem iz Bačke, to ponavljamo tudi vam, da namreč vidimo tudi v vašem romanju tolažljiv znak prebujenja, ki budi lepa pričakovanja.

Vsa čast vam, dobri in goreči škofje, ki ste obvarovali v srcih svojih vernikov gorečo svetilko vere in ljubezni. Cast vam, duhovniki, in čast vam verniki, ki ste ohranili trajno gorečnost in zvestobo! To vam pravi v imenu Gospodovem sam papež, sicer ponižni, a vendar pravi Kristusov namestnik na zemlji; in tudi vsa Cerkev vam po naši besedi izreka pohvalo in zahvalo ter vas poveljuje.

Iz vaše zemlje, ki je tako polna in bogata naravnih lepot, pa tudi častitljivih spomenikov, ki že stoletja pričajo o vaši ljubezni do domovine in vdanosti do Cerkve, ste prišli, da bi tu v središču in srcu krščanstva okrepli svojo vero. V baziliki svete Marije Velike, ki je najbolj častitljivo svetišče, posvečeno Materi božji, ste se zbrali k molitvi in pri koncebrirani sveti maši ste se zahvalili za vse od Boga prejete dobrote v dolgih stoletjih vaše zgodovine; pri grobovih apostolov Petra in Pavla, ki sta stebra rimske Cerkve, ste se že vnaprej velikodušno odzvali našemu vabilu za proslavo leta, ki smo ga poimenovali »Leto vere«.

POGLED V BODOČNOST

V duhu zremo sedaj veličastno podobo: vaša pričujočnost v Rimu je za nas simboličen izraz

pričujočnosti vseh vaših rojakov. V njihovem imenu ste izrazili živo ljubezen in nas navdušeno in veselo pozdravili. Darovi, ki ste nam jih poklonili, so simboličen izraz njihovega dela.

In ker ste vi prvi, ki ste poromali v Rim ob jubileju spreobrnjenja Slovanov h katoliški veri, sega naš pogled še dalje in objema vse brezmejne dežele, ki sta jim prinesla evangelij sveta brata, apostola Slovanov. Vaš prvi obisk nam zbuja upanje da bodo temu srečanju sledila še druga iz drugih narodov. Bog sam ve za uro in trenutek; a mi ga pričakujemo že sedaj z neomajnim zaupanjem.

Če nam danes vaš obisk pravi, da je danes tu srce Slovenije in vse Jugoslavije, vam želimo povedati, da smo tudi mi z vami. Papež vas spremlja in vas ljubi. Vedite to; povejte to drugim; bodite o tem prepričani. Papež je z vami najprej z molitvijo, s katero prosi trajnih darov Svetega Duha, ki naj vas tolažijo, krepijo in vedno navdušujejo k zvestobi. Papež je z vami po svojem predstavniku v vaši ljubljani državi, po spoštovanem apostolskem delegatu in odposlancu Svetega Sedeža, kateri s svojim stalnim bivanjem med vami vedno znova

zagotavlja stalno zanimanje Petrovega prestola za vašo državo.

PAPEŽEVE ŽELJE

Goreče želimo, da bi bila vsaka vaša škofija srce, ki bije z velikim srcem vesoljne Cerkve, v soglasju misli, del, besed in zgledov; želimo, da bi vsaka župnija bila kovačnica prepričanih velikodušnih apostolov. Iz njih naj čudovito rastejo, po smernicah II. vatikanskega koncila, vrste požrtvovalne mladine, družinskih očetov in mater, ki krepijo svojo vero in svojo ljubezen pri obhajilni mizi, kot venec otrok, ki so po besedah svetega pisma, »zbrani kakor oljčne mladike okoli tvoje mize« (Ps 127, 3).

Želimo, da bi bila vsaka vaša družina svetišče, kjer se vzgajajo in pripravljajo dobri služabniki božji, zvesti sinovi Cerkve, pošteni in delavni državljani, kakor je to za družine začrtal koncil, ki v dekretu o laičnem apostolatatu takole govori: »Dolžnost zakoncev je bila vedno, danes pa je največji del njihovega apostolata, da s svojim življenjem razodevajo in dokazujejo nerazveznost in svetost zakonske zveze; da odločno zagovarjajo pravico in dolžnost

Zgodovinsko srečanje z očetom vseh narodov

staršev in skrbnikov glede krščanske vzgoje otrok; da branijo dostojanstvo in zakonito odvisnost družine.« In še dalje: »Družina je od Boga prejela poslanstvo, da bodi prva in življenjska celica družbe. To poslanstvo bo spolnila, če se bo v medsebojni ljubezni vseh članov in v skupni molitvi k Bogu razodevala kot domače svetišče Cerkve.«

To so, častiti bratje in ljubljeni sinovi, naša voščila in želje, ki naj vas spremljajo vse živ-

ljenje. Izročamo jih priprošnji slavni Kraljici nebes, svetima apostoloma Petru in Pavlu, svetima Cirilu in Metodu, in jih prosimo, naj vam vedno izprosijo veselje, mir in moč Gospodovo. V Gospodovem imenu vam podeljujemo svoj poseben apostolski blagoslov, ki je namenjen vsem Slovincem v domovini in po svetu, posebno pa mladim, študentom, starejšim, delavcem. "Milost Gospoda našega Jezusa Kristusa bodi z vami vsemi" (2 Tes 3, 18).«

m. k.

SLIKAR IVAN GROHAR

Stoletnica rojstva

V noči 19. aprila 1911 je umrl v ljubljanski deželni bolnišnici slikar Ivan Grohar in odnesel s seboj nešteto še neizpoljenih načrtov in tudi veliko trpljenja, ki ga je bilo polno njegovo kratko življenje.

Anton Podbevšek piše v svoji knjigi Ivan Grohar s podnaslovom Tragedija slovenskega umetnika (Ljubljana 1937), da je bilo Groharjevo življenje »obupen boj za telesni obstanek, boj z gladom, ki ga je strl in izročil smrti. To se je zgodilo takrat, ko je v svojih zadnjih delih odločno dokazal, da je dosegel na vrhunec, na katerem bi ustvarjal silne dokumente vrednot, ki jih je premogla njegova umetniška potencia prepojena z najžlahtnejšimi soki, kar jih premore slovenska psiha.«

Ivan Grohar se je rodil v Sorici 15. junija 1867. Že kot učenec osnovne šole je kazal veliko nadarjenost za risanje in se mu je že takrat vzbudila želja, da bi šel v slikarsko šolo. Toda življenje nudi mnogokrat veliko razočaranja in to je moral spoznati Ivan Grohar že kot otrok. Namesto, da bi se šel učiti slikarstva, je moral iti na kmete za hlapca in pastirja. Pri trdem pastirskem delu so bili zelo redki trenutki, ko je lahko vzel v roke svinčnik in papir in se lahko ves predal temu njemu tako ljubemu delu.

Kasneje se je zanj zavzel soriški župnik Anton Jamnik in je hotel preizkusiti, če je v fantu res slikarski poklic. Poslal ga je k svojemu sošolcu starološkemu graščaku Karlu vitezu pl. Strahlu, ki je imel veliko zbirko raznih umetniških del. Z velikim občudovanjem je mali Ivan ogledoval razna de-

la velikih italijanskih mojstrov in razna umetniška dela slovenskih slikarjev kakor Layerja, Langusa, Wolfa in bratov Šubicev. Pri ogledovanju teh del je Ivan takoj sklenil, da mora zapustiti hlapčevski stan in se posvetiti edino slikarstvu. Župnik Jamnik mu je svetoval, naj se odpravi v Ljubljano k slikarju Juriju Šubicu ter ga poprosi, naj ga sprejme v šolo. Fant se je ves navdušen odpravil v Ljubljano, kjer pa je doživel prvo veliko razočaranje. Našel je slikarja ravno pri delu neke slike v hotelu Slon. Poprosil je Jurija Šubica, ako ga lahko sprejme v svojo šolo. Na to vprašanje mu je odgovoril, da se ne bavi z vzgojo mladih talentov. Razočaran in potrč je Ivan odšel iz Ljubljane, in je bil tako prisiljen nadaljevati s hlapčevskim delom. Ker pa je imel veliko voljo in veselje do tega poklica, ga je vzel v šolo Matija Bradaška, ki je bil takrat podobar in slikar v Kranju. Tu je ostal Grohar samo čez poletje in pomagal slikati freske in oltarne slike. Takoj pa je spoznal, da se pri Bradaški ne bo veliko naučil. Odšel je v Zagreb k italijanskemu slikarju N. Milanესiju. V Zagrebu ga je doletela tudi vojaška služba, kateri se je hotel izogniti in jo je mahnil v Benetke. Prav dobro se je zavedal, da to življenje ne more dolgo trajati. V Benetkah si je ogledoval razna umetniška dela po številnih ondodnih cerkvah. Ko je denar pošel, se je vrnil domov in bil tako primoran odslužiti štiri leta vojaščine. Tudi pri vojakih je pridno slikal in izdeloval razne portrete in si tako tudi nekaj zaslužil. Kot vojak je prišel tudi v Gradec; ko je končal vojaško službo je prosil kranjski deželni odbor za podporo, ki mu je bila tudi odobrena in se je tako vpisal na slikarsko šolo v Gradcu in se učil pri profesorju Heinrichu Schwachu tri leta. Iz Gradca je odšel v Monakovo, kjer je nekaj časa obiskoval Ažbetovo šolo, zraven tega pa kopiral v stari pinakoteki velike mojstre: Velasquesa, Boecklina in Murilla.

V prvih letih svojega umetniškega

Sv. Anton Puščavnik

udejstvovanja je Grohar slikal v prvi vrsti oltarne slike ter portrete. Prva naročila je prejel od župnika Jamnika, ko je bil Grohar še v Zagrebu. Tako je izvršil različna dela za župnišče in cerkev v Sorici med katerimi je tudi oltarna slika sv. Miklavža. Tudi na Primorskem se nahajajo Groharjeva različna cerkvena dela, ki so vsa iz iste dobe. Tako je poslikal cerkev na Libušnjem pri Kobaridu; v prezbiteriju je naslikal Stiri evangeliste, na oboku cerkvene ladje je Marijino vnebovzetje, za velikim oltarjem Prihod sv. Du-

Nezakonska mati

ha. Poslikal je tudi cerkev v Ročinju nad Kanalom s sliko Češčenje sv. Rešnjega Telesa. Za cerkev v Logu pod Mangartom je napravil Kronanje Device Marije, Češčenje sv. Rešnjega Telesa in Kamnanje sv. Stefana. Za romarsko cerkev na Brezjah je izvršil dve sliki, in sicer sv. Antona Padovanskega in sv. Antona Puščavnika.

Kasneje je Grohar opustil figurativno slikarstvo in se ves predal pokrajnam. Tako so nastale prekrasne pokrajinske slike polne pomladanskega sonca in jesenskih barv: Pomlad, Macesen, Sejalec, Snopi, Jesen, Snežni mež in druge. Postal je slikar narave in njenega življenja, slikar domače grude, polja in cvetja, sonca in viharja ter kmečkega življenja. S temi deli je Grohar dosegel svoj umetniški vrh ter se tako uvrstil med prve mojstre našega impresionističnega slikarstva (Jakopič, Grohar, Jama).

Ivan Grohar se je udeleževal s svojimi slikarskimi deli raznih umetniških razstav. Leta 1904 se je udeležil prve

slovenske razstave na Dunaju pri Miethkeju. Nato istega leta v Beogradu ob priliki 1. jugoslovanske umetniške razstave; leta 1905 v Berlinu. Udeležil se je tudi 1. razstave leta 1907 v Trstu.

Za takratno slovensko mlado generacijo, slovstveno in likovno, je bila dunajska razstava velik doživljaj. Razstavo je obiskal tudi Ivan Cankar in piše o Groharju v črtici Slovenski umetniki na Dunaju (Zbrani spisi, VII. zvezek, str. 366). »Ob vhodu v dvorano se je reprezentirala impozantna velika nasprotna stena. Tako je pozdravilo človeka takoj ob vstopu samo svetlo sonce. Tam je visela na najsrečnejšem mestu Groharjeva "Pomlad". — Tu, v veliki, svetli dvorani se mi je širilo srce ob pogledu na ta pisana, v spomladno sonce potopljena polja, na te valovite holme in bilo mi je, kakor da je bil dahnil Grohar na platno vso veselo lepoto slovenske zemlje in vso njeno melanholijo hkrati...«

Občinski mož

ZANIMIVA ANKETA

Na neki ameriški univerzi so stavili pred kratkim študentom to vprašanje: »Za kaj bi se vi odločili — za "veliko ljubezen" ali za milijon dolarjev?«. Nikar, prosim, ne recite, da je tako vprašanje bedastoča, kajti vredno je resnega premisleka. Naglo premislite, kaj je na eni in kaj na drugi strani tehtnice. Tu milijon dolarjev, tam prava ljubezen. Tu milijon dolarjev, ki jih morete vsak trenutek spremeniti v zasebno letalo, počitnice v najrazkošnejšem letovišču, razkošno vilo ali življenjsko rento. Na drugi strani naj-srečnejše ure, ki jih je kdajkoli užil človek; najlepši in najgloblji občutek, ki ga zmore človeško srce. Tu izpolnitev vseh materialnih želja, tam izpolnitev vseh srčnih. Rockefeller ali Romeo, Ford ali Leander — to je vprašanje. Kakšen je bil izid ankete?

Časopis ne pove, kolikim akademikom je bilo postavljeno vprašanje. Verjetno pa, kot je navada v takih primerih, vsaj na sto, polovico deklet, polovico fantov. Vsekakor so se vse vprašane študentke, brez izjeme, izjavile za »veliko ljubezen«. Studentje pa so bili, z eno samo izjemo, za milijon dolarjev. To pa nam da misliti. Sami mladi fantje od 18 do 23 let, to je v starosti, ko je človek običajno še poln iluzij. Izbrali so si milijon in nekateri so še hudomušno pripomnili, da bo, ko bodo imeli denar, velika ljubezen že sama prišla. Naj bo lahkomišljenost, cinizem ali pa le slaba šala, vendar je bila ta prozaična izbira skoro enoglasna.

Dekleta pa, spet 18 do 23 letna, so si izbrale ljubezen. Dovolj so razsodne, pametne in trezne, da vedo, kaj govorijo. Rade se vozijo v razkošnih avtomobilih, želijo si letovanja v slavnih letoviških krajih in bi znale del Rockefellerjevega premoženja praktično izkoristiti. Vendar so si izbrale ljubezen. Saj je res, da moramo biti spriča slič-

nih anket nekoliko skeptični. A čisto na laž jih le ne smemo postaviti. Marsikateri izmed povprašanih študentov se bo pozneje mirno vdal v neznatno, skromno življenje. Tudi marsikatero deklet se bo kljub idealističnemu odgovoru odpovedala veliki ljubezni in se poročila za denar. Brez dvoma ni samo v Ameriki tako. Zelo verjetno bi dobili povsod po svetu podobne odgovore od strani fantov kakor tudi od deklet.

Ljudska modrost se takole izraža: Preveč počitka človeka poleni, preveč šuma ga omami; prevelika hladnost je malomarnost, prevelika delavnost hlastanje. Preveč vina otopi možgane, preveliko bogastvo postane breme. Pretirana uglajenost učinkuje narejeno, prevelika strogost je muka. Pretiran pogum meji na blaznost, prevelika odkritost je škodljiva. Prevelika varčnost te napravi skopega, preveč časti te usužnjuje. Iz prevelikega blagostanja se poraja dolgčas, preveč zaupljivosti te spravi na boben. Čezmerna dobroščnost je slabost, prevelika uslužnost je nizkotna.

Znameniti fizik Izak Newton je sedel zimskega večera v svoji sobi in študiral. Ker ga je začelo močno zebsti, je poklical slugo, da mu zakuri. Takrat so imeli po hišah mogočne kamine. Sluga je zakuril in visoko naložil na ogenj, da je postalo Newtonu, ki si je bil primaknil stol h kaminu, kmalu neznosno vroče. Poklical je slugo, in ga ježno nahrulil: »Ti nepridiprav leni, odnesi vendar proč ta kamin, saj vidiš, kako strašno greje!«

Sluga se sam pri sebi nasmehne in mu odgovori: »Gospod, ali bi ne rajši vi odmaknili stol?«

Sele tedaj se je učenjak zavedel svoje nerodnosti in mu odvrnil: »Glej, glej, na to se pa res nisem spomnil.«

Neko noč se je malopridnež vtihtapil v stanovanje Balzaca, ki je po navadi dolgo bedel in ni vselej zaprl vrat. Tisto noč je slučajno že ležal v postelji. Zlikovec je brez šuma vetrihaval v pisalni mizi, kar ga prekine strahovit krohot, prihajajoč iz bližnjega pristenka. Vlomilec se okrene in opazi romanopisca, ki se prisrčno smeje v mesečini. Četudi preplašen, si tat ne more kaj, da ne bi vprašal:

»Kaj pa vam je, da se tako prisrčno hahljate?«

»Smejem se,« odvrne pisec, »ker vi prihajate ponoči, brez luči, iskat denarja v mojo pisalno mizo, kjer ga jaz pri belem dnevu nikoli ne morem najti.«

Balzac se je ukvarjal z grafologijo ter menil, da je imenitno podkovan v njej. Neka gospa mu prinese šolski zvezek:

»Povejte, mojster, kaka bodočnost se obeta temu dečku?«

Balzac si ogleduje pisavo, namrši obrvi in vpraša:

»Ste vi mati, ali sorodnica, temu otroku?«

»Nisem.«

»Potem vam povem po pravici: to dete je lahkomiselnost in zabito. Nikoli ne bo nič prida iz njega.«

Tedaj se gospa zahihita:

»Toda, gospod plemeniti Balzac, kako da ne spoznate svoje pisave? To je vaš zvezek!«

Zgodovina molči o mojstrovem odgovoru.

Rahločutni mož ne potrebuje avtoradia — njemu je brnenje motorja najlepša glasba.

Sentimentalist: Miške bi ne mogel pvoziti, a dušo svojega bližnjega pohodi kot slon.

Flegmatik pride nepoškodovan iz nerodne prometne situacije, iz katere bi si kolerik nakopal tožbo zaradi razžaljenja časti, sangvinik bi plačal globo, melanholik pa izstopil in peš nadaljeval svojo pot.

Za avtošole in zakonske žene slednjič dober nasvet: tudi v še tako boječem vozaču prebiva čistiželjno srce, ki si želi in potrebuje pohvalo.

Slavni nemški pisatelj Wolfgang Goethe in na glasbenem polju enako veliki skladatelj Ludwig van Beethoven sta bila na oddihu v toplicah Karlowy Vary. Nekega dne sta odšla skupaj na sprehod po promenadi. Kjer koli sta se pojavila so se ljudje na desni in levi ustavljali in spoštljivo pozdravljali.

Goetheja je to silno motilo in je ogorčeno rekel svojemu spremljevalcu:

»Tega je že preveč, še tu se ne morem izogniti poklonom!«

Beethoven ga je pa mirno zavrnil:

»Ne razburjajte se, eksclenca, saj se le meni klanjajo!«

SLIKA NA NASLOVNI STRANI: RIKO DEBENJAK - PROCESIJA

KJE JE KAJ

Kalendarij	1-27
V letu vere	29
Novi goriški nadškof msgr. Peter Cocolin (<i>dr. R. Klinec</i>)	30
Pokonciljska pot (<i>Lojze Škerl</i>)	35
Gospod in pol (<i>Vinko Beličič</i>)	40
Iz preteklih dni (<i>Martin Jevnikar</i>)	45
Nadškof Andrej Pangrazio in goriški Slovenci (<i>dr. R. Klinec</i>)	53
Gorica in kultura Srednje Evrope (<i>Andrej Bratuž</i>)	61
Samospevi Ivana Grbca (<i>Pavle Merku</i>)	65
Dolga pot do cerkvenega edinstva (<i>Maks Sah</i>)	67
Kakor seješ, tako žanješ (<i>Srečko Gregorec</i>)	72
Župnijski Dom sv. Andreja v Štandrežu (<i>R. Klinec</i>)	74
Kulturno-prosvetna razgibanost na Tržaškem (<i>jr</i>)	76
Letošnje skupno romanje v Slovenijo (<i>L. S.</i>)	82
Razgibana prosvetno-kulturna dejavnost na Goriškem (<i>Jože Jurak</i>)	89
Skladatelj Mirko Filej (<i>Zorko Harej</i>)	99
Tisočdevetsto 67 (<i>...er</i>)	102
Sestdeset let Marijine družbe v Gorici (<i>Kazimir Humar</i>)	113
Gradivo za monografijo o Vinku Vodopivcu (<i>Zorko Harej</i>)	118
Načelne misli iz II. vatikanskega koncila (<i>dr. J. Ukmur</i>)	120
O predmetu, ki je tako vsakdanji (<i>Zorko Harej</i>)	125
Msgr. Lojze Novak (<i>dr. Rudolf Klinec</i>)	127
Jubilejno leto na Sv. Gori (<i>m. p.</i>)	133
Knjižničarsko delo Albina Kjudra (<i>—tj—</i>)	140
De profundis za pesnikom A. Gradnikom (<i>—n—j</i>)	142
Na Planoti med Idrijco in Bačo (<i>Fervidus</i>)	145
Nekaj misli ob mednarodni pevski prireditvi v Gorici (<i>a. b.</i>)	145
Avto in jaz (<i>Branko</i>)	148
Jakob Volčič (<i>dr. Stojan Brajša</i>)	152
Revolucija v revoluciji? (<i>p. k.</i>)	156
Veličastno srečanje Slovencev v Rimu	158
Slikar Ivan Grohar (<i>m. k.</i>)	162
Zanimiva anketa	165

PESMI

Dospeti mi na božjo je obalo (<i>Srečko Gregorec</i>)	41
Tvoj angel je kriv (<i>Mirko Mazora</i>)	42
Stezica (<i>Mirko Mazora</i>)	43
Kje bom . . . (<i>Hosko Tejnos</i>)	44
Na dedovih kolenih (<i>M. Kunčič</i>)	50
Božična (<i>Mirko Mazora</i>)	51
Otroci love kresnice (<i>M. Kunčič</i>)	55
Jesenska (<i>Karel Mauser</i>)	56
Kadar se mamica joka (<i>M. Kunčič</i>)	60
Na Kladjah (<i>Mirko Mazora</i>)	62
Ceprav svetile . . . (<i>Yl Knotts</i>)	63
Samo ko noč . . . (<i>Hosko Tejnos</i>)	64
Zdaj vem, življenje . . . (<i>Yl Knotts</i>)	71
M. K. (<i>Mirko Mazora</i>)	72
Po zemlji koroški (<i>Fervidus</i>)	85
Okej (<i>Fervidus</i>)	100
Zlatnike si kuj! (<i>Srečko Gregorec</i>)	101
Iskanje (<i>Hosko Tejnos</i>)	117
Najsvetejša noč (<i>Zdravko</i>)	147
Zapuščenim beneškim vasem (<i>Zdravko</i>)	151

